NEW YORK TIMES BESTSELLER

COLM TOIBIN

ROMAN

SOLAN HAYALLER

SOLAN HAYALLER

SOLAN HAYALLER

COLM TOIBIN

KALİPSO YAYINLARI

Abide-i Hürriyet Cad. Hak Apt. No: 27 Daire: 2

Şişli/İstanbul

Tel: 0212 343 10 23 (pbx) Fax 0212 343 20 24

www.kalipsoyayinlari.com.tr/e-mail:info@kalipsoyayinlari.com.tr

Kalipso Nokta Yayınları'nın Tescilli Markasıdır

GENEL YAYIN YÖNETMENİ: OYA UĞUR

EDİTÖR: AHMET SEYREK

ÇEVİRİ: ARZU YAZICIOĞLU

BİLGİSAYAR UYGULAMA: BEFRİN AKAN

KAPAK TASARIM: DENİZ KARATAĞ

FİLM-GRAFİK: BERK GRAFİK

BASKI-CİLT: EGE BASIM

Sertifika No: 16266

İletişim ve Pazarlama: Nail Yurtseven 0532 571 21 44

169. Sk. San. 1 Bulvarı
No: 8 B: 2
Kıraç Esenyurt İstanbul
Tel: 0212 886 20 10

© Bu kitabın tüm yayın haklar Kalipso Yayınları'na aittir.

SOLAN HAYALLER

COLM TOIBIN

Teşekkürler

Bu kitap üzerinde çalışırken Henry James ve ailesi hakkında son derece yararlı pek çok kitap buldum: Leon Edel'in beş ciltlik biyografisi ve Edel'in derlediği mektuplarla defterler; Fred Kaplan'ın Henry James: The Imagination of Genius'ı, Sheldon M. Novick'in Henry James: The Young Master'ı, R. W. B. Lewis'in The Jameses: A Family Narrative'i, Jean Strouse'un Alice James: A Biography'si, Jane maher'in Biography of Broken Fortunes: Jelky and Bob, Brothers of William, Henry and Alice James'i; Alfred Habegger'in The Father: A Life of Henr James Senior'ı, Lyndall Gordon'un A Private Life of Henry James: Two Women and his Art'ı, Louis Menand'ın The Metaphysical Club'ı, Linda Andersen'ın derlediği Alice James: Her Life in letters adlı eser, Rosella Mamoli Zorzi'nin Amato Ragazzo: Lettera a Hendrik C. Andersen, Ignas K. Skripkelis ve Elizabeth M. Berkeley'in derledikleri William and Henry James: Selected Letters'ı, Susan E. Gunter'in derlediği Dear Munificent Friend: Henry James's Letter to Four Women adlı eser ve Simon Nowell-Smith tarafından toplanan The Legend of teh Master.

Metin içinde, Herny James'in ve ailesinin yazılarında geçen bazı ifadeleri ve cümleleri kullandığımı belirmeliyim.

Peter Straus, Nan, Graham, Andrew Kidd, Ellen Seligman, Catriona Crowe, Brendan Barrington ve Angela Rohan'a destekleri ve önerileri için minnettarım. Bu kitabın bir kısmı İtalya'da Floransa yakınındaki Santa Maddalena tesisinde yazıldı ve beatrice Mondi'ye ev sahipliği için müteşekkirim.

ÜSTAD

Bairbre ve Michael Stack için

BİR

OCAK 1895

Gecenin bir vakti rüyasında ardı ardına ölü, tanıdık ve unutulmaya yüz tutmuş yüzleri gördü. Uyandığında günün ağarmasına birkaç saat olduğunu düşündü; bu süre boyunca ne bir ses ne de bir hareket olacaktı. Sertleşmiş haldeki boyun kaslarına dokundu; parmaklarıyla onların sert ve kasılmış olduklarını hissetti, fakat acı duymuyordu. Başını hareket ettirdiğinde, kaslarının gıcırdadığını duydu. Kendi kendine, "Eski bir kapıya benziyorum" dedi.

Gerekliydi, biliyordu ve bu nedenle uykuya geri döndü. O kadar saat boyunca uyanık halde yatamazdı. Uykuya dalarak hoş bir siyahlığa, çok karanlık olmayan hoş bir karanlığa; cinsiz, perisiz, insansız, hiçbir varlık titreşimi bulunmayan bir rahatlama boyutuna geçmek istiyordu.

Yeniden uyandığında acı içindeydi ve nerede olduğundan emin değildi. Sıklıkla bu şekilde huzursuz, rüyasını yarı hatırlayan ve yeni başlayan günden umutsuz bir halde uyanırdı. Bazen morsalkım, yeni açmış gül ve yasemin kokan eski

evin duvarına yaslayarak oturduğu sandalyede sisli bulanıklığın, baharın ilk günlerinin Bellosguardo'ya yaydığı hafif ışığın, etrafı mesafelerce saran sisin, yüzüne vuran ve katıksız bir zevk veren güneşle kestirmenin tadını çıkarırdı. Uyandığında, gece yeniden başlamadan önce, huzur izleriyle ışığın nesnelere yansımaya devam ettiği sürece, o günün rüya gibi geçeceğini umut ederdi.

Ancak bu rüya farklıydı. Hava kararmış ya da kararmak üzere olan bir yerdi, burası bir şehirdi; İtalya, Orvieto ya da Siena gibi eski bir yerdi ama aslında dar sokakları olan bir rüya kentinden başka bir yer değildi ve acele ediyordu. Şimdi yalnız olduğundan ya da yanında birilerinin olup olmadığından emin değildi; fakat acele ediyordu ve etrafında, yukarıdaki tepeye doğru yürüyen öğrenciler de vardı; onlara yetişmek ve onları geçmek gayretiyle, aydınlatılmış dükkânların, cafe ve restoranların yanından ilerliyordu. Ne kadar çok hatırlamaya çalıştıysa da yanında bir arkadaşı olup olmadığından emin değildi; belki de yanında biri vardı ya da sadece peşinden yürüyen biri vardı. Bu belirsiz, kesik kesik gelen görüntü hakkında daha fazla bir şey hatırlayamıyordu, ancak ara sıra acele etmeleri gereken bir durum olduğunu ondan daha iyi kavramış olan biri ya da bir ses, güçlükle soluyarak ona öğrencilerin önüne geçmek için hızlı yürümesi gerektiğini mırıldanıyordu.

Neden böyle bir rüya görmüştü? Meydana giden o uzun ve loş caddeden çıkmaya teşebbüs etmiş, fakat yoldan çıkmadan devam etmesi konusunda uyarılmıştı. Ona devam etmesini hayalet dostu mu söylemişti? Sonunda üzerinde hoşlukla akan koyu mavi bir gök, etrafı kuleler, mazgallı çatılarla çevrili, geniş, İtalyan tarzı bir alana doğru yavaşça yürümeye başladı. Orada durdu ve sanki çerçevedeki bir manzarayı inceler gibi dengesini, güzelliğini ve yapısını izledi. Bu kez -sahneyi ha-

tırladığında ürperdi- meydanda ona arkasını dönmüş figürler çember oluşturmuşlardı; fakat hiçbirinin yüzünü göremiyordu. Onlara doğru yürümek üzereyken, sırtları dönük olan figürler ona doğru döndüler. İçlerinden biri hayatının sonuna gelmiş görüntüsüyle annesiydi, onu en son gördüğü haldeydi. Onun yanında, diğer kadınla arasında teyzesi Kate vardı. Her ikisi de yıllar önce ölmüşlerdi; gülümsüyor ve ona doğru yürüyorlardı. Yüzleri resmedilmiş yüzler gibi parlıyordu. Duyduğu kelime "yalvarış" idi, manzaradan çok bu kelimenin rüyasını gördüğünden emindi. Ona ya da başka birine istekle yalvarıyor, soruyor gibi bir ifadeleri vardı ve sonra ellerini yardım dilercesine uzatıp ona doğru yaklaşmaya başladıkları an, buz gibi bir korkuyla uyandı. Konuşabilmiş olmalarını ya da hayatında en çok sevdiği o iki insana yardım teklif edebilmiş olmayı istedi. Gördüğü rüyanın hüzünlü tadını aldıktan sonra, yorgunluk ve acı veren bir üzüntü içindeydi; yeniden uyumaması gerekiyordu. Ezici bir istekle yazmaya başladı, kaybettiği o iki kadının hayali nedeniyle uyuşmuş, dağılmış haldeydi.

Rüyasından aniden uyanmasına neden olan anı hatırlayarak, yüzünü elleriyle kapadı. O anda gördüklerini unutmak, gün boyu onu takip etmesini engellemek için her şeyini verebilirdi; o meydanda annesinin ağzının her an bağırmak için hazır olan görüntüsü, tamamen panik içindeki bakışlarıyla kilitlenmişti. Kadın ilerisinde, ulaşamadığı bir şeyi şiddetle istiyor, bunu başaramıyor ve o da annesine yardım edemiyordu.

❧

Yeni yıla yaklaşan o günlerde tüm davetleri reddetti. Leydi Wolseley'e tüm gününü birkaç şişman kadının yaptığı provalarda geçirdiğini yazdı. Rahatsız ve tedirgindi, çoğunlukla üzgündü; fakat bazen, sanki onun için yeniymiş gibi

sahneye kişisel bir ilgi ile yaklaşıyor, bütünleşiyordu. Leydi Wolseley ve kocasından, kısa bir süre sonra gerçekleşecek olan oyununun açılış gecesinde kendisine katılmalarını rica etti.

Akşamları yapabileceği hiçbir şey yoktu ve uykuları düzensizdi. Hizmetçilerinden başka kimseyi görmüyordu ve onlar da gerekmedikçe onu rahatsız etmemeleri ya da onunla konuşmamaları gerektiğini biliyorlardı.

Oyunu *Guy Domville*, 5 Ocak'ta gösterime girecekti; zengin Katolik bir mirasçının, ailesinin yolundan gitmek ya da manastıra katılmayı seçmesi üzerineydi. Açılış gecesi için yaptığı tüm davetlerin onay ve teşekkür cevaplarını almıştı. Başrol oyuncusu ve yapımcı olan Alexander, tiyatro girişimcilerinden biriydi ve pahalı kostümlerin -oyun 18. yüzyılda geçiyordu- sahibiydi. Aktörlerin arasına katılmak, günlük küçük değişiklik ve gelişmeler onun için yeni eğlenceler anlamına gelse de o, söylediği gibi tiyatro için yaratılmamıştı. Masasında otururken iç çekti. Sıradan bir gün olmasını umut ediyordu; dünkü oyunun cümlelerini okuyabilir, düzeltmeleri yaparak sakin bir sabah geçirebilir ve öğleden sonra, yine sıradan işlere başlayabilirdi. Gerçi ruh halinin bir ışığın yanıp sönmesi kadar kolay değişebileceğini, kolayca kararıp aydınlanabileceğini biliyordu; kendini tiyatroda olduğu için hayatında ilk defa bu kadar mutlu hissedebilir ya da yeniden boş kâğıtlardan nefret etmeye başlayabilirdi. Orta yaşın kendini hercai bir adam haline getirdiğini düşündü.

Tam on birde ziyaretçileri gelmeye başlamıştı. Onu görmeyi reddedemezdi, mektubu özenli ve ısrarcıydı. Paris'ten bu nedenle ayrıldığını söylemişti ve bu, onun Londra'yı son ziyareti olabilirdi. Sesinde tuhaf bir kabullenmişlik, tuhaf bir katiyet vardı; tavrından hemen ne kadar ağırbaşlı olduğunu çıkardığı genel ruh haline rağmen sesinin tonu oldukça farklıydı. O sa-

bah gördüğü rüyayı halen aklından çıkarmamış ve oyunu ile ilgili endişelerle dolu olmasına rağmen, not defterinde sadece onun adını görmüştü; bu onda ana hatlarını net bir şekilde anımsadığı, detaylarıyla ilgi çekici, eski bir anıyı canlandırdı.

Odaya girdiğinde, yaşlı yüzünde içten bir gülümseme vardı, iri kemikli bedeni temkinli ve yavaşça hareket ediyordu. Selamı oldukça sevecen, içten ve neşeliydi; sesi daha çok fısıltı gibiydi, oldukça güzel ve yumuşaktı; bu ses sayesinde oyunu ile ilgili ve tiyatroda zaman geçiremeyişine neden olan kaygılarından kurtulması kolaylaştı. Bir an için, onu ne kadar çok sevdiğini ve yirmili yaşlarındayken Paris'te Fransız ve Rus yazarlarla geçirdiği o yoğun günleri anımsadı.

Nedense takip eden yıllarda, belirsiz kişilikler, tanınmayan, başarısız ya da hiçbir zaman gösteriş merakı olmayan kişiler, ünlü olanlardan daha çok ilgisini çekmişti. Onu ziyaret eden kadın, Prens Oblisky ile evlenmişti. Prens acımasız ve mesafeli yapısıyla ünlüydü; Rusya'nın kaderi ve sürgün edilişi, onun akşam eğlencelerinde gözde bir şahsiyet olmasını sağlamıştı. Prenses de Rus'tu fakat hayatının büyük bir bölümünü Fransa'da geçirmişti. O ve kocası hakkında sürekli dedikodular ve yorumlar yapılırdı. Bunun, o zamanın ve o konumun bir parçası olduğunu düşündü. Tanıdığı herkes, bilinen fakat söz edilmeyen, yarı gizli yarı açık bir hayatın gizemini taşıyordu. O yıllarda insanlar birbirlerini iç yüzlerini katıksızca dışa vurabilmek için inceler, küçük ayrıntıları ve ipuçlarını yakalamak için dinlerdi. New York ve Boston böyle değildi; sonunda Londra'da yaşamaya başladığında ise insanların, siz aksini ifade etmediğiniz sürece, hiçbir gizli saklınız olmadığına inandıklarını gözlemledi.

Paris'e ilk gelişinde gördüğü o rahat ikiyüzlülük karşısında yaşadığı şoku hatırladı, oradaki kadın ve erkeklerin çoğunlukla kendi meselelerini gizlediklerini fark etmişti.

Hiçbir zaman entrika çevirmeyi sevmemişti. Yine de gizli şeyleri bilmekten hoşlanırdı; çünkü bilmemek, neredeyse her şeyi ıskalamak anlamına geliyordu. Kendi sırlarını ve yeni bir bilgi edindiğinde bunu hiçbir şekilde açıklamaması, sadece gayet hoş başka bir bilgi ile değiş tokuş etmesi gerektiğini öğrenmişti. Paris'te edebi topluluklara katılan kadın ve erkekler, bilmek ve bilmemek, numara yapmak ve maske takmak oyununda rol alan oyuncular gibi hareket ederlerdi. Her şeyi onlardan öğrenmişti.

Prensesi oturur halde görünce ona bir yastık daha getirdi ve başka bir sandalyeye geçmesini ya da daha rahat edebileceği uzun Fransız koltuğunu önerdi.

"Benim yaşım için" diye gülümsedi prenses ona doğru bakıp, "hiçbir yer rahat değildir."

Odanın etrafında dolaşmayı bırakarak ona doğru yöneldi. Birilerinin üzerine sakin, gri bakışlarını sabitlediğinde o kişiler de durgunlaşır, söyleyecekleri bir sonraki söz daha ciddileşir ya da sıradan bir oyunun ve yarım bir konuşmanın sonu gelirdi.

Prenses yavaş ve etkili bir Fransızcayla "Rusya'ya geri dönmem gerek" dedi. "Yapmam gereken bu. Daha önce orada olduğumu söyledim ve evet, oradaydım; fakat bunun benim için hiçbir şekilde bir anlamı yok. Rusya'yı yeniden görmek için hiç isteğim yok, ancak kocam orada yaşamam konusunda ısrar ediyor; Fransa'yı bırakmamın iyi olacağını söylüyor."

Konuşurken her zaman yaptığı gibi gülümsüyordu, fakat bu sefer yüzünde keder ve bir tür anlaşılmazlık vardı. Salona beraberinde geçmişini de getirmişti, bu durum ona, ebeveynleri ve ablasını kaybettiği o yılları anımsamasıyla birlikte, berbat ve ağır bir melankoli getirmişti. Henry için zaman yaraları sarmayacaktı, oysa gençken kaybettiklerinin ardından

acı çekeceğini asla düşünmezdi; şimdi ise sahip olduğu tek şey acıydı ve acılarını ancak uyku dindirebiliyordu.

Prensesin yumuşak sesi ve rahat hareketleri, onun hiç değişmediğinin kanıtıydı. Kocası ona olan kötü davranışlarıyla bilinirdi. Arazileriyle ilgili sorunları vardı. Prenses sürüleceği uzak mülkten söz etmeye başladı. Prens ile ilgili her zaman politik bir esinti, bir entrika olurdu, sanki Rusya'nın geleceği hakkında bir planı varmış da doğru zamanı bekliyormuş gibi bir hali vardı.

"Kocam hepimiz için Rusya'ya, anavatana dönmenin zamanı geldiğini söylüyor." Kocası bir devrimci olmuştu. Eğer devrim olmazsa Rusya'nın çökeceğini söylüyordu. "Ona Rusya'nın uzun zaman önce çöktüğünü söyledim; zaten o adamın borcu yokken, reforma da ilgisi olduğunu hiç hatırlamıyordum." İlk eşinin ailesi çocuğu kendileri yetiştirmişler ve prensle hiçbir ilgilerinin olmasını istemiyorlardı.

"Nerede yaşayacaksınız?" diye sordu prensese.

"Eski bir konakta yaşayacağım ve eğer halen konağın camları varsa meraklı, yarı deli köylüler burunlarını camlarıma dayayacaklar. İşte yaşayacağım yer böyle bir yer olacak."

"Peki Paris?"

"Her şeyden vazgeçmek zorundayım; evden, hizmetçilerden, dostlarımdan, tüm yaşamımdan. Ya can sıkıntısından öleceğim ya da ölüm soğukluğuna bürüneceğim. İki seçenek arasında hayatıma yön vereceğim."

"Fakat neden?" diye sordu nezaketle.

"Tüm parasını saçıp savurduğumu söylüyor. Evi sattım, günlerimi mektupları yakıp ağlayarak ve kıyafetleri etrafa dağıtarak geçirdim. Ve şimdi herkese veda ediyorum. Yarın Londra'dan ayrılıyorum, bir ay Venedik'te kalacağım. Sonraki

duraksa Rusya. Bana diğerlerinin de döndüğünü söylüyor, fakat onlar St. Petersburg'a gidiyorlar. Oysa o, benim için bu seçimi yapmadı."

Onun içtenlikle konuştuğunu biliyordu, fakat yine de onu dinlerken oyuncularından birini izliyor ve onun gösterdiği performanstan hoşlanıyor gibi hissediyordu. Prenses bazen, biri hakkında çok eğlenceli bir anekdottan söz ediyor gibi görünüyordu.

"Hayatta olduğunu bildiğim herkesi gördüm ve ölmüş olanların mektuplarını okudum.

Bazılarında her ikisini de yaptım. Paul Joukowsky'nin mektuplarını yaktıktan sonra onu gördüm. Onu görmeyi beklemiyordum. Çok kötü şekilde yaşlanıyor. Onu bu halde göreceğimi de ummuyordum."

Bakışlarını yakaladığı an, sanki odaya yaz güneşi dolmuştu. Paul Joukowsky'nin yaşının şu sıralar elli civarı olduğunu hesapladı; yıllardır onu görmüyordu. Hiç kimse onun ismini anmaz, bu şekilde ondan söz etmezdi.

Henry hızlıca ve dikkatle konuşmaya, soru sormaya, konuyu değiştirmeye çalışıyordu. Büyük ihtimalle mektuplarda bir şeyler vardı; rasgele bir cümle, bir toplantı ya da bir görüşme üzerine rapor. Fakat buna kafa yormadı. Prenses ona nostalji yaşatıyordu, o yıllara ait izlenimlerini anımsatıyordu. Ciddi, kibar ve tereddüt içinde olma çabasındaydı, onun gibi dudaklarını ve bakışlarını dikkatle izleyen bir kadını kandıramazdı. Kulaklarında sadece bir isim, eski bir isim çınlıyordu. Bir zamanlar onun için her şey anlamına gelen bir isim...

"Fakat geri döneceksiniz, öyle değil mi?"

"Kocam benden bu sözü esirgedi. Bu, bir daha geri dönmeyeceğim ve Rusya'da kalacağım anlamına geliyor."

Ses tonu oldukça dramatikti ve prensesi birden sahnede gördü, hiç düşünmeden konuşuyor, rahatça hareket ediyor sonra evine ulaşan bir ok atıyordu. Onun konuştuklarından ilk defa tam olarak bir şeyler çıkarmıştı. Kocasının gücüne sırtını dayayarak çok yanlış yapmıştı. Onun tiyatrosu kuram ve bilgiye dayalıydı. Bazıları oyunun içindeki özü yakalayabilir ya da bazıları, aynı şimdi olduğu gibi, sadece tahmin edebilirdi.

Bu düşünceler aklını meşgul ettiği sırada kendini prensesi izlerken buldu, söylediklerini nasıl kullanabileceğini düşünürken dikkatle tartıyordu. O gittikten sonra tüm bunları yazması gerekiyordu. Daha fazla açık ayrıntı duymak istemiyordu, fakat konuşmaya devam ederken prensesin sözlerinin altındaki korkuyu açıkça fark etti ve tüm sempatisi yeniden uyandı.

"Biliyorsunuz, diğerleri döndü ve iyi haberleri geliyor. St. Petersburg'da yeni bir hayat var; fakat size söyledim, ben oraya gitmiyorum. Ve partinin birinde tanıştığım Daudet, bana çok saçma bir şey söyledi. Büyük ihtimalle bunun beni teselli edebileceğini düşünmüştü. Bana hatıralarımla avunmamı söyledi. Ben bugünümü ve yarınımı seviyorum ve eğer formumdaysam yarından sonraki günü de seviyorum. Geçen sene geçti ve geçen sene kimin umurunda ki?"

"Daudet'nin umurunda sanırım."

"Evet, fazlasıyla."

Prenses gitmek için kalktığında, ona ön kapıya kadar eşlik etti. Orada onun için bekleyen arabayı gördüğünde, bunun parasını kimin ödeyeceğini merak etmekten kendini alamadı.

"Ya Paul? Sana onun bazı mektuplarını verebilir miyim? Onları ister miydin?"

Henry, prenses sanki ona soru sormamış gibi elini uzattı. Bir şeyler söyleyecekmiş gibi dudaklarını oynattı ve sonra

durdu. Bir an için elini tuttu. Prenses arabayla ilerlerkenneredeyse gözyaşları içindeydi.

Yaklaşık olarak on yıldır De Vere Gardens'daki odalarda yaşıyordu; fakat duvarların arasında hiçbir zaman Paul ismi yankılanmamıştı. Günlük yazma, hatırlama ve hayal etme işlerinin arasında onun varlığı saklanıp kaybolmuştu. Paul yıllardan beri rüyalara bile girmiyordu.

Prensesin hikâyesinin yalın temellerinin şimdi kaydedilmesi gerekmiyordu. Tüm ayrıntılar aklındaydı. Hikâye üzerinde nasıl çalışacağından emin değildi; prensesin Paris'teki son günleri, onun mektupları yakıp, eşyalarını birilerine verip her şeyi ardında bıraktığı zamanlar, son salon toplantısı ya da geleceği hakkında her şeyi öğrendikten sonra, kocasıyla son görüşmesi üzerine çalışması gerektiğinden emin değildi.

Onun ziyaretini anımsayabilirdi, zaten bununla ilgili yazmak istediği bir şeyler vardı. Bu daha önce yazdığı ve özenle yok ettiği bir şeydi. Biri için oldukça özel olan, kimsenin anlayamayacağı, kimsenin tanımadığı birinin hikâyesini yayınlamak ve sahneye koymak, o zaman ona oldukça tuhaf ve üzücü bir durum gibi gelmişti.

Kalemi aldı ve başladı. Sadece kendisinin anlayabileceği, anlaşılmaz bir el yazısı ya da bir tür stenografi ile yazıyordu. Prensesin ziyareti, sürgün ve hatıraları, her şeyin sona erdiği ve bir daha geri dönmeyeceği (bu sırada yazmayı bırakıp, iç çekti) hakkında konuşmasını, sanki halen bugün gibi hatırlıyor, uzansa erişebilecekmiş gibi tüm ayrıntılarıyla hatırladığı şekilde yazısına yön veriyordu.

Neredeyse yirmi yıl önce Paris'ten döndüğü zaman Paul'den aldığı not ile ilgili sahneyi kaleme almaya başladı. Akşam karanlığında, o güzel şehirdeki küçük bir caddede durmuş, yukarıya doğru bakıyor, üçüncü katın camındaki ışığı izliyor ve bekliyordu.

Işık yandığında Paul Joukowsky'nin yüzünü, siyah saçlarını, hızlı bakışlarını, çabucak gülümseyiveren sert ifadesini, zayıf burnunu, geniş çenesini, soluk dudaklarını görmek için kaşlarını çattı. Gece çöktüğünde, ışıksız caddede kimsenin onu görmeyeceğini bildiği gibi oradan ayrılamayacağını, kendi mahallesine gidemeyeceğini, (bu düşünceyle nefesini tuttu) Paul'un odasına da gitmeye kalkışamayacağını biliyordu.

Aslında Paul'ün notu muğlak değildi, onun ne kadar yalnız olduğunun kanıtıydı. Kimse gelmedi ve Paul'ün yüzü camda belirmedi. Şimdi o dakikaların, yaşadığı en inanılması güç anlar olup olmadığını şaşkınlıkla düşündü. O durumla ilgili yaşanmış en uygun karşılaştırma; belli bir süre için iki ülke arasında gerçekleşen, suyun üzerinde dururken tek bir adımın sonsuz bir bilinmezliğe ve imkânsıza gideceğini bilerek çıkılan hoş, umut verici ve sakin deniz yolculuğu idi. O soğuk yüzde bir anlığına hangi ifadenin olduğunu bulmak için bekledi. Ve saatlerce yağmurdan ıslanarak, gelip geçenlerin ona çarpmasına aldırmadan bekledi, ancak hiçbir şekilde lambanın ardındaki yüz netlik kazanmadı.

O gecenin hikâyesini yazmaya başladı ve hiçbir zaman yazılamamış olan hikâyenin geri kalanını düşündü, yazı ne kadar gizli olsa ya da ne kadar çabuk yakılıp yok edilse de bunun bir önemi yoktu. Hikâyenin geri kalanı kurgusaldı ve onun asla kelimelere dökmeye razı olamayacağı bir bölümdü. Hikâyenin devamında, nöbetine devam etmek için yolun karşısına geçti. Paul'ün buradan kendini görmesini sağladı, Paul

aşağıya yanına geldi ve beraber, sessizce merdivenlerden yukarı çıktılar. Ve şimdi (durumu netleştiren Paul idi) ne olacağı çok açıktı.

Ellerinin titrediğini fark etti. Hikâyenin bundan ötesini kurgulayacak kadar ileriye hiçbir zaman gidememişti. Daha önce hiç ulaşmadığı kadar sona ulaşmıştı. O gece, yağmurda camdan yansıyan ışık sönünceye kadar beklemeye devam etti. Bir şeyler olacak mı diye biraz daha bekledi; fakat artık camlar karanlıktı, hiçbir şey yansıtmıyorlardı. Yeniden kuru bir yerdeydi. Kıyafetleri sırılsıklam olmuş, ayakkabıları yağmurda mahvolmuştu.

❧

Kıyafet provalarını ve tiyatroda tüm sandalyelerin izleyicilerle dolu olduğunu hayal etmeyi seviyordu. Işıklandırma, aşırı ve süslü kostümler, çınlayan sesler onu gurur ve zevkle sarıyordu. Onca senedir kimsenin kendi kitaplarını okuduğunu ya da satın aldığını görmemişti. Ve böyle bir sahneye tanıklık etmediği için cümlelerinin neden olacağı etkileri bilmiyordu. Okumak da yazmak kadar sakin, yalnız ve özeldi. İzleyicilerin nefesini tuttuğunu, bağırdığını ve sessizleştiğini duyabiliyordu.

Dostlarını, tanıdığı yüzleri yerleştirdi ve yanında oturan diğer kişileri, yukarıda, balkonda oturan izleyicileri yerlerine yerleştirdi; onun için en riskli, en tehlikeli manzaraydı. Adamın hassas yüzünü, aydınlık, zeki bakışlarını, ince üst dudağını, yumuşak, açık renk tenini, huzurlu ifadesini hayal etti. Deneme niteliğindeki bu figürü arkasındaki sıraya koydu, yanında genç bir kadın vardı; küçük, narin ellerini, neredeyse parmaklarının ucu dudaklarına değecek şekilde birleştirmişti. Arkada halen terziler çalışıyor ve o kendini tiyatroda para öde-

yip Guy Domville'i seyrederken hayal etmeye devam ediyorken, Guy Domville'i oynayan Alexander sahneye çıktı. Sahnedeki esas mücadelenin ne olacağı netleşmeye başlamıştı. Oyun devam ettiği sırada, arkasında kurguladığı seyircilere doğru baktı; Bayan Edward Saker'ın harika, yüz yıl öncesinin nezaketini, zarafetini simgeleyen kostümü karşısında kadının yüzünün nasıl aydınlandığını; *Guy Domville*'in hesapsız zenginlik ve mükemmel bir gelecek yerine manastıra kapanıp kendini dua ve derin düşünmeye verme kararı üzerine ince dudaklı izleyicisinin yüzünün aldığı ciddi ifadeyi gözlemledi.

Guy Domville'in halen çok uzun olduğunu ve aktörlerin birinci perde ile ikinci perde hakkında endişeli olduğunu biliyordu. Sadık yönetmeni Alexander, bu duruma kafayı takmamasını; ancak ikinci perdede hiç rolü olmayan, ama üçüncü perdede ortaya çıkan Bayan Vetch için endişelenmesi gerektiğini söyledi. Bununla birlikte romanda bunu riske atamayacağını biliyordu; karakter bir kez belirdiğinde, ölmeyecekse ya da küçük bir rolü yoksa anlatıdaki gibi kalmalıydı. Romanda asla kalkışmadığını, oyunda deniyordu.

Kısaltmalardan nefret ediyordu, fakat yakınmak gibi bir ayrıcalığı olmadığının farkındaydı. Başta Alexander'ın ofisine gitmeden önce büyük bir iş olduğu için yakınmış, gerçekten şaşırtıcı bir sıkıntı hali yaşamıştı. Oyunda eğer kesilmesi gereken yerler varsa haklı olduğunu savunabileceği hiçbir nokta olmadığını biliyordu; bunu bitirmeden önce yapması gerekiyordu. Şimdi ise her gün kesintiler yapıyor ve birkaç saat sonra ara boşlukları, kayıp anları fark edenin sadece kendisi olduğunu görüyordu.

Provalar sırasında yapacak pek işi yoktu. İşin sadece yarısının kendi sorumluğunda, diğer yarısının ise aktörlerin, yönetmenin ve dekor yapımcılarının sorumluluğunda olduğunu

bilmek, onu hem heyecanlandırıyor hem de kaygılandırıyordu. Onun için yeni olan bir şeyi görmeye başlamıştı, çalışmak zamana bağlıydı. Sahnenin üzerinde, izleyicilerin sabrı kadar titiz bir şekilde, sekiz buçuktan beri kollarını hareket ettirerek, oyun yazarının uyması gereken büyük, görünmez bir saat tıklamaya devam ediyordu. Bu yoğun iki saat ve iki perde arası da dikkate alınacak olunursa, bu sorunu çözmesi ya da kötü akıbetine razı olması gerekiyordu.

Oyunu kendinden uzaklaşmaya ve daha gerçekçi olmaya başladığında, sahnedeki ilk provaları ve kıyafet provasını izlediğinde, mesleğini bulduğundan, tiyatro yazarlığı için çok geç kalmadığından emin olmaya başladı. Hayatını değiştirmek için hazırdı. Sonunun, yalnız yaşayacağı günlerin uzak olduğunu artık görebiliyordu; roman yazarlığının verdiği zevksiz memnuniyet, artık yerini hayatında daha önce yaşamadığına inandığı sesler, hareket ve önem için yazmakla yer değiştirdi. Bu yeni dünya artık ellerindeydi. Fakat özellikle sabahları durumun aksi halinden emin olmaya başlıyordu; başarısız olabilirdi, istekli ya da isteksiz bir şekilde gerçeğe, eski günlerine geri dönmesi gerekebilirdi. Heyecan verici böyle günlere hiç alışık değildi.

Sadece aktörlere karşı bir düşkünlük hissediyordu. Onlar için elinden geleni yaptığı zamanlar olmuştu. Uzun prova dönemlerinde, sahne arkasında onlara sepetler dolusu yemek ayarlardı; onlar için soğuk tavuk, biftek, taze salatalar, mayonezli patatesler, taze ekmek ve tereyağı getirdiği zamanlar olmuştu. Aktörlerin rollerinden çıkıp gerçek hayata dönerek yemek yediği ve o dakikalardan zevk aldığı anlarda, onları izlemeyi seviyordu. Gelecek yıllarda yeni bölümler yazdığını, oyuncuların bu bölümleri canlandırdığını, rağbet olduğu sürece her gece oynadıktan sonra yeniden soluk dış dünyaya dönecekleri zamanları görüyordu.

Diğer yandan bir yazar olarak kötü zamanlarında olduğunu biliyordu, hiçbir editörün ve yayıncının onu istemediği, reddettiği zamanlar olduğunun farkındaydı. Önem vermediği ve tanımadığı yeni nesil yazarlar genel bir hâkimiyet içindeydiler. Bunu bilmek onu neredeyse aşağıya çekiyordu; az üretiyor ve ürettikleri de belli zamanlarda yayınlanıyor, bu durum adeta onun sonunu getiriyordu.

Eğer tiyatro tek zevk ve eğlence kaynağı olmasaydı, can-kurtaran halatı olup onun yeniden başlamasını sağlamasaydı, verimli edebiyat dönemi solup gidecekti. Maddi yaşam ile saf düşünce, insan sevgisi ve yüce huzura adanan hayat üzerine yazdığı oyunu *Guy Domville*, toplumun ruh halini yakalamıştı; bu nedenle açılış gecesini saf bir iyimserlik, oyunun ilgi çekeceğine dair kesin bir kuşkusuzluk, büyük bir heves ve daha önce yaşamadığı övgü duygusunun dünyevi çekiciliği ile bekliyordu.

Her şey açılış gecesine bağlıydı. Kendinin ne yapacağı haricinde her detayı düşünmüştü. Eğer sahnenin arkasında durursa, yolu kapatacaktı; izleyicilerin bölümünde durursa, bu onun için fazla tahrik edici olacaktı; izleyicilerin her nefes alışı, her iç çekişi onu ya aşırı derecede mutlu edecek ya da üzecekti. Kendini bir şapka ile gizleyerek tiyatronun yakınındaki handa bekleyebilir ve güvenilir dostu Edmund Gosse ikinci yarının sonunda oraya gelerek oyunun nasıl geçtiğini haber verebilirdi. Fakat açılıştan iki gün önce, bu planın saçma olduğuna karar verdi.

Bir şey yapması gerekiyordu. Akşam birlikte yemek yiyebileceği kimse yoktu, çünkü tanıdığı herkesi açılışa davet etmişti ve çoğu da gelecekti. Yakındaki şehre gidebileceğini düşündü, orada biraz gezip akşam treni ile oyunun sonundaki alkışlara yetişebilirdi. Fakat ne yaparsa yapsın şüphelerden kurtulamayacağını biliyordu. Kitabını tamamlamamış olmayı,

bahardan önce bitirmesi ve seri haline getirmesi gerekmediği zamanlarda olmayı diledi. Londra'nın kışının camlardan süzüldüğü her zamanki gri sabahında, çalışma odasında sessizce yazıyor olmayı diledi. Yalnızlığını ve hayatının kalabalığa değil sadece kendine ait olduğunu bilmenin rahatlığı içinde olmayı istedi.

Gosse ve Alexander ile yaşadığı bir sürü kararsızlık ve tartışma sonunda, Haymarket'e gidip Oscar Wilde'ın yeni oyununu izlemeye karar verdi. Sekiz buçuk ile on kırk beş arası sakin olmasını sağlayacak tek yerin orası olduğunu hissediyordu. Sonra yolunu St. James Tiyatrosu'na çevirebilirdi. Gosse ve Alexander, bunun tek ve en iyi plan olduğu konusunda, onunla aynı fikirdeydi. Aklı en azından bir süre başka yerde olacak ve St. James Tiyatrosu'na oyununun bittiği ya da bitmek üzere olduğu, coşkulu bir anda gidecekti.

Kendini akşama hazırlarken bu, diye düşündü, gerçek dünya. Böyle hareket ediyor, içine kapandığı dünyadan keşfettiği dünyaya böyle ilerliyordu. Para böyle kazanılıyor, şöhret böyle sağlanıyordu. Risk, heyecan, karın ağrısı, kalp atışının hızlanışı ve hayal gücü olasılıklarla alevleniyordu. Hayatında kaç gün böyle olabilirdi? Eğer bu ilk oyunu ile tahmin ettiği gibi şansı dönerse, sonuca zaferle varılırsa, gelecekteki açılışlar daha yumuşak ve daha az ateşli olacaktı. Araba için bekleyip umut etmeye devam ederken yeni bir hikâyeye kalkışmıştı; boş sayfalar onun için bekliyordu, boş bir akşamdı, yazmaktan başka yapacağı bir şey yoktu.

Haymarket'e saptığında, içinde güçlü bir geri çekilme isteği vardı. Zamanı üç buçuk saat ileri alabilmek, sonucu bilmek, övgü içinde yüzmek ya da en kötüsü için her şeyi verebilirdi. Araba tiyatroya doğru yöneldiğinde, aniden tuhaf, yeni ve aşırı bir kimsesizlik hissetti. Bu çok fazla, diye düşündü;

çok fazla zorluyordu. Kendini sahne dekorunu, altın rengi ışıkları, kostümleri ve yalnızca oyunu ve davete gelenleri düşünmeye zorladı; sadece umut ediyor ve heyecan duyuyordu. Bunu seçmişti ve şimdi bunu yaşıyordu, şikâyet etmemeliydi. Gosse'ye koltukları ve locayı dolduracakların listesini göstermişti; Gosse de böyle soylu, edebi ve bilimsel bir kutlamanın St. James Tiyatrosu'nda görülmediği gibi Londra Tiyatrosu'nda da görülmediğini söylemişti.

Para ödeyen insanların desteği, gerçek izleyici ve alkışlayıcı olarak onların üzerinde duraksadı ve gülümsedi, şimdi yazıyor olsaydı durur ve doğru tonu bulup bulmadığına bakardı, onların üzerinde -bunu nasıl söylemeli?- kendi dostlarının desteği ve alkışlarının üzerinde olacak.

Neredeyse yüksek sesle, onlar benim kitaplarımı okumayan insanlar, oları bu şekilde tanıyacağız. Dünya, dedi ve aklından diğer sözcük geçerken gülümsedi, onlarla dolu. Onlar hiçbir zaman kendine yakın olmadılar. Bu gece, bu insanların kendi tarafında olacaklarını umut etti.

Haymarket'in dışındaki kaldırıma adım attığı sırada, aniden Oscar Wilde'ı kıskanmaya başladı. Tiyatroya girenlerde bir ciddiyetsizlik vardı, insanlar doğrudan hoşnut kalacaklarından emin gibi görünüyorlardı. Hayatında hiçbir zaman kendini o insanlar gibi görmemişti ve bu kadar neşeli, uçarı, kaygısız, genel olarak gülümseyen insanın arasında üç saat nasıl dayanacağını bilmiyordu. Hiç kimse, ne bir tek yüz, ne bir grup ne de bir çift ona *Guy Domville*'den hoşlanacak insanlar gibi bakmıyordu. Bu insanlar tamamen mutlu son için buradaydı. O an, *Guy Domville*'in daha az mutlu biten sonu için Alexander ile yaptığı tartışmalarla irkildi.

Sıranın sonunda bir koltuk bulmayı umdu. Koltuğu gül rengi perdeye yakındı, izleyicilerin kaba ve biçimsiz şekilde

güldüğünü düşündü, kendini kuşatılmış gibi hissediyordu. Oysa o bir kez bile gülmedi, bir anı bile komik değil, diye düşündü, fakat daha da önemlisi bir anı bile doğru değildi. Ne kadar aptalca olsa da her satır, her sahne gerçeği ortaya koymak için oynanıyordu. Akılsızlığı akıllıca tasvir etmek için hiçbir fırsat kaçırılmamıştı; yüzeysel, rahat ve iyi konuşma, izleyiciyi açıkça tahrik ediyor, içten ve neşeli kahkahalara yöneltiyordu.

Eğer *İdeal Koca* oyununun aptal ve kaba olduğunu açık bir biçimde düşünüyorsa, ilk arada gitmek istemesi de son derece esaslı bir davranış olacaktı. Fakat asıl gerçek, gidecek hiçbir yeri olmayışıydı. Bu gecenin açılış gecesi olmamasını, onu tanıyan ve onun tanıdığı, modaya uygun kalabalığın olmayışı ile avunuyordu. Hepsinden çok Wilde kadar gürültülü, büyük, İrlandalı ve o kadar önemli bir kişiden hiç iz olmayışı ile avunuyordu.

Böyle bir hikâye yazsa nasıl olurdu, diye düşündü. Yazı satır satır komedi, ucuz kahkaha ve tepkilerle dolu olurdu. Yozlaşmış, kural koyucu sınıfın ifade ediliş şekli yüzeyseldi; olayın örgüsü katılaşmıştı, oyun kötüydü. Bittiğinde kimsenin bir şey hatırlamayacağını düşündü, kendisi de sadece hissettiği şiddetli acıyı ve kısa bir yürüme mesafesinde oynanan oyununu düşünerek gerildiğini hatırlayacaktı. Oyununun vazgeçmek üzerine olduğunu düşündü ve bu insanlar hiçbir şeyden vazgeçmiyorlardı. Oyunun sonunda alkışlamak için oyuncuları yeniden sahneye çağırdıklarında, oyuncuların mutlu ve parlayan yüzlerinde yollarını değiştirmek için hiçbir planları olmadığını gördü.

Kendi kaderini öğrenmek için St. James Meydanı'na doğru ilerlerken, içini *Guy Domville*'in karaya oturduğuna dair berbat bir önsezi kapladı ve bu olasılığın korkusu ile felç olmuş gibi, daha fazlasını öğrenmekten ve ilerlemekten endişe ederek meydanın ortasında durdu.

Yıllar sonra ne olduğuna dair bir şeyler duyacaktı. Hiçbir şeyden emin olmadığı kadar emin olduğu tek bir şey vardı; davetli izleyiciler ile para ödemiş olan izleyiciler arasında, kendisinin Oscar Wilde izleyicileri ile arasında olan fark kadar derin bir fark vardı. Birinci perde bitmeden önce para ödemiş olan izleyiciler aralarında konuşmaya, öksürüp fısıldamaya başlamış olmalıydılar. İkinci perdede Bayan Edward Saker büyük ve pahalı kostümüyle sahneye geldiğinde güldüler. Ve çirkin görüntüden hoşlanmaya başladıklarında, yeniden gülmeye başladılar. Gülmenin alaya dönmesi fazla zaman almamış olmalıydı.

Alexander'ın son repliğinde, "Ben Domvillelerin sonuncusuyum" dediğinde ne olduğunu sonra, çok daha sonra öğrendi. Salondan biri, "Sen ne kadar da lanet olası iyi birisin!" diye bağırmıştı. Perde indiğinde koltuklardaki düzgün giyimli kesim alkışlarken diğer seyirciler bağırıp yuhalamaya, küfür etmeye başlamışlardı.

O gece tiyatronun arka kapısından içeri girdiğinde, ona neredeyse herkesin gittiğini oyununun başarılı olduğunu söyleyerek kendisini buna inandırmaya çalışan sahne yönetmeniyle karşılaştı. Söyleniş biçimi Henry'nin içinde daha fazlasını bilme isteği uyandırdı, başarısının ölçüsünü ve niteliğini bilmeliydi; ancak böylece, ilk beğeni sözü ile oyununun yuhalandığını, hata yaptığını düşünmekte yanıldığından, oyununun beğeniyle alkışlandığından emin olurdu. Alexander'ın sahneden indiğini gördüğünde yanına gitti ve Alexander ona oyununun ne kadar başarılı ve etkileyici olduğunu söyleyerek selam vermek için yeniden sahneye döndü. Alexander'ın ve diğer oyuncularından zaferinden emin bir şekilde sahnenin yanına doğru ilerledi. Alexander'ın da içinde bulunduğu bir ya da iki aktörün onayına rağmen halen fısıltıların ve gürültülerin olduğuna inanıyordu.

Orada durup dinledi, Alexander selam vermeye giderken kanat takmış uçuyor gibi görünüyordu. Sonradan seyircilerin arasındaki dostlarının, "Yazar, yazar" diye seslendiklerini öğrendi ancak sesleri onun duyacağı kadar yüksek çıkmamıştı. Yine de Alexander, sonradan söylediğine göre onları duymuş ve Henry'nin ciddi ifadesine bakarak onu nazikçe elinden tutup sahneye çekmişti.

Uzun prova günleri boyunca bu kalabalığı hayal etmişti. Onları dikkatli ve istekli ya da durgun ve sıkıntılı olarak hayal etmişti. Kendini kargaşa ve gürültüye, böyle bir heyecana hazırlamamıştı. Bir an şaşkınlıkla durumu anlamaya çalıştı ve sonra selam verdi. Ve başını eğdiğinde nasıl bir durumla karşı karşıya olduğunu anladı. Balkondaki ve aşağıdaki izleyiciler ıslık çalıyor, yuhalıyorlardı. Etrafına baktığında alay ve küçümseme gördü. Davetli seyirciler yerlerinden kalkmış, alkışlıyorlardı fakat alkış sesleri hiçbir kitabını okumamış seyircilerin giderek artan kaba gürültüleri arasında kayboluyordu.

En kötü tarafı yüz ifadesini kontrol edemeyişi, engelleyemediği panik ifadesinin ortaya çıkmış olmasıydı. Artık dostlarının yüzlerini ayırt edebiliyordu Sargent, Gosse, Philip Burne-Jones; onlar gürültücü kalabalığa rağmen halen yüreklilikle alkışlamaya devam ediyorlardı. Kendini buna hazırlamamıştı. Yavaşça sahneden indi. Alexander'ın izleyicileri sakinleştirmek için yaptığı konuşmayı dinlemedi. Onu sahneye aldığı için Alexander'ı suçluyordu, yuhalayan kalabalıktan, herkesten çok kendini sorumlu tutuyordu. Artık hiçbir alternatifi yoktu, sahnenin kapısından dışarı çıkacaktı. Zaferle biten dakikaların, davetli dostlarının onun tiyatrodaki başarısına tanık olduğu anların hayalini çok kurmuştu. Şimdi ise eve gidecek ve başını tutuklanmayı bekleyen endişeli bir suçlu gibi öne eğecekti.

Sahnenin arkasında, oyuncuları görmemek için karanlıkta bekledi. Tiyatronun etrafında, yollarda kimi göreceğini bilmediğinden dışarı da çıkmak istemiyordu. Ne o ne de diğerleri, ne söyleyeceklerini bilmiyorlardı; yenilgisi çok büyük ve çok aleniydi. Onu tanıyan dostları için bu akşam ve akşama damgasını vuran isim unutulmayacaktı. Biraz zaman geçince, oyunculara bir açıklama yapamayacağını anladı. Düştüğü bu berbat durumdan ancak hiçbir şey yazmamış, hiç kimse değilmiş gibi gecenin içinde saklanarak kurtulabilirdi. Oysa gidip onlara teşekkür etmesi, oyun bittikten sonraki yemek sözünü yerine getirmesi gerekiyordu. Loş ışıkta durup, ruh halini ve asıl ihtiyacı olanı gizleyerek kendini hazırladı, sertleştirdi.

Gülümsediği sırada ellerini birleştirip eğilerek selam verdi ve kendini Londra sahnesinin büyük aktörlerinin arasına katılma hakkına sahip bir görkem içinde hayal etti.

İKİ

ŞUBAT 1895

Guy Domville'in başarısızlığından sonra çalışma hırsı, yenilgisi ile mücadele ediyordu. Beceremeyişti, farkındaydı, toplumun büyük düztabanıydı ve şimdi yaptığı hiçbir şeyin popüler olmayacağı ya da genel olarak beğenilmeyeceği gerçeği ile yüzleşmesi gerekiyordu. Daha önce defalarca yapabildiği gibi denerse düşüncelerini kontrol edebilirdi. Kontrol edemediği şey berbat bir şekilde ağaran, öğle vaktine kadar devam eden, dağılmayan gün ışığıydı. Oscar Wilde'ın oyununda beğendiği bir replik vardı, "Londralıların mutsuzluğu mu sise neden oluyor, sis mi Londralıları mutsuz ediyor?" Kendi mutsuzluğunun nedeninin, Londra sisi gibi camına yansıyan kışın hafif ışığı olduğu düşündü. Dağılmadığı gibi buna keyifsizliği ile birlikte, yaşadığı şokun ve üzüntünün neden olduğu uyuşukluk da eklenmişti.

Gelecekte kibarlar sınıfından şimdikinden daha fazla çıkarsa ve eğer babasından kalan miras suyunu çekerse, küçük düşme durumu genel bir utandırmaya neden olursa ne yapa-

cağını bilmiyordu. Para durumunu düşündüğünde, içi mutlulukla doldu. Para bir tür lütuftu. Bulunduğu her yerde, parası olduğu için insanlardan ayrılmıştı. Para erkeğe dünyayı uzaktan kontrol etme güzelliği, kadına da derin bir güven duygusu veriyordu ve bu ışık yaşlanınca bile kaybolmuyordu. Gelecekte az da olsa yazacağını tahmin etmek zor değildi, sonuçta ödüle ihtiyacı yoktu; kendi evi, güzel bir bahçesi vardı ve geleceğiyle ilgili bir kaygısı yoktu. Kararlar aldıktan sonra özgüvenini yeniden kazanmıştı, başı ve gözleri ağrıyordu; çünkü tüm gün, para kaygısından uzak bir masumiyet ve özgürlüğün verdiği rahatlık içinde çalışıyordu.

Babası, erkek kardeşi ve birçok Londralı için başarısızlık, başarı demekti ve piyasada başarılı olmak konuşulacak bir konu değildi. Hiçbir zaman hayatında popülarite merakı olmamıştı. Bununla birlikte kutsal kabul ettiği sanatını kullanarak hiçbir zaman kitaplarının satılmasını, pazarda parlamayı ve ceplerini doldurmayı istememişti.

Onun için yaptığı işin kendine nasıl göründüğü, yaptığı işlerin popüler olması için parmağını bile oynatmaması, sanatının sadece kendine zevk vermesi ve kendini memnun etmesi önemliydi. Başarısız olmakla, yetersiz olmak arasındaki ayrımın farkındaydı. Bu nedenle tiyatrodaki yetersizliği oldukça genel, oldukça kötü şöhret sağlayan ve kendini engin bir dünya olan Londra sosyetesinden dışlamasına, rahatsız bir konuma sokmasına sebep olan oldukça net bir durumdu. Genel olarak kendini savaş alanında bozguna uğramış gibi görüyordu ve Londra'nın ışıklı salonlarındaki duruşu mutsuz ve uyumsuz bir hal almıştı.

Londra'daki ordu mensuplarını tanıyordu. Önemli insanların yanında dikkatle, rahatça hareket ederdi ve İngilizlerin politik ilgileri, askeri kahramanlıkları ile ilgili konuşmala-

rı titizlikle dinlerdi. Portman Meydanı'ndaki Lord Wolseley'in evinde çoğunlukla zengin aksesuarların ve yaşlı askerlerin arasında olur, imparatorluğun savaşı, ordular, saldırılar ve katliamlar üzerine geçen yoğun, derin ve yürekli tartışmaları duyan kız kardeşi Alice ve erkek kardeşi William'ın neler söyleyebileceğini düşünürdü. Alice ailenin en anti-emperyalist üyesiydi; Egemen İrlanda Hükümeti Partisi'ne üyeydi ve Parnell'i severdi. William'ın da İrlanda'ya duyarlılığı vardı ve temelde anti-İngiliz eğilimlere sahipti.

Lord Wolseley hepsi gibi kültürlü bir adam olmasının yanı sıra, hoş bir tarza ve pembe gamzeleri, keskin bakışlarıyla etkileyici bir ifadeye sahipti. Henry bu adamlarla dost olmuştu, çünkü bunu eşleri istiyordu. Kadınlar onu, gri gözlerini ve Amerikan kökenli oluşunu severlerdi; fakat hepsinden çok onun dinleyiş tarzını, her kelimeyi içişini, alakalı sorularını, anladığını bildiren ifadesini ve konuştuğu kişiye verdiği akıllıca yanıtları severlerdi.

Çevrede onun çalışmalarını bilen yazarlar olmadığında kendini rahat hissediyordu. Akşam yemeklerinden sonra bir araya toplanılarak gerçekleşen sohbetler ve politik dedikodularla ilgilenmediği gibi, onların ne söylediğiyle de ilgilenmiyordu; ancak kadınlar ne söylerse söylesinler onu her zaman ilgilendiriyorlardı. Leydi Wolseley onun en çok ilgisini çeken kadındı; çünkü o hepsinden daha zeki, daha sempatik ve daha çekiciydi, onda Amerikalılara özgü bir hava, tarz ve tat vardı. Odayı merakla inceler, misafirleri ona hayran olurdu ve sonra yakınındaki dostuna gülümseyerek, sanki sırrını paylaşıyormuş gibi onunla sessizce konuşurdu.

Londra'dan ayrılmaya ihtiyacı vardı, fakat başka bir yerde yalnızlığa dayanabileceğini düşünmüyordu. Oyunu hakkında konuşmak istemiyordu ve çalışabilecek durumda değildi.

Eğer seyahate çıkarsa döndüğünde her şeyin değişeceğini düşünüyordu. Aklı hayaller ve fikirlerle doluydu. Hayallerini yazabilmeyi umut ediyordu. Artık istediği tek şey buydu. Seyahat etmek kolay olduğu için ve orada cesaretini yeniden toplayabileceğini düşündüğünden İrlanda'ya gitmeye karar verdi. Ne babasının da tanıdığı Lord Houghton, yani yeni Naip ne de İrlanda'ya Kraliyet Donanması'nda komutan olarak giden Lord Wolseley onun oyununu görmüştü; böylece onlarla bir hafta geçirmeye karar verdi. Davetlerin çokluğu ve iki dostunun en çok hangisiyle zaman geçireceği konusunda anlaşmazlık yaşaması onu şaşırtmıştı. Ancak Dublin Kalesi'ne davet edildiğinde problemi anlamıştı.İrlanda rahatsız bir konumdaydı ve heybetli kraliyet hükümeti huzursuzluğu bastırmakta başarısız olmuş, taviz vermek durumunda kalmıştı. Bunu parlamentoya açıklamak kolaydı fakat İrlandalı mal sahiplerine ve garnizona açıklamak imkânsızdı; Dublin Kalesi'nde hepsi birden dönemin sosyal gelişmelerini boykot ediyorlardı. Lord Houghton yabancı misafirlere hitap ediyordu, bu da onun davetinin önemini açıklıyordu.

Yaşlı Lord Houghton kişisel alışkanlıklarından vazgeçmeden, tavırlarında gayrîresmiydi ve son yıllarında, diğerlerini şaşırtarak hayattan zevk almayı ilke edinmişti. Oğlu ise sert ve bencil bir adamdı. Yeni Lord Houghton gerçek mutluluğu, naip pozisyonunda bulmuştu. Bu pozisyonla gurur duyuyordu. İrlanda'da kraliçeyi temsil ediyordu ve tüm detaylara, resmiyete önem vererek günlerini denetimler, resepsiyonlar, karşılamalarla; gecelerini ise balo ve şölenlerle geçiriyordu. Ev halkı, sanki evde kraliçe yaşıyormuş ve her an tüm görkemiyle belirecekmiş gibi hazır bulunmaları konusunda uyarılmıştı.

Şimdi tüm tantana, tüm hazırlık Henry'nin canlanması ve yeniden kendini iyi hissetmesi içindi. Altı gün için dört balo ve her gece şölen vardı. Resmi görevliler ve askeri sınıf, bu

büyük İngiliz partisine rağmen oldukça sade, oldukça ikinci derece duruyordu. Neyse ki misafirlerin çoğu onu tanımıyordu, bu nedenle farklı görünmek için hiç çaba harcamadı.

İngiliz hanımlardan biri, "Şimdi size önerim gözlerinizi kapatıp, kulaklarınızı en iyi şekilde duymak için açmanızdır. Buna İrlanda'ya geldiğinizde, kaldığınız kale ya da misafirhanenin kapısından girdiğinizde başlamalısınız" demişti.

Hanımefendi memnuniyet ve sıcaklıkla hareket ediyordu. Üç yıl önce ölmüş olan kız kardeşi Alice'in, bu kadını bozması için yanında olmasını istedi. Alice ile böyle bir kadın hakkında çok konuşabilir; onun görünüşü, sesi ve ifadesiyle ilgili bir sürü yazı yazabilirdi. Kadın Henry'ye gülümsedi.

"Umarım sizi tedirgin etmedim. Heyecanlanmış görünüyorsunuz."

Gerçekten tedirgin olmuştu, çünkü küçük bir oda ve içinde yazı masası, masanın üzerinde mürekkep, kâğıt ve birkaç kitap bulmuş, yazı yazmak istemişti. O kadından kurtulmanın, onu odadan çıkarmanın tek yolu, onu tavuk ya da kaz sürüsünü kışkışlar gibi kışkışlamaktı.

"Biliyor musunuz? Geçen seneden bu yana balolar çok daha görkemli olaylara sahne olmaya başladı ve Londra'dakilerden çok daha keyifli bir hal aldı."

Sert bakışlarını kadına yöneltti ve hiçbir şey söylemeden durdu.

Kadın yeniden başladı. "Ve burada onun rütbesinden yararlanmak isteyen insanlar da var. Biliyorsunuz İngiltere'de birçok önemli eve davet ediliyoruz. Fakat Lord Wolseley'i tanımadığımız gibi eşini tanımıyoruz. Lord Houghton, ilk geldiğimiz gece bizi davet etmişti; ben onun yanına, zengin ve oldukça tatlı bir adam olan kocam ise ne yazık ki Leydi Wolse-

ley'in yanına oturmuştu. Umarım açık sözlülüğüm sizi rahatsız etmemiştir."

Ses tonundaki kırgınlığı düzeltmek için sesini bir ton yükseltti.

"Ve eminim ki Lord Wolseley biz gelmeden önce, aynı savaşta verdiği taktikler gibi gizlice karısına kocamla ilgilenmesi ve kendisinin de benimle ilgilenmesi konusunda taktik vermişti. Ne kabalık! Bu hem onun hem de karısının kabalığı. Bu durumdan dolayı Lord Houghton da küçük düşmüştü. Bence Wolseleyler çok, çok utanmaz insanlar."

Henry konuşmaya son vermesi gerektiğine karar verdi; fakat kadın rahatlıkla ve hiçbir şey anlamadan devam ediyordu. Yine de kadının bu rahatlığının konuşmanın ilerleyen dakikalarında pek bir önemi olmayacağını, çünkü onu dinlemeyeceğini biliyordu.

"Üzgünüm ama bir an önce odama dönmeliyim" dedi.

"Oh, vay canına" dedi ve kapının önünde durdu.

Henry ona doğru yöneldiğinde daha fazla ilerlemesine izin vermedi. Yüzünde kırgın bir gülümseme vardı.

"Artık elbette Kraliyet Darülacezesi'ne davet edilmeyeceğiz. Oysa ben misafirlerin kabalığına rağmen davet edilmek isterdim. Kocam, gelecekte başbakan olacağını düşündüğü genç Bay Webster'in de geleceğini söyledi."

Bir an Henry'nin başının üzerine bakıp gülümsedi ve devam etti.

"Fakat biz yeterince iyi değiliz; işte kocama böyle söyledim. Fakat siz mükemmel bir avantaja sahipsiniz. Amerikalısınız ve kimse sizin babanızın ya da büyükbabanızın kim olduğunu bilmiyor. Kimse olmanız gerekmiyor."

Soğuk bir ifadeyle durup, kadının halıda ilerleyişini izledi.

"Sizi suçladığımı düşünmeyin" dedi.

Henry halen susuyordu.

"Demek istediğim, Amerika'nın mükemmel bir demokrasi sistemi olduğudur."

Henry, "Orada çok hoş karşılanacaksınız" dedi ve selam verdi.

İki gün sonra Dublin Kalesi'nden Kilmainham'daki Kraliyet Darülacezesi'ne doğru yola çıktı. İrlanda'yı daha önce görmüştü, Cork'taki Queenstown'dan Dublin'e gitmiş ve ayrıca Kingstown'da da kısa süre kalmıştı. Huzurlu ve düzenli bir yer olan, deniz kenarındaki Kingstown'u sevmişti. Fakat bu seyahatte sanki ülkenin etrafında geziyormuş gibi gelmişti; sefaletin, umutsuzluğun ve yokluğun her yerde bıraktığı izlere şahit olmuştu. Birçok kez terk edilmiş ya da yıkılmak üzere olup olmadığından emin olmadığı kulübelere rastladı. Her şey yıkılmış ya da yıkılmaya yüz tutmuş haldeydi. Eğrilmiş bacalardan duman çıkıyordu ve ilerleyen ya da birini görünce yavaşlayan arabadan, bu kulübelerden hiç kimse çıkıp da yardım istemiyordu. Düşmanca ve suçlayan, karanlık bakışlarından bir an bile kurtulduğunu hissetmemişti.

Dublin bazı yönlerden farklıydı. Orada parası olan ve olamayan sınıf bir aradaydı. Fakat yine de İrlanda'nın sefaletini kalenin kapılarında gördüğünde üzülmüş ve o manzarayı unutamamıştı. Gözlerini o düşmanca bakışlardan kaçırmaya çalışıyor, fakat başaramıyordu. Son birkaç cadde çok daha

dardı ve yüzlerdeki yoksulluktan, binaların kötü halinden, kadın ve çocuklardan saklanması daha güçtü. Erkek kardeşi William'ın orada onunla olmasını istedi, onun bu ihmal edilmiş yoksullukla ilgili çok etkili sözleri olurdu.

Araba Kraliyet Darülacezesi'nin bulunduğu caddeyi çıkmaya başladığında rahatladı ve binanın görkemi, bahçedeki uyum, simetri ve zarafet hissi karşısında hayrete düştü. Alt tabakanın bakımsızlığından, krallığın cennetine geldiklerini düşünerek gülümsedi. Onu karşılamaya ve bagajını almaya gelen görevli de bu harika yapının farkını yansıtıyordu. Kapıları kilitlemelerini ve bir daha gerekmedikçe ona yoksulluğun yüzünü göstermemelerini istediğini fark etti.

Darülacezenin yaşlı askerler için on yedinci yüzyılda inşa edildiğini biliyordu ve ilk inceleme turunda, o askerlerden yüz ellisinin uzun koridorun etrafındaki odalarda kaldığını ve koridorun sonundaki alanda mutlu bir şekilde toplanıp, bu şekilde yaşlandıklarını fark etti. Leydi Wolseley askerlerin bu yakınlığından dolayı Henry'den özür diledi, ancak o, kendinin de bunlar gibi yaşlı ya da en azından bunlar gibi yaşlanacak bir asker olduğunu ve yatak varsa burada kendini evinde hissedeceğini söyledi.

Odası darülacezenin ilerisindeki nehre ve parka bakıyordu. Sabah erkenden uyandığında çimlerin üzerinde beyaz bir sis olduğunu fark etti. Bu kez çok daha huzurlu ve derin bir uykuya daldı ve gürültü yapmamak için parmak uçlarına basarak ilerleyen birinin sesiyle uyandı.

"Yıkanmanız için buraya biraz sıcak su bıraktım, efendim ve kendi banyonuzda yıkanabilirsiniz."

Bu bir erkek sesiydi, İngiliz aksanıyla konuşuyordu. Sesi yumuşak, güven vericiydi.

"Hanımefendi, eğer isterseniz kahvaltınızı odanıza alabileceğinizi söyledi."

Henry'ye yıkanması ve odasında kahvaltı etmesi öneriliyordu. Hanımefendinin, onun öğlen yemeğine kadar ortaya çıkmayıp tek başına sanatını icra etmesine, nasıl dayanabileceğini merak ediyordu. Odasında tek başına camdan dışarı bakarak sabahı beklemek ve odasını bir misafirle paylaşmak içini mutlulukla doldurdu.

Erkek hizmetçiye ismini sorduğunda, onun sadece erkek hizmetçi değil, bir onbaşı olduğunu ve Wolseleylerin darülacezede bu onbaşılardan pek çoğunu çalıştırdıklarını öğrendi.

Hammond diye çağrılıyordu, sakin, hoş ve sağduyulu bir ses tonu vardı. Henry hemen Hammond'un askerliğini erkek hizmetçi olarak geçirmekte çok istekli olduğunu fark etti. Öğlen yemeğinde, tahmin ettiği gibi, konuşma Dublin Kalesi'nde olanlara geldi.

Leydi Wolseley, "İrlandalılar her halükarda çok korkunçlar ve zamana hazırlıklı olmayışları ferahlamayla karşılanmalı. Sıkıcı kadınlar, sıkıcı kızlarına uygun eş bulmak için her fırsatı değerlendiriyor. Gerçekte ise kimse onların kızlarıyla evlenmek istemiyor ve istemeyecek de" dedi.

İngiltere'den beş misafir vardı, içlerinden ikisini biraz tanıyordu. Diğer misafirler birbirlerini eğlendirmek için gülerken, onların sadece gülümsediklerini ve çoğunlukla sessiz kaldıklarını fark etti.

"Yani Lord Houghton" diye devam etti Leydi Wolseley, "kendisinin İrlanda'da kraliyet ailesinden olduğunu düşünüyor ve kraliyet ailesi için en önemli şey bağımlı olduğu halktır; fakat İrlandalılar ona bağlı olmayı reddediyorlarsa, o halde o da halkını İngiltere'den ithal etmelidir; eminim bunu en iyi Bay James bilir."

Konuşmadı ve hislerini belli etmemek için yüz ifadesini değiştirmedi.

Kocası, "Gelebilecek durumdaki herkesi davet etti. Bay James'i kurtarmalıyız" diye ekledi.

Lord Houghton'un çok iyi bir ev sahibi olduğunu söylemeyi düşündü, fakat bu konuşmaya katılmak istemediğini fark etti.

Leydi Wolseley, "Her şeyi neşeli ve normal gibi göstermek için balolar ve şölenler düzenliyor. Zavallı Bay James buraya geldiğinde çok yorgun düşmüştü. Ve Lord Hughton geçen hafta bizi kendi dairesindeki geceye davet etti. Gerçekten korkunç bir davetti. Çok kaba bir adamın yanına oturdum ve Lord Wolseley'in yanına da o adamın karısı oturdu. Neyse ki kadının kocası pek konuşamıyordu, fakat kadın daha eğitimliydi. Elbette onlarla ilgilenmiyorduk, hiçbiriyle" diye devam etti.

Akşam olduğunda Henry odasına çekilmek isteyince, Leydi Wolseley uzun koridorda ona eşlik etti. Ses tonunda diğer misafirlere güvenmesi gerektiğini ima eder gibi bir hal vardı.

"Hammond'dan memnun musunuz?" diye sordu. "İlk geldiğinizde burada olmadığı ve tanışamadığınız için üzgünüm."

"Mükemmel, daha iyi olamazdı."

"Evet, bu nedenle onu seçtim" dedi. "Çok çekici ve sağduyuludur."

Onu inceledi, fakat Henry bir şey söylemedi.

"Evet, eminim benimle aynı fikirde olacaksınız. Size hiç kimsenin bakamayacağı kadar iyi bakabilir, bu her zaman için mümkün. Ve bundan onur duyduğunu düşünüyorum. Hepimiz öldüğümüzde ve unutulduğumuzda, geriye sadece sizin

kitaplarınızın kalacağını ve okunacağını söyledim. O da o huzurlu, o nefis ses tonuyla harika şeyler söyledi. 'Burada kaldığı sürece onu mutlu etmek için her şeyi yapacağım,' dedi. İşte bunu söyledi; ne demek istediğini, bu kadar açık bir şekilde ifade etti."

Merdivene ulaşmışlardı; kadının yüzü imalı bir şekilde kızarmıştı. Henry ona yumuşak bir şekilde gülümsedi ve iyi geceler diledi. İkinci kata ulaştığı zaman, dönüp baktığında, tuhaf bir şekilde gülümseyerek onu izlediğini fark etti.

Oturma odasında perdeler çekilmiş, ateş yakılmıştı. Kısa süre sonra, elinde bir sürahi suyla Hammond geldi.

"Geç mi yatacaksınız, efendim?"

"Hayır, birazdan yatarım."

Hammond uzun boyluydu ve şöminenin ışığında yüzü daha ince ve yumuşak görünüyordu. Cama doğru ilerleyip perdeyi düzeltti ve şömineye dönüp ateşi körükledi.

"Umarım sizi rahatsız etmiyorumdur, efendim; fakat bu kömür çok düşük kaliteli" dedi neredeyse fısıldar gibi.

Hammond'un kahverengi gözleri, dostça ve daha çok insanca bakışları onu rahatlatıyordu. Ne bıyığı ne de sakalı vardı. Sarımsı gaz lambasının ışığında sanki Henry'nin başarısızlığını sezmiş, bir şeyler söyleyecekmiş gibi huzurlu bir ifadeyle duruyordu.

"Şimdi okuyacağımı sanmıyorum" dedi Henry yavaşça. Ayağa kalktığı sırada gülümsedi.

"Sizi rahatsız ettiğimi hissediyorum, efendim."

"Hayır, lütfen endişe etme. Yatma zamanı geldi."

Hammond'a yarım crown uzattı.

"Teşekkür ederim, efendim; fakat bu gerekli değil."

"Lütfen, almanı istiyorum" dedi Henry.

"Müteşekkirim, efendim."

Sonraki gün Leydi ve Lord Wolseley'in dairesinin boş odaları ve koridorları, öğle yemeği için davet edilen misafirlerle dolmuştu. Dört bir yanı neşeli sesler ve gülüşmeler sarmıştı. Wolseleyler kendi balolarını vereceklerini duyurdular, Leydi Wolseley evden o kadar uzak olmalarına rağmen, kaledeki insanların nasıl balo verileceği konusunda kendilerinden ders çıkarmaları gerektiğini de ekledi.

Süslü elbiselerden konu açıldığında, Henry kendisinin eski moda giyinmiş olmasından dolayı yeni moda akımına karşı çıkmıştı. Akşamın ilerleyen saatlerine doğru, Leydi Wolseley Henry'nin askeri kostüm giymesi konusunda ısrar ediyordu; ancak Henry bunu yapamayacağını, genç bir adam olmadığını anlattığı sırada yeni gelen misafirler konuşmalarını böldü. Henry istekli ve kendinden emindi, Leydi Wolseley ise onun gözdesiydi.

"Bay James" dedi "karım Daisy Miller gibi olmak istiyor, belki onun kostümünü dizayn etmemize yardım edersiniz."

"Hiç kimse Daisy Miller olamaz" dedi Leydi Wolseley. "Kadınların kurallarına göre bizim bir Gainsborough, bir Romney ya da bir Sir Joshua olmamız gerekiyor. Ve Bay Webster size hepsinden daha fazla parlayacağımı söyleyebilirim."

"Ne ilginç" diye yanıtladı adam. "Bu sabah karım da tam olarak aynısını söyledi. Ne tuhaf bir tesadüf!"

Leydi Wolseley, "Kimse Daisy Miller olamaz, Bay Webster" dedi sinirlenmiş gibi bir ifadeyle. "Ve lütfen kocamın bir

orduyu komuta ettiğini, eski emeklilerden bazılarının tahrikleri karşısındaysa çok acımasız olabileceğini unutmayın."

Daha sonra Henry, Bayan Wolseley'i bir kenara çekti:

"Tanrı aşkına, kim bu Bay Webster?" diye sordu.

"O tam bir 'Para Babası'dır. Ve Lord Wolseley, onun akıllı geçinmeyi keserse çok yol alacağını söyler. Bu tür ortamlarda hep büyük işlerden söz eder ve Lord Wolseley bunu yapmayı kesmesini de söylüyor. Karısı çok zengin bir kadındır. Tahıl ya da undan ya da yulaftan; yani bir şekilde bir yerden çok para kazanıyor. Kadın çok zengin olduğundan, kocası incelik ve nezaket haricinde her şeye sahip. Ve ben bu nedenle burada olmanızdan çok memnunum. Belki ona biraz nezaket öğretebilirsiniz."

❧

Hammond İrlandalı olmakla beraber Londra aksanı ile konuşurdu. İngiltere'ye çocukken gitmişti. İşiyle oyalanmaktan ve temizlik yaparken konuşmaktan çok hoşlanırdı. İçeri girip çıkarken de özür dilerdi. Henry, bu gelip gitmelerden rahatsız olmuyordu.

"Darülacezeyi ve yaşlı askerleri seviyorum, efendim" dedi. Sesi çok yumuşaktı. "Çoğu savaşlara katılmış ve bazıları tüm gün katıldıkları savaşlar hakkında tartışıyor. Kapıların ve pencerelerin Türkler ya da Zulular olduğunu düşünüyor ve onlara saldırmak istiyorlar. Burası çok eğlenceli bir yer, efendim. Kendimi yarı İrlandalı, yarı İngiliz gibi hissediyorum. Belki kendimi evimde hissetmemin nedeni de bu."

Açık ve içten bir kişiliği vardı. Çevikti ve kilosuna rağmen hızlıydı. Gözleri asla yere bakmaz, doğrudan doğruya

karşısındakine bakar, o anda her şeyi anlardı. Hareket ederken, sanki bazı kararlar alıyormuş gibi görünürdü.

"Hanımefendi, kitaplarınızdan bazılarını okuyabileceğimi söyledi efendim. Bana kitaplarınızın çok iyi olduğundan söz etti. Birini okumak isterim efendim."

Henry, Hammond'a Londra'ya döndüğünde ona bir kitap gönderebileceğini söyledi. Kitabı Kraliyet Darülacezesi'ne gönderebilirdi.

"Tom Hammond adına, efendim, Onbaşı Tom Hammond."

Henry yemekten ya da yürüyüşten döndüğünde, Hammond onu ziyaret etmek için hemen bir fırsat bulurdu. Çoğunlukla sebepleri iyi olurdu. Asla yararsız ya da gereksiz sesler çıkarmazdı, her zaman sessiz olurdu; günler geçtikçe daha da rahatladı, camın önünde durup konuşmaya, sorular sormaya ve dikkatle dinlemeye başladı.

"Yani siz Londra'ya Amerika'dan geldiniz, efendim. Çoğu insan bunun tersini yapar. Londra'yı seviyor musunuz, efendim? Seviyor olmanız gerek."

Henry başını salladı ve Londra'yı sevdiğini söyledi, fakat orada çalışmanın zor olduğunu, davet ve eğlencelerin çok fazla olduğundan söz etti.

Yemeklerdeki konuşma ve gülüşmelerin ortasında Hammond içeri girdiğinde, Henry bir dakika için onu ne kadar çok arzuladığını fark ediyordu. Leydi Wolseley ve Bay Webster'la akşam yemeği yerken ve onlarla sohbet ederken Hammond'un içeri girmesi için bekledi. Onun oturma odasındaki camın önünde durup, onu nasıl dinlediğini düşündü. Yeniden odasına döndüğünde Hammond'un sorduğu birkaç soru ya da ona açıklama yapmaya çalıştıktan sonra susup, nasılsa yeniden Hammond'un gitmesini ve yalnız kalmayı isterdi.

Hayatında yaptığı, hatta yazdığı her şeyin, ailesinin geçmişinin ve Londra'da geçirdiği günlerin, Hammond'a imkânsızlık derecesinde tuhaf görüneceğini biliyordu. Yine de buna rağmen, Hammond odasındayken kendini ona yakın hissettiği ve aralarında geçen konuşmalarla heyecanlandığı zamanlar olmuyor değildi. Fakat Hammond kendi hayatından, umutlarından ya da dünya görüşünden söz etmeye başlayacağı zaman, aralarında olduğundan daha büyük bir soğukluk oluşacaktı; çünkü Hammond'un konuşmaları onun ne kadar dürüst, bencil olmayan ve sıkıcı bir kişiliğe sahip olduğunu ortaya koyuyordu ve Henry'nin bunu kabul etmesi gerekiyordu.

Akşam yemeğinden sonra gerçekleşen konuşmada Webster, "Büyük Britanya ile Birleşik Devletler arasında bir savaş çıksa, siz hangi safta olurdunuz Bay James?" diye sordu.

"Ben iki devlet arasında barış olmasını isterim."

"Peki, bu olmazsa?"

Leydi Wolseley söze karışıp, "Ben cevabı biliyorum sanırım. Bay James Fransa'nın olduğu tarafı seçecektir" dedi.

"Fakat Bay James'in Agahta Grice hakkındaki hikâyesinde, onun bir Amerikalı olarak İngiltere'den ne kadar nefret ettiğini ve bizim hakkımızda korkunç şeyler söylediğini gördük."

Webster yüksek sesle konuştuğundan yan masadakiler kulak kesilmişlerdi.

"Sanırım bu cevap verilmesi gereken bir durum."

Henry masanın diğer tarafındaki, yanakları odanın sıcağından kızarmış ve tüm masanın ilgisini çekiyor olmaktan,

sohbetin hakimi olmaktan dolayı gözleri parlayan Webster'e doğru baktı.

Genç adamın konuşmasını tamamen bitirdiğinden emin olunca, sessizce, "Bay Webster, ben bir savaşa ve bu savaşın neden olduğu büyük yıkıma tanık oldum. Öz kardeşim Amerikan İç Savaşı'nda ölümle burun buruna geldi. Yaraları tarifsizdi. Bu nedenle Bay Webster, ben savaş için ılımlı konuşmam" dedi.

"Dinleyin, dinleyin! Ne hoş konuşma" dedi Lord Welseley.

Webster, "Sadece Bay James'e basit bir soru sormuştum" dedi.

Lord Wolseley "Ve o da size, anlamakta güçlük çektiğinizi gördüğüm, açık bir yanıt verdi" dedi.

❧

Lord ve Leydi Wolseley balo için hazırlıklar yapıyor, detaylar ve düzen için misafirlerine danışıyor, Henry'nin defalarca gördüğü kadının da davetli olduğu, Büyük Salon'da gerçekleşecek olan balonun dekorasyonu için oldukça fazla zaman harcıyorlardı. Kadının ismi Gaynor idi ve son kocası orduda önemli bir rütbedeydi. Baloya on-on bir yaşlarındaki kızı Mona ile geldi ve Mona onların tek çocuğuydu; doğal tavırları ve çekingen güzelliğinden dolayı ilgi odağı, konuşmaların gözdesi olmuştu. Mutlu görünmeye çalışıyor, fazla konuşmamaya ya da bir şeylere karışmamaya dikkat ediyor, sadece çekici görünmek istiyordu.

Balodan önceki gün Dublin'de hava çok soğumuştu, Henry yürüyüşünden erken dönmek durumunda kaldı. Wolseleylerin binasının alt katından, küçük odaların birinin önün-

den geçerken Leydi Wolseley'in tüm diğer hanımların akşam yemeğinden önce yaptıkları gibi peruğunu taktığını gördü. Bay Webster de onunla birlikteydi ve Henry onlarla konuşmak için kapıda durdu. Kendilerini peruk seçme oyununa iyice kaptırmışlardı, perukları inceliyor, gülüyorlardı; Leydi Wolseley birbirlerinde perukları denerlerken gülerek başını geriye doğru atıyordu, sanki mutlu bir rüyada gibiydi. Sanki büyük bir entrikanın ortasındaymış gibi derinlere dalmışlardı. Webster birden sandalyelerden birinde oturan Mona'yı fark etti. Leydi Wolseley kızın ağzını eliyle kavrayana kadar yuvarlak masada oturmuş, ne onlara eşlik etmiş ne de onların neşesine ortak olmuştu.

Mona, genç kızlığın mükemmel bir portresiydi; fakat Henry onu izlerken kızın önünde gerçekleşen sahneye yoğunlaşmakta ne kadar zorlandığını fark etti. İfadesinde ne bir şaşkınlık ne de bir incinme vardı; aksine iyi huylu ve tatlı biri gibi bir enerjisi vardı.

Leydi Wolseley Bay Webster'in sözü karşısında yeniden kahkaha attığında kapıdan uzaklaştı. Mona'ya son kez baktığında bu esprinin hoşuna gittiğini ve güldüğünü fark etti; her halinden olmaması gereken bir yerde olduğu, duymaması gereken söz ve kinayeler duyduğu belliydi. Henry böylece odasına çekildi.

Tanık olduğu sahneyi düşünüyordu, bu sanki önceden gördüğü ve gayet iyi bildiği bir durumdu. Koltuğuna oturdu; diğer odaları, kapı ağızlarını, kilitli kapılar ardındaki diğer sakinleri ve bu sahnelere kendinin ne kadar uzak, bunların onun için ne kadar anlamsız olduğunu düşündü. Bunun kitaplarında defalarca kez ifade ettiği, camdan ya da kapıdan görünen, saklanmış olan ama birden ortaya çıkan ilişkilere ne kadar çok benzediğini fark etti. Bunları yazmıştı, fakat şimdi gerçek olduklarını görüyordu ve henüz bunun tam olarak ne anlama

geldiğini bilmiyordu. Gördüklerini aklında yeniden canlandırdı, kız çok masum görünüyordu ve onun masumiyeti bu sahne için oldukça önemli bir ayrıntıydı. Hiçbir şey yoktu, anlayabileceği bir suç ortaklığı ya da bir ayrıntı yoktu.

Başını kaldırdığında Hammond'un sessizce kendisini izlediğini gördü.

"Umarım sizi rahatsız etmedim, efendim. Bu mevsimde şömine daha çok ilgi istiyor. Gürültü etmemeye çalışırım."

Henry, düşüncelerine dalmışken başını kaldırdığı anda Hammond'un onu dikkatsizce izlediğini fark etmişti. Ve başka bir söz söylemeden çabucak gidip kömür kovasından kömür aldı.

Henry, "Küçük kız Mona'yı gördün mü?" diye sordu.

"Bu yakınlarda mı efendim?"

"Hayır, geldiğinden beri demek istiyorum."

"Evet, onu her zaman koridorlarda görüyorum, efendim."

"Kendi yaşından kimsenin olmadığı bu yerde yalnız olması onun için tuhaf bir durum. Yanında dadısı var mı?"

"Evet, efendim ve annesi var."

"Tüm gün ne yapıyor peki?"

"Tanrı bilir, efendim."

Hammond yeniden onu incelemeye başlamıştı, bu sefer çok daha yoğun bir ilgiyle izliyordu. Henry ise olabildiğince sakin bir tavırla bakışlarını çevirdi. Sessizleştiler. Sonunda Hammond bakışlarını başka yöne çevirdiğinde, onun ne kadar dalgın ve üzgün halde olduğunu farketti.

"Mona ile aynı yaşta bir kız kardeşim var, efendim. Çok tatlıdır."

"Londra'da mı?"

"Evet efendim. O hepimizin hayat ışığıdır, efendim."

"Mona'yı gördüğünde, aklına kardeşin mi geliyor?"

"Kız kardeşim öyle rahat değildir efendim, o gerçekten çok değerlidir."

"Eminim Mona da dadısı tarafından korunuyordur ve tabii ki annesi tarafından da."

"Mutlaka öyledir efendim."

Hammond başını öne eğdi, bir şey söyleyecekmiş fakat engelliyormuş gibi bir sıkıntısı vardı sanki. Başını cama doğru çevirip öylece durdu. Yüzünün yarısı gölgede kalırken, diğer yarısı ışıkla aydınlanıyordu; oda Henry'nin nefesi duyulacak kadar sessizdi. İkisi de ne konuştu ne de hareket etti. Bu sırada Henry birileri aynı onun gibi kapıda dursa ya da onları camdan görse, bir an için aralarında bir şey olduğunu ya da bu sessizliklerinin nedeninin söylenecek sözleri tükettiklerinden olduğunu düşünür mü diye meraklandı. Hammond birden derin bir nefes aldı ve masadaki tepsiyi alıp odadan çıkmadan önce, Henry'e sevgiyle gülümsedi.

Henry o akşam yemekte kendini Webster'den kurtulmuş halde Lord Wolseley'in yanında buldu. Yanında oturan bayanlardan biri onun kitaplarından pek çoğunu okumuş ve hikâyelerin sonlarıyla, İngiliz hayatının Amerikalı bir kalemle ifade edilişiyle çok ilgileniyordu.

"Amerikalılarla karşılaştırdığınızda bizi oldukça boş buluyor olmalısınız" dedi. "Romanınızdaki Lord Warburton'un kızlarında da bu boşluk var. Şimdi Isabel ya da Daisy Miller

boş değil. Eğer George Eliot Amerikalıları yazsaydı, onları da boş gösterebilirdi, diye düşünüyorum." "Boş" sözcüğünden gerçekten hoşlanmışa benziyordu ve konuşmalarının birçok yerinde kullanıyordu.

Bu sırada Webster masanın kontrolüne karışmaktan kendini alamamıştı. Kadınlara onların baloda ne giyemediği, ne giyemeyeceği ya da ne giymeleri gerektiği konusunda takılmaya başladıktan sonra, dikkatini roman yazarına yöneltti.

"Bay James, burada kaldığınız sürede, İrlandalı akrabalarınızı ziyaret etmeyi düşünüyor musunuz?"

"Hayır, Bay Webster, bu tür planlarım yok." Soğuk ve sert bir ifade ile konuşuyordu.

"Neden Bay James? Oysa efendilerinin güçlü ordusunun sokakları yağmacılardan kurtarmasına minnettar olduklarını ifade etmek isteyeceklerdir. Eminim hanımefendi emrinize bir araba verir."

"Bay Webster hiçbir planım yok."

"O yerin adı neydi, Leydi Wolseley? Bailieborough, doğru. Cavan'da ki Bailieborough. James Ailesi'nin atalarının geldiği yer."

Henry Leydi Wolseley'in kızardığını ve bakışlarını ondan kaçırdığını fark etti. Leydi'ye baktı ve kimse Lord Wolseley'e dönüp, konuşmadan önce, onunla yumuşak bir ses tonuyla konuşmaya başladı.

"Bay Webster vazgeçmeyecek" dedi.

"Evet, kışlalardaki hapislik süresi bu davranışını ıslah edebilir" dedi Lord Wolseley.

Webster bu konuşmayı duymadı, ancak iki adamın birbirine kurnazca gülümsemesini görünce, bir şeyler fark edip bozuldu.

Lord Wolseley, neşe içinde masaya geri dönüp, "Bay James ve ben, sizin kendinizi duyurmak konusunda, hatırı sayılır bir doğal yeteneğe sahip olduğunuz konusunda hemfikiriz, Bay Webster. Bu yeteneğinizi yararlı amaçlar için kullanmalısınız" dedi.

Lord Wolseley karısına bakıyordu.

Bu iğneleyici söze karşın Leydi, "Bay Webster günün birinde büyük bir konuşmacı, büyük bir parlamenter olacak" dedi.

"Susma sanatını da öğrenirse, gerçekten şimdiki halinden çok daha büyük bir konuşmacı olabilir" dedi Lord Wolseley.

Lord, Henry'ye arkasını dönüp, birbirlerine önem vermediklerini gösteren bir havaoluşturarak masanın diğer tarafına oturdu. Henry az önce söylenen sözlere yoğunlaştığı sırada, gizli bir enerjiyle Lord Wolseley'i izlediğini fark etti.

Webster'in, açıkça gösterdiği kötü niyeti pek umurunda değildi; onu bir daha görmemeyi ve Lord Wolseley'in sözlerinden sonra Webster'in bir daha masada sesini yükseltememesini umut ediyordu. Webster, Bailieborough'dan söz ettiği sırada Leydi Wolseley'in yüzündeki küçümsemeyi elbette fark etmişti. Bu ifade çabucak kaybolmuştu fakat yine de onu görmüştü ve Leydi bunu fark etmişti. Bunun dikkate alınacak ya da düşünülecek bir konu olduğuna karar vermeyecek kadar şoktaydı, henüz. Bunu kışkırtacak hiçbir şey yapmadığını biliyordu. Kendisi ve ailesinin Cavan'daki kökeni hakkında Webster ve Leydi Wolseley'in konuştuğunu da biliyordu. Ancak bu bilgiyi nereden aldıklarını bilmiyordu.

Artık o evden bir an önce ayrılabilmeyi umut ediyordu. Bakışlarını yeniden masaya çevirdiğinde, Leydi Wolseley'in komşularıyla konuşurken ona baktığını fark etti. Aklı başına

gelmiş gibi görünüyordu ve aslında Henry'nin de istediği buydu. Lord Wolseley sefer hikâyelerinden birinin sonuna geldiğinde, bir şey belli etmemeye çalışarak başını salladı ve elinden geldiğince gülümsedi. Webster ayağa kalkınca Henry onun yüzünün kızardığını fark etti, Lord Wolseley'in sessizlik konusundaki öğüdünü dikkate almış görünüyordu. Henry, Lord'un askeri bir mahkemede konuşuyor gibi halinden, kendi gibi Webster'in de bir şey anlamış olması gerektiğini düşündü. Ayrıca Leydi'nin Webster'i savunması çok ani olmuştu. Konuşmasaydı çok daha iyi olacaktı. Henry artık odasına gitmesi gerektiğini, yemek odasında bulunan Leydi Wolseley ya da Webster ile görüşmemesi, onlarla hiçbir sohbete katılmaması gerektiğini biliyordu, her ikisinden de uzak durmalıydı.

❧

Odası gaz lambalarıyla aydınlatılmış, şöminesinin ateşi parlıyordu. Hammond erken döneceğini anlamış olmalıydı. Oturma odasının uzun perdeleri ve ahşap döşemeleri, yansıyan ışıkla harika gölgeler oluşturuyor ve kusursuz görünüyordu. Tuhaf, diye düşündü, bu odalar ona ne kadar tanıdık gelmeye başlamıştı ve böyle bir huzura ne kadar çok ihtiyacı vardı.

Şöminenin yanındaki koltuğa oturdu, kısa süre sonra Hammond elinde çay tepsisiyle içeri girdi.

"Sizi koridorda gördüm efendim. Çok kötü görünüyordunuz."

Hammond'u görmemişti ve yemek salonundan dönerken birinin onu görmüş olmasından dolayı, kendini rahatsız hissetti.

"Hayalet görmüş gibiydiniz efendim."

"Gördüğüm şey canlıydı" dedi.

"Size çay getirdim ve yatak odasındaki ateşin durumuna bakmak istedim. İyi bir uykuya ihtiyacınız var efendim."

Henry yanıt vermedi. Hammond küçük sehpayı çekerek üzerine tepsiyi bıraktı ve bardağa çay doldurdu.

"Kitabınızı ister misiniz efendim?

"Hayır, teşekkür ederim. Burada oturup çay içtikten sonra yatağa giderim sanırım."

"Sarsılmış görünüyorsunuz efendim. İyi olacağınızdan emin misiniz?"

"Evet, çok teşekkür ederim."

"Eğer isterseniz, size bütün gece bakabilirim efendim."

Hammond yatak odasına doğru ilerledi. Her ne kadar sıradan bir konuşma yapmamış olsa da bakışları gayet normal görünüyordu. Henry bunun masum bir teklif olup olmadığından emin değildi. Emin olduğu ve bildiği tek şey, bu tekliften ne kadar çok etkilendiği ve nefesinin kesildiğiydi.

Hammond durdu ve döndü, bakışları birleşti, ancak Henry'nin yanıt verecek gücü yoktu. Hammond'un yüz ifadesi uysaldı, fakat Henry bu ifadenin altında neyin gizlendiğini anlayamadı.

"Hayır, teşekkür ederim, yorgunum ve uyumayı düşünüyorum."

"Bu iyi efendim. Yatak odasını kontrol edip sizi yalnız bırakacağım."

Henry yatağına yatınca, içinde bulundukları evi düşündü; kapılarla, koridorlarla, tuhaf gıcırtılarla ve geceleri duyulan garip seslerle dolu bir ev. Ev sahibesini, Bay Webster'i ve onun alaycı ses tonunu düşündü. O an evden ayrılabilmeyi, çantalarını toplayıp bir otele yerleşmeyi istedi. Fakat gideme-

yeceğini biliyordu, bir sonraki akşam balo vardı ve balodan önce gitmek çok kötü bir hareket olurdu. Balodan sonraki sabah gidebilirdi.

Kendini kırılmış ve yaralanmış hissediyordu, ev sahibesi ona komplo kurmuştu. Webster'in sözlerini düşündü. Leydi Wolseley'in çevresinden hiç kimseye Cavan'dan söz etmemişti. Webster'in iğneleyici ses tonuna rağmen, bu bir sır ya da utanılacak bir durum değildi. Orası sadece büyük babasının doğduğu ve babasının neredeyse altmış yıl önce ziyaret ettiği bir yerdi. Bunun, onun için anlamı neydi? Büyükbabası özgürlüğü için Amerika'ya gitmişti ve Amerika'da aradığı özgürlükten fazlasını bulmuştu. Büyük bir zenginliğe sahip olmuş ve bu her şeyi değiştirmişti. Cavan şehriyse Henry'ye hiçbir şey hatırlatmıyordu.

Yatak odasının karanlığında ellerini başının arkasında birleştirdi, ateş sönmek üzereydi.

Aklındakiler onu tedirgin ediyordu; bu tuhaf evde, bu tuhaf ülkede konuşmayacağı ve başka bir şey paylaşmayacağı ama onunla kalacak ve ona sarılacak birini, daha önce istemediği kadar çok istiyordu. Buna şimdi ihtiyacı vardı ve bunu itiraf ediyor olması ihtiyacını daha güçlü, daha acil ve daha imkânsız hale getiriyordu.

Sonraki sabah geç saatte camın önüne oturup, Liffey Irmağı üzerinde salınan mavi gökyüzünü seyretti. Yine dondurucu bir gündü, çimenlerin üzerinde küçük kız Mona'yı yalnız ve başı açık halde görünce şaşırdı. Daha erken saatte yürüyüşe çıkmış ve soğuğa dayanamayıp içeri girmek istemişti. Kız

kollarını açmış, dönüyordu; çimenlik oldukça geniş bir alan olduğundan Henry'nin gözleri kızın annesini ya da dadısını aradı, fakat etrafta kimsecikler yoktu. Kızın ceketinin önünün açık olduğunu fark etti. Zaman geçiyordu, fakat kimse kızı içeri almak için gelmedi. Kız birden dönmeyi kesip durdu ve Henry ile göz göze geldi. Kızın soğuktan titrediğini görüyordu. Kız ona bakıp, başını salladı. Onun dadısı ya da annesi tarafından başka bir camdan izlendiğini fark etti. Yeniden dönmeden orada, çimlerin üzerinde öylece kaldı.

Kızın derin bakışlarındaki ölüm sessizliği dikkatini çekmişti. O şekilde dururken korkmuş ve kabullenmiş bir hali vardı ve kızı izleyen kişinin onu ne şekilde korkutabileceğini tahmin bile edemiyordu. Kapının yanındaki askıdan ceketini aldı. Orada ne olduğunu ortaya çıkarmadan rahat edemedi ve aniden köşeden çıkıp camdaki kişiyle yüzleşecekti. Camda her kim varsa onu gördüğü an içeri kaçacağından emindi. Genç bir kızı bu şekilde korkutan o kişinin üst katlardaki odalardan olduğundan emindi ve bu yaptığından dolayı utanması gerektiğini düşündü. Kimseye görünmeden yan kapıdan çıktı.

Evin etrafından dolaşarak çimenlere doğru ilerlerken, hava ilerleyen saatlerde daha da soğumaya başlamıştı, soğuk içini titretiyordu. Birkaç saniye köşede bekledikten sonra aniden dönüp, Mona'nın orada olup olmadığına bakmadan, kendi odasının bulunduğu katın camlarına baktı. Camlarda kimsenin olmadığını fark etti, içeri kaçan ya da saklanan kimseyi görmemişti. Ancak o anda, yanında dadısıyla birlikte, mavi şapkası ve önü kapalı ceketiyle Mona önünde belirmişti. Kız selam vermek için elini uzatınca, Henry onu ve dadısını selamlayarak, hızla yanlarından ayrıldı. Arkasına dönüp baktığında dadısının Mona'ya gülümsediğini ve onunla nazik bir dille konuştuğunu fark etti. Mona da ona gülümsüyor ve sanki başka

kimseye ihtiyaç duymuyor gibi onunla ilgileniyordu. Üst kattaki camları yeniden kontrol etti, fakat camlarda kimse yoktu.

Büyük Salon'u geçerken hizmetçilerin çalışmaya devam ettiklerini gördü, mumları yerleştiriyor ve odayı süslüyorlardı. Hammond yanlarında değildi.

Henry o sabah Leydi Wolseley'e ikinci kez, süslü bir elbise giymek istemediğini söylemişti, o bir Lord ya da bir züppe değildi. O sadece ikinci sınıf bir yazardı. Leydi ona baloda yalnız kalabileceğini; çünkü hiçbir centilmenin onun gibi sade kıyafetlerle baloya gelmeyeceğini, kadınların onunla ilgilenme olasılığının olmadığını söyledi.

"Etrafınızda dostlar olacak Bay James" dedi ve bir an için tereddütle durdu, sanki bir sonraki sözünün ne olacağından emin değilmiş gibi bir hali vardı. Henry onu dikkatle inceledi ve sabah erkenden ayrılacağını söyledi.

Kadın oyuncu bir ses tonuyla, "Ya Hammond? Onu özlemeyecek misiniz?" diye sordu.

"Hammond?" Henry şaşırmış görünüyordu. "Ah evet, hizmetçi... Evet, teşekkür ederim, gerçekten çok iyiydi."

"O normalde çok ciddi biridir, ama bu hafta gülümsemesi hiç eksik olmadı."

Henry, "Biliyorsunuz, sizin ev sahibeliğinizi daha çok özleyeceğim" dedi.

O akşam Webster ile konuşmamaya karar vermişti, bunu önlemek için her şeyi yapacaktı. Ne yazık ki baloya giderken merdivenlere geldiğinde, Webster ile karşılaşmıştı. Herkese zarf atan bir avcı gibi giyinmişti, ifadesinde çirkin bir neşe vardı.

Webster, "Baloda tanıdıklarımız var mı bilmiyorum?" dedi. Henry selam verdi.

Webster, "Bu sabah her yerde sizi aradım. Bay Wilde'dan bir mektup aldım. Oscar Wilde'dan, mektubunda sizi tebrik ediyordu. Kimsenin yapamayacağı bir şeyi yaptı, diyor. Burada, olaylara yakın olabilmeyi umuyor ve tabii, o hanımefendinin gözdesidir. Ancak beyefendinin onu dostları arasında görmek istemediğini biliyoruz" dedi.

Webster aşağıya Henry ile inmek istemiş, onun önüne geçmişti; fakat Henry hareketsiz duruyordu.

"Elbette, Bay Wilde tiyatro ile çok meşguldür. Bana sizin oyununuzun sezondan kaldırıldığını bu nedenle kendi oyununa çok rağbet olduğunu söyledi. Sizin oyununuz bir rahip hakkındaymış. Karım tüm İrlandalıların doğal yazarlar olduğunu söyler, yazarlık onların içinden gelir, der. Bay Wilde'a hayrandır."

Henry sessiz kalmaya devam ediyordu. Webster durup onun konuşmasını bekledi, ancak Henry yeniden başını sallayarak, Webster'e aşağıya inmesi için yol verdi; fakat Webster hareket etmedi.

"Bay Wilde sizi Londra'da görmeyi umduğunu söyledi. Kendisinin çok dostu vardır. Dostlarını tanır mısınız?"

"Hayır, Bay Webster, dostlarıyla tanışma şansım olmadı."

"Büyük ihtimalle onları tanırsınız ve onun dostları olduğunu bilmiyorsunuzdur. Leydi

Wolseley, bizimle Ernest hakkındaki oyununa gelmişti. Sonraki oyun için bize katılmalısınız. Leydi Wolseley'e söyleyeceğim, o size yapmanız gerekeni söyleyecektir."

Webster eğlendirici olmak için normalden daha fazla çaba harcıyordu. Henry gitmesin diye konuşmasına ara verme-

mek için bile dikkat ediyordu. Şüphesiz, söyleyecek daha çok sözü vardı.

"Sanatçıların ve politikacıların genelde ortak bir noktası olduğunu düşünüyorum. Şanslı olana kadar ve daha güçlü mücadele edene kadar hepimiz bedel ödüyoruz. Bay Wilde'ın karısıyla sorunları var. Zor zamanlar geçiriyor, eminim bunu anlıyorsunuzdur. Leydi Wolseley bana hiç evlenmediğinizi söyledi. Bu tek çözüm olabilir. Bunu anlamak zaman alıyor sanırım."

Dönüp Henry'ye merdiveni birlikte inmelerini işaret etti.

"Fakat bekâr olmak tüm... Nasıl söyleyebilirim? Tüm sempatiyi üstünüzde toplamanıza neden oluyor."

❧

Kraliyet Darülacezesi'nin Büyük Salon'u binlerce mumla aydınlatılmıştı. Küçük orkestra müzik çalıyordu ve garsonlar misafirlere şampanya ikram ediyorlardı. Masalar Leydi Wolseley'in ona söylediğine göre Lord Wolseley'e miras kalan, Londra'dan gelen gümüşlerle süslenmişti. Hanımların önce gelmek istemediklerini haber almıştı; hepsi odalarında, hizmetçilerinin salonda olanlar hakkında casusluk yapmalarını ve gelecek haberleri bekliyorlardı. Lord Houghton, kraliçeyi temsil eden tören kostümü ile gelmiş, Lord Wolseley'in hanımların törene gelişlerini ayarlamış olmasını umuyordu. Leydi Wolseley hepsinin en inatçısıydı salona en son o geldi.

Henry, Webster'ı izliyordu; bir an bile onun hareketlerini takip etmekten gözlerini almıyordu. Ona yeteri kadar katlanmıştı. Webster, okunu ona doğru yönlendirirse, tepki göstermek için hazırdı. Bunun anlamı ne koşul altında olursa olsun, tuhaf hiçbir sohbete katılmamak konusunda kararlı olduğuydu.

Webster yüzündeki laubali bir gülüşle salonda tur atıyordu, Hammond'u farkedinceye kadar bakışlarını ondan ayırmadı. Hammond siyah bir takım, içine beyaz gömlek giymiş ve siyah kravat takmıştı. Siyah saçı eski haline göre çok daha parlak görünüyordu. Sinekkaydı tıraşı, yüzüne ince ve saf bir güzellik vermişti. Henry'nin onu dikkatle süzdüğünün farkındaydı, bakışları tüm hafta olduğundan çok daha parlak görünüyordu. Ancak Hammond Henry'nin bakışlarından rahatsız olmamış gibiydi, bu nedenle başını çevirmedi. Elinde tepsi vardı, fakat bulunduğu yerde hareketsiz duruyordu; bir grupla birlikte olsa da konuşmaları pek duymayan Henry'nin baktığı yerde kıpırdamadan bekliyor, onun bakışlarını kaçırmak istemiyordu. Henry dikkatini yanındaki dostlarına yöneltti. Bir kez bakışlarını ondan uzaklaştırdıktan sonra, ona yeniden bakmamaya özen gösterdi.

Lord Wolseley orkestra ile konuşuyor, kendi eşi de dâhil olmak üzere, odalarındaki bayanların salona inmeleri için tempoyu yükseltmeye çalışıyordu. Hareketli tempo duyulduğunda kimse arkada kalmak istememişti. Kapılar törenle açılınca, centilmenler geri çekilip beklemeye başladılar. İşte o anda iki düzine kadın odaya akın etti; zarif peruklar takmış, makyaj yapmış ve Gainsborough, Reynolds, Romney resimlerindeki gibi güzel giyinmişlerdi. Beyler, orkestra vals çaldığında alkışlamaya başladılar.

Leydi Wolseley, kostümünün en iyisi olacağını söylemekte haklıydı. Elbisesi tavus kuşu mavisi ile koyu kırmızı karışımı ipektendi, üzerindeki geniş kuşağı ile pililerle süslü kabarık eteği tam bir uyum içindeydi. Balodaki hiçbir kadının cesaret edemediği, geniş bir dekoltesi vardı.

Ayrıca Leydi Wolseley peruk takmıyordu, kendi saçını muntazam bir topuz yapmış, lülelerle süslemişti. Yüzü ve

gözlerinin makyajı çok ustacaydı, sanki makyaj yapılmamış da doğal haliymiş gibi görünüyordu. Orkestraya çalmayı durdurmalarını söyledi, arkadaki misafirleri öne gelmeleri için davet etti. Kocasının diğer tarafta kimlerin olduğundan haberi yok gibi görünüyordu. Kapılar kapandı ve sonra yeniden yavaşça açılmaya başladı.

Kapı açıldığında içeri küçük kız Mona girmişti, olduğundan beş yaş daha büyük gösteren bir kıyafet giymişti ve bu haliyle İspanyol ressam Velazquez'in tablolarındaki çocuklara benziyordu. Kapıdan girip öylece durdu, bakışlarını uzak bir noktada sabitleştirmişti; prenses rolünü mükemmel oynuyordu, gecenin sürprizi olduğu için ve başarısından dolayı onu alkışlayan misafirleri asil bir ifadeyle gülümseyerek selamlıyordu. Henry onu görür görmez kadınsı tavırlarından ve çekiciliğinden dolayı rahatsız olmuştu.

Çocuğun bu hızlı gelişmiş görüntüsünden rahatsız olan, kendinden başka biri olup olmadığını görmek için salondaki misafirlerin yüz ifadelerine baktı. Fakat misafirler neşe ve masumiyet içinde yerlerine oturmuşlardı.

Henry sağ tarafında duran hanımla konuşmak için başını çevirdiğinde onu tanımadı. Tuhaf, büyük, kırmızı bir peruk takıyordu, fakat daha da önemlisi kadın konuşmamıştı.

Konuştuğundaysa onun Dublin Kalesi'nde gördüğü, Wolseleyler tarafından tanıştırıldığı kadın olduğunu hemen anlamıştı.

"Bay James" diye fısıldadı kadın. "Buraya davet edilip edilmediğimi sormayın, çünkü davet edilmediğimi size itiraf etmek zorunda kalırım. Kocam bana küstü ve surat asıp kaleye döndü. Fakat terbiyesizliğe tahammül edemeyen Lord Houghton, benim gelmem konusunda ısrar etti ve diğer hanımlardan kostümümü tanınmayacağım şekilde ayarlamalarını istedi."

Birileri dinliyor mu diye etrafına baktı.

"Kocam, her davet edildiğim yere gittiğimi söylüyor, fakat buraya süslü kıyafetlerle gelme kararım kuralların olmadığını ortaya koydu."

Henry, onu tanıyan birileri duyar diye eliyle sesini alçaltmasını işaret etti.

Mona tüm dikkati üzerinde toplamıştı, en itibarlı misafirdi. Yakınındaki Bay Webster, sürekli ona yağ çekiyor ve müphem iltifatlar ediyordu; Leydi Wolseley ise kocasına yakın oturmuştu, ona büyük ölçüde ilgi gösteriyordu.

Hammond elinde şişeyle, boşalan bardaklara içki doldurmakla meşguldü. Çok işi olmasına rağmen sakin ve rahat görünüyordu. Henry'ye göre, o gece salondaki en harika mizaca o sahipti.

Henry dans etmezdi, fakat dans etmesi gerekmişti ve bu dansı Mona ile etmesi gerekmişti; çünkü tüm beyefendiler onunla dans etmişlerdi. Mona birisiyle dans etmeyi bitirdiğinde, diğer beyefendi onu bekliyor oluyordu. Onunla bu şekilde ilgilenilmesi ve ona bir yetişkin gibi davranılması onunla alay edilmesi anlamına geliyor, diye düşündü Henry. Kimse onun küçük bir kız olduğunu, bu saatte pijamasını giyip yatması gerektiğini düşünmüyordu. Henry, Hammond'un Mona'yı seyrettiğini fark etti ve salonda Mona'nın bu halinde yanlış bir taraf olduğunu fark eden tek kişi o olabilirdi.

Henry gece boyunca çoğunlukla yalnız ya da başka bir grup beyle durmuş, dans edenleri, mumların ışığının azalışını, perukların bozulmaya başlayışını, dans edenlerin yanaklarının kızarıp yanışını, orkestranın açıkça yoruluşunu izliyordu. Birden burada ihtiyaç duyduğunun bir Amerikalı olduğunu fark etti; Boston'dan bir hemşehrisi olabilirdi, o onu anla-

yabilir ya da en azından takdir edebilirdi; sonuç olarak buradaki insanlar kadar yabancı olmazdı.

Bu insanlar İrlanda'daki İngilizlerdi. Bu bina karmaşanın, sefaletin ortasındaydı, çölün ortasındaki su gibiydi. Wolseleyler sırf misafirleri görsün diye gümüşlerini getirtmişlerdi. Lord Wolseley'i severdi ve onu zalimce eleştirmek istemiyordu. Yine de bir Amerikalının özgürlük, eşitlik ve demokrasinin bulunmadığı bu yerle ilgili görüşünü istiyordu. Yıllar sonra ilk defa yurdundan sürülmenin, burada yalnız, yabancı olduğunu bilmenin derin üzüntüsünü hissetti ve ironiler, incelikler ve ayrıntılara bakışının, ahlakının ne kadar farklı olduğunu gördü.

Yoğun düşüncelerinden uzaklaştığında, tüm gece süren yoğun ilgisi ile önünde Hammond duruyordu. Fevkalade yakışıklı görünüyordu. Henry tepsiden bir bardak su aldı ve ona gülümsedi, fakat ikisi de konuşmadı. Henry, büyük olasılıkla bir daha görüşemeyeceklerini düşündü.

Mona salonun karşı tarafında Webster'ın dizinde oturuyordu. Webster kızın ellerini tutuyor, onu sallıyordu. Henry, Amerikalı dostunun salondan içeri girip gördüğü bu manzara karşısındaki yorumunu düşünerek gülümsedi. Henry onları izlerken, Webster onun bakışlarını yakaladı ve umursamaz bir ifadeyle omuz silkti.

Saat epey geç oluyordu ve Hammond boş bardakları toplayan, masalara ve yerlere damlamış mumları temizleyen diğer garsonlara katılmıştı. Hammond'un zevk veren sakin yüzünü çoktan yitirmişti. Sonunda zaten yitirecekti ve bu ona ne kadar da yabancı olduğunu, hiçbir şeyin özlemini dindirmeyeceğini hissettirdi; yurdundan uzak bir insan olmanın, dünyayı tek başına bir pencereden izlemek olduğunu fark etti. Beklenmedik bir anda salonu terk ederek hızla odasına doğru ilerledi.

ÜÇ

MART 1895

Yıllar geçtikte İngilizler hakkında öğrendiklerini usulca ve sağlam bir şekilde kendi çıkarlarına uyarladı. İngiltere'de insanların, kendilerini çevrelerindekilere kabul ettirene kadar, genel alışkanlıklarından hiç ödün vermediklerini gözlemledi. Öğleden önce kalkmayan ya da tüm öğleden sonrayı koltukta uyuyarak geçiren, sabah kahvaltıda biftek yiyen insanlar tanıyordu ve bu alışkanlıkların zamanla ev halkının rutini haline geldiğini, bunlar hakkında hemen hemen hiç yorum yapılmadığını gördü. Alışkanlıkları, elbette nazik ve temelde sıradandı; eğilimleri medeni ve en önemli kişisel özelliği, uysal oluşuydu. Bu nedenle başkalarını anlatması kolaylaşıyor ve kişiliğine uyuyordu; davetleri reddedip kendini tüm gün ve gece çalışmaya adayabiliyordu. Büyük Londra evlerindeki yemek davetlerinin vazgeçilmez ismi olmasının sona ermesini umuyordu.

Sabahın getirdiği mükemmel sessizliği, o akşam ve öğleden sonra hiçbir randevusu, hiçbir sözü olmamasını seviyor-

du. Yalnızlıktan kilo almaya başladığını düşündü ve günü monoton bir memnuniyet halinde geçirmekten başka hiçbir şey istememeyi öğrenmişti. Bazen durgunluk; tuhaf ve ısrarlı bir sancı halinde, kolayca memnun olduğu, fakat onu sınırda tutması gerektiğini öğrendiği bir önceliğe sahip olarak geliyordu. Çoğunlukla bu memnuniyet, rahatlık ve sessizlik; gece çöktüğünde hiçbir şeyin, ne bir dostunun ne de arkadaş grubunun, ne bir cazibenin ne de bir parıltının yerini tutamadığı bir mutluluğun içine dolmasını sağlıyordu.

Açılış gecesinin olduğu günlerde ve İrlanda'dan döndüğünde, hatıralarıyla gelen mutsuzluğunu kontrol etmeyi öğrendi. Uyandıktan sonra ya da gece içini üzüntü, korku ve dehşet kapladığında, o acılar aynı ışığı yakmak ya da tepsiyi almak için gelen hizmetçiler gibiydiler. Yıllar boyunca özenle eğitildiler, sonunda daha fazla devam etmemeleri gerektiğini fark edecek ve kendi rızalarıyla yok olup gideceklerdi.

Yine de *Guy Domville*'in açılış gecesinin şokunu ve utancını hatırlıyordu. Kendi kendine bu hatıranın yok olacağını söylüyor ve bu telkinle tüm başarısız anılarını aklından atmak için uğraşıyordu.

Kötü hatıralar yerine para hakkında; kazandıklarını, ödemelerini, seyahate çıkmayı, ne zaman gidip ne zaman döneceğini düşünmeye başladı. Çalışmayı, fikirlerini, karakterleri, berrak anları düşündü. Onu karanlıktan çıkaracak mumlar olduğunu bildiği bu düşünceleri kontrol ediyordu. Eğer yoğunlaşamazsa kolayca sönebileceklerini biliyor; idare edilmezse kendini korku ve çaresizliğe götürecek olan hatalarını ve hayal kırıklıklarını düşünmeye başlayacaktı.

Bazen bu tür düşünceler aklına geldiğinde, başka seçeneği olmadığından erken kalkıyordu. Sanki bir yere yetişecek-

miş, trenin kalkış saatine geç kalmış gibi bir kararlılıkla durumu ele alıyor, onları aklından çıkarabileceğine inanıyordu.

Yine de aklını bağımsız bırakması gerektiğini biliyordu. Aklının rastgele işleyişinin gölgesinde yaşıyordu ve şimdi, yeni gün başlarken, kendini bir dizi derin düşünce ve hayalin ortasında buldu. Bir fikrin nasıl kolayca şekil aldığına ve yeni bir aldatıcı görünüşle belirdiğine hayret etti; gizlenen bu hikâyenin nasıl yüzeye çıktığını bilmiyordu. Bu basit bir öyküydü ve oyununun başarısızlığının ardından, avutmak için onu bir akşam misafir eden arkadaşı

Benson'un babası Canterbury Başpiskoposu tarafından daha da sadeleştiriliyordu. Bir hayalet hikâyesi anlatmaya kalkıştığında ortasından, sonundan, hatta başındaki ana hatlardan emin olmakta çok tereddüt eder ve sıklıkla ara verirdi

Henry sonunda eve geldiğinde karar vermişti. Defterine şöyle yazdı:

Buraya bana Canterbury Başpiskoposu'nun (ayın 10'u, perşembe akşamı) Addington'da anlattığı hayalet hikâyesini belirsiz, detayları verilmemiş bir skeç halinde not ediyorum:

Muhtemelen ailesinin ölümü üzerine, eski bir kır evinde hizmetçilerin bakımına terk edilmiş çocukların (yaş ve kaç çocuk olduğu belirtilmemiş) hikâyesi. Kötü ve ahlaksız hizmetçilerin çocukları kötüleştirmeleri ve ahlaksızlaştırmaları sonucu, çocuklar kötülük saçan birileri haline gelirler. Hizmetçiler ölür (hikâye burada belirsizdir) ve onların hayaleti evde çocuklara gözükmeye başlar.

Hikâyeyi hatırlamak için not defterine bakması gerekmedi; olaylar hatırındaydı. Konunun geçtiği yerin Newport olabileceğini düşündü, ev kayaların ardında uzak bir noktada olabilirdi ya da konu New York'un yeni malikânelerinden bi-

rinde geçebilirdi; fakat bu kurguların hiçbiri ona uygun gelmedi ve yavaşça Amerikan ailesi fikrinden uzaklaşmaya başladı. Eskiden yaşanmış bir İngiliz hikâyesi olarak düşünmeye başladı ve baştaki çocuk sayısı detayında, onları bir erkek bir de kız kardeşe indirgedi.

Üç yıl önce ölen kız kardeşi Alice'i sıklıkla düşünüyordu. İlk defa onun düşüncesizce yazdığı günlüklerini okudu. Şimdi kendini kız kardeşinin hayatı boyunca hissettiği kadar yalnız ve ona yakın hissediyor olmasına rağmen, kardeşinin çektiği hastalıkları ve acıları çekmemiş, onun soğukkanlılığına ve kabullenmişliğine sahip olmamıştı.

En kötü zamanları, ailenin bir yolunu bulup onları bırakarak nedensizce Avrupa'ya gittiği ve sonra yeniden Amerika'ya döndüğü dönemlerdi. Hiçbir zaman tam olarak olayların ve yerlerin içinde yer almamış, izleyici ya da olayların bir parçası olmamışlardı. En yaşlıları olan ağabeyleri William ile Henry'den sonra ve Alice'ten önce doğan Wilky ile Bob, ustaca kalıba girmiş şekilde dünyaya hazırlanırken, Henry ve Alice korunmasız ve hazırlıksızdı.

Alice'in paniğe kapıldığını ilk hissettiği zamanı açıkça hatırlıyordu. Newport'ta yağmura yakalanmışlardı, kendi konuşma ve gülüşmelerinden dolayı yağmur bulutlarının geldiğini ve havanın kapandığını fark etmediklerinden, Alice çok telaşlanmıştı. On dört ya da on beş yaşında olmalıydı, fakat hiçbir zaman onların yaşına geldiğinde kuzenleri gibi güvensiz, çekingen biri olmadı; onların odaya denge ve dikkatle girişleri ya da bir yabancıyla konuşmaları, dostları ve aileleriyle olan doğal ilişkilerinin hiçbiri Alice'te yoktu.

Sıcak yaz gününde sert bir yağmur başlamıştı ve denizin üzerini mor-gri bulutlar sarmıştı. Üzerinde açık renk bir ceket vardı, fakat Alice sadece yazlık bir elbise giymiş ve ba-

şına dayanıksız bir şapka takmıştı. Gizlenecek bir yer yoktu. Bir süre çalıların arasına saklanmaya çalıştılar, fakat yağmur rüzgârla birlikte geliyordu. Henry ceketini çıkarıp ikisinin üzerine tuttu, birbirlerine sokulup yavaşça ve sessizce eve doğru ilerlemeye başladılar. Onun güçlü ve şiddetli mutluluğunu hissetmişti. Daha önce böyle ilgiye; kendinin, Wiliam ya da ailesinin korumasına ihtiyaç duyduğunu hiç görmemişti. O dakikalarda, deniz kenarından, ıslak kumlardan kasabaya geri dönerken, kız kardeşinin ona yakın olmaktan dolayı ne kadar ateşli bir mutluluk içinde olduğunu hissetti. Eve yaklaştıkları sırada kız kardeşinin ne kadar neşeli ve keyifli olduğunu izledi, o zaman ilk defa onun zorlandığını görmüştü.

Onu izlemeye başladı. O zamana kadar William'ın, Alice'i güldürmek, sırf ona rahat vermemek için onunla evleneceğini söylediği espriye tüm aileyle birlikte o da katılırdı. Bu aynı zamanda misafirler için hazırlanmış bir şovdu. En büyük olan William Alice'ten altı yaş büyüktü. Alice yetişkinlerle dolu odaya renkli elbisesiyle geldiğinde, onun William'la evleneceği esprisi bir tür ritüel haline gelirdi.

Kate Teyze, "Ah, William ile mi evlenecek?" derdi ve eğer William oradaysa ona yaklaşıp koluna girer ve onu yanağından öperdi. Bu sırada Alice hiçbir şey söylemez; ancak odadakiler gülmeden önce bakışları düşmanca bir hal alırdı. Babasıysa Alice'i kucağına alıp sarılır ve "Ah, çok zaman kalmadı" derdi.

Henry, Alice'in William ile evleneceğine hiçbir zaman inanmadığını düşündü. Alice mantıklı bir kızdı ve ergenlik döneminde çabuk sinirlenen bir yapıya sahip olmaya başladı. O zamana kadar William ile evleneceği esprisi pek çok kez tekrar edilmişti ve buna gülen hiç kimse olaya mantıkla bak-

mamıştı; oysa bu fikir gizlice fakat güçlü bir şekilde onun ruhunun derinlerinde yer etmişti.

Ona başpiskopos tarafından anlatılmış olan öyküdeki iki terk edilmiş çocuğun hikâyesine yön vermeye çalışırken, kendini kız kardeşinin dünyadaki bilmece varlığını düşünürken bulmuştu. Alice'in onlara kendinin ne kadar akıllı ve ne kadar kolay incinir bir yapısı olduğunu gösterdiği olayların üzerinde durdu. Şimdi kurguladığı kız ise tanıdığı en huzursuz hayaletti ve o kız onun kız kardeşiydi.

Henry, Alice on altı yaşındayken gerçekleşen bir olayı hatırladı. Bir ya da iki misafirin katıldığı uzun akşam yemeklerinden biriydi; birinin ölümden sonraki yaşam hakkında, bunun olduğu ya da olmasını istediği hakkında konuştuğunu hatırladı. Sonra misafirlerden biri ya da Kate Teyze, ölümden sonraki hayatta sevdiklerimizle yeniden bir arada olmak için dua etmemizi önerdi ve o an herkesin sesini bastıran, herkesi susturan Alice'in sesi yükseldi.

"Hiçbir şey için dua etmeye gerek yok" dedi. "Onlarla yeniden bir arada olmaktan söz etmek beni ürpertiyor. Bu onların kutsallığına saldırıdır. Bu benim tüm benliğimle karşı koyduğum, kişisel bir istektir."

Ölüm ve yaşam felsefesi üzerine çok kafa yoran ve düşüncesinin bağımsızlığı ile gurur duyan Emerson'un teyzesi gibi konuşuyordu. Ailesi için onun ne kadar akıllı ve keskin zekâya sahip olduğu açıktı; fakat o, kendi yaşındaki diğer genç kızlar gibi olabilmesi için bunu gizlemesi gerektiğini biliyordu. Alice'in kendisini ziyaret eden ve kendisinin de onları ziyaret ettiği arkadaşları vardı.

Ağabeylerinin arkadaşı olan kızlarla iyi geçinmesi gerektiğini öğrenmişti. Fakat Henry, odaya genç bir erkek girdi-

ğinde davranışlarının birden nasıl değiştiğinin farkındaydı. Rahat davranamaz ve sessizliğini güçlükle yenmeye çalışırdı. İyice gevezeleşir, saçma ve yanıltıcı şeyleri karıştırarak konuşurdu. Sesinde sinir bozucu bir tizlik ve davranışlarında berbat bir tedirginlik olurdu.

Bob ve Wilky onu savunmasız bırakıp sataşmaktan büyük zevk aldıklarında, aile yemekleri onun için çok sıkıntılı hale gelirdi. O yıllar, babalarının çok hareketli olduğu, hiçbirinin anlamadığı bir arayışla eğlencesi, tutkusu ve hevesli merakı ile Atlantik'i geçtikleri yıllardı.

Şehirden şehre, otelden apartmana, özel öğretmenden okula savruldukları zamanlardı. Kendilerinin diğerlerinden farklı olduğunu biliyorlardı ve hepsi de çok iyi Fransızca konuşuyordu. Bu durum, beşinin de kendi kuşaklarından ayrı durmasını sağladı; onlardan daha az ve onlardan daha çok şey biliyorlardı. Zenginliği, tarihi, Avrupa şehirlerini, yalnızlığı, belirsizliği, tek başına ve bağımsız olmayı onlardan daha çok biliyorlardı. Amerika'yı, onun çağdaşlığını, ona düşkün ve bağlı olmayı ise onlardan daha az biliyorlardı. O yıllarda birbirlerine yaslanmayı, aralarında özel bir dille konuşmayı, birbirlerini tutmayı, başkalarını engellemeyi öğrenmişlerdi. Surlarla çevrili eski bir şehir gibiydiler. Ne kadar güçlü şekilde kuşatılsalar da kimse onların savunmasını aşamazdı. Ve Alice büyüdükçe bu tuzağa daha çok düşüyordu.

Henry Paris'teki aile tablosunda diğer ayrıntıları hatırlamasına rağmen, Thackeray'ın ziyaretlerini tam olarak hatırlamıyordu. Hikâye defalarca anlatılmıştı ve anneleri de dâhil normal akla sahip ve ketum olan ailedeki herkes, onu diğer misafirler gibi görüyordu.

Alice o sırada sekiz ya da dokuz yaşında olmalıydı. Yemekte roman yazarının yanına oturmuştu ve Henry, bunun

onun için kolay olmadığını biliyordu. Her halinden, bıçağıyla kestiği her lokmadan ne kadar sinirli olduğu anlaşılıyordu. Yemeği, o yüce adamın onun için ne düşündüğünü merak ederek geçirmiş olmalıydı. Henry, böyle zamanlarda onun kalbinin hızlandığını, beğenilmek için uğraştığını, karmaşık duygular içine girdiğini ve sıkılgan olduğunu biliyordu.

Hikâye bunun üzerine kurulu olsa da onun o yıllarda hiç krinolin giydiğini anımsamıyordu. Thackeray, Alice'e doğru dönüp onun gösterişli elbisesini süzmüştü.

"Krinolin!" dedi. "Hiç tahmin edemezdim. Çok genç ve çok ahlaksız!"

Nazikçe söylenmiş olmasına rağmen, vurgu kardeşinin yüzüne ani bir tokat gibi çarpmıştı. Takip eden dakikalarda sadece utanç hissetmiş olmalıydı, o adam onun karanlıkta kalan tarafını açığa çıkarmıştı. Sözün ne kadar ani olduğunu, kız kardeşinin gülümsemesinden, duruma ne kadar yabancı kaldığını anladığını anımsadı. Durumun ne kadar acımasızca olduğunu fark eden tek kişi ise Henry'di; fakat daha sonra bunun dedikodusunu yapanları susturmak için hiçbir şey yapmamış, sadece onun yanlarında olup, zamanın en ünlü romancısı karşısında rezil oluşunu anlatan hikâyeyi duymasını istemekle yetinmişti.

William en yaşlıları ve en az incinenleriydi. Seyahat etmek ya da karışıklık onun için hiç fark etmezdi. Güçlü ve okul arkadaşları arasında popülerdi. Oyunun parçası olacağından emindi. Bağırmayı ve gürültü etmeyi, gürültücü arkadaşlarını severdi. Kapıları gürültüyle çarpmaktan ve sportif oyunlardan hoşlanırdı. Kimse onun kitaplara düşkün tarafını bilmezdi ve o da kendi kapasitesini, babasıyla korkusuzca tartışıncaya kadar bilmiyordu. Bunu büyük bir istek ve coşkuyla yapmıştı, ergenlik döneminden önce düzgünce biçilmiş çimlere,

tahta kapılara yaptığını artık kelimelere, sözcüklere ve fikirlere yapmağa başlamıştı.

Alice, o zamanın çağdaş kadınları gibi William için sofistike olmaya çalışıyordu; on sekizinci yüzyılın Fransız bir günlük yazarı... Anneleri bir gün Ned Lowell'in, Howells'ın yeni romanındaki Boston portresinden ne kadar çok etkilendiğinden söz etmişti. Alice, bu konuyla ilgili olarak açıkça bir şeyler söylemek istemiş, böylece herkes bakışlarını ona yöneltmişti.

Ancak o başlayamadı. Yüzü kıpkırmızı olmuştu.

"Ah zavallım!" diye kekeledi. "Eğer romandan çok etkilenmişse, Roma'nın Yağmalanması veya karısının flörtleri hakkında ne hissettiği de merak konusu."

Bir kez daha tüm masa susup kalmıştı. Anneleri sandalyesini itip masadan kalkarken, diğerleri şaşkınlıkla Alice'e bakıyorlardı. William ona bakıp gülümsemedi. Başını öne eğdi. Yanlış zamanlamaydı ve diğerleri onun bağımsız bir kadın olduğunda, dünya için nasıl bir izlenimi olacağını bilmek istemişlerdi.

Henry'nin gözünde Alice o haliyle kalmıştı; onun tüm karışık gizliliğiyle içindeki hayat ve ona şekil veren dış dünya ilgisini çekiyordu. Londra'nın uzun kışı yumuşamaya başlayıp günler uzadığında, romanlar üzerine çalışmayarak sadece hikâyeler için notlar almaya ve deneme niteliğinde bazı başlangıçlar yapmaya başlamıştı. Kız kardeşinin vakitsiz ölümü ve tuhaf yaşantısının ayrıntıları hiç aklından çıkmıyor, toparlayamadığı geçmişinin parçalarını bulmak istediğinde bu hatıra geri geliyordu.

Kız kardeşinin on sekiz ya da on dokuz yaşlarında olduğu bir akşamı anımsadı. Bazı haberler almış olarak eve dön-

müştü, babasının ilgisini çekecek bir konferans veya yayınlanmış bir şeyiyle ilgiliydi. Umutla içeri girdiği an, kız kardeşinin hastalığını haber veren teyzesi Kate ile karşılaştı.

Alt katta oturduğunda Alice'in haykırışlarını duyuyordu. Tüm aile onun yanındaydı ve Kate Teyze merdivenlerle odanın kapısı arasında bekliyor veya içeriden bilgi alıp aşağıya gelerek sessizce Henry'ye haber veriyordu. Hangi ara Alice'in sorununu söylediğini hatırlamıyordu. Büyük ihtimalle kız kardeşi bir sinir krizi geçiriyordu, fakat tüm gece boyunca ailenin araya gelip onunla konuştuğunu ve bu durumun onlara heyecan verici geldiğini hatırlıyordu. Sinirli kızları ve onun garip hastalığı hepsinin ilgisini ve dikkatini çekmişti.

O gece Alice'in haykırışları aşağı kattaki odaya gelmeye devam ediyor ve yaşamak için mücadele veriyorken, Henry annesinin Alice'e ailenin diğer üyeleri kadar ilgi duymadığını, oysa bu ilginin o an kızı tarafından umutsuzca istendiğini fark etti. Annesi aşağıya inip eski salonun hafif ışığında Henry ile oturduğunda, annesinin ifadesinde bu istenmenin ona verdiği tatmini gördü. Hiçbir şey göründüğü gibi değildi. Başpiskopos'un anlattığı hikâyedeki çocuklar için tatlı, zeki, yenilikçi, ilgili bir mürebbiye tasarlamıştı. Ve o salonda otururken endişe içinde, yorgun bir halde, elinde lamba taşıyarak salona giren annesi ya da Kate Teyze idi; ikisinin de gözleri parlıyordu, yanakları kızarmıştı, yukarıdan Alice'in çığlıkları gelirken onlar neşesiz ve görevlerine bağlı bir edayla, yıllarca görmediği kadar birbirlerine yakın, daha canlı, daha heyecanlı bir halde koltuklarında oturuyorlardı.

Birkaç yıl sonra Alice ve Kate Teyze ile Cenevre'ye gittikleri zaman, içlerinden hiçbirinin Alice'e, acılarının iradesine bağlı olduğunu söylemeye cesaret edemediğini hatırlıyordu. Hastalığına isim koymaya çalışmışlardı ve en yakın tahmini

annesi yapmış, Alice'in acılarının nedeninin gerçek bir histeri krizi olduğunu söylemişti. Henry anlamıştı, hastalığı çaresizdi; çünkü onu koruyor, birine umutsuzca aşık olmuş gibi ona iyice bağlanıyordu. Avrupa turları sırasında, Cenevre'de olaylara sadece seyirci kalmışlardı ve bazı zamanlar her biri, görevine bağlı İngilizler gibi Eski Dünya'yı ilgili ve duygulu gözlerle izliyorlardı, sanki oraya yerleşmeden önce teyzeleriyle geziyormuş gibi bir havaları vardı. Kız kardeşi ona daha önce hiç olmadığı kadar mutlu, umutlu ve esprili görünüyordu.

Her öğleden sonra, Kate Teyze'nin Alice'in sabah yeteri kadar dinlendiğine karar vermesi üzerine göl kıyısında yürüyüşlere çıktıklarını hatırlıyordu. Alice bu yürüyüşlerin birinde, "Bu göllerin dalgalı olduğundan coğrafya kitapları hiçbir zaman söz etmedi. Bunu yazmalıyım" demişti.

"Nereden başlayacağız?" diye sordu Henry.

"William'a yazacağım" diye yanıtladı Alice. "O bilir."

"Günlerini dinlenerek geçirmen gerekiyor, tatlım ve çok mektup yazmamalısın" dedi Kate Teyze.

"Ona başka neler anlatmalıyım?" diye sordu Alice. "Yürümek, mektup yazmaktan çok daha yorucu ve bu temiz havanın ölümüm olmasından endişe ediyorum."

Henry, ölüm sözünü dikkate almayan teyzesine küçümser bir ifadeyle gülümsediğini fark etti.

Alice, "Akciğerler otelleri seviyor" dedi. "Lobi, merdivenler, yemek odası ve yatak odasının eğer camları kapalıysa ve güzel bir manzarası varsa tam akciğerlere göre demektir."

Kate Teyze, "Yavaş yürü tatlım" diye seslendi.

Henry, Alice'in yürürlerken kendini eğlendirmesi ve Kate Teyze'yi sinirlendirmek için ne söyleyeceğini düşünmesini

izliyordu, fakat sonra onun sessizliği ve onlarla ilişkisi arasında yarıştığını gördü.

Sonra birden, "Gönül, tatlı dostlar ve elbette iyi bir akılla gemiye binip, okyanusta salınmak istiyor. Otele döndüğümde tüm bunları William'a anlatacağım, Kate Teyze çabuk yürüyelim, yavaş yürümek berbat bir şey" dedi.

"Eğer Dorothy Wordsworth erkek kardeşinin böyle şeyleri bilmesine izin verseydi, şiirleri çok daha verimli olurdu" dedi Henry.

"Dorothy Wordswoth şairin karısı değil miydi?" diye sordu Kate Teyze.

"Hayır, o Fanny Brawne" dedi Alice ve kurnazca Henry'ye bakıp gülümsedi.

"Yavaş yürü tatlım" diye tekrar etti Kate Teyze.

Alice o akşam yemek için aşağıya indiğinde, Henry onun saçını nasıl özenle yaptığına ve kıyafetini nasıl özenle giydiğine dikkat etmişti; eğer o çok güzel olsaydı, zekâsı o kadar güçlü olmasaydı, sadece bir kız olmasaydı ve çocukluğu daha geleneklere bağlı şekilde geçseydi, bu tür şeyler onun için çok daha kolay olabilirdi diye düşündü.

Alice, "Biz üçümüz güzel otellerde kalıp dünyayı dolaşsak ve evdekilere geçirdiğimiz hoş anları yazsak, güzel olmaz mı?" diye sordu. "Bunu sonsuza kadar yapabilir miyiz?"

"Hayır, yapamayız" dedi Kate Teyze.

Henry, Kate Teyze'yi iki öksüz çocuğun himayesini alan sert ve yardımsever rolü ile düşündü. Henry uysal, düşünceli ve güvenilir, Alice ise havai, fakat ona söyleneni yapmaya hazır bir portre çiziyordu. Üçü de o ayları, eve dönünce Alice'e ne olacağını düşünmeden, mutlu geçirdiler.

Kimse onları izlemiyor ve Alice'in hastalığını bilmiyordu. Alice onlarla iyi dost olmaya başlamıştı; fakat Henry bu şekilde, şehir şehir seyahat edemeyeceklerini biliyordu. Her sabah lobiye onlarla buluşmak için neşeyle inen Alice'in yüzünün ardında, onu her an saracak olan karanlık, sanki doğru zamanı bekler gibi duruyordu. Alice'in kötü kaderi, Cenevre'deki o uyum ve güzel günlere rağmen, varlığının her noktasını biçimlendiren bir şekilde yazılmıştı; parlak, tutkulu ve sorumluluk sahibi bir genç kadının gece olunca tuhaf sesler duyması, camda korkutucu yüzler görmesi, hayallerinin kâbusa dönüşmesi hikâyesi, şimdi Henry'yi şaşkına çevirmişti.

Alice için en kötü dönem, William'ın evliği sonrası ve hemen öncesindeki dönemdi; büyük bir çöküntü yaşamış, bu eski rahatsızlıklarının yeniden ortaya çıkmasına neden olmuştu. Yıllar sonra İngiltere'de Henry'ye; William'ın o iğrenç yaz ayında tatlı, becerikli, çok sağlıklı, en kötüsü de ismi Alice olan bir kızla evlenmesinin ardından, Alice, James'in bir tarafının öldüğünü, derin denizlere, etrafını saran kara bulutlara gömüldüğünü söylemişti.

Korkularına, onu zayıflatan hastalıklarına rağmen, tuhaf bir deli enerjisi geliştirmişti; yaptığı hiçbir şey tahmin edilebilir değildi ve kasıtlı ironiler, inkârlarla yüklüydü. Annesi öldüğünde, bu olayın onun sonu ve parçalanması olacağını düşündüklerinden, tüm aile onu yakından izlemişti. Henry, Alice ve babasına yardım edebilmek için Boston'da kalmıştı. Fakat Alice kriz geçirmiyordu, olabildiği kadar makul, sorumluluk sahibi ve evin günlük işlerini organize eden, ailenin diğer bireyleriyle bağlantı kuran, herkesi bir arada tutmak için çaba harcayan müşfik kız rolünü üstlenmişti. Henry, Londra'ya gelmeden önce onun holde bir misafiri uğurlamasını izlemişti, misa-

fire yeniden gelmesini söylerken gözleri pırıldıyordu. Alice'in yüzündeki sıcacık gülümsemeyi ve kapıyı kapattığında yüzündeki neredeyse üzüntüye benzeyen ifadeyi izledi. O an dönüp holde yürüdüğünde her hareketi, yüzünün ifadesi ve davranışları tamamen annesinin kopyasıydı. Henry, onun evin kadını olmak için nasıl çaba harcadığını görmüştü.

Aynı yıl içinde babaları öldüğü zaman, Henry cenaze için gittiğinde, Alice'in yeniden uzaklaştığını fark etti. Zekâsının ve duygusal zayıflığının benzerlik gösterdiği Katherine Loring ile yakın arkadaş olmuştu. Alice, Kate Teyze'nin ilgisinden uzak kalmak, bağımsızlığını elde etmek, meydan okumak ve Henry'den yardım istemek için İngiltere'ye geldiğinde, Bayan Loring ona eşlik ediyordu. Yatalak olarak geçecek sekiz yıl daha yaşayacaktı. Bu; onun her zaman dediği gibi, bir kenara çekilip bezelye tanesi gibi kuruyarak buruşmak anlamına geliyordu.

İngiltere'ye geleceği gün onu Liverpool'da beklerken bunu anımsadı; onun kararlarında, tercihlerinde ne kadar inatçı bir tavır takındığını bilirdi. Babasından kalan miras ve Bayan Loring'in de desteğiyle bu tavrını bir süre uygulamayacaktı. Alice'in varlığının onun yalnızlığını ve sürgün hayatının verimliliğini etkilemeyeceğine karar verdi. Yine de onun gemiden inerken çaresiz ve hasta halini görünce korkuya kapılmıştı. Yaklaştığında Alice onunla konuşamadı, Henry'nin ona dokunacağını fark ettiğinde ise gözlerini kapayıp, üzüntülü bir ifadeyle başını diğer tarafa çevirdi. Seyahat etmemesi gerektiği açıktı. Bayan Loring, Alice'in uygun bir semte taşınmasını ve bir hemşire bulmasını sağladı. Henry, Alice'in ona olduğu kadar, Bayan

Loring'in de hasta Alice'e ihtiyacı olduğunu hissetmeye başlamıştı.

Alice, Bayan Loring'in gözünün önünden uzaklaşmasını istemiyordu. Ailesini ve sağlığını kaybetmişti; Katherine Loring'in onunla olmasına, ona ait olmasına ihtiyacı vardı. Henry, Alice'in Katherine olmadığı zamanlarda isteri krizinin sınırına geldiğini görüyor ve o olduğu, Alice'e eşlik ettiği, onunla kalmaya söz verdiği zamanlarda sessizce, hatta neredeyse mutlu bir şekilde yatağına gittiğini biliyordu. Kate Teyze'ye ve William'a bu tuhaf ikili hakkında yazmıştı. Henry, Bayan Loring'e kendini kız kardeşine bu kadar cömert ve mükemmel şekilde adadığı için minnetini açıklamak istemişti; ancak bu minneti hasta olan Alice'in göstermesi gerekiyordu. Henry, aralarındaki, bu hastalıktan zevk almaya dönüşen ilişkiden rahatsızdı.

Alice'in sadık dostuna olan bu sefil bağlılığından hoşlanmıyordu. Hatta bazen Bayan Loring'in kız kardeşine zarar verdiğine inanıyor; fakat kardeşini kimin iyi edeceğini bilmediğinden ve çözüm bulamadığından neticede ona boyun eğiyordu.

Bayan Loring çoğunlukla Alice'in yanında olup ona bakıyor, daha önce kimsenin ilgilenmediği kadar çok ilgileniyordu. Alice, güçlü fikirler ve hastalıklı konuşmalar üzerine uzmanlaşmıştı; Alice, ölüm ve onunla ilgili zevkler, İrlanda sorunları, hükümetin adaletsizliği, İngiliz yaşam tarzının çirkinliği üzerine konuşurken Bayan Loring onu dinlemekten hoşlanıyor gibiydi.

Bayan Loring yanında olmadığında Alice, babası ve ağabeyleriyle yemek masasındaymış gibi mutsuz ve kızgın oluyordu, Bayan Loring'e minnet duyuyordu.

Henry, Alice ve Bayan Loring'in Londra'nın dışında oturuyor olmalarına rağmen, onları elinden geldiği kadar sık ziyaret ediyordu. Bazen Katherine'i ilgi ve merakla dinlerdi. İnce espriler yapar, ufak bir konuya kendini katarak onu çok esprili bir hale getirirdi. Bayan Charles Kingley'in son kocasına olan düşkünlüğü, onun defalarca dalga geçmekten çok zevk aldığı bir konuydu; misafirler bu esprileri o bitirmeden sonunu getirecek kadar iyi bilirlerdi.

"Biliyor musunuz?" derdi. "Bayan Charles Kingsley kocasının hatırasına çok düşkündür."

Durup, sanki bu yeterliymiş, başka bir şey söylemeye gerek yokmuş gibi beklerdi. Ve sonra başını sallayarak devam etmeye hazır olduğunu belli ederdi.

"Onun büstünü yanına alıp oturduğunu biliyor muydunuz? Bayan Charles Kingsley'i ziyarete gittiğinizde onun kocasını da ziyaret etmeniz gerekiyor. İkisi birden size ters ters bakarlar."

Alice, çok fena bir şeyden söz ediliyormuş gibi kötü bir ifadeyle bakardı.

"Ve Bayan Charles Kingsley, kocasının fotoğrafını kendi yastığının yanındaki yastığa iğnelemiş!"

Bu sırada gözlerini kapatıp gülerdi.

"Ah, Bayan Charles Kingsley'e iyi geceler! Hiç bu kadar büyük bir saçmalık gördünüz mü?"

Ve doktorlar... Onların ziyareti ve ziyaret ihtimalleri Alice'i neşe ve bilerek kurallara karşı gelme duygusuyla sarardı, hatta kanser olduğu söylendiğinde bile bu değişmedi. Doktorun söylediği herhangi bir saçma söz, günlerce muhabbet konusu olurdu. Bir gün Sir Andrew Clarke'ın onu ziyaret etmek için gönderdiği mektuptan ve mektup ekinden söz etti. Ve

sonra nefes nefese, yıllar önce dostu Sir Andrew Clarke'ın beklediği birinin gelip, ona 'son Sir

Andrew Clarke' olduğunu söylediği hikâyeyi anlattı.

"Katherine'e, biz Sir Andrew'u beklerken *O halde* dedim, *ben onun yıllar sonra bu odaya girip aynı nidayı kullanacağı konusunda bahse giriyorum. İşte* dedim; kapı açılıp içeri gösterişli, soğuk gülümsemesiyle girip, eskisine göre daha olgunlaşmış bir ifadeyle, sanki ilk defa söylüyormuş gibi Sir Andrew Clarke dediğinde, *Tarih tekerrür ediyor.*"

Kendini izliyor, ölüm işaretlerinin gelmesini umutla bekliyordu, ölümlülük ona hiç olmadığı kadar korkusuz bir ifade kazandırıyordu. Alt dairede oturan papazı sevmiyordu ve onun dua etmek için yanına gelmesi engellenemez diye endişe ettiğinden söz etmişti.

"Düşünün" dedi. "Son dakikalarınızda gözlerinizi açıyorsunuz ve karşınızda o yarasa papaz duruyor."

Konuşurken gururla ileriye doğru baktı.

"Yıllarca cesedimin nasıl görüneceğini planladım."

Soğuk bir ifadeyle güldü.

"Korunmasız bir varlık olmak, berbat bir şey."

❧

Zaman ilerlediğinde, kız kardeşinin yatağından ayrılamayacağını ve Katherine'in de ona benzediğini fark etmeye başlıyordu. Katherine, Alice ile sonuna kadar gitmeye yemin etmişti. Sürekli 'son' üzerine yapılan konuşmalar Henry'yi huzursuz ediyordu ve bazen ikisini izlediğinde, sürekli hasta ve onun oldukça neşeli, telaşlı ve hareketli dostunun görüntüsü

karşısında acilen onlardan uzaklaşma, zor kazandığı yalnızlığına geri dönme isteği duyuyordu.

Alice'in İngiltere'de kaldığı süre içinde iki roman yazdı, her ikisi de kız kardeşinin dünyasının tuhaf atmosferiyle ilgiliydi. Reform çağının yetişme dönemi kurallarının arasında, tüm bu kuralları değiştirme ihtiyacıyla dolu bir kadının içine düştüğü ikilemi anlıyordu; bunun yanı sıra özgür düşünceli bir aileden gelen kadının, konformist ve saygıdeğer olma halinden uzak özgür konuşma, özgür düşünme fırsatı ile düştüğü ikilemi de anlıyordu. *Bostonlılar*'ı yazarken iki insan arasındaki zıtlığı hayal etmekte hiç zorlanmamıştı. Benzer bir zıtlık Bayan Loring ile kendi arasında da yaşanmıştı, ta ki Henry geri çekilip meydanı ona bırakana kadar. Diğer romanı *Prenses Casamassima* da Alice Londra'ya geldikten sonra yazılmıştı, başta Alice ile aynı portreyi çizdiğinin farkında değildi. İlk bölümde kurnaz, zeki ve karanlık güçleri olan bir prenses Londra'ya geliyordu. Diğer bölümde kendinin yatağa hapsolmuş Rosy Munniment olduğunu fark ediyordu; "kaba şekilde süslenmiş küçük hasta", "küçük, yaşlı, kaba, sakat ve konuşkan bir kız kardeş", "güçlü, zeki, acılarla yoğrulmuş bir yaratık."

Alice onun çalışmasını okumuş, diğer iki ana karakter tarafından sevilmeyen yatalak kız kardeşten söz etmeden, yeni romanını çok beğendiğini söylemişti. Günlüğüne Henry'nin ne kadar çalışkan olduğunu ve William'ın başarısını yazmıştı. Bunun bir aile için kötü bir durum olmadığını belirtmiş, ölümününse en kötü gösteri olacağını yazmıştı.

Londra'ya taşınmasıyla birlikte daha ciddiyetle ölmeye başlamıştı, sanki çok inanılmaz bir süreklilikle ölüm oyunu oynuyordu. Hastalığını ve kanser olduğunu hissetmeye başladığını Henry'ye çok büyük bir iç rahatlığıyla söylemişti. Sade-

ce kırk üç yaşındaydı. Rüyasında denizde salınan bir gemi gördüğünü ve büyük, kara bir bulutun altından geçerken ölmüş olan ve dönüp ona bakan arkadaşı Annie Dixwell'i gördüğünü anlatmıştı. Ona gitmek için hazırdı.

Henry ve Bayan Loring, Alice zayıflayıp acısı morfinle dindirilmeye çalışılırken onu izliyorlardı. Durumu değişecek gibi görünmüyordu ve Henry, durumunun daha kötü olup olmayacağını ya da birden ölüp ölmeyeceğini merak ediyordu. Fakat ölümü kolay olmamıştı.

Bir gün kız kardeşinin odasına girdiğinde, ondaki değişikliği fark edip şaşırdı. Acı çekiyor, güçlükle nefes alıyordu ve Bayan Loring'in söylediğine göre nabzı zayıflamış ve düzensizleşmişti. Ateş onu sessizleştirmişti, fakat arada güçlü bir öksürük krizi geliyordu ve öksürük dinene kadar kustuktan sonra bitkin halde yatıyordu. Konuşmaya çalıştığında öksürük krizi geri geliyor, onu parçalara bölüyor, sonra yeniden sessizleşiyordu. Doktor bu şekilde devam etmemesi için hiçbir neden olmadığını söyledi.

Henry, kız kardeşinin bir şey isteyecek halde olmayışını izledi. Onun için endişe ediyordu ve söylemiş olduğu her şeye rağmen, Alice'in korktuğunu biliyordu. Her an onun ölmesini umut ediyor ve ölmeden önceki son sözlerini bekliyordu.

Ve sonra başka bir değişiklik oldu. Birkaç saat içinde tüm acı ve rahatsızlık sona ermiş gibiydi; öksürükler, ateş geçmiş, yüzündeki o ölüm ifadesi farklı bir görünüm almıştı. Uyumuyordu. Henry onun yanında oturuyor ve annesinin gelip ona öbür dünyaya gitmesini kolaylaştıran sözler söylemesini istiyordu. Annesini odada hayal etmeye çalıştı; hareket etmeden duruyor, şefkatle Alice'e yardım ediyordu. Kız kardeşine annelerinin ruhunu odada hissedip hissetmediğini sormak istedi.

Alice'in henüz sona ulaşmadığı açıktı ve Katherine Loring doktordan biraz daha kalmasını istemeden önce, doktor yapabileceği bir şey olmadığını söyledi. Doktor gitmek üzereyken onun yeniden rahatsızlandığını fark etti, yatakta dönemiyor ve nefes alamıyordu. Sonra bir şeyler mırıldandı, Bayan Loring ve doktor birbirlerine keskin bir ifadeyle baktılar. Alice sesini yavaşça yükseltmeyi başardı, artık onu net bir şekilde duyabiliyorlardı.

"Bir gün daha yaşamaya dayanamam" dedi. "Bunun olmaması için yalvarıyorum."

Kensington'daki odasına doğru ilerlerken bu sözler kulaklarında yankılandı. Son günlerinde, defalarca söylediği ölüm isteğinin aslında sadece cesaret gösterisi olmasından ve o günler geldiğinde çok korkmasından hep endişe etmişti. Kız kardeşinin sözünü tutacağını düşünerek içini ferahlattı. Onu dehşete düşmüş bir halde izleyeceğini düşünüyordu, fakat Alice farklıydı. Ürkmüyordu.

Gece çökerken Katherine Loring, Alice'in tatlı bir uykuya daldığını söyledi. Henry Alice'in yatağının başında başka bir gün daha geçirecek ve yine morfinin onun tüm acılarını dindirerek hayatını karartan tüm korku ve karanlığı alıp aydınlatacağını umut edecekti. Onun mutlu olmasını istiyor, diğer yandan da nefes almaya devam etmesini, her şeye rağmen gitmemesini istiyordu. Uzun süredir onun ölüme nasıl yaklaştığını izlese de öldüğünü hayal bile edemiyordu. Doktor geldiğinde, ondan gitmesini ve onu muayene etmemesini istedi, daha fazla tıbbi desteğe ihtiyacı yoktu.

Neredeyse ellisinde olan Henry için bu, ölümle ilk yüzleşmesiydi. Ne annesi ne de babası öldüğünde o süreci yaşamıştı. Annesinin ölü bedeniyle yüzleşmiş, ancak onun son ne-

fesini vermesini izlememişti. Kitaplarında ölümü ifade etmişti, fakat kız kardeşinin başucunda beklerken, onun nefesinin yavaşça güçsüzleşmesini, sonra kesilecek gibi oluşunu ve yeniden nefes almaya başlayışının ne demek olduğunu izlerken, bunun o güne dek nasıl bir his olduğunu bilmiyordu. Bilincine ne olduğunu anlayamıyordu, kız kardeşinin parlak zekâsı ve sahip olduğu her şey kaybolmuş, yerine zayıflayan bir nabız ve güçlükle alınan bir nefes kalmıştı. Hiçbir isteği ve algılayışı yoktu, sadece vücudu yavaşça sona ilerliyordu. Ve bu durum onu çok daha acınacak bir halde görmesine neden oluyordu.

Ölüm evini çoğunlukla sessiz, hareketsiz ve tetikte beklenen bir yer olarak düşünmüştü, fakat o evde hiçbir şekilde sessizlik olmuyordu; çünkü kardeşinin nefesi, onun gücünün seviyeleri havayı kaplıyordu. Nabız atışı titremeye başlamış ve neredeyse durmuş haldeydi, fakat Alice ölmüyordu. Annesinin ölümü bu şekilde olsa nasıl olurdu, diye merak etti. Alice, bunu bilebilecek ve Henry'nin bunu sorabileceği tek kişiydi.

Nefesi kolaylaştığı ve normale döndüğünde, uykusu rahatladığında ayağa kalkıp ona dokundu. Son saatler akıyordu, ancak gitmek için halen hazır değildi ve onun nasıl olduğunu merak ediyordu, bu son saatlerde onun hangi tarafı kalmıştı? Nefes alışı kesildiğinde, onu korku içinde izledi. Yatağının başında beklediği onca gün ve geceye rağmen buna hazır değildi. Güçlükle ve yüzeysel bir başka nefes daha aldı. Alice ölüme giderken, bir kez daha annesinin yanında olmasını ve onun elini tutmasını istedi. Bayan Loring Alice'in nefes alışının zamanını tutuyordu, dakikada bir nefes aldığını söyledi. Son geldiğinde Alice'in yüzü aydınlanmış gibiydi ve tuhaf şekilde etkileyiciydi. Henry ayağa kalkarak, içeri biraz ışık girmesi için cama doğru ilerledi; yatağa geri döndüğünde Alice son nefesini vermişti. Oda sonunda sessizleşmişti.

Onun hep olmasını istediği, huzur içinde yatan ölü bedeninin yanında durdu. Güzel ve asil görünüyordu; önceki kuşkularına rağmen, vücudunun yakılmak için beklediğini görse, bundan hiç hoşlanmayacağını biliyordu. Kız kardeşinin küllerini Amerika'ya Cambridge'deki mezarlığa götürmek, Henry için çok anlamlı bir işti. Onu İngiltere'de yakmış olmasına rağmen, evinden uzakta bırakmayacak olmak Henry'yi avutuyordu.

Ölü yüzü, ışık değiştiğinde değişti. Genç ve yaşlı, yorgun ve saf bir güzelliğe sahip gibi görünüyordu. Alice orada o şekilde yatarken, Henry ona gülümsedi; yüzü solgun ve asıktı henüz narin ve tam bir mükemmelliğe ulaşmamıştı. Kate Teyze'nin şal takmasını ve diğer dünya güzelliklerini benimsetmeye çalışırkenki Alice'in öfkesini hatırladı. O ve kız kardeşi çocuksuz ölecekti; tek sahip oldukları kendi yaşamlarıydı. Arkalarında bir mirasçı bırakmayacaklardı. İlişkilerden, derin dostluklardan, aşkın sıcağından geri çekilmişlerdi. Hiçbir zaman istememişlerdi. Henry onların sürgün edildiğini, kardeşleri evlenirken ve diğer aile bireyleri ölürken, yalnız bırakıldıklarını hissetti. Üzgün ve sevecen bir şekilde, kız kardeşinin soğuk, sakinleşmiş ellerine dokundu.

DÖRT

NİSAN 1895

Bir akşam, yemeğe gitmek için bindiği arabada, heyecan verici şekilde tuhaf olan öksüz kız ve erkek kardeş hikâyesi için aklına bir fikir geldi. Henüz onların durumunu ve görüntüsünü kafasında resmetmemişti. Aklına gelen not defterine yazamayacağı kadar belirsiz ve hemen hemen hiç düşünülmeyecek bir şeydi. İki kardeş birbirlerinin duygularını ve heyecanlarını okuyacak kadar birbirlerine karşı ilgili ve sevecenlerdi. Birbirlerini çok iyi anlamalarına rağmen, birbirlerini kontrol etmiyorlardı. Bu durumu belirtecek bir olayı oluşturmadan, tehlikeli bir rahatlıkla bunu not defterine yazdı. Belki çok fazlaydı, ama onları 'bir' olarak düşünüyordu. İki varlık bir duygu, bir hayal gücü, aynı sinirsel tepkiler, aynı acılar. Tek varlığın eyleminde süren iki yaşam. Örneğin ikisi de ailelerinin yokluğunu güçlü duygularla kabul ediyor, onların akıldan çıkmayan telafi edilmez yokluğunu, etkisiz haldeki duygularla karşılıyorlardı.

Sıklıkla aklına bu tür fikirler geliyordu ve çoğunlukla bu fikirler için çaba harcamıyor, başka işlerle uğraşırken birden aklına geliyorlardı. Hikâyedeki kız ve erkek kardeş için düşündükleri, peşi sıra acil bir yazma isteği de getirmişti. Ayrıntıları unutmaması gerekiyordu. Hayal gücünde taze ve açık bir şekilde kalmalıydı. Yavaşça ve gizemli bir şekilde konu, başpiskoposun anlattığı hayalet hikâyesiyle birleşti ve hayal kurma sürecinde çok daha fazla iç içe girdi. Kardeşleri eski evde yalnız, kimsesiz ve sevgisiz halde gördü; tek ruh halinde acı çekiyor, önlerine gelecek çetin sınavdan habersiz halde bekliyorlardı.

Ortaya çıkan hikâye daha da sağlam hale gelmeye başlayınca, sonuçları ve olasılıkları onu kendi başarısızlığının karanlığından çıkarıyordu. Artık daha çok çalışması gerekiyordu.

Yeniden tüm unutulmayan çabalarının ve gizli mücadelesinin kalemini eline aldı. Şimdi, hayatının çalışmasını yapacağını biliyordu. Daha derin ve daha yalın ifadelerle, yeniden hırsla eski sanatına başlamak için hazırdı.

Öğleden sonraları işi olmadığı zamanlarda, not defterlerine yeniden bakmaya başlardı. Bir gün, üç yıl önce umutsuzluk, acı ve aylaklıkla geçen aylardan birinde yazdığı birkaç umut verici satırı gördüğünde, gülmekten kendini alamadı. Sonuna kadar okumak için kendini zorladı:

Günün birinde eski bir Venedik ailesinin (hangisi olduğunu unuttum) neredeyse zorla manastırdan alınan ve ailesinin soyunun tükenmemesi için dış dünyaya geri getirilen rahip üyesi, ailenin sonuncu erkeği olduğu için evlenmek durumunda kalır. Buna her nasılsa bir gün adapte olur.

Bakışları hızla isim listesinde dolaştı, ölüm ilanlarından alınmış yer ve karakter isimleri, not defterinde bir yerlerde ya-

zıyor olmalıydı ve belki halen kullanılabilirdi; günlerini o hayali karakterlere hayat vermekle geçiriyordu. *Beague – Vena – Doreen – Passmore – Trafford – Norval – Lancelot – Vyner – Bygrave – Husson – Domville.* Bu son ismin sekiz harfi sayfanın üzerinde tüm masumiyetiyle duruyordu. Şimdi o ismin nereden geldiğini ya da ondan önce gelen isimlerin kökenini hatırlamadı. Ve neden bu isme öncelik verdiğini ve diğer isimlere

aynı önceliği vermediğini de hatırlamıyordu. Bu not ve isim şimdi çok uzak görünüyordu ve oyununun böyle beklenmedik bir başlangıç yapması, beklenmedik bir başarı elde eden Oscar Wilde'ın oyunu ile aynı döneme gelmesi ona çok tuhaf geliyordu.

❧

Ailesinin ölüyor olmasının kendine garip bir iç ferahlığı getirdiğini düşündü. Bu bir daha hissedemeyeceği bir duyguydu, annesinin vücudu o sonsuz uyku halinde bir daha olmayacaktı, dünyaya yeniden gelme ihtimali yoktu. Kapkara bir acıyla son yolculuğuna uğurlanmıştı. Anne babasının ölümü ve Alice'in gidişiyle, hiçbir şeyin onu duygulandıramayacağına inanıyordu. Tiyatrodaki başarısızlığının sertliği ve yoğunluğu, bir daha asla dayanabileceğini düşünmediği bir durumdu. Her ne kadar zor olsa da bu yaşadığı şeyin ne büyük bir acı olduğunu itiraf etmesi gerekiyordu.

Tiyatro izleyicileri yüzünden daha fazla acı çekmeye dayanamayacağını biliyordu; kendini roman sanatının sessizliğine bırakacaktı. Eğer çalışırsa, günleri mükemmel geçebilirdi; yalnızlıktan memnun olur, biten sayfalar ona zevk verirdi.

İrlanda'dan döndükten kısa bir süre sonra, kendini okumaya, mektup yazmaya, evin ihtiyaçlarını düzenlemeye ver-

diği sırada, genç arkadaşı Jonathan Sturges ve onu takiben Edmund Gosse yeni haberlerle geldiler. Konu Oscar Wilde ile ilgiliydi. Wilde son aylarda Henry'nin aklını çok kurcalamıştı. İki oyunu halen Haymarket'te ve St. James'de oynuyordu. Henry'nin Wilde gibi para toplama sıkıntısı yoktu. Henry, William'a Londra hayatının fenomeninin kesinlikle Oscar Wilde olduğunu, onun mantıksız ama ani başarısını, diğerleri zaman harcarken onun çalışmasının sonuçlarını önemli bir farkla elde etmesini yazdı.

Sturges ve Gosse'nin verdiği bilgiyi, Henry ne başka birine ne de William'a aktarmıştı. Bu iki dostu ona yeni haberler anlatmaktan hoşlanırlardı; onların kendi evinin çatısı altında Oscar Wilde'dan fazla söz edildiğini bilmelerini istemediğinden haberleri yeni duyuyormuş gibi davrandı.

İrlanda'ya gitmeden önce Henry, Wilde'ın tüm sağduyusunu yitirdiğini duymuştu. Wilde, Londra'dayken nasıl mutlu oluyorsa o şekilde davranıyor, kime neyi söylemek isterse onu söylüyordu. Her yere gidiyor, yeni başarısını ve şöhretini kullanarak para saçıyordu; ayrıca Gosse'nin fikrine göre babası gibi sevimsiz, Sturges'in hayranlığına göre güzel görünümlü

Queensberry Markizi'nin oğluna gösteriş yapıyordu.

Henry ona iki misafiri tarafından anlatılanların herkes tarafından bilindiğini düşünüyordu. Wilde'ın markizin oğlu ile olan ilişkisi genel olarak biliniyordu, fakat Sturges ve Gosse detayları sanki sadece onlar ve birkaç kişi biliyormuş gibi bir fısıltıyla aktarmışlardı. Henry onların bu pek de ilgi çekici

olmayan, ama öyleymiş gibi görünmesinin gerektiği konuyu anlatışlarını sakin bir ifadeyle izleyip, onlar için çay hazırlanmasını istedi. Gosse onlara sokak çocukları derken, Sturges evi belli olmayan genç adamlar demekten daha çok zevk alıyordu. Gosse sonunda, "Araba çağırır gibi, onları istiyor" dedi durumu açıklamak için.

"Para karşılığı mı?" diye sordu Henry, saf bir ifadeyle.

Gosse ciddi bir şekilde gülümsediğinde, Henry neredeyse gülecekti ama o da ciddileşti.

Bu durum onu şaşırtmamış ve tuhaf gelmemişti; Henry, Wilde ile Washington'da Clover Adams'ın evinde tanıştığından, onun derinlerinde ve saklı noktalarında neler olabileceğini tahmin ettiğinden beri, hakkındaki hiçbir şeyi şaşırtıcı ve tuhaf karşılamıyordu. Gosse ve Sturges, Wilde'ın her akşam rahibin karısıymış da fakirlere sadaka dağıtıyormuş gibi dışarı çıktığını söyleselerdi bile, bu Henry'i şaşırtmazdı. Wilde'ın ailesiyle ilgili söylenmiş bir şeyler hatırlıyordu, annesi deli ya da devrimci ya da her ikisi, babası ise kadın peşinde koşan bir devrimci idi. Londra, aynı anda etrafta birçok dedikodu dolaşıyorken, onun oyunlarını daha fazla sürdürmeyebilirdi.

Gosse, "Wilde'ın karısı nerede?" diye sordu.

"Evde ödenmemiş faturalar ve iki genç oğluyla kocasını bekliyor."

Henry Bayan Wilde'ı hayalinde görüntüleyemiyor ve onunla tanıştığını hatırlamıyordu. Ne Gosse ne de o Bayan Wilde'ın İrlandalı olup olmadığını biliyordu. Fakat Gosse, meleklere benzeyen iki erkek çocuktan emindi, bu en güçlü iddiasıydı. İki çocuğunun, isimlerinden bile haberi olmayan canavar babalarının geri dönmesi için beklediğini hayal etti. Babalarının şöhretinden haberleri olmayan, sadece onu tanıyan ve

yanlarında olmadığını bilen çocukları düşündü. Dedikoduyu duyduğunda inandığı gerçeğe rağmen Wilde'ın durumunu tartmaya başladı. Gosse, Markiz'in ortalıkta Wilde için oğlancı demesinden ötürü, Wilde'ın ona dava açacağını söylediğinde, nefesini tutup sessizce odada dolaşmaya başladı.

"Bu kelimeyi telaffuz edemez gibi görünüyor" dedi Gosse.

Henry camın önünde durup, Wilde ve Markiz'in birlikte caddede olduklarını hayal ederek dışarı bakarken, "Telaffuz, onun pek üzerinde durmayacağı bir konudur" dedi.

Gosse, her zaman aldığı istihbaratın en güvenli ve en yüksek kaynaktan geldiğini ima ederdi. Sanki kabine üyeleri, başbakanın ofisi ya da Galler Prensi ile yakın ilişkideymiş gibi bir izlenim bırakırdı. Diğer yandan Sturges, tüm bildiklerini kulüp dedikodusu ya da güvenilirliği olmayan insanlarla yaptığı toplantılardan öğrendiğini açıkça belli ederdi. O çılgın haftalar boyunca Gosse ve Sturges'in ziyaretleri hiçbir zaman birbiriyle çakışmamıştı, Henry her ikisinin de aynı haberlerle gelip, birbirlerine rastlamamalarının şans olduğunu düşünüyordu.

Gosse her gün uğramaya başlamıştı, Sturges ise sadece yeni haberler olduğunda gelirken, heyecan dozu arttığında her gün gelmeye başladı. Gosse, ona Wilde ile buluşmasını anlatan George Bernard Shaw ile tanışmıştı ve onun konuyu Markiz Queensberry olayına getirmemesinden yakınıyordu.

Shaw'ın söylediğine göre Wilde, huysuz ve titiz olan Lord Alfred Douglas gelmeden önce her şeyin kararlaştırılmasının akıllıca olmayacağını düşünüyordu; Wilde babasına ve ona destek olanlara dava açmak istiyordu. Douglas, Shaw'ın bozuk oğlan dediğini duyduğunda yüzü öfkeyle kızarmıştı. Tuhaf olan; Wilde'ın, onun gücü altında, onu takip ediyor ve

onun için özveride bulunuyor gibi görünmesiydi. Genç adamın öfkesinin ateşi altında adeta eriyordu.

Sturges, Markiz'in mahkemede söylemeyi planladığı sözleri anlatmak için gelen ilk misafiriydi.

"Onun şahitleri olduğunu söylediler. Şahitler bizden hiçbir detayı esirgemeyeceklerdir."

Henry, Sturges'in genç yüzüne ve iyice açılmış olan gözlerine baktı. Onun omzuna vurarak detayları duymak için sabırsızlandığını, her şeyi iyice öğreninceye kadar hiçbir noktayı kaçırmayacağını söylemek istedi.

Wilde'ın hikâyesi Henry'nin günlerini dolduruyordu. Dava hakkında ne yayınlansa okuyor ve yeni haberler için bekliyordu. William'a davayı yazdı, Wilde'a saygı duymadığını, onun çalışmalarını ve Londra sosyetesi sahnesindeki aktivitelerini beğenmediğini açıkça ifade etti. Wilde'ın ona hiçbir zaman ilginç gelmediğini, fakat şimdi kendini toplum tarafından asılmak üzere gösterince tüm İrlandalı oyun yazarlarının büyük desteğini topladığını yazdı.

❧

Gosse, "Büyük önem taşıyan haberler duydum" dedi oturmadan ve sanki bir geminin güvertesinde duruyormuş gibi bir tavırla hareket ederek.

"Douglas'ın babasının ortaya bir takım yaramazlıklar atacağını sanıyorum. Genç ve pis erkekler Wilde aleyhinde şahitlik edecekler, onların ifadelerine itiraz edilmeyeceğini duydum."

Henry soru sormaya gerek olmadığını biliyordu. Hiçbir koşulda, etkileyici sorular sormayı biraz da olsa bilmezdi.

"Şahitlerin isimlerini gördüm" dedi Gosse dramatik bir şekilde. "Birkaç kurttan oluşuyor.

Görünüşe göre Wilde'ın çevresini kurtlar, hırsızlar ve şantajcılar sarmış. Bu işin sonunda ödeyeceği bedel, artık ağır olacakmış gibi görünüyor."

"Peki ya Douglas?" diye sordu Henry.

"Duyduğuma göre bu işte; o da bu işe batmış, fakat Wilde onun bu işlerden uzak durmasını istiyor. Wilde bu kirli erkeklerin şahitliğiyle bittiğinde, tüm suçu Douglas ya da Tanrı bilir başka birilerinin üstüne yıkmayı planlıyor. Görünüşe göre o erkekleri kiralayanların bir listesi var."

Henry, Gosse'nin ondan yanıt vermesini bekleyerek, kendini izlediğini fark etti.

"Bu çok rezil bir iş" dedi.

Gosse, "Evet, liste durumu" dedi Henry daha fazla konuşmayınca.

Ne Sturges ne de Gosse duruşmaya gitmişti, ama yine de değişiklikleri gayet iyi biliyor gibiydiler. Wilde'ın kendinden emin ve küstah olduğunu söylediler. Sturges'in söylediğine göre o, Fransa'ya gitmek üzereyken gemilerini yakabilen biri gibiydi. O zeki ve aşırı derece dikkatsiz, küçümseyiciydi. Gosse her zamanki kaynaklarından Wilde'ın bir gece kaçtığını duymuş, ancak sonraki gün bunun doğru olmadığını öğrendiğinden, söz etme gereği duymamıştı. Yine de Henry'nin kaynakları, şahitlik edecek oğlanların ünlü ve önemli kişilerin isimlerini ve kısa özgeçmişlerini vermelerine rağmen Wilde'ın Fransa'ya gideceğinden emindi.

Mahkemenin üçüncü gününde Henry, Gosse ve Sturges'in seslerinde yeni bir yoğunluğa dikkat etmişti. Birbirlerinden ayrı halde gece geç saatlere kadar davayı tartışmışlar ve ancak Wilde yeniden mahkemeye çıkıncaya kadar taze bilgiler toplayıp gelmişlerdi. Gosse geçen akşamın bir kısmını şair Yeats ile geçirmişti; Gosse'ye göre o, diğerlerine rağmen Wilde'a hayran ve cesaretini öven bir adamdı. Gosse, şairin toplumun ikiyüzlü olduğundan yakındığını söyledi.

"Halkın lağımda balık avladığını düşünmediğimi Yeats'e söyledim" diye ekledi.

Henry, "Wilde'ı tanıyor mu?" diye sordu.

"Her ikisi de İrlandalı" diye yanıtladı Gosse.

"Onu iyi tanıyor mu?" diye sürdürdü Henry.

"Bana tuhaf bir hikâye anlattı" dedi Gosse. "Wildelarla geçirdiği bir yılbaşından söz etti.

Evleri herkesin söylediğinden çok daha güzelmiş, her yer beyazmış ve her yerde ilginç, çok güzel objeler varmış. Evin yönetimi, zeki ve biraz güzel olan Bayan Wilde'a aitmiş. Saçları dalgalı olan iki çocukları masumiyetin, tatlılığın ve mükemmelliğin ifadesi gibiymiş. Her şeyin mükemmel olduğunu söyledi; ev halkı sadece sıcaklığı, mutluluğu değil, büyük bir sevgi ve güzelliği de paylaşıyorlarmış."

"Belli ki bu yeterli değil" dedi Henry dersini tekrar eder gibi. "Ya da belki bu çok fazladır."

"Yeats, onunla görüşmekte ısrar ediyor, ben de ona şans diledim" dedi Gosse. Henry, Gosse'nin söylediklerini aktarırken, Sturges onu dikkatle dinledi.

Sturges, "Hepsi çok açık" dedi. "Bosie, onun hayatının aşkı. Onun için her şeyi verebilir. Wilde hayatının aşkını buldu."

"O halde onu neden Fransa'ya götüremiyor?" diye sordu Henry. "Orası bu tür insanların normal karşılandığı bir yer."

"O yine de Fransa'ya gidebilir" dedi Sturges.

"Halen neden gitmediği, anlaşılması güç bir durum" dedi Henry.

"Sanırım neden gitmediğini biliyorum" dedi Sturges. "Bunun nedenini onu tanıyanlarla ya da onu tanıdığını zannedenlerle çok tartıştım, bu nedenle bildiğimi sanıyorum."

Henry, camın önündeki sandalyeye otururken "Rica ediyorum, anlat" dedi.

"Bir ay kadar önce" dedi Sturges, sessizce sanki bir sonraki sözlerini düşünür gibi, "bir toplantıda oyunlarından ikisinin zaferi nedeniyle büyük harflerle yazılmış ismine ve genel bir övgüye tanıklık etmiş. Bu hiç kimse için rahatsız edici bir durum değil. Kimse yakınlarda kitap yayınlamış ve oyunu olan birini yargılayamaz."

Henry hiçbir şey söylemedi.

"Yani o Cezayir'e bile gitse, yaptıklarıyla ilgili bazı haberler orada da süzgeçten geçirilirdi. Ne o ne de Douglas meslektaşlarına karşı utanç duyacak gibi görünüyor ve bu heyecan verici durum, kimse için olmasa bile meslektaşları ve Wilde için rahatsız edici."

"Hayal edebiliyorum" dedi Henry.

"Ve geri döndüğünde evsizdi, otellerde kalıyordu hatta hiç parası yoktu."

"Konu bu değil" dedi Henry. "Onun tiyatrodan gelirini hesapladım. Bayağı yüksek."

"Bosie onun için harcar" diye yanıtladı Sturges, "ve karşılaması gereken borçları var. Eminim, otel faturasını ödeyecek parası yoktur ve eşyalarını rehine vermiştir."

"Bu onun Fransa'ya gitmesine engel değil" dedi Henry. "Orada da önemli gelişmeler kaydederek kaybettiklerini kazanabilir."

"Davayı kaybederse, sahip olduklarını da kaybeder" dedi Sturges. "Karar vermekte yetersiz. Başarı, aşk ve otel odaları onun için çok fazla gelmiş. Aynı zamanda bunun İrlanda'ya bir tokat olduğuna ve hiçbir şey yapamayacağına inanıyor."

Mahkeme sona erdiğinde, Gosse'ye göre, Wilde kaçmasaydı kesinlikle tutuklanacaktı. Ancak kısa süre sonra polis onun yerini öğrendi, Gosse'nin söylediğine göre Wilde'ın tüm itibarının çok kötü şekilde zedelendiği an, Londra batakhanelerinden gelen tanıkların ifadeleriydi.

"Size söylediğim gibi liste varmış ve bazı yetkililerden edindiğim bilgilere göre, hükümet kanadında, suç ve suçluları açıklama üzerine oluşan büyük kararlılık, şehirde korkuya neden olmuş. Başka tutuklamaların olacağından endişe ediyorum. İsimler duydum. Elbette hepsi de şok edici."

Henry, Gosse'yi dikkatle dinliyor ve onu inceliyordu. Birden eski dostunun ahlaksız damgası vurma konusunda ne kadar hızlı davrandığını fark etti. Odada Gosse'yi sakinleştirmek için birkaç Fransız olmasını istedi; dostu kişisel erdem konusunda güçlerini İngiliz toplumuyla birleştirmişti. Bunun ona yardımcı olmayacağı konusunda dostunu uyarmak istemişti.

"Belki yalnız kalmak Wilde'a yardım eder" dedi Henry. "Fakat öldürülmesi doğru değil.

Bunun kimsenin başına gelmesi istenmez."

"Görünüşe göre kabine listeyi tartıştı" diye devam etti Gosse. "Polis insanları zaten sorgulamış ve birçoğuna kaçmaları tavsiye edilmiş. Ve biz şu an konuşurken onların kaçmakta olduklarını sanıyorum."

"Evet" dedi Henry "ve orada yaptıklarının diyetini daha iyi ödeyeceklerdir."

"Kime güvenmek gerektiği açık değil, fakat çok dedikodu ve öneri var" diye devam etti Gosse.

Henry, Gosse'nin onu izlediğini fark etti.

"Sanırım bir an önce yola çıkmaları öğütlenmiştir. Londra büyük bir şehir, buradan herkes sessizce ve gizlice kaçabilir, ancak şimdi durumun gizliliği pek yok."

Henry ayağa kalkıp pencerelerin ve çalışma kitaplarının arasında bulunan kitaplığa doğru ilerledi.

"Merak ediyorum, eğer..." diye başladı Gosse.

"Hayır" diyerek, aniden döndü Henry. "Merak etme. Merak edecek bir şey yok."

"Bu tek çare diyebilirim" dedi Gosse sessizce ayağa kalkarken.

"Buraya bunu söylemek için mi geldin?" dedi Henry gözlerini Gosse'den ayırmadan. Bakışları açık bir şekilde, hiçbir yanıta izin vermeyecek kadar düşmancaydı.

❧

Sturges, Wilde'ın duruşması süresince, Wilde tutuklanıp Fransa'ya gitme ihtimali kalmayıncaya kadar ziyaretlerini sürdürmüştü.

"Annesinin çok sevindiğini duydum" dedi Sturges. "Oğlunun imparatorluğa derin bir darbe vurduğunu sanıyor."

"Onun bir anneye sahip olduğunu düşünmek zor" dedi Henry. Henry, iki misafirine ve o haftalarda gördüğü herkese, Wilde'ın isimleri sonsuza dek lekelenen iki çocuğunun akıbetini sordu. Haberleri getiren kişi Gosse idi.

"O iflas etmiş olsa da karısı etmemiş. Kendi parası olduğunu ve İsviçre'ye yerleştiğini öğrendim. Ayrıca kendinin ve çocuklarının ismini değiştirmiş. Artık babalarının ismine katlanmıyorlar."

"Kocasının ne yaptığını mahkemeden önce biliyor muydu?" diye sordu Henry.

"Hayır, anladığım kadarıyla bilmiyormuş. Bu onun için çok büyük şok olmuştur."

"Ya çocuklar durumu nasıl biliyorlar?"

"Bunu söyleyemem. Duymadım" dedi Gosse.

Günlerce o tatlı yaratıkların isimleri silinmiş, babaları isimsiz kara bir suçtan hükümlüyken, dilinden bir kelime bile anlamadıkları, yabancı bir ülkede ne yaptıklarını düşündü. Onları küçük kuleli, geniş odalı, göle bakan bir İsviçre apartman dairesinde, dadılarına neden oraya geldiklerini, neden bu kadar sessizlik içinde olduklarını, annelerinin neden onlardan uzak durduğunu ve sonra birden sanki onlar tehlikedeymiş gibi neden yanlarına geldiğini sorarken hayal etti. Birbirlerine o soğuk odalarda etraflarındaki şeytanlardan, yeni isimlerinden, insanlardan gizlenmelerinden, son günlerde meydana gelen büyük değişikliklerden, bekledikleri ortaya çıkmayan felaketten, babalarının merdiven boşluğunda gölgelerin arasında beliren, onlara gülümseyen hayalet hatırasından bahsetme gereğini ne kadar az duyduklarını düşündü.

Wilde hüküm giydiğinde ve Londra'nın karanlık yeraltı dünyasındaki skandal unutulduğunda, Edmund Gosse eski kişiliğine yeniden büründüğü sırada Henry'nin onunla olan ilişkisi eskisi gibi olmaya başladı. Wilde hapse girdikten hemen sonra Gosse lordlar gibi konuşmaktan vazgeçti.

Bir akşamüstü Henry'nin çalışma odasında oturmuş çay içerlerken, konuştukları eski bir konu Henry'nin aklına takılmıştı. Konu Gosse'nin arkadaşı ve sürekli mektuplaştığı, iki yıl önce ölen John Addington Symonds idi. Henry, ona sürekli seslendiği lakabıyla JAS'ın, Wilde olayıyla diğerlerinden çok daha fazla ilgilenebileceğini, hatta bu meselenin onu İngiltere'ye geri döndürebileceğini söylemişti.

"Wilde'dan, ahlaksızlık ve pislikten, eminim nefret ederdi" dedi Gosse. Henry, "Evet" dedi sabırla. "Fakat ortaya çıkan durum onun için daha etkili olurdu."

Symonds uzun süre İtalya'da yaşamıştı ve sanat, mimari ve manzaralar hakkında müthiş, hatta çok müthiş bir duyarlılıkla yazmıştı. İtalya'nın heyecanı ve rengi konusunda uzman olmuştu; ayrıca Yunan ahlakında bir problem olduğunu söylediği, iki erkek arasındaki aşk gibi daha tehlikeli bir konuda da uzmanlaşmıştı.

On yıl önce Henry ve Gosse, Symonds'ı duruşma süresince Wilde'ı tartıştıkları gibi tartışırlardı. O zamanlar Gosse güçlülerin arasına daha az bir özgürlükle katılırdı ve Symonds'ın konusu onları kişisel olarak ilgilendiriyor ve aralarında daha söylenmeden anlaşılan bir bağ varken, bu anlayış yıllar geçtikçe daha da azaldı.

1880'ler boyunca Symonds'ın İtalya'dan yazdığı mektuplarda eğilimlerinde hiçbir giz yoktu. Tüm dostlarına ve dost olmadığı insanlara belirgin mektuplar yazmıştı. Bir tartış-

ma başlatacağını düşünerek, konuyu ele alan kitabını İngiltere'ye göndermişti.

Kitabı alanların çoğu çileden çıkmış ve rahatsız olmuştu. Symonds, konunun aydınlatılmasını, açıkça tartışılmasını istiyordu ve Henry'nin Gosse'ye o zaman dediğine göre, bu onun İngiltere'den yıllardır uzak oluşunun, İtalya güneşinin çok uzun zamandır tadını çıkarışının sonucuydu. Gosse toplum hayatıyla ilgileniyordu ve Symonds'ın yasalarla, toplum ahlakıyla ilgili sözlerini suçlayan bir yargıyla eleştirmek istiyordu. Diğer yandan Henry Symonds'dan etkilenmişti. O zamandan itibaren Henry, Symonds'dan İtalya ile ilgili pek çok mektup almış ve yıllar önce bir yemekte Symonds'ın karısının yanına oturma şansını yakalamıştı. Onun daha çok sessiz, sönük tavrını ve sadece onunla ilgilendiği sırada söylediği bir sözü anımsayabildi.

Gosse ona Symonds'ı anlatırken Henry, bir portre ressamı gibi Bayan Symonds'un sabit ve güçlü fikirlere sahip bir kadın olduğunu düşünmeye başlamıştı. Gosse'nin söylediğine göre, Bayan Symonds'ın kocasının yazılarına karşı hiçbir sempatisi yoktu; onun İtalya hakkındaki abartılı estetik yorumu karısını rahatsız ediyor ve erkeklerin arasındaki aşk ilişkisine bakışından da endişe duyuyordu. Gosse, Bayan Symonds'ın tutucu, soğuk, Kalvinistik bir yapıya sahip olduğunu; onun ahlak arayışında, kocasınınsa sonsuz güzellik arayışında olduğunu söyledi. Gosse, ikisinden birinin diğerini zorlaştırdığını, böylece zaman ilerledikçe kocası Yunan aşkına ilgi duyarken, Bayan Symonds'ın pişmanlığı ve yas tutma isteğinin arttığını söylüyordu.

Gosse, Symondslardan aklına estiği gibi söz ediyordu ve Henry'nin bunu nasıl malzeme haline getirdiğinin farkında

değildi. Henry bu durumu Gosse'ye kanıtlamakta hiç zaman kaybetmeden işe koyuldu.

Böyle bir çiftin bir erkek çocukları olsaydı, ne kadar zeki, duyarlı, dünyaya hazır ve ailesi tarafından ne kadar derinden seviliyor olurdu? Çocuğun eğitimi nasıl olurdu? Çocuk hayata nasıl bakardı? Henry, Gosse'yi dinleyip sorular sordu, aldığı cevaplardan hikâyeyi oluşturmaya başladı. Aklına gelen ilk fikirler, daha sonra çok sade gelmişti; annenin çocuğunu kiliseye göndermek, babanın ise çocuğunun artist olmasını istemesine karar verdikten sonra vazgeçti; böylece ailenin çocukları için isteklerinden vazgeçmiş oldu. Annenin çocuğunu babasının yazdıklarından koruma ihtiyacı yerine, hikâyenin ana fikrini bir annenin çocuğunun ruhunu koruması yönünde dramatize etti.

Başta çocuğun büyüdüğünde annesinin umutları ve babasının isteklerinden uzak, kaba ve cahil bir adam haline gelmesi üzerinde düşündü. Fakat Gosse'nin konuşmalarından uzaklaşarak yalnız başına çalıştığında, sadece çocuk üzerinde düşünmeye ve hikâyeyi kısaltıp, dramatik şekilde çerçevelemeye karar verdi. Böylece çocuk babasının çalışmasına hayran, onun gerçek yeteneğini anlayan bir Amerikalı arkadaşını eve getirir. Amerikalının babası da şair, yazar ya da her ikisi olabilirdi. Amerikalı çok sıcak karşılanır, ailenin yanında birkaç hafta kalır ve bu süreç, çocuğun hastalığıyla aynı zamana denk gelir. Amerikalı, babanın farkında olmadığı bir şeyleri anlar; çocuk hasta yatarken annesi gece boyunca içten içe çocuğunun ölümünün daha iyi olacağını düşünmeye başlamıştır ve oğlunun elini tutarak kötüleşmesini izler, ancak hiçbir şey yapmadan onun solup gitmesine izin verir. Amerikalı bu bilgiyi çok hayran olduğu yazara, yani arkadaşının babasına söylemez.

Henry hikâyenin ana hatlarını, Gosse'nin ziyaretinden sonraki gün boyunca çalıştıktan sonra, akşam yazmaya başlamıştı. Tüyler ürpertici bir sapkınlıktan öte, çalışmasının son derece dokunaklı bir inceliğe sahip olacağını biliyordu. Bununla birlikte hikâye ilgisini çekiyor, bu nedenle de genel yozlaşma, bağnazlık ve masumiyet yerine modern fikirlerle çalışmayı düşünüyordu.

Gosse'nin, hikâyenin English Illustrated Dergisi'nin sayfalarında yayınlandığını gördüğünde nasıl korktuğunu hatırladı. Symondsları pek çok insanın tanıdığını ve tanımayanların da konunun Robert Louis Stevenson olduğunu tahmin edeceğini söylemişti. Henry, ona hikâyenin yazıldığı ve basıldığını, hikâyenin onları ya da diğerlerini tanıyanlar için hiçbir fikir vermediğini anlattı. Gosse, hikâyeye katkıda bulunduğu için sinirliydi. Yazı yazarken gerçekleri ve gerçek insanları konu almanın sahtekârlık, tuhaflık ve hatta hile olduğunda ısrar ediyordu. Henry ise onu dinlemeyi reddediyordu. Gosse misilleme yaparak, dostuna bir daha dedikodu iletmemeye karar verdi. Kısa bir süre sonraysa dedikodularının malzeme olmasına olan itirazını unutup, Henry ile son görüşmelerinden o yana aldığı haberleri yeniden dostuna iletmeye başladı.

Sturges'in, Wilde'ın annesinin ölümünü, karısının bizzat söylemek için hapishanede onu ziyaret etmeye İsviçre'den gelmesini anlatması üzerine, çocukların iki karşıt güç arasındaki konumunu düşünmeye başladı. Kendini ve William'ı, Cenevre'de Hotel de l'Ecu'nun penceresinde hayal etti; Henry on iki, William on üç yaşındaydı ve İsviçre'de geçirdikleri süre ona büyük üzüntü vermişti. Monotonluğun sonsuz saatleri, kirli caddeler, avlular ve yaşlanmış sokaklar. Oscar Wilde'ın iki oğlunu düşündü, isimleri değişmişti ve camdan annelerinin gidişini seyrederlerken kaderleri belirsizdi. Şimdi gece ol-

duğunda çocukların en çok neden korkacaklarını merak etti; annelerinin neden onları hizmetçilerin bakımına ve isimsiz korkulara bırakmasını, kaçıp gitmiş olan kötü babalarından habersiz, ancak onun hatırasına tutunarak, ne olduğunu anlamadan, bilmeden, iki korkmuş çocuğun o bağışlamaz kentin loş gölgelerinde ne yaptığını düşündü.

BEŞ

MAYIS 1896

Eli canını acıtıyordu. Eğer eli o haldeyken kalemi sakince kullanır ve çok zorlamazsa, fazla rahatsız olmazdı; fakat yazmayı bitirdikten sonra kapının kolunu çevirirken dahi ya da örneğin tıraş olurken, bileğine ve küçük parmağının kemiklerine vuran bir şiddetli bir acı duyabilirdi. Bir kâğıt yaprağını kaldırmak bile işkence gibi olurdu. Bu, yazmaya devam etmesi, kalemini sürekli kullanması için ilahi güçlerden gelen bir mesaj olabilir mi diye meraklandı.

Her sene yaz yaklaşırken sonunda paniğe dönüşen, aynı bitmek bilmeyen bildik endişeyi hissederdi. Transatlantik yolculuğu daha kolaylaşır ve rahatlaşır, daha popüler olurdu. Zaman geçtikçe Amerika'daki kuzenleri çoğalmış görünüyordu ve dostlarının da sayısı artmıştı. Hepsi Londra'daki kuleyi, Westminster Kilisesi'ni ve Ulusal Galeri'yi görmek istiyordu; yıllar geçtikçe ismi, görülmesi gereken yöresel eserler listesine eklenmişti. Geceler uzadığında ve kırlangıçlar güneyden göç etmeye başladığında, turistlerden takdim mektupları, yani

Henry'nin deyimiyle mahkeme kararları gelmeye başladığında, onların şehre olan ziyaretleri ünlü bir yazarı ziyaret etmek, onun dostluğundan ve tavsiyelerinden yararlanmak üzere olmayacaktı. Israrcı ve rica dolu mektuplarında ima ettikleri gibi Henry'nin kapıları onlara kapanmalı mıydı? Ancak sonra harcadıkları paranın tam değerini alamazlardı ve yüzyıl sona ererken hemşehrilerinin paraya çok daha fazla önem verdiklerini keşfetmeye başlamıştı.

Geçen yıl not defterine yazdıklarını hatırladı; bu onun uzun süredir aklında olan sahneydi. Jonathan Sturges, şimdi yaklaşık altmış yaşında olan William Dean Howells ile birlikte Paris'teki görüşmelerinde anlatmıştı. Howells, Sturges'e şehri bilmediğini, her şeyin onun için yeni ve tattığı her heyecanın ona çok farklı geldiğini söylemişti. Howells üzgün ve düşünceli görünüyordu; hayatının gecesinde olduğunu, gençliğinde onu görmeye gelmedikleri için üzüldüğünü belirtti. Buna yanıt olarak Sturges bir şeyler söylediğinde, Howells elini onun omuzlarına götürerek "Sen gençsin, bundan memnun olmalısın ve istediğin gibi yaşamalısın, bunu yapmaman hata olur. Ne yaptığın çok önemli değil, fakat yaşa" dedi. Howells ilk defa doğru bir şey söylerken, Sturges durumu dramatik, hüzünlü bir yakarış haline getirmişti.

Henry, Howells'i otuz yıldır tanıyordu ve düzenli olarak görürdü. Howells Londra'ya her geldiğinde, çok seyahat eden kozmopolit bir beyefendi olmasına rağmen, kendini evinde hissederdi. Henry onun Sturges'e söylediği, Paris'te hiç yaşamadığı ve yaşaması için geç olduğu ifadesinden dolayı şaşırmıştı.

Henry, Amerikalı dostlarının da Howells'ın Londra'dan aldığı tat gibi hissetmelerini umuyordu. Ziyaretlerin merak ya da özlem dolu olmasını ya da onlara dünyayı anlatan, kendi-

lerinin dünyadaki yerlerini daha önce hiç olmadığı kadar fark ettiren bir iz bırakmasını istiyordu. Onun yerine, Birleşik Devletler'de de aynı kulelerden olduğunu, büyüklüklerinin bile aynı olduğunu, Londra Kulesi'nin başka bir farkı olmadığını söylemişlerdi. Ve buna ek olarak kendilerinin Charles Nehri'nin, Thames'a göre amacına daha iyi ve verimli hizmet ettiğini ifade etmişlerdi.

Yine de her yaz gelişinde Londra'yı misafirlerinin gözünden izlemek ona ilginç geliyordu; kendini onlar gibi Londra'yı ilk defa görüyor, İtalya'ya gittiğinde ya da Amerika'ya geri döndüğünde olduğu gibi oradaki yaşamları kendinin yaşamış olmasını umut ediyordu.

Boston'da, Roma ya da Floransa'da kaldığında yeni bir cadde, basit bir bina gördüğü zaman kendini orada yaşıyormuş gibi hayal ederdi. Ailesinin onları Paris'ten Boulogne'a götürmesinin nedenini bilmiyordu. On iki ya da on üç yaşında olmalıydı ve sorun para krizi, kiracıların kira ödememesi ya da hissedarlardan gelen bir mektup olabilirdi.

Boulogne'da kaldıkları zamanlar, Henry babasıyla sahilde gezintiye çıkardı. Yazın başında, rüzgârsız ve sakin bir günde, alabildiğince uzanan sahilde ve beyaz köpükler saçarak uzanan denizin kıyısında yürüdükten sonra, birlikte geniş camlı, yerleri ekmek kırıntılarıyla dolu bir kafeye gitmişlerdi; burası Henry'ye bir sirkin çekiciliğini andırmıştı. Boş bir yerdi, bir adam dişlerini büyük bir kürdanla karıştırıyordu; diğer adam ise kahvesine, Henry'nin hoşuna giden süt tozu kalıplarından koyuyor ve sonra fincanını burnuyla çenesi arasına götürüp bir yudum alıyordu. Henry oradan ayrılmak istememişti fakat babası sahildeki günlük yürüyüşünü yapmak isteyince, Fransa'nın yiyecek alışkanlıklarını keşfetme hevesinden vazgeçmesi gerekmişti.

Babası yürüyüşleri süresince konuşmuş olmalıydı. Aklında, onun bir konferansı, kitabı ya da yeni bazı fikirleri konuşurkenki elini kolunu oynatması kalmıştı. Özellikle William etraftayken babasının konuşmasını severdi.

Suya ayaklarını değdirmemiş ya da dalgalara yakın yürümemişlerdi. Aklında çabuk yürüdükleri kalmıştı. Hatta babası bir baston taşıyor olabilirdi. Bu mutluluğun resmiydi. Ve bunu seyreden bir yabancı için, Boulogne'da sabahın geç saatlerinde huzur içinde yürüyen baba oğul görüntüsü, rüya gibi bir manzara olabilirdi. Denizde yüzen bir kadın vardı; denizde yüzen genç kadını daha yaşlı bir kadın sahilden izliyordu. Denizdeki kadın iriydi, büyük ihtimalle kiloluydu, fakat mayosu kilosunu örtüyordu. Kendini dalgalara bırakıyor ve ustaca yüzüyordu. Sonra ayakta durup elleriyle etrafa su sıçratmaya başlamıştı. Henry kadını ilk olarak, babası başını ufka çevirip baktığında fark etmişti. Sonra babası sessizce biraz daha yürümüş ve yeniden dönüp ufka doğru bakmıştı. İşte bu anda Henry, babasının yüzen kadını izlediğini, ona aç bir şehvetle baktığını fark etti; sonra babası sanki aynı ilgiyle bakıyormuş gibi bakışlarını küçük kum tepeciklerine doğru çevirdi.

Babası dönüp eve doğru yürümeye başlayınca nefesi kesilmiş ve yol boyunca konuşmamıştı. Henry bir neden bulup ondan uzaklaşmak istemişti; fakat babası ona imalı yüz ifadesi ve öfkeli gözleriyle bakınca bunu denemekten vazgeçti. Babası şimdi sahilde durmuş, kendine sırtı dönük olan yüzücü kadını izliyordu; kadının mayosu üzerine yapışmıştı. Babası hiç rastgele o tarafa bakıyormuş gibi bir izlenim yaratmadı. Bakışları kasti ve tesirliydi, fakat kimse bunu fark etmedi. Kadın arkasına bakmadı ve arkadaşı da oradan uzaklaştı. Henry, babası için yaptığı şeyi gizlemenin hiçbir anlamı olmadığını biliyordu; konuyla ilgili hiçbir soru ya da yorum yapılmadı.

Babası Henry'nin varlığından habersiz bir şekilde, hevesli bakışlarıyla yüzücü kadını içiyordu; fakat Henry, babasının onun orada olduğunu biliyor olması gerektiğini düşündü, Henry'nin varlığını dikkate almamayı bırakması gerekiyordu. Sonunda dönüp eve doğru ilerlemeye başladığında, kadını avlamak için düzenli bir şekilde arkasına bakmaya devam etmişti. Kadın yeniden derinlere doğru yüzüp ilerlemişti.

Henry, Rye'ın yakınındaki plajın yumuşak renklerini, ışığın değişmesini, krema gibi bulutların kararlılıkla gökyüzünde salınmasını seviyordu. Son birkaç yazı burada geçirmişti ve bu yaz genel olarak plan yapmadan gününü keyifli kılmak, işsiz bir biçimde gezmek, kendine ne istediğini sorduğunda sadece bu güzel evde ve bu yumuşak yaz ışığında sakin işler, sakin günler geçireceğini söylemekle geçirdi. Londra'ya dönmeden önce, sahildeki dar sokakta bekleyen bisikleti satın aldı. Geçmişin geri gelmesini istemediğini fark etti, bunu istememeyi öğrenmişti. Onun ölmüş bedeni geri gelmeyecekti. Onların gidişi ona böyle bir memnuniyet, zamanı geldiğinde rahatlatan bir his vermişti.

Her sabah terasında dururken bu güzel resmi yakalayıp, kendine yakın tutmak istiyordu. Teras taş döşeliydi ve geminin baş kısmı gibi eğikti, tüm denizin her hareketi, her değişimi izlenecek kadar net görünen bir manzaraya sahipti. Ve aşağıda Rye vardı, İngiliz yerlerinin en İngiliz olmayanıydı; kırmızı çatılar arasından kıvrılan caddeler ve küme küme binalar, İtalyan kentleri gibi Arnavut kaldırımı döşeli, duygusal atmosferi ile suskun ve hatta öfkeli bir yerdi. Hemen her gün Rye'ın caddelerini dolaşıyor; evleri, küçük bölmeli camları

olan eski dükkânları, meydandaki kilise kulesini, yapının hava tesiri ile değişmiş gövdesini inceliyordu. Eve geri geldiğinde ise terası onun opera locasıydı, burada dünyanın tüm krallıklarını izleyebiliyordu. Terasını çok yumuşak başlı bir insan gibi görüyordu. Bu evi satın alabilmeyi isterdi; evin sahibinin, evi Temmuz'un sonunda alacak olmasına şimdiden içerlemeye başlamıştı.

Haziran süresince hemen hiçbir gece dışarı çıkmadı. Vadiden gelen hafif esinti ve çöken hafif karanlıkla terasta zaman geçiriyordu. Şafak birkaç saat sonra sökmek üzereydi. O günlerde tek misafiri, onun geliş gidişine ve tembelliğine tanık olan, sadece eski arkadaşı Oliver Wendell Holmes junior idi. Otuzlu yaşlarında, Newport ve Boston'da kazandıkları nüfuzu şimdi kullanmaya devam eden bir grup arkadaşıyla gelmişti. İngiltere'ye geldiklerinde bu tanıdığı simalar ona çok esrarengiz ve kendinden emin görünmüşlerdi; cümlelerini bitirmekte çok usta, dinlenilmeye çok alışık, İngiltere'de ve Fransa'da kendileri gibi insanlarla birlikte olan, tuhaf şekilde ham ve çocuksu arsızlıklarını bir tür masumiyetle ifade eden insanlar gibi görünmüşlerdi Henry'ye. Ağabeyi William da onlar gibiydi, fakat bu onun sadece bir yarısıydı, diğer yarısında derin bir bilinçlilik vardı; tüm çiğliğinin, tüm tazeliğinin ironisi buradan alevleniyordu. William, temkinli ve karmaşık kişiliğinin etkilerini biliyordu fakat bu onların çağının, Amerika'nın ve edebiyat dünyasında elde ettikleri gücün bir getirisiydi. Doğal kalmışlardı ve bu, Henry için büyük bir kazançtı.

Yine de William Dean Howells, kendi döneminin Avrupalıları gibi dikkatle ve sebatkâr bir biçimde geliştirdiği savunma kalkanlarına sahip değildi, duygusal dünyaya karşı savunmasız olduğundan Paris onu bitirebilirdi. Howells güzellikler tarafından baştan çıkarılmaya ve Boston'da yoksun

kaldığı güzelliklerin özlemini gidermeye hazırdı. Henry, Amerikalıların hevesli açıklıklarını, maceraya hazır tavırlarını, umutla bekleyen, parlayan gözlerinin ifadesini seviyordu. İngiliz ahlak ve davranışlarını anlatan romanları için çalışırken, İngiliz yaşantısının yavan doğasını, binlerce yıl öncesinden değişmeden gelen ahlak sisteminin soğuk sosyal yapısını hissetti. Diğer yandan bu eğitimli ve güçlü Amerikalı misafirler çok parlak, yeni olmaya çok hazır, sanki o an onlara aitmiş gibi kararlı bir hal içindeydiler. Ay ışığında terasta otururken onların gücünü, o güçle neler yapılabileceğini ve daha önceki yıllarda onlara ne kadar az dikkat ettiğini düşündü. Oliver Wendell Holmes'u Point Hill'de kalması için davet ettiğinden dolayı memnun olmuştu ve eğer uygun olursa onu İngiltere'de ziyaret edeceğine de söz vermişti. Verdiği bu sözden başta hoşlanmasa da sonra ona ilginç gelmişti.

Holmes'u resmetmeye başladığında onu ilk tanıdığı zamana döndü; dostunun güvenilir ve sağlam yapısını anımsadı. Holmes yirmi iki yaşında olmasına rağmen mesken tuttuğu dünyanın gelişebileceği bir dünya olduğuna inanırdı. Hayattan bir makine gibi oburlukla yarar sağlamak isterdi. Yeni, zengin ve denemeye değer bir tecrübe ona büyük zevk verirdi.

Düşünmeyi öğrendiğinde aklı çağlayan bir pınar haline gelmişti. Para ve emek arasındaki fark onu sinirli ve ilginç bir kişilik haline getirmişti. Topluma hitap eden bir sese, cümle kurumlarıyla politik bir yargıya sahipti; bu şekilde kişisel tutkularını gösteriş yapmadan, doğru oranda bir şehvetle dile getirirdi. Memnun olduğunda havalı ve gözdağı veren bir ifadeye bürünebilirdi. Henry, William'ın uyarısı ile onu bu özelliğinden etkilenmeyecek kadar iyi tanırdı, aynı zamanda Holmes'un yargıç olarak rolünden derinden etkilendiği de bir gerçekti.

Holmes'un kendisine göstermediği ve belli etmediği yüzünü William'dan öğrenmişti. Holmes, eski arkadaşlarına kadınlardan söz etmekten hoşlanırdı. Bu William için de eğlenceliydi; özellikle bu tür konulardan sadece Holmes varken söz etmediğini söyleyince durum daha eğlenceli hale gelmişti. William ayrıca Holmes'un İç Savaş dönemindeki muharebelerden söz etmekten ve onu dinleyenlere yaralarını anlatmaktan hoşlandığını söylerdi.

"Zaman ilerledikçe Holmes iyice babasına benzemeye başladı, yaşlı bir doktor ve bir despot haline geldi. Kısa öyküler anlatırken insanların onu dinlemesinden hoşlanmaya başladı" dedi William.

William, otuz yıl boyunca Holmes'un Henry ile görüşmelerinin hiç birinde İç Savaş'tan söz etmediğini şüphe uyandırıcı bir ifadeyle belirtmişti.

William, "Tüm gün ve gece uçuşan mermilerden, silahlardan, mücadele eden adamlardan, etrafta yatan ölülerden ve tarifsiz yaralardan söz eder. Ve kendi yaralarından, etrafta bayanlar olduğu zamanlarda bile söz eder. Tek merak konusu o kadar acıya rağmen nasıl ölmediğidir. Sana da yarlarını göstermiştir herhalde" diye devam etti.

Henry, bu konuşmanın William'ın çalışma odasında gerçekleştiğini anımsadı. William'ın Henry ile konuşmaktan, sadece karısıyla paylaştığı ayrıntıları ona anlatmaktan hoşlandığını hatırladı. Henry konuşmanın nasıl memnuniyetle bittiğini anımsadı.

"O halde, siz ikiniz ne hakkında konuşurdunuz?" diye sordu William. Gerçek bir açıklama, gerçek bir yanıt istiyordu.

Henry tereddütle ileriye doğru baktı ve bakışlarını kitaplıktaki deri ciltli kitapların olduğu bölüme dikti, "Wendell,

tarzı olan bir adamdır, onun hakkında basitçe şahitlik etmeye çekinirim" dedi.

Yemekten sonra, gece çökmek üzereyken terasında beklemeye koyuldu. Şimdi hatırladığı kadarıyla Holmes genellikle ona kariyerinden, iş arkadaşlarından, yeni olaylardan, kanunlardaki yeni gelişmelerden, politikadan ve Britanya aristokrasisinin içindeki yeni zaferlerinden söz ederdi. Eski arkadaşları hakkında dedikodu yapar, yenileriyle övünür, onlar hakkında özgürce ve ciddiyetle konuşurdu. Henry kendi dünyeviliğini, eylemlerini, kısa cümlelerini ve savaş ya da kanunlarla ilgili aniden bir şeylerin patlamasını seviyordu. Holmes, kuramlar oluşturmayı, kendi kendiyle tartışmayı, kendi mantığını ifade etmeyi sever; sanki bir savaşta iki ayrı tarafın güçleriymiş gibi taraf tutmaktan zevk alırdı.

Henry, Holmes'un ne söylediğini önemsemezdi. Onu pek az görüyordu ve aralarındaki bağın zayıf olduğunu biliyordu. Onlar eski dünyanın parçalarıydı; babalarının soruşturan dönek akıllarından, annelerinin aşırı tedbirli yapısından, uyanık bakışlarından dolayı tutucu, saygıdeğer ve hürmete layık insanlar olarak yetiştirilmişlerdi. Hepsi kendi kaderini yaşıyordu. Daha da ötesi Harvard'dan, Minny Temple'a aşık, onun ayakları dibinden ayrılmayan ve orta yaş dönemine kadar onu unutmayan bir grup genç adamdan ikisiydiler. Minny ile arkadaşken hiçbir şey yapmadıklarını, onun için hiçbir anlam ifade etmediklerini hatırladı. Minny onları mutlu ederdi ve onu tanıdıkları zamanları anımsadıklarında, tuhaf bir özlem duygusuna kapılıyorlardı.

Minny, Henry'nin kuzeniydi; Templeların ebeveynler öldükten sonra yetim kalan altı çocuğundan biriydi. Henry ve William için Templeların ebeveynlerinin olmayışı, kuzenlerini ilginç ve romantik hale getiriyordu. Üzerlerinde hiçbir otorite olmayışı pozisyonlarının imrenilecek bir hal almasını sağlıyordu. Onlar hepsinin istediği gibi özgür ve başıboştu; ayrıca tabii onların kayıplarından dolayı derin bir üzüntü içinde olduklarını da anlıyordu. Bazı zamanlar onları kıskanır, bazı zamanlar da acırdı. Minny Temple'ı yıllar sonra, on yedi yaşına geldiğinde yeniden gördüğünde hayran kalmış, hatta korku ve merakla karışık bir saygı duymuştu. Onun diğer kız kardeşlerine göre anlamı özeldi ve öyle kalacaktı. Onu tanımlayan söz çoktu; meraklı, hafif ve doğaldı -bu çok önemliydi- bunun nedeninin ailesinin yokluğu olduğunu düşünüyordu, rahat ve tatlıydı; kimseye benzemesi, biri gibi olmaya çalışması ya da bunun için mücadele etmesi gerekmiyordu. Belki, diye düşündü, bunca kayıptan sonra en belirleyici ayrıntı hayattan tat almış olduğunu düşünmesi olurdu. Aklı rahattı; bilmek istemediği hiçbir şey, hiçbir ayrıntı ve kuramı düşünmesi gerekmiyordu. Arkadaş canlısı bir yapısı olmasına rağmen, içinde kuşkulu bir hayatı olduğunu düşünüyordu. Bir odaya girince orada arkadaşlarını bulmaktan hoşlanırdı. Her şeyden çok gülüşünü anımsıyordu; ani ve zengin, fakat daha çok aydınlık, tuhaf, çınlayan bir sesi vardı.

Henry'yi tüm ahlak gücüyle ilk etkilediğinde, hiç de uçuk bir hali yoktu. Newport'a kız kardeşlerinden biriyle gelmişti ve amcalarıyla halaları tarafından üzerlerine düşülmeden ilgilenilen bu kızlar, Henry için güzel, açık görüşlü ve özgürdüler. İlk ziyarette Minny Henry'nin babasıyla tartışmıştı. Zaten Henry insanların babasıyla tartışmadıkları bir zaman hatırlamıyordu. William ile babasının, seslerini yükselterek fi-

kir ayrılıklarıyla tartışmalarına çok rastlardı. Pek çok erkek misafir ve bazı hanımlar da evlerine özellikle tartışmak için gelirdi. Babası için her türlü özgürlük ve özellikle dinsel özgürlük çok önemli bir konuydu, fakat elbette başka tartışma konuları da vardı; kendini sınırlandırmayı sevmezdi, bu ilkelerinden biriydi.

Minny Temple bahçede oturmuş, sözleri daha çok William'a, arada Henry ve Temple kardeşlere olan Henry'nin babasını ilk defa, sessizce dinliyordu. Alçak bahçe masasında bir sürahi limonata ve bardaklar duruyordu; kuzenlerin yaşlı kuşağın dizleri dibinde bir araya toplandığı, sıradan bir yaz günüydü. Babasının söylediği her şey daha önceleri defalarca söylediklerivdi, buna rağmen babası kadınların ikinci derece oluşundan ve sadece boyun eğen değil, sabırlı da olduklarından söz ederken, William gülümseyerek onu desteklerdi.

"Doğalarından ötürü, kadın erkekten daha alt tabakadadır. Tutkuda, zihinsel ve fiziksel güçte de kadın erkekten daha aşağıdadır."

Hızlı ve vurgulu bir biçimde konuşuyordu.

"Babamın bu konuda çok güçlü kanıları vardır" dedi William sevimli bir ifadeyle. Minny'e gülümsedi, fakat Minny ona yanıt vermedi. İfadesi ciddi ve sabitti. Konuşmak için kendine güveni yokmuş, rahatsız olmuş gibi ayağa kalktı. Babası onun rahatsızlığını fark etmişti ve hemen ona doğru döndü. Birkaç dakikalığına grup sessiz kaldı ve Minny'nin bir şey söylemesini bekledi. Konuşmaya başladığında sesi çok alçak çıkıyordu, bu nedenle yaşlı adam onu duymakta zorlandı.

"Merak etmeme neden olan şey, belki benim sıradan oluşumdur" dedi.

"Ne merakı?" diye sordu William.

"Gerçekten bilmek istiyor musunuz?" diye sordu Minny gülerek.

"Yüksek sesle söyleyin" dedi Baba Henry.

"Çok basit efendim. Söylediğiniz doğruysa diye merak ediyorum." Birden ses tonu direkt ve açık bir hale geldi.

"Aynı fikirde olmadığınızı mı ima ediyorsunuz?" diye sordu William.

"Hayır, bunu demek istemedim" dedi Minny. "Eğer bir şey ima edeceksem, bunu açıkça söylerim. Ne söylediysem onu ima ettim. Bunun doğru olup olmadığını merak ettim."

Sesi sertleşmişti.

"Elbette doğru" dedi yaşlı adam; gözleri öfkeyle büyümüştü. "Erkek kadından fiziksel olarak daha güçlüdür. Bu çok açık, bu çok doğru; eğer duymak istediğiniz söz 'doğru' sözü ise. Ve tutku açısından da erkek daha güçlü, dediğim gibi ve zekâ olarak da. Platon, Sofokles ve

Shakespeare de kadın değildi."

"Shakespeare'in kadın olmadığını nereden biliyoruz?" diye araya girdi William.

"Söylediğim şey sizi memnun ediyor mu Bayan Temple?" diye sordu baba.

Minny ona yanıt vermedi.

"Uysal olmak, kadının işi. İğne oyası, yemek pişirmek ve kocasının çocukları için uykusuz bir koruyucu olmak da onun görevi. Biz kadını itaatkâr oluşu ve işine saygısı ile yargılarız."

Sesi kinci bir hal alıyor ve belli ki sinirleniyordu.

"Babamızın söylediğine göre sonuç bu" dedi William.

"Bunun değişeceğini mi söylüyorsunuz?" diye sordu yaşlı adam Minny'ye.

"Hiçbir şekilde efendim. Hiçbir şey kesin değil" dedi Minny ve yaşlı adama gülümsedi. İfadesi neredeyse tepeden bakar şekildeydi. "Çok basit, fiziksel olarak erkekten daha güçsüz olmamız bizim daha az anladığımız ya da dünyada daha az akıllıca yaşadığımız anlamına gelmez. Buna en yakın örnek benim zayıf aklımsa eğer, ben aklımın diğerlerininkinden daha zayıf olduğunu düşünmüyorum."

"Kadınlar Hristiyan alçak gönüllüğüne uygun yaşamalıdır" dedi Baba Henry.

"Bu İncil'de geçiyor mu, efendim ya da bu on emirden biri mi ya da bunu okulda mı öğrendiniz?" diye sordu Minny.

Yemekte haberler duyuldu. Bayan James, Kate Teyze ve Alice duydukları karşısında öfkelenmişlerdi. Henry'nin annesi, holde karşılaştıklarında Henry'ye "O disiplin ve kültür almamış bir kız, ona acımalıyız, çünkü geleceği ümitsiz olacak."

❧

1865 senesinin yazında İç Savaş sona ermiş ve ilk iki hikâyesi yayınlanmıştı, Henry Ağustos ayını Templelar ile birlikte New Hampshire'da geçirmeye hazırlanıyordu. Newport'a daveti reddeden Oliver Wendell Holmes, büyük aile grubunun toplanacağını keşfedince Templeların kaldığı Kuzey Conway'e gitmeye karar vermişti. Henry ve İç Savaş'tan çıkmış olan John Gray ile yolculuk yapacaktı. Henry, Holmes'a Minny Temple'ın insanüstü uğraşlar sonucunda kendine özel oda ayarladığını, bunu ise odanın zavallı diğer sakininin, Minny'nin protestolarına ve kaprislerine dayanamayarak,

odaya iki yatak koyma fikrinden vazgeçmesiyle sağladığını söylemişti.

Henry onların Minny'ye yatak ayarlayabileceğini düşündüğünü söylemişti. Aynı zamanda Minny'nin gözleri başka bir yatak ya da başka bir oda arıyordu. Kuzey Conway'e yolculukları sırasında kullanabilecekleri taktikleri not etti ve kendini lider olarak ön plana koyuyor, kendinden iki yaş küçük olan ve hiçbir mücadeleye katılmamış olan Henry'yi de sadece yem olarak görüyordu. Henry'nin bunu hissetmesini de önemsemedi.

Henry'nin George Washington'a benzettiği büyük halalarının koruması altında olan Temple kızlarının evine bir akşam yemeği için davet edilmişlerdi. Fakat Kuzey Conway'e ilk geldiklerinde, önce kalacakları odayı bulmaları gerekiyordu ve defalarca yanlış yöne saptıktan sonra, Kuzey Conway ve çevresinde doğmamış olan insanlardan hoşlanmayan mal sahibini buldular. Ne Henry'nin üniforması ne de bıyığı onu ilgilendiriyordu. Ev sahibi Henry'ye bakmadı bile. Tek yatak diyordu adam, hanımefendiye de tek yatak olduğunu söylemişti ancak odanın zemininin çok iyi olduğunu, orayı şekle sokabileceklerini söyledi ve saygısızca onlara anahtarı verdiğini ekledi.

Odada bir lavabo, sürahi ve kap, klozet ve üzeri lüks olmayan dekorda kendini belli eden, tuhaf bir şekilde güzel renkli örtüyle kaplı, küçük demir bir yatak haricinde başka hiçbir şey yoktu. Sanki kalacaklarından emin değillermiş gibi bagajlarını kapıda bıraktılar.

Holmes, "Desteğe ihtiyacımız var, böylece adama hemen saldırabiliriz" dedi.

Henry ortada duran yatağı kontrol etti.

"Burası büyük ihtimalle sahiplerinin dışarı attığı eşyalarla döşenmiş bir oda" dedi Henry.

Yerdeki küçük lambayı aldı.

"Korkarım New Hampshire'daki her güve bu mezarı ziyarete gelmiştir. Babalarını arıyor gibi görünüyorlar."

"Kuzenin Minny akıllı mıdır?" diye sordu Holmes.

"Evet, akıllıdır" dedi Henry.

"O halde eminim, o bize başka bir oda bulabilir."

Henry küçük cama gidip dışarı baktı. Gün halen aydınlıktı ve havayı çam kokusu sarmıştı."

"Aynı zamanda" dedi gülerek Henry'e dönüp. "Eğer sen köpek yavrusunun gelip yüzünü yalamasına aldırmayacaksan, ben de aldırmam."

"Korkarım bu uzun bir ay olacak" dedi Henry.

❧

Kuzenleri ve kuzenlerinin arkadaşı geldiğinde, Minny ve iki kız kardeşi arka çimenlikte oturuyorlardı. Henry, Minny'nin Holmes'a ne ifade edeceğiyle çok ilgileniyordu. Konuşmadığı ya da gülmediği zamanlarda güzel değil, diye düşündü. Arkadaşına sempati duyduğunda, ona aynı zamanda derin bir ciddiyet ve iyi bir mizahla yaklaşırdı. Henry hemen Holmes'un iki kız kardeşi tercih ettiğini anladı. Kitty ve Elly daha normal bir tatlılığa, ablalarına göre daha utangaç ve kibar bir tavra sahipti.

Sonunda oturdukları zaman Henry, Holmes'un iç savaş sırasında ölümle yüz yüze geldiğinden iyice askerleştiğini fark etti. Birden askeri taktikler şaka olmaktan çıktı. Savaşta

ağabeyleri William ölen üç Temple kızı ve büyük halaları, askere üzüntü ve hayranlıkla bakmaya başlamıştı. Henry, Minny'yi dikkatle izliyor, onun etkilenip etkilenmediğini görmeye çalışıyordu, fakat Minny hiçbir şey belli etmiyordu.

Yemekten sonra iki genç adam, Minny onlara John Gray geldiğinde taşınabilecekleri yeni bir oda bulduğu için mutlu bir şekilde odalarına geri döndüler. Holmes iyi bir ruh halindeydi, kızların arkadaşlığından hoşlanmıştı ve kaldığı sürece onu dinleyecek modern görüşlü, genç ve zarif dinleyiciler bulmuştu. Espriler yapıp güldü, ev sahibinin huzurunu kaçırmak ve ekstra yatak savaşını kazanmak için yeni yöntemler üzerine çalıştı. İçlerinden hiçbiri nasıl uyuyacaklarını düşünmemişti; birinin yerde yatması ya da ayaklı başlı yatmaları gerekiyordu. Henry Holmes'un karar vermesini camın önünde oyalanarak bekledi. Aynı zamanda Holmes lambayı yakmak için cesurca girişimlerde bulunuyordu.

Oda aydınlanınca tüm boşluk ve gölgeler daha da büyüyerek daha cazip bir görüntü aldı, yorgan daha parlak görünmeye başladı. Holmes sanki çok zor bir konu üzerinde düşünüyor gibi ciddileşmişti. Çantasından sabun ve havlu aldıktan sonra kaba doğru ilerledi. Sürahiden kaba su döktü ve sonra neredeyse çıplak kalana kadar soyundu. Henry, Holmes'un iri kaslarını ve onların ne kadar güçlü, hatta hafif ışıkta ne kadar dolgun olduğunu görünce şaşırdı. Bir saniye için arkadaşı o şekilde dururken, onun kaslı uzun boylu bir genç adamın heykeli olabileceğini düşündü. Henry onu seyrederken bıyığını ve keskin ifadelerini unutmuştu. Onu bu şekilde göreceğini hayal bile etmezdi. Holmes'un çıplakken bu şekilde görünmesinin, uzun süre askerlik yapan biri için gayet doğal görüneceğini düşündü. Henry de soyunmaya başladı ve Holmes camı

açıp sabunlu suyu dışarı dökerken neredeyse çıplak kalmıştı. Holmes, boşalttığı kabı yerine koyup, çıplak halde yatağa yürüdü ve lambayı kendine yaklaştırdı.

Henry, Holmes'un onu izleyip izlemediğini bilmiyordu, çıplaktı ve kabın yanındaydı. Kesin bir şekilde kendinden emin olan Holmes gibi rahat ve kendinden emin değildi. Kendini yavaşça yıkadı ve Holmes onunla konuşurken, hafifçe dönüp arkadaşını elini başının arkasına atmış yatarken gördü.

"Umarım horlamazsın. Horlayanlarla anlaşma yöntemlerimiz vardır."

Henry gülmeye çalıştı ve arkasını döndü. Kendini kuruladıktan ve suyu camdan dışarı döktükten sonra arkasını döndüğünde, Holmes'un onu duygusuz ve hesapsızca seyrettiğini hissetti. Holmes onun yanına çıplak halde yatacağını bekliyorsa ne yapacağını bilmiyor ve rahatsız oluyordu. Planın bu olup olmadığını sormaktan emin değildi.

"Lambayı kapatabilir misin?"diye sordu Henry.

"Utanıyor musun?" diye sordu Holmes, fakat lambayı kapatmadı.

Henry omzundan havlusu sarkarak, vücudunun yarısını örter halde dönüp yavaşça yatağa doğru ilerledi; Holmes'un bakışları eğlenceli ve anlaşılmazdı. Henry havluyu düşürdüğünde, Holmes yana eğilip lambayı kapattı.

Yan yana sessizce yattılar. Henry kalça kemiğinin Holmes'a değdiğini biliyordu. Holmes'un yatakta biraz daha kayacağından emin değildi, fakat her nasılsa Holmes'un kontrolü alacağını ve sessizce hiçbir hareketi için izin almayacağını hissetmişti. Onun nefes alışını ve kendi kalp çarpıntılarını duyarken, Holmes'a arkasını dönüp "İyi geceler" dedi.

Holmes "İyi geceler" diye yanıtladı. Holmes arkasını dönmemiş aynı şekilde sırt üstü yatmaya devam etmişti. Henry onun yataktan düşmediğinden emin olmak için ona doğru yaklaştı, fakat sonra geri gidip yatağın ucuna kadar geldi; ancak halen hareketsiz yatan Holmes'a değmeye devam ediyordu.

Daha önce hayatında hiç bu kadar heyecanlanmamıştı. Her nefes, her belirti ya da Holmes'un uyanık olduğunu düşünmesi aklını yakıyordu. Uyumanın imkânı yoktu. Holmes'un kollarını göğsünde tutuyor olması gerekiyordu ve ondan hiç ses gelmiyordu. Onun hareketsiz fakat uyanık ve tetikte yattığını düşünüyordu. Henry, Holmes'un vücutlarının birbirine değdiğinden ya da ateşinin nasıl yükseldiğinden haberi olup olmadığını merak ederek uzun süre bekledi. Sonraki gün ayrı odalara geçeceklerdi, yani onlar için bir daha böyle olmayacaktı. Bu planlanmamıştı ve Henry, Holmes'u lambanın ışığında çıplak halde lavaboya giderken görene kadar düşünülmemişti. O zamana dek başka bir seçim şansı olsa ya da başka uygun bir yatak olsaydı hemen oraya gider, burada karanlıkta sessizce beklemezdi. Yine de kendini güçsüz ve bir tür huzur içinde hissediyordu. Hareket etmemekten ve konuşmamaktan dolayı memnundu ve eğer isterse uykuya dalabilirdi. O şekilde durmasının ve sessizliğinin Holmes'u rahat bıraktığını biliyordu ve Holmes'un yapacaklarını beklemeye başladı fakat Holmes hareket etmedi.

Holmes ile Boston'dan ayrılırken tuhaf bir gerilimin yok olduğunu hissetmişti ve bu tüm gece sürmüştü. Bunun ne olduğunu biliyordu. William onlarla değildi, Brezilya'ya bilimsel bir yolculuğa çıkmıştı. Büyük ağabeyinin yanında olmayışı, ne kadar uysal olsa da eziyet veren baskı kaynağının olmayışı anlamına geliyordu. Holmes, William'ın arkadaşıydı; on-

dan bir yaş büyüktü, ancak onu baltalayacak bir yeteneği yoktu ya da söylediği her söz ve harekete karşın onunla dalga geçme veya onu küçümseme fırsatı da yoktu.

Şimdi aniden Holmes yatağın ortasına doğru ilerledi. Henry onun bu hareketinin uyuyan bir insanın uykusunda yaptığı bir hareket değil, amaçlı bir hareket olduğu hissini aldı. Çabucak, ona düşünme zamanı vermeden Henry Holmes'a yakınlaştı ve heyecanlanmadan bir süre bu şekilde yattılar. Holmes'un nefes alışını hissediyordu, iri kemikli vücudu artık ona çok yakındı, fakat nefesini elinden geldiğince sessiz şekilde almaya çalışıyordu.

Holmes daha önce yaptığı gibi aniden arkasını döndü, Henry gece orada, onun yanında yatmasının bir tür yazgı olduğunu düşündü. Bir süre sonra Holmes'un uyuduğunu düşünmeye başladı. Henry hayal kırıklığına uğradığının ya da rahatladığının farkında değildi, fakat istediği şey bilinçsizce sabahı getirmekti.

Yine de bir süre sonra Holmes'un uyumadığından emin oldu. Sırt sırta yatarken, onun ne kadar gergin olduğunu hissedebiliyordu. Holmes'un dönmesinin, bir şeylerin sessizliği, yavaşlığı, oynadıkları çözülmeyen oyunu bölmesinin kaçınılmaz olduğunu düşünerek bekledi. Holmes'un olabileceklerden dolayı en az kendisi kadar bilinçli olduğunu hissediyordu.

Holmes dönüp vücuduyla onu sardığında, bir elini sırtına ve diğer elini omzuna götürdüğünde şaşırmadı. Dönmemesi ve hareket etmemesi gerektiğini biliyordu; fakat aynı zamanda bunun bir karşı çıkma olmadığını da biliyordu. Olduğu gibi durdu, kendini Holmes ile şekil almış halde daha rahat hissediyordu; gözlerini kapadı ve nefesini rahatlattı.

Bir süre şekerleme yapıp kısa süre sonra yeniden uyandı ve yeniden kestirmeye başladı. Sonunda uyandığında oda güneş ışığıyla aydınlanmıştı ve Holmes'un da uyanmış olarak ona bakacak ya da yanına gelecek olması düşüncesinden ürktü. O sırlı gecede aralarında neler olduğunu hayal etti, karanlık mahremiyeti de beraberinde getiriyordu. Bunun aralarında asla konuşulmayacağını biliyordu, hiçbiri gidip başka birine anlatmazdı ve aralarındaki tüm farkı gün ışığının ortaya çıkaracağını biliyordu. Ayrıca Holmes'un İç Savaş sırasında ölümle burun buruna geldiğini, acı dolu yaralanmalar geçirdiğini ve daha da önemlisi, yirmi bir-yirmi iki yaşlarında korkusuzluğu öğrendiğini biliyordu. Henry bu korkusuzluğun onun tamamen özel hayatını şekillendireceğini sanmamıştı; fakat New Hampshire'daki o kiralık odada, sabahın ilk ışıklarında bunun olduğunu anlamıştı.

Saat on birde iki adam yıkanmış ve giyinmiş halde hazırdı; bavullarını yeniden topladılar, pansiyoncuya gecenin parasını ödediler ve Temple kız kardeşlerin avlusuna gitmek için hazır hale geldiler. Bir kez daha arka çimenlikteki sandalyelere oturdular, yürüme ve gezi planları yaptılar. Çay ikram edilirken sohbet başladı. Henry kendini yerin dibine batmış gibi hissediyordu; sürekli istek içindeydi ve bu bir tür takıntı halini alıyordu, tüm duyularını sarıyordu; her dakikada ve her mevzuda bu takıntı vardı, onun dışında her şey tatsız ve önemsizdi. Çayını içerken ve kuzenlerini dinlerken bunu çok güçlü hissedip, kendini bunun devam etmediği, yeni günün, yeni günün işleriyle başladığı konusunda telkin etti.

Zaman ilerledikçe Minny'nin planların dışında, alışılmadık biçimde sessiz ve ayrı durduğunu fark etti. Diğerleri hararetle konuşmaya ve gülmeye devam ederken, Henry sadece onunla konuşuyordu.

"Uyumadım" dedi Minny. "Neden uyumadığımı bilmiyorum."

Henry ona gülümsedi, onun uzak duruşunun yeniden düzeltilebilir olduğunu düşünüyordu.

"Ya sen uyudun mu?" diye sordu Minny.

"Kolay olmadı. Yatak rahat değildi, fakat idare ettik. Büyük ihtimalle yatak yüzünden, yani en azından nedenlerin çoğu yatağa bağlı."

Minny, "Meşhur yatak!" diyerek güldü.

O öğleden sonra John Gray geldiğinde Henry, Holmes'un askerlerden kısa süre uzak kalmasına rağmen o ışığı kaybettiğini, rolüne eski asker olarak devam ettiğini ve Gray'in bu açığı tamamlamak için kendi rolünü nasıl kullandığını fark etti. Templeların odasından birkaç mil ötede bir çiftlik evi vardı ve dost canlısı genç çiftçinin karısı, evin çatı katını kiralamak üzere gelen misafirleri kabul etti. Yer döşemesi gıcırdıyor, yataklar eski ve tavan oldukça alçaktı, fakat bu üstesinden gelinmeyecek bir durum değildi. Çiftçi eş geldiğinde, kibarca genç beylerin eşyalarının nakliyesini ayarlayabileceğini söyledi. Gerçekten dost canlısı ve kararlı bir tonla onlara herhangi bir şeye ihtiyaçları olup olmadığını, eğer elinden gelirse ve Kuzey Conway çevresinde bulabileceği bir şeyse ayarlayabileceğini söyledi.

Böylece tatillerine başladılar, iki asker sivil hayata alışıyorlardı. Amerika'da yaz tüm cömertliğiyle sürerken, gevşemişliğin küçük krallığı mutlu alışveriş, sınırsız sohbet, özgürlüklere saygılı gözlemlemeler, yüzlerce insani ve kişisel ko-

nuşmaya fırsat sunuyordu. Henry Kuzey Conway'in tadını güneş battıktan sonra çıkarıyordu. Bu sanki evde saklı gizemli bir hazineydi ve o her geri döndüğünde hazinesini eski yerinde bulacağından emindi.

Dostlarını seyretti, kopyalayacakları bir örnek için bekliyorlardı; iki dostunun aynı kendisi gibi Minny Temple'ın değerini bilmelerini istiyordu; onu diğer iki kız kardeşinden farklı görmeliydiler, onlar kadar tatlı ve etkileyici olmasına rağmen Minny onlardan üstün bir pırıltıya sahipti. Onu içten içe yücelttiğini fark etti, birçok küçük yöntemle onların Minny'yi takdir etmesini hızlandırmaya çalışıyordu. Holmes'un onunla ilgilendiğini gördüğünde, aralarında geçenlerden ve birbirlerine olan ilgilerinden dolayı derinlerinde bir suçluluk duygusu hissetti.

Gray'in ses tonu sevimsizdi; toplumda ve ailesinde saygın biriydi ve kanun bilgisi, Latince kelimelere olan ilgisi büyüktü. Kitaplar hakkında söyleyecek çok şeyi vardı ve her gün bacak bacak üstüne atıp boğazını temizleyerek, bayanlarla Trollope'nin karakterlerini nasıl mükemmel şekilde ifade ettiği, tarzının ne kadar büyüleyici olduğu ve ülkesindeki sosyal hayatın ne kadar zengin olduğundan, Amerikalı roman yazarlarının onunla yarışamamalarının ne kadar acınacak bir durum olduğundan söz ederdi.

Minny, "Fakat o insan kalbinin gerçek karışıklığını anlayabiliyor mu? Varlığımızın yüce sırrını çözebiliyor mu?" diye araya girdi.

"İki soru sordunuz ve ben o sorulara sırayla yanıt vereceğim" dedi Gray. "Trollope aşk ve evlilik hakkındaki gerçekleri ve duyguları yazar. Evet, sizi bu konuda temin edebilirim. Ve ikinci soru biraz daha farklı. Trollope'nin, bunu bir vaiz, ilahiyatçı, filozof ve belki bir şair olarak ele alacağına inanıyo-

rum; fakat sizin söylediğiniz 'varlığımızın yüce sırrını' bir roman yazarı olarak ele almayacaktır. Ben de bu konuda onunla aynı fikirde olma meylinde olacağım."

"Ah, o halde ben ikinizle de aynı fikirde değilim" dedi Minny, yüzü ilgiyle aydınlanmış bir şekilde. "Örneğin bin tane vaiz yerine *The Mill on the Floss* kitabını bitirdiğinizde, yaşamın ne kadar ilginç ve güzel olabileceği hakkında daha çok şey öğreniyorsunuz."

Gray, George Eliot okumamıştı ve istekli Minny'den *The Mill on the Floss*'u alınca sayfaları temkinli bir şekilde, hafif fiskeler vurur gibi çevirmeye başladı.

"O kadın, benim dünyada en çok hayran olduğum ve tanışmayı en çok istediğim insan" dedi Minny.

Gray soru soran bir şüpheyle yukarı baktı.

"O, cömert kadın karakterini, cömert olmayı ve bunun pratikte uygulamasının ne kadar zor bir şey olduğunu" dedi Minny ve bir an durup düşündü, "yaşamının ve onu takip etmenin ne kadar zor olduğunu güçlü bir şekilde anlıyor."

"Onu takip etmek mi?" diye sordu Gray. "O ne?"

"Dediğim gibi cömertlik" diye yanıtladı Minny.

Minny ayrıca Gray'e *North American Review* dergisinin mart sayısının bir kopyasını da verdi, orada *Yılın Hikâyesi* başlığı altında Henry'nin hikâyesi bulunuyordu. Minny, Gray'e Fransız ahlaksızlığına uygun olması nedeniyle Henry'nin önceki hikâyesini okumalarının kendisi ve kız kardeşlerine yasaklandığından; fakat bu hikâyeyi okumalarına izin verildiğinden söz etti. O günlerde Henry yayın piyasasında çok acemiydi, hikâye hakkında yorum yapması için Holmes'u beklemişti. Holmes'un William'a hikâyedeki annenin kendi annesi ve askerin de kendisi olduğuna inandığını

söylediğini biliyordu. Böylece William'ın eline Henry ile dalga geçme fırsatı geçmişti. Holmes Ailesi'nin duruma öfkelendiğini ve Holmes'un yaşlı babasının gelip Henry'nin babasına şikâyette bulunacağını söylemişti. Sonradan William, Holmes'un orijinal görüşleri haricinde diğer şeyleri uydurduğunu itiraf etmişti.

Holmes hiçbir şey söylememişti. Henry, Gray'in bir elinde sandalye ve diğer elinde *North* American Review Dergisi ile oturup hikâyeyi okuyabileceği, gölge bir yer arayışını izliyordu. Asker Gray'in hikâyede savaştan ne kadar az, fakat kadınlardan daha çok söz edilişini keskin bakışlarıyla okuyuşunu anımsadı. Onu izleyebileceği bir noktaya başka bir sandalye koyup, onun hikâyeyi okuyuşunu izledi. Hikâyenin ardından tüm öğleden sonrayı yürüyerek geçirmişti.

Oturduklarında Minny konuşmaya başladı.

"Pekala Bay Gray, hikâye hakkında ne düşünüyorsunuz? Bana göre yazar bir kuzene sahip olmak hayallerin ötesinde çok heyecan verici."

Henry, neredeyse hayatını ülkesi için feda etmiş olan iki genç üzerinde, Minny'nin de bu söylediği sözlerin nasıl etki yaptığını fark edip etmediğini merak etti. Onlar için savaş ham ve işlenmemiş, savaşın anlamı ise büyük kayıpların haricinde sadece kendi kahramanlıkları demekti. Minny, Henry'nin hikâyesi için duyduğu coşkunun içinde, masadaki iki askerin gerçek heyecanının önemini küçültmüş görünüyordu.

"İlginç" dedi ve başka bir şey söylemeyecekmiş gibi durdu.

"Biz hepimiz hikâyeyi çok sevdik ve gurur duyduk" dedi Minny'nin kız kardeşi Elly.

"Eğer üzerinde ismi olmasaydı, yazarın kadın olduğunu düşünürdüm, fakat belki bu planınızın bir parçasıdır" dedi Gray.

Ona bakan, fakat konuşmayan Henry'ye doğru döndü.

"O sadece hikâye yazdı, ortada bir plan yok" dedi Minny.

"Evet, fakat savaş hakkında düşünürsen, içeriği hakkında konuşur ya da okursan, eminim gerçek hayata yönelik çok ilginç hikâyeler de bulursun."

"Fakat bu savaş ile ilgili değil" dedi Minny. "Bu bir kızın kalbiyle ilgili."

"Bu tür hikâyeler yazacak pek çok kız yok mudur?" diye sordu Gray.

Holmes ellerini başının arkasına götürdü ve gülmeye başladı.

"Biz hepimiz asker olamayız, değil mi?" dedi.

Üç misafir ve Temple kardeşler arasındaki konuşma yeniden ve yeniden savaş konusuna döndü. Kızların ağabeyi ve kuzenleri Gus Barker öldürüldüğünden, iki asker kurtuluşları ya da cesaretleri hakkında övünmek konusunda dikkatli davranıyorlardı. Yine de kahramanlıklardan ve yaralı askerlerin görülmemiş olaylarından, Henry'nin erkek kardeşi Wilky, Holmes'un kendisi ve kavgaya geri dönmekte ısrar eden Gus Barker'dan söz edilen sohbetlerden kaçmak kolay değildi. Holmes ve Wilky çok hasarlar almış ve hepsinden de kurtulmuşlardı. Bununla birlikte Gus Barker iki yıl önce, sadece yirmi yaşındayken Virginia'da Rappahannock Nehri'nde bir nişancı tarafından öldürülmüştü. Onun ismi ve öldüğü yer anıldığında hepsi sessizleşmişlerdi.

Henry, onun çocukluğu boyunca Arnavutluk'taki büyükannesinin evinden Amerika'ya dönüşlerini, Newport'ta Templelarla tanışmasını görmüştü. Diğerleri yeniden onun hakkında konuşmaya başladığında, Henry beş yıl önce İç Savaş içinden çıkılmaz bir kâbus olmuşken James Ailesi'nin Newport'tan Avrupa'ya dönüşünü ve böylece William'ın sanat okumaya başladığı zamanlara döndü.

1860 sonbaharında bir gün Henry kuzeni Gus Barker'ı bulmak için stüdyoya gitmiş ve diğer öğrenciler resmini yaparlarken onun çıplak halde bir kaidede dururken bulmuştu. Gus güçlü, adaleli, kızıl saçlı ve beyaz tenliydi. İçlerinde William'ın da bulunduğu beş ya da altı öğrenci modelin kim olduğunu bilmeden onu çizerlerken o, hareketsiz ve rahat görünüyordu. Gus Barker da Templelar gibi annesini kaybetmişti ve yetim oluşu ona da aynı gizemi, aynı bağımsızlığı kazandırıyordu. Annesi gelerek ona bu gösteriyi kesip giyinmesini söyleyemezdi. Görünüşü güzel ve erkeksiydi, Henry ise diğer öğrencilerin ona olan akademik ilgilerinin aksine, kendinde doğan onu seyretme isteği karşısında şaş-kındı. William'ın çalışmasını yakından izledi, böylece bakışlarını kuzenine yönelterek onun çıplak, mükemmel atletik vücudunu, gücünü ve sakin tavrını gözlemleyebildi.

Yıllar boyunca ne Gray'e, ne Holmes'a hatta ne de Minny'ye o birkaç dakika aklından geçenlerin, kendi için de sır olduğunu söyleyebildi. Gray'in, Holmes'un ya da Temple kız kardeşlerin akıllarının ve hayal güçlerinin bu şekilde çalıştığını sanmıyordu. Ağabeyi William'ın da aklının böyle çalışıp çalışmadığını bilmiyordu, bu onun için anlaşılması güç bir durumdu. Arkadaşlarına Gus Barker isminin aklında nasıl bir izlenim bıraktığını dürüstçe söylese, bunun sonuçlarının neler

olabileceğini düşündü. Her gün birlikte etrafta dolaşırken, her ikisinin isimleri çağrıldığında ya da hiç nedensiz gidebilecekleri özel bir dünyaları olsa nasıl olacağını merak etti. Bir saniye için bunu düşündüğü sırada Holmes'un bakışını yakaladı ve kendini nasıl gizleyemediğini gördü; sosyal maskesi onun aklının paylaşılamayan sınırlarını da belirliyordu. İkisi şimdi söylenmeden anlaşılan, bir başkasının fark etmediği bir anlık bir şey paylaşıyorlardı.

Yavaş yavaş günler geçtikçe Minny Temple kararını verdi. Yaptığı bir şeyi kız kardeşlerinden, Gray ya da Holmes'tan önce Henry'nin bilmesini istediğine dikkatlice ve kesin bir şekilde karar vermişti; çünkü öncelikle onun fikrine önem veriyordu. Arkadaşı ve sırdaşı olarak en çok ona güvendi, en kolay konuşabildiği kişi olarak Henry'yi seçmişti. Holmes'u da bir şeyler için seçebilirdi; çünkü ona asla önem vermiyor, diğerlerinden daha fazla ilgi duymuyordu.

Fakat onların içinden en çok etkilediği ve ona en çok ihtiyacı olan Gray'i seçmişti. Onun ordu hakkındaki sert konuşmalarını, yaptığı yorumları ya da nükteli sözlerini önemsemiyordu. Onu değiştirmek istiyordu ve Henry, Minny'nin ne kadar kötü bir iş olsa da Gray'i nazikçe ikna etmeye çalışmasını gülümseyerek izliyordu.

Bir gün Minny, Gray'e okuması için Browning'i verdiğinde, Gray onu yeniden Minny'e verip yüksek sesle onun okumasını istedi.

"Hayır, onları senin okumanı istiyorum" dedi Minny.

"Ben şiir okuyamam" dedi Gray.

Henry, Holmes ve iki kız kardeş konuşmuyordu; Henry bunun Minny'nin John Gray'i uygun kalıba sokması için fırsat olduğunu biliyordu.

"Elbette şiir okuyabilirsin" dedi Minny, "fakat öncelikle 'okuma', 'şiir' kısmını unutup 'Ben' kısmına konsantre olmalısın, böylece sonunda değişebilir, gençliğine kavuşabilirsin. Fakat eğer halen benim okumamı istiyorsan, şiiri yüksek sesle okuyabilirim."

"Minny" dedi kız kardeşi, "Bay Gray'e karşı kaba olmamalısın."

"Bay Gray büyük bir avukat olacak" dedi Holmes. "Kendini savunmasını öğreniyor, hissediyorum ki böylece zaman içinde diğerlerini çok daha uygun şekilde savunmayı öğrenecek."

"Senin yüksek sesle okumanı çok istiyorum" dedi Gray.

"Ve ben de senin onu sessizce ve duygularla içinden okuduğun gün için can atıyorum" dedi Minny kitabı alırken.

❧

Henry yeni yetim kalmış kadın bir mirasçı hayal etti, üç erkek ona talipti ve çevresindeki bu erkekler onun zekâsından habersizdi. Kadını, Ağustos güzelliğindeki Minny gibi güzel yapmak istemedi; onun yerine kadın kahramanında olağanüstü bir gülümseme hayal etti. Kadın kahramanın taliplerinden ikisi asker oldu ve hikâyeye ismini veren üçüncüsü Zavallı Richard dik başlı ve sinirli bir adamdı, aşkı karşılıksızdı ve sivildi. Richard, Gertrude Whittaker'a hayrandı, fakat genç kadın Richard'ı, diğer iki iç savaş askerini ciddiye aldığı kadar önemsemiyordu. İçlerinden biri Yüzbaşı Severn idi; ciddi, dürüst, sağduyulu, temkinli ve belirli bir nedeni olmadan hareket etmeye alışık olmayan bir adamdı. Ve diğer yandan Gray'in rolünü üstlenen Binbaşı Lutrell hem kabul edilebilir hem de davranış-

ları katlanılmaz bir adamdı. Üçü birden Bayan Whittaker'ın aşkını kazanmak, onunla evlenmek için mücadeleye başladılar. Sonunda ise Bayan Whittaker hiçbirini seçmedi.

Hikâye onun için küçük sıradan bir an olan, Bayan Whitteker ile Binbaşı Lutrell konuşurlarken Richard'ın ve Yüzbaşı Severn'in sessizce onları izleyip çaresizce güçten kesilmesiyle başladı. Aynı şekilde Kuzey Conway'de de Minny'nin Gray'i yumuşatmak, onun ruhunu fark etmesi; kendini koruyan, hanımlar için sansürlenmiş askeri konuşmalarının ardındaki derin korkuları ve özlemleri için verdiği savaş sırasında, Henry ve Holmes'un düştüğü durum aynısıydı.

Holmes, Minny'nin Gray'den hoşlanmadığına inanmaya başlamıştı; bu onun hoşuna gitmeye başlamıştı ki Gray'in kazanmak üzere olduğunu birden fark edince alarma geçti. Holmes'un alarmı Gray, Minny ve kız kardeşlerinin dikkatini dağıtmıştı, fakat Henry bu durumu yalnızken daha kolaylıkla anlamıştı.

Daha sonra, yıllarca bu Kuzey Conway'de geçen birkaç haftanın gizemini çözemedi; aklında çam ağaçlarının altında bitmeyen sohbetleri ile toplanan grup kalmıştı ve bu onun için yeterliydi. Yazar olarak geçirdiği tüm yıllarını, yaşadıkları ve şahit oldukları üzerine kurmuştu; onları bekleyen şöhret için hazır iki yeni İngiliz asilzade ve başlarında Minny'nin bulunduğu Amerikalı, hayata hazır, sınırsız merak, cazibe ve zekâyla çevrili genç kızlar. Ve aralarında söylenmemiş, asla bilmeyecekleri bir bağ. O yaz Temple kardeşlerin kaldığı evin yanındaki çimenlikte halen sırlar, ifade edilmemiş bağlılıklar ve hiç birinin Minny Temple'ın onları ne zaman yakalayıp aşağılayacağı, bunun ne kadar kısa zamanda gerçekleşeceği ve ne kadar üzücü olacağı hakkında en ufak bir fikrinin olmadığı bir his saklıydı. Minny'nin ne zaman ölmekte olduğunu hatırlamı-

yordu. Ancak o yaz kesinlikle bir hastalık belirtisi yoktu. Henry, bir süre sonra annesinin onun hastalanmaya başladığını söylediğini anımsadı; ses tonu tenkit ediciydi, sanki ilk defa Minny'nin hastalığı dikkatini bu kadar çok çekiyor gibiydi.

Grupları bir kez daha, takip eden senenin sonunda, Henry'nin ailesinin Quincy Caddesi'ndeki salonunda toplandı; Minny'nin Gray ve Holmes ile uyum içinde olmasının oldukça ilginç olduğunu hatırladı. Annesinin Gray'i daha çok sevdiğini, onun Holmes'dan çok daha iyi olduğunu düşündüğünü hatırladı ve ona Holmes'un egoizminden, aynı zamanda onun güzel gözlerinden söz ettiğinde Minny, Holmes'a verdiği değeri yitirmeye başladığını söylemişti. Henry, Minny'nin annesine sırlarını açıklaması karşısında şaşırmıştı.

Şimdi uzun yıllar sonra, binlerce kilometre uzaktaki terasında oturuyordu. Hilal şeklindeki ay çıktığında, onun tuhaf, zayıf, tatmin olmaz güzelliğini inceledi ve Minny'nin akciğerlerinde yara olduğu haberini vermek için, William'ın odasına gelişini anımsadı. Henry o anın, haberleri ilk duyduğu an olup olmadığından emin değildi; fakat fısıldanmayarak yüksek sesle söylendiği ilk an olduğundan emindi. Henry takip eden aylarda içine düştüğü depresyonu, hareketsizliğini hatırladı; Minny'yi görmüyordu fakat herkesin hastalığıyla yakından ilgilenen, özellikle Minny'nin evlilik çağına gelmesine hastalığından daha çok önem veren annesinden tüm haberleri alıyordu.

John Gray'in, Minny'nin uzun mektuplarından kendisine ilk olarak ne zaman söz ettiğini düşünmeye çalıştı. Gray onları zor, oldukça etkileyici, gizli ve ateşli buluyordu; fakat Minny'nin hayatının son yılında Gray'e defalarca yazdığı mektuplardan hiçbirini yanıtlamıyordu. Ve bu mektupların birinde Minny, Gray'in ona defalarca tekrar ettiği ve Henry'nin şimdi onların diğerlerine göre daha anlamlı olduğunu düşündüğü

sözleri yazmıştı. Minny'nin sözleri hiç aklından çıkmamıştı, şimdi gecenin sessizliğinde onları fısıldadı; Minny'nin yorgun varlığını yanında hissetti. Kelimeler bir cümleyi oluşturuyorlardı. Minny'nin, "Bana doğru olduğuna emin olduğun bir şeyler söylemelisin" dediğini hatırladı. Minny'nin hayattayken, mutluyken ve öleceği zaman ne istediğini düşündü; hastalığı, zamanının kısa olduğunu bilmesi onun büyük ve asil şüphesini formülleştirmek konusunda umutsuzluğa kapılmasına neden oldu. "Bana doğru olduğuna emin olduğun bir şeyler söylemelisin." Kelimeler Henry'nin kulağına Minny'nin tatlı sesiyle geliyordu ve karanlıkta terasında otururken, bu cümleyi kendisine yazsa nasıl yanıt verebileceğini düşündü.

Kendi kendine, onun düzenini bozan etrafını saran donukluğa, bayağılığa, kifayetsizliğe rağmen, güçlü kişiliğini ve tutkularının saf özgünlüğünü sorguladı. Bunu kız kardeşleri aşkları için değil güvenlikleri için evlendiklerinde, Minny'nin ciğerleri kanamaya başladığında ve sağlığı kötüleştiğinde onların kocaları tarafından korunması için baskı gördüğünde özellikle hissetmişti. Henry onu ilk defa gemi ile Avrupa'ya gitmek üzere denize açılmadan iki gün önce, New York'ta gördüğünü hatırladı; elinden geldiğince heyecanını, sınırsız iştahını gizlemek için çaba harcadığını anımsadı. Aynı seyahatin Minny için de iyi olacağı ve onsuz gemi yolculuğunun ne kadar korkunç olacağı konusunda hemfikirlerdi. Hastalığı ve imrenmesine rağmen, o gün birlikte geçirdikleri bir saat umut verici ve konuşmaları eğlenceliydi. Sonraki kış Roma'da buluşmaktan, Henry'nin Londra'daki planlarından, nerede kalacağından ve kimleri göreceğinden söz ettiler. Henry, Bayan Lewes'e, hayranı olduğu George Eliot'a yapacağı muhtemel ziyaretten söz ettiğinde kıskançlığı aşırılaşmıştı. Başını sallayıp, kendi kıskançlığının büyüklüğüne gülmüştü.

Hasta olduğu o kadar açık ve kolaylıkla anlaşılır haldeydi ki her ikisi de onun düzeleceğinden söz etmiyordu. Yine de Henry ondan ayrılırken uyuyup uyuyamadığını sordu.

"Uyumak" dedi. "Ah, ben uyumuyorum. Uykumu hediye ettim."

Fakat sonra Henry'ye o kadar cesurca ve özgürce güldü ki; Henry onu dikkatle inceledi ve gülüşünde hiçbir riya ve yalan olmadığını fark etti. Ve sonra ondan ayrıldı.

İngiltere'de, North Bank'te bir pazar akşamı Bayan Lewes'i ziyarete gittiğinde, yanında Minny'nin olduğunu ve Minny'nin George Eliot'a kendisinin asla sormayacağı ve cevabını bilmek istemeyeceği soruları sorduğunu hayal etti. Onun sesinin yavaşça ve zenginlikle odayı doldurduğunu hayal etti. Gidiş anında kuzeninin ayağa kalktığını, yazarın dikkatini ona yönelttiğini, elini sıkmak ve onu yeniden davet etmek için harekete geçtiğini düşledi. Minny'ye mektubunda Bayan Lewes'i, onun aksanını, sakin ve sert ifadesini, tuhaf çirkinliğini, aklı karışmış gibi tavırlarını, tatlılığını, saygınlığını, karakterini, nezaketini ve soğuk ilgisizliğini anlatmaya çalışmıştı. Babasına onun hakkında yazmak yine de daha kolaydı; artık Minny'ye yazmak, bir hayalete yazmak gibi geliyordu.

Minny, Henry'nin onu görüşünden bir yıl sonra, Mart ayında öldü. Henry halen İngiltere'deydi. Minny'nin ölümünün kendisi için ne kadar yıkıcı olduğunu biliyor ve bunu, gençliği-

nin sonu olarak görüyordu. Minny yaşamak için her şeyi verebilirdi. Henry, takip eden yıllarda Minny'nin onun kitapları, hikâyeleri ve hayatta aldığı kararlar hakkında ne düşüneceğini bilmek istedi. Onu kaybetmenin derin ve çaba gerektiren etkisi kendini Gray, Holmes ve hatta William'da da hissettirmişti. Hepsi birden hırslı tutkuları ve büyük, acı veren bencillikleriyle Minny'nin onlar için ne düşüneceğini veya ne söyleyebileceğini merak ediyorlardı. Henry aynı zamanda onun nasıl bir hayatı olacağını ve dünyadaki hangi fakültenin onu kabul edeceğini merak ediyordu. Tesellisi onu dünyanın tanımadığı şekilde tanıması; onunla olamamanın verdiği acı ise gençken onunla olmanın ceremesiydi. Yaşam yine her zaman yaşam, diye düşündü ve Minny'nin imgesinin aklını bir tür parlaklık ve erinç standardı, bir tür ölçü olarak yöneteceğini biliyordu.

Birbirini takip eden yıllarda Minny Temple'ın onu aklından çıkaramadığını söylemek doğu olmaz; aksine o Minny'yi aklından çıkaramıyordu. Minny'nin görünüşünü her yerde hayal ediyordu; ailesinin evine döndüğünde, sonra Fransa'ya ve İtalya'ya seyahat ettiğinde. Büyük katedrallerin gölgelerinde, onun zarif, ince ve görkemli bir şekilde meraklı, gördüğü sanat eserleri karşısında her an şaşırmaya hazır halini, o ana uygun doğru kelimeleri bulma, duygularını okşayan yeni hayatının derinlerine iniş çabasını görüyordu.

Minny öldükten kısa süre sonra "Seyahat Arkadaşları" hikâyesini yazdı, hikâyede William İtalya'dan Almanya'ya seyahat ederken, şans eseri Milan Katedrali'nde onunla tanışıyor, onu ilk olarak Leonardo'nun *Son Akşam Yemeği* tablosunun önünde görüyordu. Henry onun menekşe rengi çizgili beyaz şemsiyesini ve hareketlerindeki zevki ifade etmeyi seviyordu.

Artık öldüğü için onun kaderini kontrol edebilir, istediği yaşantıyı ona uydurabilir ve onun acımasızca kısa süren hayatını yazıya aktarabilirdi. Bunun kendinden önce gelen diğer yazarlara olup olmadığını merak etti, Hawthorne ya da George Eliot'ın ölü birini yeniden hayata döndürmek, bunun için gece-gündüz, bir sihirbaz ya da simyacı gibi kadere karşı gelerek gizli kalması gereken bir hayatı yeniden oluşturmak için tatminsizce yazıp yazmadıklarını merak etti.

Onun nasıl yaşayacağını, neler yapacağını merak etmekten kendini alamadı. Alice'le birlikteyken Minny konusunun açılmaması gerekiyordu; çünkü Alice, Minny'nin farklı güzelliğini, cazibesini, güven veren tavrını, derin ciddiyetini, erkekler üzerindeki etkisini; onunla ilgili her şeyi kıskanıyordu. Ve sonrasında Alice, Minny'nin ölümünü de kıskanmıştı.

Minny ile ilgili her türlü kuram, William'ı ve Henry gibi diğerlerini de çok ilgilendiriyordu; onun kiminle evleneceğini bilmeyişi, karar vermeyişi, oldukça idealist, coşkulu ya da anormal olarak kabul ediliyordu. Onun evlenmesinin hata olacağı konusunda hepsi hemfikirdi ve bunu sanki o karmaşık yapısına rağmen kabul etmiş ve anlamış gibi görünüyordu; geleceğini beş parasız, zeki bir kadın olarak, çözülmeyen üzücü problemlerin içinde geçirmek üzere planlıyordu. Tüm kardeşleri birçok yönden, daha doğrusu her yönden onun sınırlı bir hayatta yeri olmadığını hissediyordu. Henry onun tüm davranışları ve karakterinin bu sona uygun olduğunu, yaşamı sürdürmenin onun açısından son derece önemsiz olduğunu düşünüyordu.

Sıklıkla onun Gray, Holmes ya da William ile evlendiğini, onun ne kadar küçük düşmüş görüneceğini, evlilik savaşını nasıl kaybetmiş gibi görüneceğini hayal ediyordu. *Zavallı Richard*'da onu evli değilken Avrupa'ya göndermişti. *Daisy*

Miller'da onu geleneklere karşı arsız, cesur ve ilgisiz tavrıyla ifade etmiş, karakteri Roma'da öldürmüştü. *Seyahat Dostları*'nda onun için evlilik planlamış, İtalya şartlarında kocasıyla tanışmasını sağlamıştı. Ancak onu sıkıcı kocasının gölgesinde günlük ev işlerini yaparken takip etmemişti.

Daniel Deronda'yı okurken aklına gelen bir şeydi bu ve daha önce de düşünmüştü; ateşli bir kadının evliliği altında boğulmasının dramatik olasılıkları. Tesadüfen o zaman Trollope'den *Phineas Finn*'i okumuştu, uykuya dalmak için okumaya başlamıştı; ancak yazar, okuyucunun ilgisini geleceğini özgürlük ilkesinin temelleri üzerine kurmuş olan kadın kahraman Leydi Laura Kennedy'ye yönelttikten sonra kahramanın evliliği ile bu ilgiyi dağıtmıştı.

Çalışmaya başladı. İngiltere'de birkaç yıl yaşadıktan sonra Amerika'yı daha açık bir şekilde görebileceğini düşündü; dinç, özgür Amerikalı ruhunu hayata geçirmeyi her şeyden çok istiyordu ve sadece Minny'nin her şeye açık olduğundan emindi. Henry için, genç bayan arkadaşını büyükannesinin Arnavutluk'taki tuhaf, sıkışık, eski moda odaları olan evine yerleştirmek zor olmadı; bu ev Isabel Archer'ı kurtarabilir ve diğer pek çok kadın kahramanın gitmek istediği İngiltere'ye götürebilirdi. Henry, Isabel'in çevresini İngiltere'de kolaylıkla ona talip üç erkekle sarabilirdi; bu erkeklerden biri ciddi ve dürüst; diğeri kibar, asilzade ve sonuncusu ise onun dostu, ona uygun olmayan, hasta ya da onun sevgilisi olmak için fazla dalgacı bir adam olabilirdi.

Floransa'da bu kitap üzerinde çalışırken, nehir kıyısında kaldığı otelde her sabah uyandığında ya da daha geç saatlerde Bellosguardo Meydanı'nda, Minny'nin bu caddelerde gezdiğini, Toskana'nın yumuşak güneş ışığının onun yumuşak yüzüne yansıdığını düşünerek kendini büyük bir görevi icra

eder gibi görüyordu. Fakat bundan da öte, onun ahlaki varlığını önceden hiç olmadığı kadar ince ve daha dramatik şekilde görüyordu. Bu beş parasız Amerikalı kızı almak ve ona nefes alacağı sağlam, eski bir evren sunmak istiyordu. Ona para, talip erkekler, villalar ve saraylar, yeni arkadaşlar, yeni duygular verdi. Daha önce kendini hiç bu kadar güçlü ve sorumluluk sahibi hissetmemişti; Floransa'nın caddelerinde, rıhtımlarında ve dik yokuşlarında yürüyor, Bellosguardo'nun hafifliğinde kitabına yoğunlaşıyordu. Minny onu koruyup yönetirken şık, rahat ve özgürce hareket ediyordu. Her ayrıntısını hayal ettiği ve kurguladığı sahneler vardı; bazı anlarda olayların gerçekten yaşandığını ya da hayalin gerçekle yer değiştirdiğini düşünüyordu.

Yine de başından beri, yıllardır Minny onun için gerçekti, tanıştığı ve arkadaşlık ettiği pek çok insandan çok daha gerçekti. Minny onun çok büyük önemle koruduğu bir parçası, İngiltere'de kimsenin bilmediği ya da anlamadığı kayıp tarafıydı. Onu İngiliz gökleri altında, kimsenin kendisinin hatırladığı gibi kuzeninin ölümünü hatırlamadığı topraklarda saklamak daha kolaydı. Minny'nin güçlü bir şekilde belleğinde yaşamasına ve yıllar içinde akıldan çıkmayarak çınlayan eski bir şarkının hüzünlü notalarının, gittiği her yerde onu takip etmesine izin veren kişi kendisiydi.

❧

Holmes'u görene kadar, eski dostunun İngilizleri ne kadar çok sevdiğini unutmuştu; Holmes trenle Rye'a ulaştığında, havayı gördüğü kişilerin hikâyeleriyle, onların nasıl olduklarıyla, Julia öldükten sonra Leslie Stephen'ın ne kadar sağırlaştığıyla, Margot Tennantin evlendikten sonra aynı kişi ol-

madığıyla, yeni arkadaşı Leydi Castletown'un ne kadar çekici ve ne kadar görkemli olduğuyla doldurmuştu. Henry konuşmaya bile kalkışmamıştı, çünkü Holmes'un hemen sözünü keseceğini biliyordu. Holmes açık görüşlü, oldukça gayretli ve başarılı, yıllara rağmen daha önce olmadığı kadar yakışıklı görünen, oldukça görkemli bir adamdı. Henry büyük ihtimalle Leydi Castletown'un onu böyle yaptığını düşündü.

Holmes'un öykülerinden bir fırsat yakaladığında; "Korkarım Rye'da leydi ve lordlar yok. Bu nedenle tatilin oldukça sakin geçecek. Gerçekten de çok sakin" dedi Henry. Holmes onun sırtına vurup, sanki onu yeni fark ediyormuş gibi gülümsedi. Yargıçlıkta terfi etmesi, onu her şeyle daha az ilgilenir hale getirmiş gibi görünüyordu. Belki bu bir yoldur, diye düşündü Henry, belki ellili yaşlarına gelen Amerikalılar şimdilerde böyleydiler; fakat sonra William Dean Howells ile kendi ağabeyi William'ı düşündü ve bunun Holmes'a özgü olduğuna karar verdi. Holmes'a bir değil iki roman üzerinde çalıştığını anlatmaya çalıştı ve son aylarda hizmetçileri dışında pek arkadaşı olmadığından söz etti. Holmes etrafı inceliyordu ve ona söylenenleri dinleyemeyecek kadar meşgul görünüyordu; sonunda Henry, onun Point Hill'de sadece bir gece kaldığını öğrenerek memnun oldu. William, Howells ve diğerlerinden Holmes'un ünlü bir yargıç olduğunu öğrenmişti; Darwin'in teorilerinin bilim adamları ve ruhban sınıfı tarafından tartışıldığı gibi Holmes'un teorileri de hukuk ve politikanın üst düzey çevrelerinde konuşuluyordu. Henry, William'a bu teorilerin ne olduğunu sorduğunu ve William'ın da Holmes'un hiçbir şeye inanmadığını ve bunu makul ve popüler hale getirdiğini söylediğini hatırladı. William'ın söylediğine göre onun pozisyonu, pozisyonu olmamasıydı.

Diğer yandan Howells, sadece Holmes'un insanı ve elementi, tarihten ya da kanun etiğinden ayrı tutarak kabul ettiğini söyleyerek daha açık konuşmuştu. Howells'ın söylediğine göre Holmes, Darwin gibi kazananlar için teori üretmişti; fakat bu onun anlamlı ve planlı bir şekilde cafcaflı konuşma sanatından ibaretti, yani günü kurtarmaktan başka bir şey değildi.

Holmes Rye'a giderlerken, yol boyunca sıklıkla, yaşamak için İngiltere'yi seçerse ne olacağını merak ettiğini söyledi. Ve eğer kalmaya karar verirse İngilizlerin onu bağırlarına basacaklarını sanmadığını da ekledi. Henry bu teoriyi onaylar şekilde başını sallamıştı, fakat aklı başka yerlerdeydi.

Terasta akşam yemeklerini yediler ve bu sırada akşamın solan ışığında uzanan büyük ovayı seyrettiler. Henry bir saat sonra özür dileyerek ayrılmak isterken, Holmes geceyi orada geçirecekmiş gibi gerindi ve bacaklarını uzatarak keyif yapmaya başladı. Aralarındaki konuşma, ayrı fikirlerde oldukları konuları seçmemek için dikkat ettikleri amaçsız bir konuşmaydı, William ile Holmes'un arasında geçekleşmiş gibi görünen kavganın Boston'da kendi aralarında da olmasını istemiyorlardı; bu kavganın Boston'da çürümekte olan Bayan Holmes ve Holmes'un hakkında fikir yürüttüğü Henry'nin romanlarıyla ilgili olduğunu biliyordu.

Konuşacakları konular; özel ve genel olarak Amerika ile ilgili dedikodular, kanun ve politika konuları sonunda yavaş yavaş tükenmeye başlamıştı. Henry eski arkadaşları hakkında çok soru sorduğunu ve Holmes'un defalarca onları pek sık görmediği, onlar hakkında pek bir şey bilmediği yolunda cevaplar verdiğini fark etti. Holmes defalarca Henry'ye onlar hakkında onun kendisinden daha çok şey bildiğini sandığını söylemişti.

Alacakaranlık belirip iki adam sessizleştiğinde, Henry konuşacak başka bir şey bulamayacaklarını hissetmişti. Hava kararmak üzereyken evde misafir ettiği saygıdeğer dostunu daha iyi görebilmek için sandalyesini oynattı ve onun etrafına saçtığı iyi huylu, kendinden memnun tavırlarından hoşlanmadığını bir kez daha gördü.

Holmes, "Zamanın bu kadar çabuk geçmesi ne tuhaf" dedi.

"Evet" diye yanıtladı Henry gerinerek. "Bu kadar zaman burada yaşadıktan sonra İngiltere'de zamanın daha yavaş ilerlediğini söylemek, ancak bir yanılsama olur. Artık zamanın sadece İtalya'da yavaş geçtiğine inanıyorum."

"Hepimizin birlikte olduğu o yazı düşünüyordum" dedi Holmes.

"Evet" dedi Henry. "O görkemli ve heybetli yaz."

Henry şimdi Holmes'un o günlerin dün gibi geldiğini söyleyeceğini ve Holmes'a nasıl sıradan bir yanıt verebileceğini düşündü. Henry halen William'a mektup yazma ve onun sohbet ustalığının ne kadar azaldığını anlatma planı içindeydi.

"Geçirdiğimiz o ayın her anını hatırlayabiliyorum. Dünden daha iyi hatırlayabiliyorum" dedi Holmes.

Henry halen kaba olmadan onun gitmesini nasıl sağlayabileceğini düşünüyordu. Holmes konuşmuş gibi boğazını temizleyip, yeniden durdu. İç çekti.

"Sanki zaman benim arkamdan geliyor gibi" dedi Holmes ve Henry'nin kendine dikkatini verip vermediğini görmek istercesine ona doğru döndü. "O yaz bittiğinde, dediğim gibi o anları mükemmel şekilde hatırlıyorum, tüm o sohbetler, o uzun günler boyunca önceden yaşadığım her şeyin üzerine bir perde çekmiştim; sanki suyun dibinde kalmış, nefes almak

için yukarı çıkmaya çalışıyor gibiydim. Savaşın bana ne yaptığını bilmiyordum, kurtulmuştum. Fakat şimdi emin olduğum şey, o korkunun ve şokun, asla onların daha önce bana söylediği şekilde olmadığı ve ancak günbegün savaşı yaşayarak, bir yarını kaybederek, asla eskisi gibi olmayarak öğrenildiğidir. Savaştan sonra azaldığımı ve ruhumun diğer yarısını, yaşam tarzımı ve hislerimi kaybettiğimi fark ettim; felç olmuştum fakat hangi yarımın felç olduğunu bilmiyordum. Hiç kimse neyin yanlış olduğunu göremiyordu ve çoğunlukla ben de göremiyordum. Tüm o yaz boyunca değişmek istedim, ayakta durmaya ve görmeye çalıştım. Katılmaya ve dâhil olmaya, bize sunulan hayatı o güzel kız kardeşler gibi içmeye çalıştım.

Şimdi istediğim gibi o zaman da hayat dolu olmak istiyordum ve böylece geçen zaman bana yardım etti, yaşamamı sağladı. Yirmi bir yirmi iki yaşlarına geldiğimde normal duygular tatmaya başladım ve o zamandan beri diğerleri gibi yaşamaya çalışıyorum."

Holmes'un sesi şimdi neredeyse sinirli gibiydi, fakat tuhaf bir şekilde uzaktan ve alçak geliyordu. Henry onun bu şekilde konuşmasının ne kadar çok zaman aldığını ve söylediğinin doğru olduğunu düşündü. Bir kez daha sessizleşmişlerdi, fakat sessizlik pişmanlık ve kabul doluydu.

Henry hiçbir şey söyleyebileceğini düşünmüyordu. Kendine ait bir itirafı yoktu. Onun savaşı özeldi, ailesinin içinde ve kendi derinliklerindeydi. Söz edilemez ya da açıklanamazdı, fakat Holmes'un söylediği gibi bu durum onu da terk etmişti. Hayatını sanki başkasınınmış gibi hissettiği, henüz yazılmamış bir hikâye, tam olarak kurgulanmamış bir karakter gibi yaşadığı zamanlardı.

Holmes'un, kendisinin söylemek istediği her şeyi söylediğini düşündü ve içtenlikle Holmes'un itirafını kabul etmeye

hazırdı. Fakat yavaşça Holmes'un yüz yüze kaldığı durumu anlamaya başlamıştı; gecenin uzun olduğunu, misafirinin konuşmasına devam etmesini beklediğini ifade edercesine, onun bardağını brendi ile doldurdu. Bekledi ve sonunda Holmes konuşmaya başladığında ses tonu değişmişti. Yargıç halktan biri, dünyadan bir insan olarak yeniden rolüne geri dönmüştü.

"Bilirsin, sonuçta" dedi Holmes "*Bir Kadının Portresi* sonunu beğenmemesine rağmen, onun için olağanüstü bir eserdi; ancak şunu da söyleyeyim ki ben sonunu hiç önemsemedim."

Henry uzayan geceye doğru baktı ve yanıt vermedi. Romanın sonunu tartışmak istemiyordu; fakat yine de Holmes'un daha önce hiç söz etmediği kitaba değinmesi onu memnun etmişti.

"Evet" dedi Holmes, "o çok asildi ve sanırım sen bunu yakalamıştın."

"Sanırım hepimiz ona tapıyorduk" dedi Henry.

"O benim için bir mihenk taşı olarak kaldı" dedi Holmes. "Şimdi hayatta olmasını isterdim, böylece onun benim için ne düşündüğünü öğrenebilirdim."

"Evet, gerçekten" dedi Henry.

Holmes içkisinden bir yudum aldı.

"Onu hastalığı sırasında Roma'ya götürmediğin için hiç pişman oldun mu?" diye sordu. "Gray, Minny'nin bunu senden birkaç defa istediğini söylüyor."

"İstemek doğru kelime diye düşünmüyorum" dedi Henry. "O çok hastaydı. Gray yanlış söylemiş."

"Gray, onun senden istediğini ve senin ona yardım teklif etmediğini, oysa Roma'da bir kış geçirmenin onu kurtarabileceğini söyledi."

"Onu hiçbir şey kurtaramazdı" dedi Henry.

Henry, Holmes'un ses tonundaki sert, kasıtlı tavrı fark etti; hiçbir şefkat ya da ilgi olmaksızın eski dostu tarafından sorguya çekiliyordu.

"Senden yanıt gelmeyince, yüzünü duvara döndü." Holmes, sanki konuşmasını planlıyor gibiydi. Boğazını temizledi ve devam etti.

"Sonunda kimsenin ona yardım etmeyeceğini anlayınca, yüzünü duvara döndü. Çok yalnız ve düşüncesinde sabitti. Sen onun kuzeniydin ve onunla seyahat edebilirdin. Özgürdün ve zaten Roma'daydın. Senin için hiçbir zorluğu olmazdı."

O andan sonra ikisi de tekrar konuşmadı; gece olmuştu, karanlık garip bir şekilde merhametsiz ve eksiksizdi. Henry hizmetçiye ışığa ihtiyaçları olmadığını, yatacaklarını haber verdi. Holmes içkisini yudumladı ve bacak bacak üstüne attı. Henry nasıl yatağa gittiğini güçlükle anımsayabiliyordu.

❧

Sabah olduğunda Henry, hangi açıdan konuşursa kendini savunabileceğine ya da konuşmaya nasıl son verebileceğine hâlâ karar verememişti. Konu yıllar boyunca açıkça Holmes'un aklında cerahatlenmiş ve Gary'le bunu konuşmuşlar, iki avukat mesele üzerinde anlaşmış ve insanları suçlamıştı. Şimdi Holmes Gray'e konuşulanları anlatmak durumundaydı.

Kahvaltıda Holmes, bir gece öncesinin yargılayan tavrı yerine daha sakindi ve kendini daha iyi hissediyordu. Gelecek hafta sonunu birlikte geçirmelerini istemişti, Henry ise bu ha-

zırlığı bozmak istiyordu. Uzun bir süre Holmes'u tekrar görmeyi istemiyordu.

Devam eden hafta içinde, elinin ağrısının zaman içinde çok şiddetlenmesine rağmen çok çalıştı. Terastan uzaklaşmış ve masasını ancak yemek yiyip uyumak için terk eder olmuştu. Birkaç gün sonra Holmes'a bir öykü üzerinde çalıştığını, hafta sonu ona katılamayacağını yazdı. Onu Amerika'ya gitmeden önce Londra'da görmeyi umduğunu belirtti.

Mektubunun yalnızlığına kavuşması için yeterli olduğunu düşünerek birkaç günün tadını çıkardı, fakat aklında Holmes ile konuşmadan duramıyordu; Holmes'a mektuplar tasarlamaya başladı, fakat onları yazacak kadar ileriye gitmedi. Suçlamanın haksız ve temelsiz olduğuna, Holmes'un meseleyi ele alışının ise çok terbiyesiz ve soğuk olduğuna inanıyordu.

Kuzeninin son aylarında Gray'e ne yazdığından emin olamıyordu. Gray'in onun mektuplarını sakladığını biliyordu ve kendisi de Minny'nin mektuplarını Londra'daki apartman dairesinde saklıyordu. Minny'nin onu hiçbir şeyden dolayı suçlamadığını biliyordu; fakat onun bu yıllar süresince hangi zamanlar Roma'ya gitmek istediğini bilmek istiyordu. Yavaşça çalışmasına ara verdi. Bu mektuplar yüzünden sabahları uyandığında Londra ve İtalya'daki ilk günlerini düşünüyordu. Onları bulduğunu hayal ediyordu -onları nerede sakladığını gayet iyi biliyordu- onlara dokunduğunu, onları yeniden okuduğunu düşünüyordu, ancak bunun için Londra'ya gitmesi gerekiyordu. Bir hayalet gibi Kensington'daki apartman dairesine girebilir, içinde mektupların bulunduğu dolaba gele-

ne kadar odalardan geçebilir, onları okuduktan sonra Rye'a geri dönebilirdi.

Treni beklerken tanıdığı herhangi birine rastlarsa, Londra'da işi olduğu için gitmesi gerektiğini söyleyecekti. Birileriyle karşılaşmaktan ürküyordu; bu nedenle hizmetçilerle, şoförle konuşmaktan, hatta biletçiyle bile konuşmaktan dolayı rahatsız olmuştu. Bir ya da iki gün için görünmez olmak istiyordu. Bu baskının Londra seyahati süresince devam ettiğini fark etti; mektuplardan hiçbir sonuç çıkartamayabilir, mektuplar onu daha çok şüpheye götürebilirdi. Onları yeniden okuduğunda, şimdi bildiğinden daha fazla şey öğreneceğinden emin değildi.

İstasyondan giderken faciayla sonuçlanan oyunundan sonra hayatının nasıl sakinleştiğini fark etti. İlk olarak, sağladığı çalışma dengesini yitirmişti. Kuzeninin mektuplarını sakladığı apartman dairesindeki dolabın kapağını açtığında ortaya somut bir şeylerin çıkacağını hissetmeye başladı ve kendi kendine bu düşün çok fazla, çok heyecan verici fakat anlamsız olduğunu söylemeye çalıştı.

Mektupları kolaylıkla buldu ve onların ne kadar yetersiz ve özet halinde olduklarını fark etti; sayfalar çürümüş, mürekkep oksitlenmiş ve Minny'nin yazdıklarından bazıları okunaksız hale gelmişti. Yine de mektuplar ondan geliyordu ve üzerlerinde tarihler vardı. Okumaya devam ederken dudaklarının hareket etmesine izin verdi:

Seni özleyeceğim sevgilim, fakat senin iyi olduğunu ve kendine iyi baktığını bildiğim için çok mutluyum. Eğer kuzenim olmasaydın, sana evlenme teklif eder ve seni yanıma alırdım; fakat bu olamaz, senin teklifimi kabul etmeyeceğini düşünerek kendimi teselli etmeliyim.

Okumaya devam etti: "Eğer bir yolunu bulup kışı Roma'da arkadaşlarla geçirirsem, seni görebilir miyim?" Ve sonra Minny'den aldığı son mektuplardan biriyle devam etti: "Düşün sevgilim, birlikte Roma olsak, bundan ne kadar çok zevk alırdık. Sadece düşüncesi bile beni çıldırtmaya yetiyor. İtalya'da bir kış için her şeyi verebilirim."

Mektupları kenara koydu ve başı ellerinin arasında oturdu. Ona yardım etmemiş, cesaretlendirmemişti ve o da asla açıkça istememeye dikkat etmişti. Eğer gelmekte ısrar etseydi, diye düşündü ve bu düşünceyi toparlamaya çalıştı, bir kenara çekilebilir, ondan uzak durabilir ya da aktif bir şekilde gelmesini engelleyebilir, bunun için gereken her şeyi yapabilirdi. O yıl beklediği eski parlak dünyaya ulaşmıştı. James Ailesi'nin üyesi değildi artık; sadece sıcak bir iklimde, özgür bir hayal gücü, açık bir istekle vardı. Annesi ona bol bol yiyip içmesi için para harcamak konusunda özgür olduğunu yazmıştı. Hasta kuzenini istemiyordu. İyileşse bile dostluğunun cazip ve ilginç olacağından emin değildi. Kendi gözleriyle hayatı izlemeye ve dünyayı hayal etmeye ihtiyacı vardı. Orada yanında olsaydı, onun gözleriyle de görebilirdi.

Cama gidip aşağıya, caddeye baktı. Şimdi bile onu arkasında bırakmak, kendi yolunda, kendi yeteneği ve doğasıyla devam etmek için her hakka sahip olduğunu hissediyordu. Yine de Minny'nin mektuplarıyla Henry'yi üzüntü ve suçluluk sarmıştı; onun bu konuyu diğerleriyle, Gray'le konuştuğunu düşününce buna biraz da utanç eklenmişti. Şimdi Holmes'un "Yüzünü duvara döndü" tabiri aklında yankılandı ve acımasızlığı, kendi hayatını düşünmesiyle vicdanı çarpıştı. Ve sonunda odaya geri döndüğünde, çok keskin ve dayanılmaz bir düşünce aklında yankılanmaya başladı; sanki canlı bir şey, acımasızca ona Minny'nin ölümünü yaşamasına tercih ettiğini,

sanki öldükten sonra ne olacağını biliyor gibi ondan yardım istediğinde reddettiğini fısıldıyordu.

Neredeyse tüm öğleden sonrayı oturma odasındaki sandalyede oturarak, düşüncelerinin akmasına, süzülerek yeniden ortaya çıkmasına izin vererek geçirdi. Gelecekte hiçbir işine yaramayacağını, mektupları yakarsa ne olacağını düşündü. Bir an için mektupları bir kenara bıraktı ve dolaba, onları bulduğu yere geri döndü; sonra orayı altüst edip aradığı kırmızı not defterini buldu. Ne aradığını biliyordu, aradığı şey birkaç yıl önce yazılmış olan açık sayfalarda duruyordu; genel olarak aklındaydı fakat detayları hatırlamıyordu. Not defterini daha iyi ışık alan oturma odasına götürdü.

Holmes'un ziyareti süresince, tüm kaygıları ve acılarının ortasında, Amerikalı genç kadın resmine olan ilgisi yavaşça ölüyordu, not ettiği şeye yoğunlaştı. Bu çok büyük bir servete sahip, hayatta sınırsız olanakları olan genç kadının hikâyesiydi. Kısa süre için de olsa

Avrupa'ya gelecek, ihtiraslı ve heyecanlı bir hayat sürecekti.

Notlarında geçen beş parasız fakat akıllı ve yakışıklı olan genç adam, başkasına âşıkken ölmek üzere olan Amerikalı kız hiçbir şeyin farkında olmasa da onu kurtarmayı, onun yaşamasına yardım etmeyi, onu sevmeyi iş edinmeye başlar. Beş parasız olsa da niyeti kıza yardım etmektir.

Notlarını okurken hikâyenin katıksız duygusuzluğu karşısında dehşete düşmüştü. Genç adam kızı seviyormuş gibi yapıyor ve belki bunu para için planlıyordu, aşkı sahteydi ve gencin gerçek aşkı bu olanları izliyor, parayı alabilirlerse evleneceklerini düşünüyordu. Şu ana kadar ona oldukça etkili gelen bu hikâyenin kaba ve iğrenç olduğunu düşündü.

Mektupları yeniden eline aldı, Minny'nin güvenilir, temiz el yazısına baktı; sanki dünyadan sadece iyi şeyler bekleyen birinin el yazısı gibiydi. Onun Avrupa'ya gelme isteğinin son kez hayata bakmak için olduğunu gördü. Ona para verdi, onu bir servet mirasçısı ve kendi kahramanı olarak gördü; bir tarafı ona olan aşk ve acımayla doluydu, diğer tarafıysa sertleşmiş, yoksul ve ihanete hazır durumdaydı. Hikâyenin nedenleri kaba ve iğrençti; peki nedenleri sadece belirsiz ve karışık olsa ne olurdu? Birden ayağa kalkıp cama doğru yürüdü. O an diğer kadını gördü, tuhaf ve tarafsız ifadesini keskin bir görüşle yakaladı; kızın ölümüne nasıl izin verdiğini, bundan çıkardığı kazancını, ne kadar dikkatli ve pratik olduğunu, asla kendini onunla aynı kefeye koymayışını fark etti.

Şimdi üçüne de sahipti ve onları benimseyebilirdi; zamanla birlikte gelişmelerine; daha kompleks, daha az kaba, daha az acımasız, daha zengin, daha yankılanan, hayatın ne olduğuyla değil ne olacağıyla daha gerçekçi bir açıdan ilgilenen şekilde olmalarına izin verebilirdi. Yeniden odanın diğer tarafına geçti; mektupları ve not defterlerini bir araya toplayıp, onları dolaba götürerek karışık bir şekilde rafa koyup dolap kapaklarını kapattı.

Onlara bir daha ihtiyacı olmayacaktı. Şimdi çalışması, aklını toplaması gerekiyordu. Rye'a geri dönebilir ve yeniden hayatı, kuzeni Minny Temple'ın ölümünü incelemeye dönebilirdi.

ALTI

ŞUBAT 1897

Eli iyiye gitmiyordu. İlgisine bırakılmış yabancı bir obje gibi tatsız ve istenmeyen hatta bazı zamanlar zehirli bir şeymiş gibi görünüyordu. Sabahları yazabiliyordu, fakat öğleden itibaren acı çok daha şiddetli oluyor; kemiğinden, küçük parmağından bileğine, kaslarına, sinirlerine ve tendonlarının etrafına yayılıyordu. Eğer elini hareket ettirmezse acı hissetmiyordu, fakat düşünmeyi bırakıp yazmaya başladığında, bu ona dayanılmaz bir acı veriyor ve kalemi elinden bırakmasına neden oluyordu.

Sonra katıksız bir düş kırıklığıyla son birkaç sayfayı okuyor ve düzeltmeler için bazı notlar alıyordu. Aklının ileriye akıntısını keşfediyor, aklında hikâyeye devam ediyor, cümleleri kelimesi kelimesine kuruyordu. Hayalinde tam olarak cümlenin durduğu ve bittiği yeri belirliyordu. Onları ne yüksek sesle söylüyor ne de fısıldıyordu, fakat cümleler tam olarak geliyor, bir sonraki cümleye geçtiğinde önceki cümleyi hatırlayabiliyor, nasıl başladıklarını biliyordu. Şimdi masasına oturduğunda bu fenomen hakkında William'a yazmak istedi,

fakat birden mektup yazamayacağını hatırladı, gerçekten bir süredir hiç mektup yazmıyordu, sağ elinin tüm enerjisini romanına saklıyordu; sonradan yazılarını aylık diziler haline getirdi, acı duysun ya da duymasın bölümleri bitirmesi gerekiyordu. Sabah birkaç saat acısı olmadan çalışabiliyor, kendini kurgusuna kaptırıyor, fakat zaman ilerledikçe, birkaç saat sonra zorlanmaya başlıyordu.

Çağdaş icatlarla yakından ilgilenen William, ona stenografın avantajları hakkında yazmış, hızlı ve kolay olduğu konusunda ısrar etmişti; eğer yeterince güçlü şekilde yoğunlaşırsa çok iyi sonuçlar çıkaracağını söylemişti. Henry bu öneriye kuşkuyla bakıyordu ve maliyeti açısından tedirgindi. Ayrıca yalnızlığından ve kelimeler üzerindeki kontrolünden dolayı memnundu. Fakat koluna ağrı girdiği ve sabah saatleri geçtiği zaman, işkenceye katlanmak zorunda kalıyor ve boş sayfaları dolduramayacağını biliyordu. Çok yorgundu.

Stenografı mektupları için kullanabileceğini ve en azından burada işe yarayacağını düşündü. Mahremiyeti konusunda endişeliydi, fakat mektuplaşmasında stenografın mahremiyetini bozacağını düşünmüyordu. Eğer bir sorun bulursa hemen silebilirdi. Ona tavsiye edilen stenograf, William McAlpine adında bir İskoç'tu; sabah dairesine geldiğinde onun çalışkan, güvenilir ve işinin ehli olduğunu anlamıştı; fakat bu özellikler sessizliği, asık yüzlülüğü ve elindeki işten başka hiçbir şeyle ilgilenmeyişinin yanında çok küçük özelliklerdi.

Böylece Henry mektuplarını yazdırırken McAlpine yüzü asık ve görevine bağlı bir şekilde kelimeleri stenoya döküyor, sonrasında ona temiz kopyalarını sunuyordu. Henry roman işine yönelmeye başladığında yavaş yavaş steno yazarı her zaman hazır ve tuhaf bir şekilde açık bir havaya bürünme-

ye başlamıştı. Eli iyileştiğinde bazı mektuplarını akşam, gün boyu yeni ve sessiz bir makineyle onun için çalışan steno yazarı gittiği zaman, kendisi yazmaya başlamıştı.

Başta yeni metodunu açıkça bildirmek niyetinde değildi, fakat sonra kimseye söylemediği için pişman oldu; kelimelerini bir makineye söylemesi, roman yazma sanatının endüstriyelleşmesi konusunda, kararının loş manzarasından ve geleceğinden dolayı açıklama yapmalıydı. Onlara kısaltma ya da hata yapmadığını, kısacası ilham kaynağının makine ve İskoç'un gelmesiyle güçlendiğini anlattı.

Odada volta atmayı, yeni bir cümleye başlamayı, onun sessizce ilerlemesine izin vermeyi, bir dakika için ara vermeyi, bir sözcük eklemeyi ve sonra cümlenin düzenli bir şekilde dörtnala ilerlemesini, sonuca ulaşmasını seviyordu. Sabah olup başlamak için sabırsızlanıyordu; steno yazarı dakik, şikâyet etmeyen, yazarın ağzından sözcükler dökülürken her zaman aynı ilgi ve dikkatle çalışan biriydi.

Şimdi tüm çalışma hayatının bu özgürlükle yönlendirildiğini hissediyordu ve birkaç ay sonra kalem ve kâğıda, mekanik olmayan bir yalnızlığa dönmek istemeyeceğini biliyordu. Hatta İskoçya'ya gitmeli, daha büyük bir yazı makinesiyle dönmeli ve stenografı yedekte tutmaya başlamalıydı. Daha iyi bir yazı makinesi gelmeli ve İskoç'un daha iyi çalışması sağlanmalıydı. Ancak böyle bir hareket pahalı olabilirdi. Deniz ve tren yolculuğu günleri, otel hayatı sona ermişti. Diğer iklimlere uyum ve göz alıcı şehirler, daktilografın günlük klik sesleri ve kendi sesiyle tarihe karışmıştı.

O yıllarda evler, dramatik detaylar hakkında çok şey yazmıştı; arkadaşı mimar Edward Warren ona Easthead'ın ya da Bounds'un odaları tek tek tarif ettiği, büyük bir dikkatle atmosferi yansıttığı, eşyalarla süslediği, halılarla kapladığı resimleri önerdi. Warren o çizimlerin Henry'nin kitaplarında özel mimari bir yapı oluşturacaklarını söylemişti. Henry Warren'ın evini her ziyaret ettiğinde, İngiliz hayranlığı ile Rye'daki Lamb Evi'nin bahçesinin eski kırmızı tuğlalarının caddeden görünüşünü çizdiği resmi incelerdi.

Henry Londra'nın dışında bir eve sahip olmak istiyordu; kendini her akşam eski tahta bölmeli, süpürgelikleri koyu renk verniklenmiş, kilimlerle, ağır perdelerle kaplı bir odada, hiçbir sosyal etkinliğe katılmadığı uzun bir günün sonunda, şöminenin ışığında, yanan odunların kokusuyla otururken hayal ediyordu.

Yaz geldiğinde zamanı Suffolk sahilindeki Great Yarmouth, Blundeston, Saxmundham, Dunwich gibi hoş isimli, tarihleri çok eskiye dayanan kasabaları gezmekle geçirdi. Taş bir kulübenin, burada deniz kültürüne yakın olmanın kendisi için ideal olduğunu düşündü. Bir yerden bir yere giderken yazıcısı ve yedekteki Remington'u, onunla birlikte kötü pansiyonlar ve pahalı oteller arasında salınıyordu; yoksul yamalarla geçen evsiz hayat yolu, devam ettikçe çekilmez hale geliyordu; kendi için güzel bir sığınak bulmalıydı, buna olan susuzluğu zaman geçtikçe artıyordu.

Suffolk kasabalarında, tanışma fırsatı bulduğu herkese ihtiyaçlarını, isteklerini anlatıyor; ciddiyetinin ifadesi olarak Londra'daki adresini veriyordu. Bir süre ev arama cesareti göstermiş, fakat gördüğü hiçbir şey onun rüyalarındaki gibi olmamıştı; hepsi kendi saf hallerindeydi, hepsi de çirkindi; yalnızca başka kimse istemediği için ona uygun görülüyorlardı.

Aynı şekilde Rye'da da sürekli bir pansiyon bulmayı arzulamıştı. Nalbantla, hırdavatçıyla, sadece saçma muhabbetler arayan insanlarla sırf bu nedenden dolayı dost olmuştu. Rye'da çıktığı gezintilerinin birinde Henry, Bay Milson'un kapısında durmuş, kendini Amerikalı yazar Bay James olarak tanıtmıştı. İlk resmi tanışmalarının ardından yürüyüşleri beraber yapmaya başlamalarıyla Henry Rye'daki yürüyüşlerini sevmeye ve zamanla zevk almaya başlamıştı. Bay Milson ile ikinci ya da üçüncü sohbetinden sonra, bir Point Hill sakini olarak, onun kırsal bölgede ve kasabada sürekli bir etkisi olduğunu tespit etmişti. Bay Milson konuşmaktan hoşlanınca, onun edebi meselelere ilgisi olmadığını, Amerika'da bulunmadığını, başka Amerikalı tanımadığını öğrendi, ancak hırdavatçıyla birlikte evler üzerine konuşmaya başladılar. Bazıları önceden kiralanmış, bazıları pazara çıkmış, satılmış ya da geri çekilmiş, bazılarına göz dikilmiş ama ne satılmış ne de kiraya verilmişti. Bay Milson Henry'nin üzerinde Londra adresinin bulunduğu kartıyla aramaya devam etmiş ve sonunda bekâr bir erkeğe uygun, fakat sahipleri tarafından dramatik bir şekilde, istemeye istemeye bırakılan büyük, eski bir ev bulmuştu.

Henry Bay Milson ile olan sohbetini oyun gibi sürdürüyor, sanki bir balıkçı ile deniz hakkında ya da çiftçilerle hasat hakkında konuşurmuş gibi nazik bir gevşeklikle, İngiltere'de içmenin üslubuna uygun biçimde; konuşmanın akışında ve yerel konulardan söz ederken kelimelerin lezzetini ona sunarak sohbet ediyordu. Böylece Londra adresine gelen, üzerindeki adres yazısından mektup yazmaya alışık olmayan birinin el yazısı olduğu izlenimi bırakan mektubun göndereninin Milson olduğunu görünce, bunun kaynağı konusundaki şaşkınlığından kendini alamadı. Ancak ikinci okuyuşunda kimden olduğunu anladı ve mektupta yazanlar karşısında karnı-

na ağrı girdi. Edward Warren'ın bahçesini resmettiği Rye'daki ev boşalmıştı, Milson evin alınabileceğini yazıyordu. İlk olarak aklına Arnavut kaldırımlı yokuşun başındaki Lamb Evi'ni kaybedebileceği gelmişti; o sade ve görkemli, ıssız ve merkezi bir evdi; sahiplerine çok rahat ve doğal, içinde yaşamanın sıcak ve verimli geldiği evlerdendi. Posta damgasını kontrol etti. Hırdavatçısının diğer ev arayanlara da bu haberi verip vermediğini merak etti. Bu hepsinden çok sevdiği ve beklediği evdi. Hiçbir şey bu kadar kolay ve sihirli bir şekilde gelmemişti. Ne isterse yapabilirdi; telgraf çekebilir, bir sonraki trene binebilirdi; ancak onu kaybetme endişesiyle duramazdı. Onu elde etmek için düşünmeye, endişe edip istemeye zamanı yoktu, tek çözüm vardı; hızla Rye'a gitmeliydi, o evin sahibi olmasını hiçbir şey engelleyemezdi. Gitmeden önce Edward Warren'a Rye'a geleceğini ve evi gezmek için sabırsızlandığını bildiren bir mektup yazdı. Fakat Warren'ı bekleyemeyecekti ve çalışamıyordu da; böylece trene bindi, trende onun heyecanını gören bir tanıdığının olmamasını umut ediyordu.

Sonuçta söz konusu olan bir evdi; diğer insanlar evler alır satarlar ve umursamaz bir tavırla taşınırlardı. Rye'a giderken trende onun içinde bulunduğu ruh halini kimsenin anlamaması kötü hissetmesine neden oldu. Yıllardan beri ne bir yeri, ne bir ailesi ne de Londra'daki apartman dairesi dışında kendisine ait bir mülkü olmuştu. Kendisine ait, korunmasını sağlayacak bir kabuğunun olmayışı, onu sinirli, yorgun ve endişeli bir hale getirmişti. Ön yüzü olmayan bir hayat yaşamış gibiydi; onu dünyadan koruyacak bir ön cephesi yoktu. Lamb Evi ona dışarıyı gören çok güzel eski pencereler sunuyordu; dışarısı sadece o davet ederse ona katılabilecekti.

Ev sahibi olmayı, dostlarının ve ailesinin onunla kalmasını hayal ediyordu; eski evi dekore etmeyi, kendi mobilyala-

rını almayı ve katiyet içinde günlerinin devam edeceğini hayal ediyordu.

Sonunda kapıdan içeri girdiğinde kasvetli bir konforun havasını hissetti. Alt kattaki odalar küçük ve rahattı, yukarıdaki odalar ise görkemli ve aydınlıktı. Meşe kaplamalar bazı yerlerde modern duvar kâğıtları ile kaplanmıştı, fakat kolaylıkla restore edileceklerinden emindi. İki oda bahçeye açılıyordu; bahçe ihtiyaçları için oldukça büyük olsa da çok iyi bakılmış ve dekoratif şekilde ekilmişti. Evin misafir odası bir kez I. George'u ağırlamıştı; ailesi ve dostları için de çok uygun olduğunu biliyordu. Evi dolaşırken, kapıları açarken ve açık kapılardan içeri girerken sessiz olmaya çalışıyordu, birilerinin onu duymasından ve kapıya gelerek dışarı çıkması için bağırmasından ürküyordu.

Yine de bahçeden penceresi arnavutkaldırımlı yokuşa bakan bahçe odasına geçerken, bir an için bu odayı nasıl kullanacağını planladı; yazları orada her gün nasıl çalışacağını, havanın nasıl cesaretle tadını çıkaracağını, içeri giren ışığı düşündü ve heyecandan soluk soluğa kaldı. Bahçe odasından çıkıp bahçenin duvarındaki eski sarmaşıklarla, gölge veren dut ağacıyla, hava koşulları ve eskiliğinden dolayı rengi kahverengiye dönmüş duvarla karşılaştı. Bahçenin ve evin etrafında dolaşmak, sanki boşlukları doldurmak gibiydi; daha fazla yer doldurdukça daha yaklaşıyor, böylece sonunda imzasını atma ödülüne sahip olacaktı.

Ev sahibi, müstakbel kiracının doğası ve ismine dikkat etti ve yirmi bir yıllık kira kontratını, uygun koşullarla kolayca kabul etti. Warren eve profesyonel bir gözle baktı ve kışın

yapılacakları, evi bahara kadar oturmaya hazır hale getirecek yöntemleri listeledi. Henry, McAlpine sayesinde defalarca dostlarına ve yengesine onları yeni evine davet eden mektuplar yazdı. Kontrat maddelerine -yılda yetmiş pound- gibi maddelerin eklenmesi işini de mesaisi bitmeden hemen McAlpine'in ellerine bırakmıştı.

Tuhaf bir şekilde, takip eden aylarda hazırlıksız bir yatırım yaptığı ve ekonomik spekülasyonlar yüzünden her şeyini kaybedebileceği yönünde bir korkuya kapılmıştı. Bazı düzenlemeler yapması, ekstra personel ayarlaması gerekiyordu, Londra'daki daireyi kiralaması ya da kapatması gerekiyordu. Ayrıca finansal açıdan geleceğini ayarlaması, birçok havale yapması gerekiyordu. Fakat sadece hazırlık yapma ihtiyacı değil, içine başka türlü kötü bir his doğuyordu. Ne olduğunu anlaması haftalar sürmüştü ve sonunda ani bir şekilde fark etmişti; Lamb Evi'nde, üst kattaki odalardan kendi uyuyacağı odaya geldiğinde, birden oranın uyuyacağı oda değil, öleceği oda olduğunu hissetti. Kira kontratında da olduğu gibi mezara yirmi bir yıl sonra gideceğini biliyordu. Evin duvarları, neredeyse üç yüz yıldır eve gelen, yaşayan ve sonunda ölen kadınlarla erkeklere şahit olmuştu; şimdi ev onu sınırsız bir konukseverlik ve çekici bir üslupla davet ediyordu. Diğerlerine yaptığı gibi onu davet edecek ve dışarı atacaktı. Bu odalardan birinde hastalanacak, soğukta bu evde yatacaktı. Fikir onun kanını dondurmuş ve aynı zamanda rahatlatmıştı. Tereddüt etmeden, ölüm yerinin üzerindeki esrar perdesini kaldırmak, bilinmeyen boyutlarıyla tanışmak için yola koyuldu.

Fakat oraya, yaşamak ve uzun günler, şöminenin karşısında akşamlar boyunca çalışmak için de gidecekti. Evini belli bir amacı olmadan, huzursuzca buldu ve varlığını, yakınlığını, güzelliğini içine çekti.

O kış ve baharın ilk günlerinde pratik sorunların tespiti konusunda güç kazanmıştı. Howells Londra'ya geldiğinde, birlikte uzun bir sabah geçirdiler; dışarıdaki sis incelmişti, beraberce Amerikan hikâye ve dizi yayınları piyasasını tartıştılar. Howells'ın ziyareti, teskin edici tavsiyeleri ve Birleşik Devletler'e dönüşü sonrası çabalarıyla, oradaki editörlerden gelen başvurular ve komisyonlardaki sonuçlar da mevsimin sihrinin bir parçasıydı.

Yavaşça diğer şeyler gün yüzüne çıkmaya başladı. Leydi Wolseley onun yeni mülkünü keşfetmiş ve ziyaret ederek önerilerde bulunmak konusunda ısrarcı davranmıştı. Onun objeleri bir araya toplamaktaki büyük yeteneğini biliyordu; beğenisi deneyimliydi ve kişisel mekânlar oluşturmakta ve küçük odaları dekore etmekte hünerliydi. Satıcıları, dükkânları bilirdi ve yıllardır en iyilerini en kötüsü fiyatına alırken, onlar tarafından saygı ve korkuyla karşılanırdı. Ayrıca seri halde yayınlanan *Poynton Hazinelerinin Yağması*'nı da okumuştu; onların kendisine Amerika'dan postalanmasını sağlıyordu ve yazı dizisinin, Poynton hazinelerini özenle biriktiren dul Bayan Gareth'ın hayatını ortaya koymak için hazırlandığına inanıyordu.

"Açgözlülük" dedi Bayan Wolseley "Budalalık ve kocasızlık değil. Asla öyle bir dul bağlılığı konumuna girmedim. Fakat gözler, gözlerden hiçbir şey kaçmıyor, Kraliçe Anne'in

makamının iade edilebildiğini ya da gölgelerde nasıl solduğunu gördük."

Henry'nin harcayacak parası olmadığını ve zevklerinin aynı olduğunu varsayarak Henry'nin yeni evinin her odasını ve içinin her detayını incelemeye başladı. Lamb Evi'nin mükemmel bir yer olduğunu düşünüyordu. Onu ev haline getirebileceğini umuyordu; fakat bunu yapamadığından, kendini Henry'yi Londra'da alışveriş yapmaya, kenar sokaklardaki antikacıları gezmeye götürerek tatmin etmişti. Bayan Wolseley'in küçük hazinesini biriktirdiğini, kocasının maaşı ve hanımının özel geliri olduğunu, şaşkınlık içinde o yıllarda o ve kocasının neredeyse başka hiç parası olmadığını öğrendi. Bakış açısının fakirliği yüzünden sertleştiğini söylemişti.

Gün sona ererken onunla birlikte köşe bucak demeden Londra'da dolaşmışlardı; onu tanıyan satıcılardan bazıları, Leydi Wolseley'in koleksiyonuna katmak üzere antika eşya satın alırken pazarlık yaptığını, ayrıksı ve inatçı olduğunu hatırlamışlardı. Londra'nın bu ışıklı dükkânlarında, kalabalık caddelerinden ve zengin sosyal yaşamından uzaklaşacağının, güvenli ve yalnız bir taşra hayatı yaşayacağının farkına varmaya başlamıştı. Akşamüstü ışığını ve soğuğun tazeliğini seviyordu; ayrıca tüm itirazlarına rağmen, gecenin vaatlerini seviyordu.

Açgözlü dostuyla birlikte caddelerde yürürken, Londra'yı sevgiyle inceledi ve eski depoların ve sergi salonlarının önünde durduklarında, etraf sanki dükkânların dekoruymuş gibi duran satıcılarla çevriliydi ve onların her birinin özel bir ürün sattığını belli eden tavırları karşısında, kendi yeni hayatını, yeni mobilyalarını, yeni boyanmış ya da lambri kaplı duvarlarını hayal etti; tuhaf bir şekilde ışığı hissetti, amacına

ulaşmasına, Lamb Evi'nin hayallerinin krallığıolmasına çok az kalmıştı.

Lord Wolseley'in Majesteleri'nin birliğine komutan olarak gerçekleşen terfisinden ve İrlanda'dan zaferle geri dönüşlerinden itibaren Bayan Wolseley, Henry ile daha çok hükmeden bir tavırla ilgilenmeye başlamıştı; oysa satıcılarla daha nazik ve kibar konuşmalar içindeydi. Henry, onun hiçbir zaman alçak sesle konuştuğunu bilmezdi, fakat tozlu eski dükkânlarda yeni gelen ürünleri, eski haritaları sorarken, kıştan bu yana çok daha durulmuş bir hali olduğunu fark etti. Sürekli onun aşırı ilgisi ve sabırsızlığıyla mücadele etmesi gerekiyordu, hatta bazen bir objeye olan beğenisini ondan gizlemek zorunda kalıyordu.

Leydi Wolseley, Lamb Evi'ni donatabilmesi için, Londra'nın gözden uzak yerlerini gösteren gizli bir rehberlik sağlıyor; daha çok mekânı dolaştıkça, Londra'nın kalabalığının farklı bir versiyonunu sunuyordu. Dokunduğu her objenin asla tahmin edilemeyecek hayret verici bir geçmişi olduğuna tanık oluyor, tüm bunlar ona İngiltere'nin eski servetini ve varlığını hatırlatıyordu.

O aylarda çok çalıştı, sürekli makaleler ve hikâyeler yazıyor, tüm sabah kelimeleriyle İskoç'u esir ettikten sonra yeniden alışverişe çıkıyordu; amaçsızca bir dükkândan diğerine tozlu objeleri inceleyerek geziyor, bir sandalye, çerçeve ya da çatal bıçak takımı seçiyor ancak hiçbir şey almadan, karar vermek ya da Leydi Wolseley'le yeniden bakmak için beklemeye alıyordu.

Bir öğleden sonra, saat dört ile beş arasında, hava kararmaya başlamışken, kendini Bloomsburry Caddesi'nde daha

önce Leydi Wolseley ile geldiği bir antikacıda buldu. Satıcıyı hemen garip gözlerinden tanıdı. Satıcı Leydi Wolseley'in ve arkadaşının üzerinde tuhaf bir tür baskı yapmış, onların üzerinde baskı kurmayı da başarmıştı ve bunu sadece bakışlarındaki ciddiyetle sağlamıştı. Henry adamın ince, uzun parmaklarını, temiz tırnaklarını, o ellerin objelere nasıl hassas, ürkek ve kısacık dokunduğunu anımsadı. Satıcı onlara arasında Fransız duvar halısı ve bazı kadife işlemeli kumaşların da bulunduğu birkaç mükemmel parça gösterip, ikisi bugünlerde bu kadar güzel parçaları bulmanın ne kadar zor olduğu konusunda uzlaşırken, Leydi'nin ne kadar sessiz ve büyük bir direnç sahibi olduğunu fark etmişti. Leydi bir şey almamıştı, fakat satıcının tanıttığı objeleri sabırlı bir ince alayla incelemişti. Dışarı çıktıklarında ise içeride pek söz edilmemesine rağmen, fiyatların çok yüksek olduğunu, satıcının uzun zamandır sektörde olduğunu bildiğini ve ona bu fiyatlarla daha fazla cesaret verilmeyeceğini söylemişti. Henry çoğunlukla kendine yakın gördüğü, değerinden çok anlamı olan, gereksiz ve yüksek fiyatlı ürünler almak isterdi. Fransız duvar halısı da bu şekilde almayı düşündüğü bir şeydi, halı İtalyan üstatlardan olan Fra Angelico ya da Masaccio'dan kalmıştı ve üzerindeki pembe iplikleri bile rengini koruyordu. Ona yine bakmayı düşündü; belki satıcıyla biraz daha konuşarak, asla fikrini değiştirmeyen Leydi Wolseley'e danışmadan almaya karar verebilirdi.

Dükkânın kapısını açık buldu ve hafif aydınlatılmış içeriye girerken kapı ardından gürültüyle kapandı. Bu tuhaf yöntemin içeriye müşteri girdiğini anlamak için satıcı tarafından düşünülmüş olabileceğini tahmin etti. Dükkânın ön kısmı dar ve dağınıktı, fakat birkaç basamak aşağıdaki uzun bir odanın geniş bir depoya ve tavan arasına çıkan merdivenlere açıldığını hatırladı. Bir süre dükkân sahibinin gelmesi için gezindi,

sonra Sèvres olduğunu tahmin ettiği bir çay fincanını incelemeye başladı. Gördüğü diğer objeleri de inceleyerek tüm dükkânı görebilecek şekilde arka tarafa kadar yürüdü. Orada duran şezlongun döşemesi ve uzunluğu üzerine Leydi Wolseley ile satıcı görüşmüşlerdi. İkinci kez başkasının mülküne izinsizce girmiş gibi hissederek, gölgelerin arkasına doğru ilerleyip bekledi. Orada Leydi Wolseley'i bulmayı beklemiyordu ve onu kendi haline bırakmanın daha iyi olduğunu düşündü. Buralar onun bölgesiydi ve Henry ondan izin almamıştı. Sessizce dükkândan çıkıp gitmenin daha iyi olacağına inanıyordu.

Tam bu sırada kapıyı gürültüyle başka bir müşteri açtı. İyi giyimli, orta yaşlı bir beyefendiydi; kapıyı kapatmakta ve açmakta sorun yaşamış gibi görünüyordu. Merdivenlerde beliren satıcının iki beyefendinin birbirlerini tanımadığından, ayrı zamanlarda geldiklerinden haberi yokmuş gibi görünüyordu. İki müşteriyi görünce şaşırmıştı, fakat Henry'yi hatırlaması fazla zaman almadı. Bu kez öncesine göre daha becerikli, daha yabancı, daha derin bir zekâya sahip gibi görünüyordu; simsiyah gözleri sıcak bir zekâyla parlıyordu. Leydi Wolseley'in orada olduğundan Henry'nin haberdar olduğunu bilmediği açıktı ve Henry onun ne yapacağını düşünüşünü gülümseyerek izledi. Satıcı Henry'ye bir dakika beklemesinin mümkün olup olmadığını sorarak, merdivenlerden aşağıya indi. Satıcının, elinde ahşap oymalı gümüş çanla gelmeden önce, bir şeyler fısıldadığını duydu. Sonra Leydi Wolseley'in davetsiz misafire ne söyleyebileceğini merak ederek bekledi.

Sonunda dükkân sahibi belirdiğinde, Henry onun ifadesini fark etti. Arkasından en kraliçe haliyle nihayet Leydi Wolseley belirdi ve Henry onun ne kadar abartılı göründüğünü düşünmekten kendini alamadı.

"Macera aramaya dışarıya yalnız çıktığınızdan haberim yoktu" dedi. "Kayıp mı oldunuz?" diyerek gülümsedi ve kısa bir kahkaha attı.

Selam verip doğrulduğu sırada Henry, Leydi'nin diğer adamı tanıdığını fark etti. O ve satıcı, adamın varlığından rahatsız olmuş gibiydiler. Henry adama doğru baktığında, adamın verdiği selamda, Leydi Wolseley ile aralarındaki birkaç saniyelik bakışta acil bir tehlike sezdi.

"Buradaki pek çok ürün sizin alım gücünüzün üzerinde" dedi Henry'ye. Her ikisi de bunun o sırada şaka gibi söylendiğinin, ama kaba ve çok sert olduğunun farkındaydılar.

"Yoksullar her zaman bakarlar" dedi Henry, onun durumu nasıl düzelteceğini bekleyerek.

"Gelin o halde, size göstereceğim" dedi. Başka bir lamba daha isteyerek beraber aşağıya indiler.

Bunun diğer genç adamın gitmesi için bir sinyal olduğunun farkındaydı ve ön kapının kapandığını duyduğunda şaşırmadı. Leydi Wolseley ışığın İtalyan dolaba yöneltilmesini istediğinde, Henry o beyefendinin kim olduğunu, neden tanıştırılmadıklarını, odada aynı sınıftan olan birine Leydi Wolseley gibi sosyal deneyimi yüksek birinin selam vermeyiş nedenini merak ediyordu. Leydi Wolseley sıradan bir kış öğleden sonrasında, Londra'daki antika dükkânında şerefine nasıl gölge düşürebilmişti? Leydi Wolseley ve satıcı, dolabın güzelliğini ve üstünlüğünü övüyorlardı; Leydi Wolseley satıcının tüm sözlerine şiddetle katılıyor, bazılarını vurgular şekilde tekrar ediyordu; her ikisi de fiyat biçilemeyeceğinde ısrar etmiş, sınırlı geliri olan Henry'nin yanında fiyatı zikretmenin bir şoka ya da skandala yol açtığını, en doğrusunun imkânları sınırlı olan misafirin bunu bilmemesi olduğuna karar vermişlerdi.

Konuşurlarken satıcı sessizleşmiş ve sohbet Leydi Wolseley tarafından devam ettirilmeye başlamıştı; Henry şahit olduğu olayın ana hatlarını gayet iyi anladığından emindi fakat tam olarak anlamını çözemiyordu. Leydi o beyefendiyle burada buluşmayı planlamış fakat bu kararı alırken özgür olduğunu düşünmüş, Henry ile karşılaşacağını planlamamış olmalıydı. Henry, Leydi Wolseley'in beyefendiyi tanıştırmakta ya da selamlamakta ne kadar hazırlıksız yakalandığını fark etmişti. Henry bu konuyu anlamayabilir, Leydi'nin o beyefendiyi tanıdığını fark etmeyebilirdi. Satıcı ile aralarındaki sohbetin tansiyonu artmış, satıcı gürültüyü azaltmak için sessizleşmişti. Özü başkalarına ait olan bir Londra anına şahit olmuştu ve antika dükkânındaki tuhaf durum hakkında yaptığı tahminin, ondan ne kadar uzak olduğunu fark etti.

Dükkânın ön tarafına doğru merdivenlerden çıkarken Henry'nin bakışları, son gelişlerinden bu yana yeri değişmiş olan duvar halısına ilişti. Şimdi çok daha zengin ve çok daha güzel görünüyordu. Solan dokumanın üzerindeki renklerin inceliğini ve parlak iplikleri, onların da gördüğünü varsaydı.

"On sekizinci yüzyıl mı?" diye sordu.

"Biraz bakarsanız anlarsınız" dedi Leydi Wolseley.

Satıcı lambayı uzatınca Henry yeniden baktı.

"Beğendin mi?" diye sordu Henry; bir önceki gelişlerinde onu incelediklerini hatırlayacak mı diye merak ederek.

"Beğenmek doğru kelime değil sanırım" dedi. "Kusurlu. Onarılmış, üzerindeki bazı çalışmalar yeni. Göremiyor musunuz?"

Henry daha dikkatle inceledi, ona da kusurlu görünen pembe ve yeşil iplikleri takip etti, onlar çalışmanın dışında duruyordu.

"Bizi kandırmak için yapılmış" dedi Leydi Wolseley.

"Oldukça dikkat çekici ve oldukça güzel" dedi Henry kendi kendisiyle konuşuyor gibi.

"Ah, eğer tüm kabalığı ile belli olan üzerindeki onarımı görmüyorsan, bana tahmin ettiğinden daha çok ihtiyacın var demektir. Hiçbir koşul altında dışarı yalnız çıkma riskini bir daha göze alma" dedi Leydi.

Henry, yeteri kadar zaman geçtikten sonra gelerek duvar halısını alabileceğine karar verdi.

Londra'dan ayrılıyordu; uzun yıllar süreceğini ve ismi listenin tepesine çıkıncaya kadar çok yıpranacağını bilse de Reform Club'ın uzun listesine katılmıştı. Reform Club'ın rahatlığı içinde bir Londra hayatını düşlemeyi seviyordu; personelin ilgi ve dikkati, geniş hizmet ağı hoşuna gidiyordu. Kendi kendine Londra'ya altı aylıkken geldiğini düşündü; babası için Londra'ya gelmek, sürekli yan çizdiği dünyevi bir memnuniyet, isimsiz ve esrarlı bir akıllılıktı.

Bunu biliyordu, çünkü Kate Teyze defalarca Henry'ye, o küçükken Windsor Büyük Parkı yakınında bir kır evi kiraladıklarını ve ailenin en büyük şansının iki sağlıklı çocuğa sahip olmak olduğunu, ayrıca bu iki çocuğun maskaralıklarının aile ile teyzelerinin tüm zamanını aldığını, babalarının ise gerçeği arayış içinde olduğunu anlatmıştı. Büyük Henry her şeyin iyi tarafıyla, Tanrı'nın insan için hazırladığı planla ilgilenirdi; bu planın şifresini çözmeye çalışır ve daha önce kimsenin yaşamadığı şekilde yaşardı. Okurken, yazarken ve çocuklarını yetiştirirken; çevrelerini saran karanlığın içinde, onların barışık, yeniliğe ve iyiliğe açık olmalarını sağlardı.

Henry Londra'dan ayrılmaya hazırlanırken Edmund Gosse alışılmış bir misafir olmaya başlamıştı; Henry'yi rahatsız etmediğinden oldukça emindi ve sadece merhaba demek için geldiğini söyleyip oldukça uzun kalıyordu. Özellikle çocukluk arayışı içinde olduğu bir dönemde başvurduğu pek çok edebi yazın içinden Baba Henry James'in çok az kopyası olan yazılarından birini seçmiş, Atlantik okyanusunu geçerken okumuş ve tahmin edilemeyecek kadar çok etkilenmişti. Henry'nin babasının Windsor Büyük Parkı'nda kiraladığı evde geçen hikâyesinden adeta büyülenmişti.

Henry'nin babası parkın yanındaki bu kır evinde geçen keyifli günlerini kaleme almıştı; Henry daha sonraki yıllarda babasının o evden çok sıklıkla söz ettiğini ve annesinin bu sırada yüzünün karardığını hatırlıyordu. Kate Teyze'nin de yüzü kararırdı fakat Henry'ye defalarca hikâyeyi anlatan kişi de oydu ve Henry dikkatli bir dinleyici olarak, teyzesinin ifadesindeki, hikâyenin yeniden anlatılması olasılığına dair oluşan, o ince memnuniyeti kaçırmazdı. Gosse, Henry'nin evdeki o dönemlerde bebek olduğunu bilmiyordu. Henry'ye babasının tavırlarını sormak için sürekli konuyu açardı. Henry ve William'ı bir arada yakaladığı zamanlardaysa Henry'ye sessiz bir tonla hikâyenin yayını ile ilgili bildiği her şeyi anlatmasını istemişti. Henry ise o zamanlar henüz bir bebek olduğunu, hiçbir şey hatırlamadığını ve tüm tanıtımın kitapta olduğunu söylemişti.

"Fakat ailede konulmuş olması gerekir" dedi Gosse.

"Evet, teyzem Kate anlatırdı ama annem bu konudan hoşlanmazdı."

"Teyzen Kate o sırada orada mıymış?" diye sordu Gosse.

Henry başıyla doğruladı.

"Nasıl anlatıyordu?" diye sordu Gosse.

"O mükemmel bir anlatıcıydı, bu yüzden doğruluğundan emin değilim" dedi Henry.

"Fakat ne söylediğini bana anlatmak zorundasın."

Gosse'ye teyzesinin hikâyeyi nasıl anlattığını aktarmaya çalıştı. İlkbaharın sonlarında bir akşamüzeriydi, hava sıcak ve aydınlıktı, yemek yemişlerdi ve masada kendinden geçmiş bir halde sadece eniştesi kalmıştı. Teyzesinin söylediğine göre çoğunlukla düşüncesizce masadan kalkar, kaleme ve kâğıda uzanıp saplantısal bir tavırla birkaç sayfa yazdıktan sonra beğenmeyip buruşturur, odanın sağına soluna atarmış. Sık sık hızla yerinden kalkıp, tahta bacağını sanki bir yük gibi peşinden sürükleyerek odanın içinde aşağı yukarı yürüyüp bir kitap ararmış. Kitabın anlamı ya da verdiği mesajla yakinen ilgilenirmiş. Kate Teyze o zamanlar, Henry'nin babasının tatlılığı ve büyük babası yaşlı Arnavut William James'in bağnazlığıyla aynı kelimeleri kullanırdı; şimdi her iki anlatım Henry'nin omuzlarındaydı. Kate Teyze'nin söylediğine göre Henry'nin babası, gittiği her yerde Tanrı'nın planının güzelliğini ve sevgisini buluyormuş, oysa eski bağnaz eğitim onun gözlerine inanmasına izin vermiyormuş. Her gün onun içinde savaşlar kopuyormuş. Rahatsız ve çekilmez bir halde olmasına rağmen, arayışlarında saf ve kolaylıkla aşka gelen bir hali varmış. İlk büyük krizi gençliğinde bacağı yanıp kesildiğinde gerçekleşmişti.

Henry, "Benim teyzem Kate'in konuşma biçimi çok heyecanlandırıcıydı. Bana babamı kitap okurken bıraktıklarını anlatırdı. Ilıman bir gündü ve bizi gezmeye götürmüşlerdi. Kriz geldiğinde evde yalnızdı; aniden, sanki gecenin içinde

nereden geldiği belli olmayan anlaşılmaz büyük bir şekil gibi belirmiş; sinirli, gagalamak için acele eden bir kuş gibi bağdaş kurup kenarda tıslayarak, yalnızca onun için gelmiş, onu alacakmış gibi beklemeye başlamış. Kate Teyze'nin söylediğine göre babam bunun neden olduğunu biliyordu, onu yok etmek için gönderildiğini düşünüyordu. O dakikadan itibaren, bir daha asla uzaklaşmayacağına inandığı o şeyin korkunç etkisi altında zayıflamaya başladı. Onu bulduklarında yerde, elleri kulaklarında inliyor, onları çağırıyor haldeymiş. William iki buçuk, bense bir yaşındaydım; onun korkusu, inleyen sesi karşısında biz de korkmuşuz. Kate Teyze bizi hemen oradan uzaklaştırmış. Söylediğine göre William'ın yüzü günlerce sapsarıymış ve odada annesi olmadan uyuyamıyormuş. Elbette o da ben de hiçbir şey hatırlamıyoruz."

Gosse, "Bunun garantisi yok" dedi. "Belki de hafıza manzarayı içinde kilitlemiştir."

Henry sert bir ifade ile "Hayır" dedi. "Hiçbir şey saklanmadı. Hiçbir şey hatırlamıyoruz. Ben bundan eminim."

"Lütfen devam et" dedi Gosse.

"Teyzem, annemin onu yerden kaldırdığını, ilk başta ona birilerinin saldırdığını düşündüğünü anlattı. Bu nedenle ona saldıran adamın neye benzediğini dinlemiş ve ona siyah bir gölge olmadığını, köşede hiçbir tuhaf yaratığın beklemediğini, onun güvende olduğunu anlatmış. Ancak ne onun gözyaşlarını durdurabiliyor ne de tam olarak neler olduğunu anlayabiliyormuş. Sonunda annem onun bir hayvan ya da hırsızdan söz etmediğini anlamış, her ne olduysa bunun onun aklında ve hayal gücünde meydana geldiğini fark etmiş. Anneme göre bu evliliklerinin ilk yıllarında gördüğü kâbuslar gibiymiş ve o zamanlar yaptığı şeyi yapmış. Bir makas alıp, ya-

vaşça ve nazikçe onun tırnaklarını kesmeye, bu sırada yumuşak bir tonla onunla konuşmaya, onu makasın hareketine konstantre etmeye çalışmış. Sonra babam sakinleşmiş ve annem onu odalarına götürüp orada onunla kalmış."

"Fakat annen sizi yalnız bırakmış, öyle mi?" diye sordu Gosse.

"Hayır, elbette değil" diye yanıtladı Henry. "Teyzem bize bakıyordu. O gece biz yataktayken ve babam sonunda sakinleşince, annemle teyzem ne yapacaklarını ve kime danışacaklarını bilmeden oturmuşlar. Annem babamı sakinleştirdiğinde, babam sessizleşmiş, gözleri ve ağzı açılmış. Anlamsız sesler çıkartarak bir şeyler söylüyor ve inliyormuş. Annem ve teyzem babamın güvenilir arkadaşları olan Carlyle ya da Thackeray'dan başka kimseyi tanımıyorlardı ve onlar da evde değillerdi; oysa onlara hastanın, eğer doğru kelimeyse, nasıl iyileştirilebileceğini ya da bu karanlık, korkunç dakikaların nasıl geçeceğini sorabilirlerdi."

"Gerçekten, ne yaptılar?" diye sordu Gosse.

"Babam o gece bizim yaptığımız gibi uyumuş fakat iki kadın sürekli bizi izlemişler. Teyzemin söylediğine göre annem ne olduğunu biliyordu ve her zaman için ne söylendiğinin önemi olmadığına inanırdı. Annem şeytanın filozofu ziyaret ettiğine inanıyordu, fakat bu babamın hayal ettiği ya da aylarca geçen yoğun okuma süreçlerinden sonra hayal dünyasında meydana getirdiği şeytandı. Annem şeytana inanırdı, fakat onu sadece babamın görebildiğini düşünüyordu ve onun için pencerelerin ardında beliren her görüntü tamamen gerçekti. Başka kimse göremezdi; çünkü kimse bu tür karanlık düşünceler ya da inançlar içinde değildi. Oysa babam bu düşünceler içindeydi."

"Fakat sonunda annen ve teyzen ne yaptı?" diye sordu Gosse.

"Kate Teyze'nin söylediğine göre iki çocuk ve evle ilgilenmeleri gerekiyordu; tüm zamanlarını bu alıyordu. Doktorlar babamın sessiz bir ortamda bulunmasını, ne okumasını, ne yazmasını ne de düşünmesini öneriyor, hatta mümkünse ziyaretçilerinin olmamasını istiyorlardı.

Teyzemin o aylarla ilgili hatırladığı en önemli ayrıntı, annem her odaya girdiğinde babamın bir bebek gibi kucaklanmak istercesine kollarını açmasıydı. Gördüğü şeyin geri gelme olasılığından dolayı korku içinde yaşıyordu; bakışlarını odanın köşelerinde ve pencerelerinde dolaştırıp arıyordu. O, onlardan uzak bir dünyada yaşıyordu; konuşması bile güçsüzdü."

"Teyzen senin ve ağabeyinin bu durumdan nasıl etkilendiğini söyledi mi?" diye sordu Gosse.

Henry iç çekti. Arkadaşına neden bu hikâyeyi anlatmaya razı olduğunu bilmiyordu.

"Bu günlerden birinde, o çok yardıma muhtaç bir halde görünüyorken, ben yürümeye başlamışım" dedi Henry. "Bu aniden ve şaşırtıcı bir şekilde gerçekleşmiş, ben kendinden emin ve istekli bir yürüyüşçüymüşüm. Sanki babamla yer değiştirmiş gibiydim. Yavaş, yavaş benim neden çok çabuk öğrendiğimi anlamışlar. William'ı gittiği her yerde takip etmek istermişim; onu aç gözlerle izler ve diyelim ki William dışarı çıktığında ya da odanın diğer tarafına yürüdüğünde, onu takip edip sıkıca tutunurmuşum; tabii ki William bu duruma çok sinirlenirmiş. Kolay gülmezmişim, fakat yürümeye başladıktan sonra William'ın yaptığı, bana komik gelen her şeye gülmeye başlamışım. Kate Teyze'nin söylediğine göre İngiliz yazı başladığında ev halkı huysuzlaşmaya başlamış."

Gosse, "Ne kadar garip olduğunu tahmin edebiliyorum" dedi.

"Elbette, sonunda, babamın bilgisi ve zekâsıyla doruklara tırmandığı en önemli an gibi, her şey unutulmuş ya da tarihe gömülmüş" dedi Henry.

"Fakat bu onlar için de aynı mı?" diye sordu Gosse.

"Hayır" diyerek gülümsedi Henry." Hayır, Kate Teyze, kendisi ve kız kardeşi için durumun asla aynı görünmediğini söylerdi. Ve onların dehşetine karşılık babam, gelen tüm misafirlere ve yabancılara başından geçen karanlık olayı anlatıyordu. Ve okumuş olduğun gibi babam plajda Bayan Chichester isimli bir hanımefendi ile tanışır ve ona gördüklerini anlatır. Bayan Chichester hemen yanıt verir: Onun başına gelen şeyin aslında başkalarının da başına geldiğini ve bu olanların, onun büyük planı anlamasının bir işareti olduğunu söyler. Tanrı'nın insan için tasarılarını ve bunun gibi şeyleri anlamak için, bu konuları hiç kimsenin bilmediği kadar iyi bilen İsveçli filozof Swedenborg'ü okuması gerektiğini söyler. Babam okumaya tövbe etmiş olsa da Londra'da Swedenborg'ün iki kitabını okur ve bu kitaplardan biri o akşamüzeri başına gelen şeyin büyük bir boşluk olduğunu düşündürmüş ve daha sonrasında duyduğu hiçbir şey yeniden fikrini değiştirmemişti. Bu boşluk, Tanrı'nın bizim beğenimize sunduğu dünyaya atılan bir adım gibi görünüyordu ve ısrarlarımız, zevklerimiz, düşüncelerimiz ve duygularımız derinden kutsanmıştı. Böylece babam yeniden mutlu oldu ve Swedenborg'ün etkisiyle görevinin tüm insanlığa gerçeği anlatmak olduğuna inanmıştı, bununla İngilizler konuşma dillerinin zenginliğinden dolayı Amerikalılardan daha çok ilgilenmişlerdi."

"Bu belki de senin neden buraya döndüğünü de açıklıyordur" dedi Gosse.

"İngiltere'ye mi?" diye sordu Henry.

"Olayın gerçekleştiği yere yakın olmak için. Konferanslarda söylediklerine göre çocuk her şeyi alır, saklar; fakat asla dedikleri gibi bilinçsizce özümsemez."

"O halde, William neden burada değil?"

"Bilmiyorum" dedi Gosse. "Bu bir sır."

"Belki bunu bir daha konuşmak istemediğimi söylersem anlarsın" dedi Henry.

Henry günlerce çalışamadı ve sabah uyandığında, Gosse'ye hikâyeyi anlatmış olduğu için, kendini pişmanlık içinde buldu; bu olayı ancak aklından çıkararak huzur içinde planlarını yapmaya devam edebilecekti.

Henry bazı günler çok fazla ve çok hızlı yazdığına, bunun da İskoç'u zorladığına inanıyordu. Hikâyeler bir kez yayınlandıktan sonra onlara daha az ilgi göstermeye başlamıştı; yayın aşamasında bir kez yazıları kontrol etmiş, sonra unutmuştu. Yeni koleksiyonu olan *Mahcubiyetler* yayınlandığında; bir hikâye hakkında Gosse'nin söyleyecek çok şeyi vardı, Henry böylece Gosse ile konuşmaya hazır olmak için hikâyeyi yeniden okudu. Bu hayalet hikâyelerinden biriydi, ismi *'Geldiği Yol'* idi ve Henry hikâyeyi yeniden okuyunca, onu tamamen para kazanma endişesiyle yazdığı kanısına vardı. Gosse öncelikle ilk kişinin ses tekniği üzerine konuşmak istedi; ikna yeteneği olmadığına inanıyordu. Henry onun hikâyedeki genel serseri rolüne göre çok kibar ve nazik olduğunu düşünüyordu. Fakat hikâye hakkında aralarındaki konuşma birkaç kez görüşmelerine neden olunca, bu onu rahatsız etmeye başlamış, bu sırada Gosse de başka bir konuyla ilgilenmeye başlamıştı. Gosse okuyucular hayalet hi-

kâyelerine inanmasalar, hayalet hikâyelerinin bu kadar revaçta olmayacağında ısrar ediyordu. Aynı zamanda hem tüm hayalet hikâyelerinin rasyonel bir ifadeye ihtiyaçları olduğunu düşünüyor hem de imkânlar dâhilinde korkutucu olmaları gerektiği konusunda ısrar ediyordu.

Henry aynı fikirde değildi. O, hikâye en saçma konuyu bile içerse bir şey önermelidir, diye düşünüyordu; fakat düşüncelerini Henry'ye kabul ettirebilmesi için tarzı her ne kadar şiddetli bir heves ve büyük bir rahatlık gerektirse de Gosse'nin fikri ilgisini çekmişti. Henry, 'Geldiği Yol' koleksiyonda olduğu için pişmandı, onu o şekilde bırakmamalıydı. Gosse'nin bu durumu fark etmesineyse içerlemişti.

O akşamlardan birinde Gosse ile birlikteyken, kısa sürede Lamb Evi'ni elde edişini anlattı; ona hırdavatçı Bay Milson'un nasıl onun inzivaya çekilmesine ve mutluluğuna yardımcı olduğunu anlattı. Sonra Gosse'ye Howells'ın ziyaretinden söz etti; böylece finansal sorunlarına Amerika yayını ile nasıl yeni çözüm olasılıkları oluştuğunu ve neredeyse cehenneme dönmek üzere olan hayatını kurtarışını anlattı.

"Rye" diyerek güldü Gosse, "orası kışın hafta içi gerçekten ölüdür fakat hafta sonları daha iyi olduğunu söyleyebilirim."

"Eğer ben Poe olsaydım, kapısı mezara açılan, bilmediği bir eve taşınan karakteri yazardım" dedi Henry.

"Londra'yı özleyeceksin ve bu, sorunu çözecek; kırsal hayatın tedbirsizliği seni korkutup kaçıracak" dedi Gosse.

Henry, Howells'ın araya girmesinin de yardımı ile Colliers'e yeni bir hikâye sözü verdi ve not defterlerine danışıp,

Gosse ile modern hayalet hikâyesinde inanılırlık konusunda daha çok konuşmaya başladı, ancak ona çalışma planlarından söz etmedi. Bu kez hikâyenin temelini oluşturabildi, ilk kişinin sesini öykü anlatıcısı olarak arkada bıraktı ve sanki hafta sonu partisinde okunacakmış gibi planladı. İskoçu korkutmayı planlıyordu; bu nedenle hikâyeyi yazdırmaya başladığında onun her hareketini, yüz ifadesinin her şeklini ve kıpırtısını dikkatle izlemeye başladı.

Anlatıcının üslubu kurallara bağlı ve gerçekçi olmalı, kadın kahramanın tarzı, herkes tarafından beğenilmeliydi; her yeni olayı zekâsı ve hisleriyle çabucak kavramalıydı. Anlatıcısını tamamen uyumlu, yetenekli, otoriter, kendini işine adamış, konuyu en iyi şekilde bağlayabilen, şikâyet etmeyen biri olarak tanımlamıştı. Her okuyucunun otomatik olarak inandığı ve güvendiği bir ifade istiyordu, fakat edebi üslubu elli yıl öncesinin havasını vermeli (kadın kahramanımız istekli bir okuyucuydu), yazın güçlü cümlelerle kesilmeliydi.

Bu iki yıldan fazla bir süredir not defterlerinde yatan bir hikâyeydi ve bu süre içinde ara sıra aniden gelen ilhamlarla tamamlanmıştı; fakat Colliers'teki yeni editörü için böyle korkutan, dramatik ve okuyucuyu saran, onların daha fazlasını istemesine neden olan bir hikâyeye ihtiyacı olana kadar hiçbir zaman ete kemiğe bürünmeye bu kadar çok yaklaşmamıştı. Bu ona Başpiskopos'un anlattığı, Canterbury'deki büyük evde aileleri tarafından mürebbiyenin bakımına bırakılan ve mürebbiyenin hiçbir koşul altında aileleri ile ilgili detay vermediği belirsiz hikâyeydi.

Bu çıplak kemikleri etle donatmak kolaydı; iyi kalpli, güvenilir bir kâhya küçük kızı nazik ve güzel, erkeği ise etkileyici ve gizemli yapmaya; evi farklı eski bir ev yapmaya, kadın kahramanımız olan mürebbiyeyi büyük bir maceraya yön-

lendirmeye yetti. Mürebbiyenin hiçbir yeteneğinin ya da içsel sorgulamalarının yansımamasını istedi, okuyucunun onu sadece neye dikkat çektiği ve neyi gördüğü ile bilmesini istedi.

Ev bomboştu ve sesler yankılanıyordu. Mürebbiyenin baktığı iki çocuk, terk edilmiş olmaları konusunda hiçbir şey yapmıyor, kendilerini mürebbiyelerinin komutasına bırakıyorlardı ve iyi kalpli kâhya sanki kurtarıcı gibi, onlara ihtiyaçları olan şeyleri sağlıyordu. İçeride ve dışarıdaki tüm sesler ve tınılar kötülük habercisi gibiydi. Gece olduğunda ve Henry yazmaya başladığında, mürebbiye çocukların güçsüz ağlayışlarını ve ön kapıdan gelen hafif ayak seslerini işitti. Henry odasında aşağı yukarı yürürken kelimeleri seçti, o sırada bir şeye benzemeyen sözler karanlıkta ya da ışıkta ne olduğuyla ilgili anlam kazanabilirdi.

Hikâyeye para kazanma, sözleşme şartlarını yerine getirme kaygısıyla başlamıştı ve öykünün geniş çaplı okuyucuya ulaşmasını isteyerek, yıl bitmeden bitirmek için seri şekilde çalışmaya başladı. Yine de yavaş yavaş kendini onlar için tuhaf kişilikler hayal ediyormuş gibi hissetmeye başladı; mürebbiye hiçbir şeyden ödün vermeyen, dayanma gücü yüksek bir kişilikti. Henry, genç Miles ile küçük Flora'nın kendilerine özgü karakterlerini ortaya koyana ve mürebbiyenin sözlerini oluşturana kadar, kadın bunun farkında değildi.

Henry her seferinde hayaleti tanımlamaya kalktığında Peter Quint'in tehdit eden varlığıyla karşılaşıyordu ve başka hiçbir şeyin önemi kalmıyordu. Tek başına sahnenin kendisi, evin boşluğu ve mürebbiye için yeni oluşu, zamanla ona, çocuklara ve kâhya Bayan Grose'a evdeki varlık gerçek gibi gelmeye başlamış; Henry'nin, hikâyeyi ortaya çıkardıkça ürpermesine neden olmuştu. McAlpine'in ilgi duyduğuna dair izlere rastlamış fakat bunu açıkça duymamıştı. McAlpine'e hikâyeyi

nasıl bulduğunu sormak kuralları çiğnemek anlamına gelirdi. Çoğu kez McAlpine'i düşünmeden çalışmış, Remington'un sesinin bile değişiklik yapmasına izin vermeyeceğine kendini inandırmıştı. Çoğu zaman sadece ses ve mürebbiyenin tepkileri üzerine yoğunlaşıyordu. Asıl amacı okuyucunun, mürebbiyenin neden çocukların ailesini araştırmadığı sorusuna yönlenmesini engellemekti; mürebbiyenin tek başına olduğunu, tek başına hareket etmesi gerektiğini yeterince detayla, ani ve birbirini takip eden gelişmelerle sunmak niyetindeydi. Okuyucunun ikna olup mürebbiyenin gözü kulağı olmasını, onun içine girerek, sorgusuzca onunla yaşamasını sağlamak istiyordu.

Hikâye on iki haftada bölümler halinde Colliers'te yayınlandı. Son teslim tarihine yetiştirmekte hiç zorlanmamıştı. İskoç sessiz ve hatasız iş sunumuyla destekleyiciydi. Cümleleri sesli kurmak, onlara el yazısına döktüğündekinden çok daha büyük bir güç ve sağlamlık katıyordu. Aynı akşam onların bir kopyasını incelemesi çabuk düzeltme yapmasına yardımcı oluyordu. Her zaman ne yapacağını, hangi düzeltmeleri yapacağını ve hangi bölümleri sileceğini biliyordu. Ve Kensington'daki bu daireyi önünde sonunda kaybedecekti; kiralaması gerekecek, bir şekilde elinden çıkartacaktı, fakat bir daha onun olmayacaktı ve her gün odalarında dolaşırken, daha sonra ihtiyaç duyabileceğini düşünerek havasını içine çekiyordu. Gün boyu yalnız ya da Leydi Wolseley ile çıktığı alışverişler, Edward Warren'a evdeki çalışmalarla ilgili danışması dışında, misafirleri ya da onu rahatsız edenler olmuyordu. Akşam yemeğine dışarı çıkıyor ve davetleri kabul etmeyi tercih ediyordu. Sonuçta hepsi sona erecek ve geçmişin bir parçası olarak kalacaktı. Londra'dan ayrılacaktı.

Çalıştığı her sabah, tamamen heyecan ve korku yüklü olayları kurgularken; kendi durumu aniden gözünün önüne geliyor ve onu tereddütle beklemeye teşvik ediyordu. Bu sa-

bahlardan birinde, mürebbiyesi onu yatağında zannederken Flora'yı yatağından çıkmış şekilde kurguladığı sırada, onun isminin Flora yerine Alice olması gerektiği konusunda bir tereddüt yaşadı. Kendini konuşmadan önce düzeltti. Hikâyesi kendine çok gerçekçi, zengin ve heyecan verici görünüyordu; sadece hayaletle değil, yoğunlaştırılmış detayları ve acısıyla etkiliyordu. Kendi dehşetinin hikâyesiyle yarışıp kazanabilirdi. Bitmişti; durması ve yatak odasına gidip, yalnız başına camdan bakması gerekiyordu. Ve McAlpine'e giderek, bugün ona daha fazla ihtiyacı olmadığını söylemesi gerekiyordu. Bu, diye düşündü; sekreterinin yüzünde şaşkınlık ifadesi gördüğü ilk ve tek andı, bu ifadeyle eşyalarını topladı ve hiçbir soru ya da yorum yapmadan ayrıldı.

Alice beş ya da altı yaşında olmalıydı. Newport'a geri dönmüş ya da belki oraya ilk defa gitmişlerdi ve birkaç gün için anne ve babası orada olmadığından, Kate Teyze ona bakmış; Alice küçük varlığı üzerinde normalden çok daha büyük bir baskı hissetmiş, çocuk bu durumu teyzesine söylediğinde, kadın bunu kabul etmeyi Alice sinirleninceye kadar reddetmişti. Henry'nin hatırladığına göre, Alice ağabeylerinin desteğini istediğinde onu önemsememişlerdi; böylece Alice suratını asmış ve somurtmaya başlamıştı. Alice sonra bu durumun birkaç gün süreceğini ve ailesinin geleceğini öğrenince, Kate Teyze'ye itaat etmeye karar vermiş ve eğer Newport için gerekliyse, itaatkar bir kızın parlak bir örneği olmuştu.

Ağabeyleri de dâhil, kimse Alice'in Kate Teyze'ye ilerleyen aylarda nasıl davrandığına dikkat etmemişti. Kate Teyze şikâyet edemezdi, çünkü Alice'in ona olan tavrı ara sıra ortaya çıkıyor, çoğunlukla arkasından gerçekleşiyordu. Eğer Kate Teyze gülümserse ya da bir misafir karşılarsa küçük yeğeni eteklerinde bitiyor, gülerek onun taklidini yapıyordu. Konuş-

masının her ayrıntısını, 'Ah, vay canına,' deyişini, 'iyi, iyi, iyi,' deyişini bile, bire bir taklit ediyordu.

Alice sıklıkla teyzesine sırıtan bir suratla bakarken bulunabilirdi, fakat bunu asla annesinin anlayacağı şekilde uzun sürdürmezdi. Hiçbir neden yokken onu takip eder, arkasından ayaklarının ucuna basarak yürür, orta yaşlı evlenmemiş kadının taklidini yapmaya çalışırdı.

Kate Teyze Alice'in bu çabalarını görmez ve ondan öç almaya çalışmazdı; böylece ebeveynler yaz aylarını çocuklarının hiçbir sorunu ile yüzleşmeden, huzur içinde geçirmişti. William, Alice'in tepkisinden çok hoşlanıyordu. Alice uyanınca teyzesine oyun oynama fikri aklına geliyor ve uyumadan aklından gidecek gibi görünmüyordu. Ancak Alice büyümeye başladığında bundan bıkmıştı.

Bu Henry'nin Miles ve Flora için kurduğu dünyaydı; onlar, onun masum, güzel ve terk edilmiş çocuklarıydı. Onların kişisel varlıkları bir yana, kabiliyetleri pek masum işlere yönelik gibi görünmüyordu. Hikâyesine bildiği her şeyi kattı; kendi hayatını, İngiltere'de yalnız kaldıkları dönemde Alice'inkini; babalarını korkudan kara gölgenin geri dönme olasılığının ailesinin üzerinde her zaman süregelen etkisini ve sonunda gideceği eski evde geçirmekle yüz yüze kaldığı gelecek yılları, mürebbiyesi gibi umutla fakat kurtulamadığı kötü bir sezgiyle bekleyişini hikâyesine kattı.

Şimdi Alice ölmüş, Kate Teyze onun mezarının başında, hiçbir şeyin farkında olmayan ebeveynler toprağın altında ve William millerce ötede, her zaman kalacağı kendi dünyasındaydı. Ve şimdi Kensington'da sessizlik hakimdi, ne evde bir ses vardı ne de uzaktan gelen anlaşılmaz bir feryat; kendi büyük yalnızlığıyla, acıyla çalışan belleğiyle baş başaydı; geçmiş kollarını uzatmış, teselli arar gibi ona doğru geliyordu.

YEDİ

NİSAN 1898

İstediği fotoğraflar gelmişti; biri yakın çekimdi ve ayrıntıları açıktı; Komutan Shaw tarafından yönetilen 54. Massachussets Alayı'nın askerlerinin nöbet değiştirme anlarını anıtlaştırmış, diğeriyse daha uzaktan çekilmişti; Boston Parkı'nı ve Aziz Gaudens Anıtı'nı köşeden gösteriyordu. Henry fotoğrafları daha iyi bir ışıkta görebilmek için cam kenarına götürdü ve sonra yeniden masaya döndü; masada William'ın mükemmel bir sanat eseri olan anıtı basit ve gerçekçi bir şekilde anlattığı mektubunu buldu. William'ın ses tonundaki kesinliği duyabiliyordu. William, Amerikan ordusunun ilk siyah alayı olan 54. Alay'ın anıtının resmi açılış konuşmasında, kardeşleri Wilky'nin de bu alayda görev yapmış olduğuna işaret etmişti. William, anıtın açılışı sırasında kırk beş dakika boyunca konuşmuş ve sonra iki saat boyunca geçit alayının arkasında gezinmişti. Henry'ye bu tuhaf olayla ilgili hislerini yumuşak ve şairane bir şekilde, geçen zamanın sanki ona gerçek değilmiş gibi geldiğini ifade ederek anlatmıştı.

Henry için ona cevap yazmak, orada olmak için her şeyini verebileceğini söylemek, zavallı ölmüş erkek kardeşleri için doğru kelimeleri kullanmak kolaydı; Wilky orada olsaydı Boston Parkı'ndaki anıtın üstü açılırken bundan çok etkilenir, bu tören onun için çok şairane anlamlar yüklü olabilirdi. Henry, William'ın konuşmasının bir kopyasını mektuba ya da fotoğraflara ek olarak göndermediğini fark etti ve bunun hakkında yorum yapması gerekmediği için memnun oldu. William, tümüyle erkeksi tavırları ve korkusuz görüşleriyle toplumsal bir figür olmuştu. Bu nedenle Yankilerin asaleti ve Kuzeylilerin kahramanlıkları, özellikle de 54. ve 55. Alayların efsanevi ölümleri hakkında kırk beş dakika boyunca konuşabilmişti; Wilky ve Bob da bu alaylarda görev yapmıştı.

Henry'nin İç Savaş'la ilgili ilk hikâyesindeki cümleleri, geçen yıllar boyunca aklında kalmıştı: "Seferinin başarısı, meraklıların halen peşine düştüğü günün gazetelerinde raporlandı. Benim yazılmamış tarihe olan ilgim ve bugün yaptığım iş, resmin diğer tarafıyla ilgilidir." Ve gün boyunca aralıklarla fotoğrafları incelerken kendi konuşmasının ve kendi resminin diğer tarafının nasıl olacağını, 54. Alay ve İç Savaş hakkında neler söyleyebileceğini düşündü. Ayrıca, açılışta William'ın konuşmasını alevlendiren, cevaplaması için yöneltilmiş, patavatsız bir soru ilgisini çekti. Bu William ve Henry hakkındaydı; hafif fısıltılar, neden iki kardeşten birinin özgürlük uğruna savaşmadığını soruyordu.

❧

Babasının tahta bacağının hikâyesi çocukluğunun sık sık anlatılan zevklerindendi. Henry hastalık belirtileri gösterirse, düşüp yaralanırsa ya da yorucu bir işi tamamlarsa, sanki ola-

ya şahit olmuş gibi anlatan annesinden hikâye sözü alırdı. Babasının oyun oynamayı seven bir çocuk olduğunu ve ona karşı çok ilgisiz olan ailesinden uzak olunca mutlu olduğunu anlatırdı. Arkadaşlarıyla oynarken çok daha hoşnut olurdu. Parkta oynadıkları bir oyun vardı ki çok tehlikeliydi ve sıcak hava balonlarıyla oynanıyordu. Sıcak havanın yükselmesi için gereken ateşi, terebentin kullanarak yakıyorlardı. Balon alevlendiğinde dikkatli olmak gerekiyordu, çünkü yanan balon üzerinize, saçınıza ya da kıyafetlerinize gelebilir, böylece siz de alev alabilirdiniz; bunları anlatırken annesinin yüzü ciddi bir ifadeye bürünür, sesi alçalır ve ciddileşirdi, çünkü terebentin kolayca ve yüksek derecede tutuşabilen bir maddeydi.

Henry, 'kolayca tutuşabilir' sözünü seviyordu ve annesinin onu tekrar etmesini sağlıyordu. Küçük yaşlarından beri onun ne anlama geldiğini biliyordu. Fakat o gün, diye devam etti annesi, babası terebentinin kazara pantolonuna sıçrattı ve o da içine düştüğü tehlikeyi fark etmeden, diğer çocuklarla birlikte balonların havalanmasını seyretmek için ayağa kalktı ve balonların birer birer tutuşarak uçuşunu izledi; bu arada diğer çocuklar etrafa kaçışmıştı.

Fakat senin baban, diye devam etti annesi, yanar haldeki balonun parkın hemen yanındaki, içinde çok sevdiği atların bulunduğu ve arada ahır görevlilerinin onları beslemesine izin verdiği ahıra doğru süzüldüğünü gördü, bir süre sonra balon ahırın üzerindeki samanlara indi; tehlikeyi fark ederek, ahırın çatısına doğru koşmaya başladı, yangını durdurmak için hızla çatıya çıkan merdivenleri tırmandı. Fakat -annesi şimdi Henry'nin elini tutuyordu- baban alevlerin arasında kaldığında, alevlerin çok güçlü olmadığını ve samanların henüz yanmaya başlamadığını gördü; ancak sonunda alevler pantolonundaki terebentine ulaştığında, henüz on üç yaşında

olan baban, alevler arasında kaldı ve kimse ona yardım edemedi. Bağırarak saman kaplı çatıdan kaçmaya başladı, fakat yangından kurtarılıncaya kadar iki bacağı feci halde yanmıştı ve biri kesilmek zorunda kaldı.

Diz kapağının üzerinden kesildi; hikâyenin burasında annesi elini Henry'nin dizine koyup ne kadar acı verici bir şey olduğunu, babasının ne kadar cesur olduğunu, bağırmamak için nasıl çaba harcadığını anlatırken, Henry geri çekilmeden annesini dinliyordu. Babanın yatakta geçirmek zorunda kaldığı iki yılın ardından koşup oynayamayacağı bir geleceğin onu beklediğinin farkına vardı, diye devam etti annesi. Tahta bir bacağı olmak zorundaydı ve bacağının kesilmesinin verdiği acı, onun dayanıklılığı için büyük bir testti.

Annesinin sesi biraz daha yumuşamıştı; tuhaf olan bu kazanın ona sadece iyi sonuçlar getirmesiydi. Bundan sonra babanın babası değişmişti, önceden sayısız işleriyle meşgul olurken -annesi Henry'nin bu sırada söylediği 'sayısız' kelimesini İncil'den hatırlayıp başını sallayışını izledi- annesi ise geniş ailesinin diğer bireyleri ve çocuklarıyla ilgileniyordu. Ancak kazadan sonra oğullarının ihtiyaçlarıyla ilgilenmeye, ona karşı yeni ve derin bir şefkatle yaklaşmaya başladılar; böylece baban kendini ailesinin sevgisiyle sarılmış ve korunmuş hissetti. Başta yanından hiç ayrılmadılar; babası oğlunun acısını hissediyor, paniğini paylaşıyor, çok defa gözyaşlarıyla yanından ayrılmak zorunda kalıyordu. Sonra yeniden düzelmeye başladığında, ailesi onun ihtiyacı olan her şeye sahip olduğundan emin oldu ve senin baban oyunların, yarışların rüyasını aklında kurduğu dünyada ve kitaplarda kurgulamaya başladı. Annesi, Henry'nin babasının daha önce Amerika'da hiç kimsenin yapmadığı bir şeyi yaptığını ve kendisini insanın dünya üzerindeki kaderini, Tanrı'yla bağlantısını çözmeye adadığını an-

lattı. Kendisine Tanrı bilimini ve İncil'i temel almıştı; ilk iki yılında canı ne isterse onu okuyor, elbette düşünmek için çok zamanı oluyordu. Baban böylece yüce araştırmasına başladı, diye anlatmayı sürdürdü annesi. Sonra Emerson'la dost olduklarında, Emerson sürekli Henry James'in avantajı var, diyordu; o acı çekmeyi ilk elden biliyor; okuma yazmayı okul müdürlerinden ve öğrencilerden uzakta öğrendi. Annesi, Emerson'un her zaman babasına gerçekten orijinal bir akla sahip olduğunu söylediğini anlattı. Pazar günleri ve tatillerde yolculuk yaparken, okul olmadığı günlerde diğerleri oyun oynarken ya da çocukça aptallıklar yaparken, Henry annesine yakın olurdu; onun işlerini bitirmesini bekler ya da ona yardım ederdi, ancak sonunda işleri, bitirmesi için Kate Teyze'ye bırakıp, sessizce oturmaya giderlerdi ve annesi Henry ile konuşur, ona bir şeyler okur ya da birlikte etrafı toplayıp düzenlerlerdi.

❧

Aile üç parçaya bölünmüştü; eğitimleri babaları tarafından sürekli denetlenen William ve Henry, gürültü etmekteki ustalıkları ve birilerinin yardımı olmadan hayatlarını sürdüremeleri babalarını mutsuz eden Wilky ile Bob. Babaları, Wilky ile Bob'un yaşlarının birbirine çok yakın olması nedeniyle okula birlikte gitmelerinin onları bir yönden kötü bir yönden de iyi etkilediğini düşünüyordu. Wilky, Bob'un dikkatini toplamasına yardım edebilir, Bob ise Wilky'nin etkisi altında yabancılara karşı daha makul davranıp, onları sıcak karşılayabilirdi. Üçüncü parçaysa Alice'di; Alice tamamen bağımsız bir cumhuriyetti.

Özellikle Newport'ta insanlar, onlara babalarının ne iş yaptığını sorduğunda, James çocuklarının beşi de cevap ver-

mekte zorlanırdı. Babaları gelirini mirastan, kiralardan ve hisselerden sağlıyordu, fakat bu onun gelirinin sadece bir kısmıydı. O aynı zamanda bir tür filozoftu ve bazen dersler verip, makaleler yazıyordu. Fakat bunların hiçbiri birkaç sözcükle ifade edilemiyor, basit bir yanıt oluşturmuyordu. Babası onlara bu konuyla ilgili bir öneride bulundu ve kendisinin işinin gerçeği aramak olduğunu söyledi. Bu çok daha kafa karıştırıcı olmuştu. Büyüdüklerinde ise sıklıkla sorulan ikinci bir soru, kafalarının iyice karışmasına neden olmaya başlamıştı. Kendileri gelecekte ne olacaklardı? William, başta ressam olacaktı; Bob, diğerlerini güldürerek manifaturacı olacağını söylüyordu. Alice açıkçası evlenip eş olacaktı. Fakat Henry ve Wilky ne olacaktı? Bu soru, babalarının pek ilgisini çekmiyordu, annesi ile de konuşulmamıştı; bu nedenle etkisini yitirmişti, çünkü eğer birileri ailelerinin tuhaf olduğunu düşünüyorsa, bunu tüm Newport dünyası kabul etmek zorundaydı.

Henry'nin babası değişiklikler ve yeni başlangıçlar yapmak istediğinde her konuyu herkesle konuşmaya açık olurdu ve Tanrı'nın politikayı, insanlığın refahı için bir araç olarak gördüğü olasılığından yola çıkarak, politikayı tartışma isteği giderek çoğalmaya başlamıştı. Aynı zamanda İç Savaş başladığında, bu sadece onu anladığı için değil, ilerleme ve acımasızlık arasında olduğu için ilgisini çekmişti. Kazanan ya da kaybeden taraf olmayabilirdi, fakat ülkesindeki toyluktan olgunluğa ve gerçeğe olan büyük geçiş çok önemliydi.

Yine de İç Savaş'ın ilk günlerinde Henry'nin babası, umutsuzca oğullarının askere alınmasını önlemeyi istiyordu. Baba Henry kendi oğullarının savaşa katılabileceğine inanmıyordu; çünkü var olan ya da yerine gelecek olan hükümetin dürüst bir insanın yaşamına değmeyeceğini düşünüyordu.

Babası, ailesi için öngörülü bir dikkatin ve politik açıdan bir şeyleri aşmış olmanın hazzını keşfetmişken, Henry Newport'taki evlerinin merdiveni altında büyük bir paket bulmuştu; üzerinde eski rakamları ve somon rengi bir ambalajı vardı; onu adeta meleklerin eşliğinde güvenle odasına getirdi. Paketin içi kitaplarla doluydu; kitapların üzerindeki Saint Beuve, Goncourts, Mérimée ve Renan isimleri onun için sadece renksiz, aileye özgü, yurtsever ve dindar bir dünya anlamına gelmiyordu. Bu isimler aynı zamanda sadece sınırları zorlayan modern aklı, düşünüş tarzını ve deneme yazılarını, kişisel konumu ciddi bir eforla sağlamlaştırmayı değil, bir oyundaymış gibi sahip olup kullanmayı öngörüyordu.

Odasının kapısının kapanmasıyla orada kendi varlığı ile yalnız kaldı, hayatını keşfetmeye başladı. Sadece yemeklerde ortaya çıkıyor ve diğerlerinin maskaralıklarına ciddiyeti, soluk yüzü ve sıska görüntüsü ile sessiz kalmayı tercih ediyordu. Artık hiçbir şey yalnız başına geçirdiği zamanlardan daha önemli değildi, sadece paketteki kitaplarla değil, yalnızca Henry'nin gözüne ilişen Fransız yazar Balzac ile de ilgileniyordu; Balzac'ın *İnsanlık Komedisi*'ni incelemek, kendinin konuyu o kadar zengin ve açıklıkla, o kadar keskin bir ilgi merkezi oluşturarak ifade edemeyeceğini anlaması için yeterli olmuştu.

William Harvard'a gidiyor ve Wilky, Emerson ile Hawthorne'un desteklediği, karma öğretim veren, Bob'un hâlihazırda bırakarak, teknesine binip üzücü bir şekilde ayrıldığı Sanborn'u bırakmak için harekete geçmişken; Henry'nin annesi, ikinci oğluna sanki hastaymış gibi kitabi bir özen gösteriyordu. Onu koruyor, babası da dâhil kimsenin onun hakkında yorum yapmasına izin vermiyordu. Baba Henry, kendi içinden gelen sesi dinledikten sonra yasaklamadan hissettiği

cömertlik duygusuyla yorumsuzluğu onaylanmış anlamına geliyordu.

Henry'nin annesi günde iki üç kez Henry'nin odasına bir fincan taze süt ya da küçük bir kutu balla ya da bir sürahi soğuk su ile sessizce giriyordu. Kapıyı çalmadan içeri giriyor ve çoğunlukla konuşmuyor; oğlunun çalışmasını bölmek istemediği için sessizce hareket ediyordu. İlk kez, diye düşündü Henry sonraları; Bayan James, kocasının kendisini rahatsız edecek ihtiraslı, güvensiz imalara başvurmadan, okuyarak ve düşünerek kişinin gizli hazlarını keşfetme ve araştırma ihtiyacıyla ilgili teorilerine tanıklık ediyordu.

Newport'ta sakin yaz akşamlarından birinde, annesi Henry'nin odasına gittiğinde, oğlunu kucağında kitabıyla sandalyesinde uyuyakalmış halde buldu. Annesinin elini alnında hisseden Henry birden uyanarak, kaygıyla bakan annesiyle karşılaştı. Annesi hemen alt kata inerek, yatağını düzenlemesi için hizmetçiyle geri geldi; yatağı yapılırken annesi, ferahlaması için terle ıslanmış çamaşırını çıkartmak istedi. Bu da işe yaramazsa doktor çağıracağını söyledi ve artık Henry'nin yatması gerekiyordu. Annesi, kendini çok fazla zorladığını ve dinlenmesi gerektiğini söyledi. Kendini zorlamadığını biliyordu, sadece sıcak bir yaz günüydü ve uykuya dalmıştı ancak Kate Teyze'nin de gelmesiyle o artık bir hastaydı; ailede hastalara gösterilen tüm yakın ilgi onun üzerindeydi.

Annesi, Henry'nin yemeklerini odasına taşımaya başlamıştı ve evdeki misafir grubu ona uygun gelmediği zaman özür dilerdi, çünkü Henry, hoşlandığı birileri geldiğinde yatağından kalkıp onlarla gezintiye çıkardı. Annesi hastalığını oğluyla tartışmıyordu ve oğluna nasıl olduğunu sorduğu zaman bunun nedeni, durumunun aynı mı yoksa daha mı iyi olduğu-

nu öğrenmek için oluyor, onun hasta olmadığını söylemesine izin vermiyordu.

Sonra aralarında gizli bir anlaşma başladı; bu ikisinin de rollerini, sıralarını ve hareketlerini bildiği bir oyundu. Henry yavaş yürümeyi ama asla koşmamayı, gülümsemeyi ama kahkaha atmamayı, kararsız kalmayı ve beceriksiz olmayı, yardım isteyerek beklemeyi öğrendi. İştahla yemek yememeyi ya da kana kana içmemeyi öğreniyordu.

Bundan kısa bir süre sonra Henry'nin ülkesine hizmet etmemekle ilgili, acemi askerlerle arasında gerçekleşen neşeli ve ateşli bir konuşmayı duyan annesi, artık onu daha büyük bir endişe ve müsamahayla izlemeye başladı. Sık sık, sabahları uyandığında annesini odasına girmiş, nazikçe ve gülümseyen bir ifade ile başucunda otururmuş kendisini izlerken buluyordu.

Böyle, gücünü sakladığı ya da görevlerini yerine getirmek için hazır olduğunu gizlediği bazı zamanlar olmuştu. O Ekim ayında Newport'u saran sert rüzgârlar, sahilin köşesindeki ahırda çıkan büyük yangının yayılmasına neden olmuştu. İki caddenin tümü; barlar, dükkânlar, ahırlar, özel mülkler tehlike altındaydı ve sonunda bir ahır, içindeki atlar, arabalar ve gerekli eşyalar güvenli bir yere alındıktan sonra yanıp kül oldu. Sağlığı elverişli her insana, kuyulardan ya da sarnıçlardan su taşıyarak yangını durdurmak için ihtiyaç duyuldu. O gece Henry'nin etrafında çılgınca bir koşturmaca ve büyük bir gürültü hakimdi ve Henry hiçbir şey düşünmeden sadece çalışıyordu. Yangın söndüğünde, annesinin her zaman endişe duyduğu sırtı ve kolları ağrımaya başlamıştı.

Annesi ve teyzesi, Henry'nin ne yaptığını onlara haber veren Bob ile birlikte, evde onu bekliyordu. Onun kanepeye

oturmasına yardım ettiler ve sıcak banyo hazırladılar. Henry, ailesi onun için telaş ederken kanepeye uzanıp, gözlerini kapattı. Annesinin ağzını bıçak açmıyordu. Sonra sıcak banyosunun hazır olduğu haberi gelip, Henry yıkanıp kuruyunca ve yatağa gitmek için hazır olunca, annesi oğlunun sırtını incittiğiyle ilgili endişesini dile getirdi. Annesi, hasarın kötü olup olmadığını ancak sabah öğreneceklerini söyledi. Artık saat çok geç olmuştu ve Henry, uyuyabildiği kadar çok uyumak istiyordu.

Sonraki gün, akşam yemeği zamanına kadar kalkmadı. Annesi ona yavaş hareket etmesi gerektiğini söylüyordu. Aşağıya inmesine yardımcı oldu. Yemek salonuna, ona yaslanarak girdi; rahatça geçebilmesi için teyzesi ve babası sandalyelerini çekti. Henry'nin oturmasına yardımcı oldular ve onu dikkatle izleyerek, yeniden güç toplaması için bir şeyler yiyip içmesine yardımcı oldular. Sonra annesi, yeniden yatağına yatması için ona yardımcı oldu ve birkaç gün yemeklerini odasında yedi; bu süre içinde tüm ev halkının sempatisini kazanmıştı.

Henry takip eden aylarda Fransızca tercümeye başladığında, babası da savaş hakkındaki fikrini yavaş yavaş değiştirmeye başlamıştı. Savaşın sadece teoride desteklenen bir değer olmadığını, gönüllü olarak desteklenen değerler sonucu oluştuğunu görmeye başladı. Ve fikirlerini ailesiyle birlikteyken masada açıklamaya başladığında, savaşa katılmak için ruhen henüz çok genç fakat ateşli bir hevesle istemek için çok yaşlı olan Bob, annesi Henry hakkındaki endişesini abartmış durumdayken, babasının bu görüşlerinden bir hayli etkilenmeye başlamıştı.

Savaş başlamadan önce ya da başladıktan sonraki ilk aylarda, Henry ya da annesi ne Henry'nin hastalığı ve belirtileri hakkında konuştular ne de Henry bu süre boyunca etkilendiği hastalığın belirtilerini yansıttı. Ne hastalıktan dolayı içine

düştüğü yetersizliği bir oyun ne de kendini tuhaf bir rolü oynar gibi görüyordu; onunla yaşamaya başlamıştı. Annesinin komplosunu sürdürmesine izin vermek, onun suçunu paylaşmak dışında, başka bir olasılık üzerine düşünmemişti; yalnızken bile içtenlikle hastalığını yaşıyordu.

Savaşın ilk yılında, savaşa katılan kuzenlerinden, Minny'nin ağabeyi William Temple ve Gus Barker'dan haberler gelmeye başlamıştı; William Temple, ölmüş babasının onuruna ilk gününde yüzbaşı unvanını almıştı, James erkeklerinin sivil kalması ve Henry'nin yararsızlığıysa William Temple'ın yüzbaşılığının yanında çok az ilgi görmüştü.

Henry'nin annesi oğlunun isimsiz, belirsiz hastalığını anlamıştı; ifadesiz acılarına isimsiz olarak devam edemezdi, profesyonel bir teşhis gerekiyordu. Babası seçkin bir cerrah olan Dr. Richardson'ı görmek için ona Boston'a kadar eşlik etti; oysa Kate Teyze'ye göre doktor bu ününü, ölen eşinin servetine borçluydu.

Henry, babasıyla yalnız kalmayalı oldukça uzun zaman olmuştu. Boston'a yolculuklarında baba Henry, ikinci oğlu ile kendisini ilgilendiren tek konu olan savaşın sonunda Amerika'da yaşanacak değişiklikler hakkında konuşup konuşmamak konusunda derinden endişeli ve şüpheli görünüyordu. Çoğunlukla sessizdi, fakat içine kapanık değildi. Sanki aklı bir şeylerle meşgul, sonuca ulaşmak üzere olan biri gibi görünüyordu. Boston'a vardıklarında, baba Henry yürümekte Newport'ta olduğundan çok daha fazla zorlanıyor gibiydi; sanki büyük kente geldiklerinde tahta bacağının gücü azalmıştı.

Dr. Richardson'ın yüzü hastasına bakarken küçük, keskin bir gülümsemeyle aydınlandı ve bu gülümseme parlak gözlerine ve etrafı özenle tıraş edilmiş ağzına da yansıdı. Baba Henry, yolculuklarının uzunluğundan, kaç çocuğu olduğundan, onla-

rın konumundan ve yeni Amerika için umutlarından söz etmeye başladığında ise doktor sessizleşti. Baba Henry'nin konuşmasını dinleyip düşünürken, gülümsemesini çatık kaşlı bir ifadeyle değiştirdi. Onun konuşmasını bitirmesini beklerken bakışları soğuklaştı. Ve babası Henry'nin bitirmek niyetinde olmadığını fark ettiğinde, doktor yerinden kalkıp hastasına doğru ilerledi. İki eliyle Henry'nin üzerindeki kıyafetleri çıkardı. Henry soyunmaya başladığında, babası sendeleyerek yerinden kalktı; bunu fark eden doktor hemen onun sandalyeye oturmasına yardım etti. Henry'nin belden yukarısı çıplak kaldığında, doktor halen konuşmamıştı. Henry'nin kollarını başının üzerinde havaya kaldırmasını sağladı ve sonra yavaşça, özenle kollarındaki kemikleri, omuzlarını, göğüs kafesini incelemeye başladı. Sonra dikkatli bir şekilde omurgasına dokunmaya başladı. En sonunda onu yüz üstü yatırdı ve aynı işleme devam etti. Sonra Henry'den iç çamaşırı hariç üzerindekileri çıkartmasını istedi; elini kalçasının üstünde kalça kemiğinde gezdirdikten sonra omurgası, kolları ve omuzlarında önceden uyguladığı işlemi devam ettirdi; Henry irkilene kadar sertçe bastırdı.

Henry ağrının nerede odaklandığı, acının nasıl olduğu sorulacak diye bekleyip, kendini cevap vermek için hazırlamıştı, fakat doktor sessizce, parmaklarıyla metodik bir şekilde kontrol etmeye devam etti. Sonunda geniş kâseye doğru dönüp ellerini ıslatıp sabunladıktan sonra havluyla kuruladı. Henry'ye kıyafetlerini uzattı ve giyinmesi için işaret ettikten sonra ayağa kalkıp gerildi.

"İyi bir egzersiz hastayı iyileştirecektir" dedi. "Erken kalkmak, erken dışarı çıkmak bazı durumlar için iyi bir tedavi yöntemi değildir, ancak bu genç adam için çok iyi bir yöntem.

Durumu mükemmel, tüm hayatı önünde parlıyor. Size bu iyi haberleri vermek benim görevim. Oğlunuzla ilgili hiçbir

sorun yok. Ayrıca otuz yıllık deneyimime dayanarak söyleyebilirim ki endişe verici hiçbir bulguya rastlayamadım."

Henry ceketini almak için eğildiğinde, Dr. Richardson onu işaret parmağı ve başparmağıyla boynundan sımsıkı tutup, Henry'nin yüzü acıdan buruşana, elinden kurtulmaya çalışana kadar bastırmaya devam etti. Doktorun eli güçlüydü.

"Erken kalk, erken dışarı çık" dedi. "Daha iyi bir tavsiye alamazsın. Şimdi evine dön."

Bundan yıllarca sonra bile, doktorlardan nefret ettiğini düşündü ve kafasında *Washington Square*'in en kaba, en çirkin figürü; Dr. Richardson'a benzeyen Dr. Sloper'i ve onun profesyonel alışkanlıklarını yok etti. Tüm küçük düşürücülüğü ve kabalığına rağmen bu ziyaret, sonunda ciddi bir bel ağrısı problemi olmadığını ortaya çıkarmıştı. Ancak Dr. Richardson ziyaretinden sonra, nefret ettiği kabızlık illetine tutulmuştu ve tekrar yeni bir illete neden olurlar endişesi ile doktorlardan uzak durma kararı aldı.

❧

Henry günlerinin büyük bir kısmını William'ın ona gönderdiği fotoğraflara bakarak geçiriyordu, Lamb Evi'nin alt katının odalarından birindeki masanın üzerine onları yaymıştı ve Boston Parkı'ndaki anıta gitgide daha çok saygı duyuyordu. Kendi ismi ölüler ya da gaziler listesinin arasında kolaylıkla olabilirdi, oysa o şimdi erkek kardeşinin hatırası ve gazilerle gurur duyuyordu.

Rye'da, yeni hayatından zevk alıp, yeni romanı üzerinde çalışarak etrafı keşfetmeye başlamıştı; ilk defa kendini evinde hissediyor, başka hiçbir şekilde bunun bu kadar kolay olabile-

ceğini sanmıyordu. Kendi sınıfından diğer pek çok genç adam gibi asker olmak ve savaşmak için dünyaya gelmediğini düşündü. Onun bu tür şeylerden uzak kalmasını aklı sağlamamıştı; bu daha çok korkaklığından kaynaklanmış ve yeni şehrinin arnavutkaldırımı caddelerinde yürürken, neredeyse Tanrı'ya bu durum için şükredecek kadar minnettar hissediyordu. Bu memnuniyeti kalıcı kılmak ve kardeşi Wilky'ye olanları unutmamak için fotoğrafları göz önünde tutmak istiyordu.

Boston'daki o gün üzerine ceketini giydiği anı ve babasının doktora para ödeyişini, sonra beraber caddede yürümelerini hatırladı. Dönüş yolculuğundaki sessizlikleri daha farklı bir nitelikteydi. Dönerken babası daha derin düşünceler içindeydi. Henry, her ikisinin de annesine ne söyleyeceklerini bilmediklerini düşündü.

Onunla Newport'taki evin kapısında karşılaştıklarında, her ikisinin de oldukça ciddi olduğunu ve ifadelerinin kaygılı olduğunu hatırladı; öyle ki annesi onlara sonradan haberlerin bu kadar kötü olmayacağını düşündüğünü söylemişti. Henry'nin ölümcül bir hastalığı olduğunu sanmıştı ve sonradan teşhisin iyi olduğunu, sırtının ağrısının kötü olmadığını öğrenince ferahlamıştı.

"Dinlen" dedi annesi. "Dinlenmen yeterli olacaktır. Uzun yolculuğun ardından bir süre dinlenmek sana iyi gelecektir."

Henry annesinin bu sözlerinin ardından babasına baktığını ve babasının doktorun tavsiyesini söyleyeceğini umduğunu hatırladı. Ancak babası ceketini çıkartmakta zorlanıyordu ve yardıma ihtiyacı vardı. Sonunda ceketi çıkıp askıya asıldığında, babasının bir kitap alıp okumak için yerleştiğini anımsadı. Henry, babasının gecenin sessizliğinde bile doktorun

gerçekte neler söylediğini açıklayamayacağını tahmin ediyordu. Daha sonrasında da Henry ve babası arasında, annesini aldatmak gibi gizli bir anlaşma olmamıştı. Henry şimdi düşündüğünde babasının asla eşine, oğlunun mükemmel bir sağlığı olduğu ve oğlunun hasta olduğu hakkındaki yargısının yanlış olduğu konusunda bir itirafta bulunmadığını düşündü.

Annesi Henry'nin halsizlik ve zayıflığının, ilgi ve sempati görmek için bir yöntem olduğu ihtimali ile yüz yüze gelebilirdi. Hastalığın bu kadar ciddiye alındığı bir ailede, bunu oyun olarak kullanıyor olması ortaya çıktığında, herkes tarafından Henry ile birlikte babasının da dürüstlüğünden kuşku duyulabilirdi.

Henry, 'erken kalk, erken dışarı çık,' sözleriyle, kendisinin tedavi ediliş şekli arasındaki çelişkiyi düşünmek için, babasının zamana ihtiyacı olduğunu düşünüyordu. Babasının, belindeki eğikliğin öyle ya da böyle, bir şekilde kendiliğinden düzeleceğini düşündüğünü, düzelmezse bile, bunu Tanrı'nın eseri olarak kabul edeceğinin bilincindeydi. Odasında tüm yaz boyunca aylak bir halde, annesi ve teyzesi tarafından şımartılmanın, babasını bir anda kitabını bir kenara bıraktırarak ayağa kaldırıp, gözlerinden ateş çıkarak Henry hakkında bir şey yapılması gerektiğine karar verdiğini söylemesini bekledi.

Dikkatlice hareket ederek, Harvard'da uygun bir kursun olup olmadığını William'a, sonra koleje girmek üzere olan arkadaşı Sargy Perry'e danıştı. Babasının tahmin edilemez durumu ve bunun nedenini anlayamıyordu. Ailesinin gözünde tembel olmayı bırakıp, kariyer planı yapmaya karar verdi ve William bu durumu onayladı.

"Papazlığı düşündün mü? Harvard'da ilahiyat okumaktan başka bir şeye ihtiyacın yok, tövbe ve Tanrı sevgisiyle tedavi olabilirsin."

William'ın dalga geçmesine izin vermişti, fakat onun konudan uzaklaşmasına izin vermedi. Kariyerinin uzun soluklu planlanmasında acele etmek için yeterince gençti. Bu nedenle tüm yaz yalnız kalmak, arzularının hükümdarlığını kurması için bir fırsat olmuştu. Ve William 'hukuk' dediğinde, bunun en makul seçenek olduğunu fark etti. Ailesinin erkek çocuklarının aynı yoldan gittiğini biliyordu. Fakat her şeyden öte, hukuk okumak kulağa ciddi ve kararlı bir ifadeyle tınlıyordu ve ayrıca bu yön değiştirmek anlamına da geliyordu. Bu babalarına heyecan vermiş olabilir ve bir daha -özellikle Henry söz konusu olduğunda- böyle bir heyecanı kabul etmeme duygusunda olabilirdi.

Annesi şansını denemek isteyerek ya da babasının konu hakkındaki sessizliği karşısında, sırtının pek iyileşmediğini düşündüğünü söylemeye başlamıştı. Bir gün, biraz egzersiz yapmanın dinlenmekten daha iyi sonuç verip vermeyeceğini merak etti. Henry, annesinin kararsızlığından ve endişeli havasından, babasının ona açıkça hiçbir şey söylemediğini fark etti; fakat Henry geleceği hakkında, ona hiçbir şey sorulmadan karar verilebileceği yönünde bir tehlikenin oldukça yakınlaştığının farkındaydı. Anne ve babası yataklarına yatmadan önce, akşam bu konuyu konuşup, sabah kararlarını ona kahvaltıda duyurabilir ve bu durum düzeltilemeyebilirdi.

Henry doğru zamanı bekledi. İkisine birden ihtiyacı vardı. Önce kendi değişken durumundan söz edecek ve sonra geleceği hakkında aldığı kararı anlatacaktı. Ne yapacağı konusunda açık bir fikri olmadığını ifade edecekti, fakat bunu yaparsa durumu biraz tehlike altına giriyordu; eğer bu kapıyı uzun süre açık bırakırsa babası onu çabucak kapatarak, kilitleyebilir ve onun Kuzeyli güçlere girmesi konusunda son noktayı koyabilir, diğer seçenekleri tamamen dışlayarak durumun

vahim ve ciddi bir hal almasını sağlayabilirdi. Bir an önce konuyu açması, ayrıca William ile konuştuğunu söylemesi gerekiyordu; William'ın babasını destekleyebilecek kaprislerinin de işe karışması risk almasına neden olabilirdi. Avukat 'olmak' istediğini söyleyemezdi, babası 'olmak' kelimesine takılabilirdi; olmak olgusunun akıl, saygı ve yetenek gerektirdiği konusunda ders vermeye kalkışabilirdi. Buradan çıkarımla babası, eğer sen biri 'olmazsan', avukat 'olamazsın' diyebilirdi. Babası bu tür bir dilin Yaratıcının bize verdiği büyük armağana saygısızlık olacağını öne sürebilir, Yaratıcımız bizden varlığımızla hayata ve güzelliğe ilerlememizi istiyor diyebilirdi.

Hayır, bu nedenle kararını avukat olmak şeklinde değil, hukuk okumak şeklinde ifade etmeliydi; aklını direkt ve doğru bir disiplinle ifade edecek şekilde programlamalıydı. Eğer bu sözleri doğal ve içtenlikle söyleyip, geleceğe dair umutlarının bu noktada kesiştiğini, böyle bir karara ulaştığını ifade edebilirse babasını heveslendirebilir, annesi de bu durumun sonuçlarını dikkatlice ölçerek kabullenebilirdi.

Önce annesine gitmeyi ve planını ona anlatmayı düşündü fakat bunun için artık çok geç olduğunu biliyordu. Her ne şekilde olursa olsun babası dışlandığını düşünecekti. Durum böyle olunca Henry'nin hasta sırtı da gündeme gelebilir, konuşma farklı bir noktada ilerlerken, planlanmamış bir şekilde, yeni kararların önüne geçebilecek yönlere ilerleyebilirdi.

Onları hayal ettiği şekilde buldu, babası okuyor ve annesi sessizce odada dolaşıyordu.

"Sizinle yeni durumum hakkında konuşmam gerekiyor" dedi Henry.

"Otur Harry" dedi annesi, masadan sandalye çekerek, elleri önünde birleşmiş şekilde otururken.

"Benim için karar verme zamanının geldiğini biliyorum ve bu kararı almak için çok düşündüm, fakat belki de bu yeterli olmadı ve hayatımı nasıl yaşamam gerektiği, ne yapmam gerektiği konusunu aydınlatmam için belki bana yardım edersiniz diye sizi görmeye geldim."

"Onun nasıl bir hayat yaşaması gerektiğine açıklık getirmek zorundayız" dedi baba Henry. "Bu hepimizin sorunu."

"Bunun farkındayım, Baba" dedi Henry ve sessizce bekledi. Babasının o an onun için bir kariyer planlayamayacağını ve sabah erken kalkıp, erken dışarı çıkması gerektiğini ifade edemeyeceğini biliyordu. Konuyu karar noktasında değil, tartışmaya açık şekilde bırakmıştı. Babasının gözlerinin parlamaya başladığını ve Newport'ta ailesinin farklı bir sabahla başlamasından, muhtemelen dalgalanmalar olacağından ötürü zevk almaya başladığını görebilmişti.

Kimse ordudan söz etmemişti fakat sohbet onun etrafında dönüyordu; kimse onun hastalığından söz etmemişti fakat o da havada kalmış bir konuydu. Henry ilk başta özel hiçbir şeyden söz etmemeye dikkat etmişti; sadece huzursuzluğundan, hırslarından ve bu durumu aydınlatmaya ihtiyacı olduğundan -aydınlatma sözcüğünü defalarca kullanmıştı- ve neler yapabileceğinden söz etmişti.

"Başlı başına Amerika ilgimi çekiyor baba. Onun gelenekleri, tarihi ve elbette geleceğiyle ilgileniyorum."

"Evet, fakat bu tüm Amerikalıların ilgi alanı, hepimizin zamanımızı ve enerjimizi bırakacağımız mirasa adamamız gerekiyor" dedi babası.

"Amerika gelişiyor ve değişiyor" dedi Henry, "bu durum ciddi ve eşsiz bir yaklaşım tarzı gerektiriyor."

'Ciddi' kelimesini kullanmasının hatalı olup olmadığını merak etti; babasına konuya yaklaşımının daha az ciddi olduğu izlenimi bırakabilirdi. Babası kolay incinirdi fakat şu anda aklı çok doluydu ve harekete geçecek durumda değildi. Henry babasının son sözlerin ardından değişen ifadesine baktı ve gözleriyle, yüz ifadesinin sertleştiğini fark etti. Babasının bu şekilde değişmesini seviyordu ve bu çok sık gerçekleşmeyen bir durumdu. Annesine bakmıyordu.

"Peki sen ne yapmak istiyorsun?" diye sordu babası.

O sırada Baba Henry sanki çok güçlü, yetki sahibi, bağnaz bir sertlikle konuşmuştu. Bu tavrın, para ve planlar üzerine konuşulurken babasının aldığı tavrın aynısı olduğunu düşündü Henry.

"Tarihçi olmak istemiyorum" dedi Henry. "Daha kendine özgü bir şey istiyorum. Kısacası efendim, sizinle hukuk okuyabilir miyim diye konuşmak istedim."

"Ve hepimizi hapisten uzak tutacaksın, öyle mi?" diye sordu babası.

"Ağabeyine Harvard'da katılmak ister misin?" diye sordu annesi.

"William, Harvard'ın Amerika'da en iyi hukuk eğitimi veren yer olduğunu söyledi."

"William hiçbir zaman kanun nedir bilmez" dedi babası.

Yasal sistemi değiştirme fikri, Amerika'yı değiştirmenin bir kısmıydı; bu nedenle babasının konu hakkında daha çok konuşup ilgilenmesini sağlamıştı. Konuyu geniş açıdan ele aldığında konunun darlığı karşısında doğabilecek endişelerden vazgeçti. İki büyük oğlu zamanlarını Amerikan değerlerin özgürlüğü ve kişisel haklar için sürdürülen savaş sırasında kütüphanelerde geçirebilirlerdi. Baba Henry oğlunun seçimine

gölge düşürmek istemiyordu; annesi de uysal sessizliği ve gülümsemesiyle oğlunun Harvard'da hukuk okumasına onay vermesini destekliyor gibiydi.

Bunun ardından Henry, yazı babasının onu izleyen sinirli bakışlarından ve annesinin yardımlarından uzak geçirme fırsatını buldu. Rahat bırakılmıştı. Anne ve babası kendilerini Wilky, Bob ve Alice için endişelenerek oyalayabilirdi. Henry odasının boğucu sıcaklığının tadını çıkarabilir; babasının her an kapısında belirip ona, ülkesinde savaş olduğunu, ülkesinin ona ihtiyacı olduğunu, askeri disipline uyma, üniforma giyip kışlalarda yatma, askeri yürüyüşlere katılma zamanı geldiğini söylemesi endişesi olmadan her istediğini okuyabilirdi.

Hukuk okuması konusunda babasının onunla aynı fikirde olduğu günlerde Henry, Hawthorne'u keşfetti. İsmini Emerson ve Thoreau'yu bildiği gibi biliyordu elbette, bazı hikâyelerine de göz atmış, ona diğer ikisinden daha az dikkat etmişti; çünkü yazılarında durgunluk ve bir tür çıplaklık sezmişti. Sıradan ahlaklı insanların, sıradan ahlak hikâyeleriydi; narin, net ve önemsiz konulardı. Henry ve bu tür konuları konuştuğu Sargy Perry de edebiyatın en değerlilerinin, en zengin ve güçlülerinin Napolyon'un hükümdarlığını yaptığı ve saldırdığı ülkelerden çıktığına inanıyordu; edebiyat Roma paralarının değdiği topraklarda yerleşmişti. Aklına Hawthorne'un *İki Kez Anlatılmış Hikâyeler*'i geldi; Perry ve Henry'ye teyzelerinin anlatmış olabileceği tüm sosyal detayları ve yok olan duygusal manzaraları anımsatıyordu.

New England hakkında yazmaya çalışmış yaşayan her kişinin; zayıf sosyal havaya, yoksun olunan görgü kuralları

ve ahlak sisteminin azalan etkisine karşı koymaya çalışmasının bir tür yazgı olduğu sanılıyordu. Henry, tüm bunların bir roman yazarını mutsuz kılabileceğini düşündü. Ne hükümdarlık ya da mahkeme, ne aristokrasi, ne diplomatik görev, ne ülkeye özgü beyefendiler, ne saraylar ne de kaleler, ne malikâneler, ne ülkeye özgü eski evler, ne papaz evleri, ne sayfiye evleri ne de otların sardığı harabeler, ne katedraller, ne manastırlar, ne de küçük Norman kiliseleri; ne edebiyat ne de romanlar, ne müzeler ne de resimler, ne politik elit ne de sporcular vardı. Eğer bir roman yazarı için bunlar olmazsa hiçbir şeyin olmayacağını düşündü. Çeşitlilik ve dramatize edilebilir hayatlar olmazsa, sadece yetersiz geleneklerin yetersiz duyguları temsil edilir. Henry'ye, Troloppe, Balzac, Zola ve Dickens eğer New England'da doğmuş olsalardı, yaşlı birer vaiz ya da çılgın, ateşli okullular olurlarmış gibi geliyordu.

Henry, yeni okuduğu *'Kırmızı Harf'* hakkında Perry'nin korku ve merakla karışık bir saygıyla konuşmasına şaşırmıştı. Perry, Henry'nin onu dikkatle okuması konusunda ısrar ediyordu ve birkaç gün sonra Henry'nin henüz kitaba başlamadığını görünce hayal kırıklığına uğramıştı. Oysa Henry ilk birkaç sayfaya bakmış, oldukça can sıkıcı ve gülünç bulmuştu; sonra bir şeylerden dolayı kafası karışmış ve romanı bir kenara bırakmıştı. Yeniden denediğinde baştaki komik açılışın, mezarlıklardan ve hapishaneden ahlaka uygun şekilde söz eden yapının, uygun bir alt yapının, çeşitlilik gösteren sosyal dünyanın olmayışından kaynaklandığını fark etti. Hawthorne sanatsal niteliği, ciddiyet ile değişmişti. Bunun aynı büyük babasının sahip olduğu gibi bağnaz bir erdem olduğunu düşündü. Bu tür bağnazlıkları okumaktan hoşlanmadığını Perry'ye söyledi ve erdemlerini somutlaştırmış atalarını okumaktansa on-

ların bu erdemlerine, yani eğer bunlar erdemse, karşı çıkan kitapları okumayı tercih ettiğini ekledi.

Henry tercümesini yapmaya kalkıştığı Mérimée'nin hikâyeleri ve etkilenmeye başladığı Alfred de Musset'nin oyunlarıyla meşgulken, Perry'nin ısrarlarıyla kitabı birkaç gün yanında tuttu. Bunların yanı sıra Hawthorne'un tespitlerindeki renk yoksunluğu, karakterlerin zayıflığı, yavaşlığı ve katı tarz Herny'yi kitapla daha fazla zaman geçirmek konusunda doğruladı.

Baştaki sayfalardan dolayı, devamındaki sayfalar için istekli değildi. Kendi hislerine göre kitabın etkisi hemen oluşmuyordu ve sözcükleri sıraya koymaya başladığında bile etkilendiğinden ve devam edeceğinden emin değildi. *Kırmızı Harf*'in nerede ısındığını ve okuduğu Balzac romanlarındaki güce sahip olduğunu bilmiyordu. Aralarda ailesiyle yemek yediğinde ve gece çöktüğünde kitabı bir kenara bırakarak, Hawthorne'un New England tarzı günlük, önemsiz anlamsızlığından, komik konuşma, davranış ya da tavırlarından sıkılmamayı deniyordu. Hawthone'un yazılarından, ne kadar kaprisli ve dik kafalı olduğu anlaşılıyordu. Çok iyi bir şans ve fırsat yakalamış olmasına rağmen basit bir davranış, basit bir kurgu dünyası, inançların basit kurulumu ve gelişmesiyle onları karanlık ve sembolik bir ormanla, büyük, yoğun bir günah ve şeytana uydurma ile sarmıştı. Henry, Hawthorne'un hayatı keşfetmediğini düşündü; onun, sembollerin ve imgelerin hayatı hareket halinde tuttuğunu hayal ettiğini düşündü. Maddenin seyrekliğinden, toplumun sınırlılığı ve soğukluğundan, gelişmemiş tekdüze ilişkilerden, renksiz inanışlardan; yani Hawthorne New England'daki eksikleri avantaj olarak kullanarak hikâye üretmek için pürüzlü ve sürekli bir vizyon oluşturmuş ve Henry, bu durumu o yaz gecesi fark etmişti.

Okuduğu pek çok kitabı Perry ya da belki William dışında hiç kimse ile konuşamıyordu fakat bu kez durum farklıydı ve sonraki gün ailesine Hawthorne'u sorabilirdi. Babası bu soru karşısında birden heyecanlanmıştı. Bunun nedeni ise söz konusu roman yazarı ile altı ay önce tanışmış olmasıydı. Özel olarak davet edildiği Boston'daki Cumartesi Sabahı Kulübü'nün bir toplantısında Hawthorne'u bulmuştu. Babasının söylediğine göre bu buluşma bir açıdan tatmin edici değildi, çünkü Frederic Hedge konuşmasına, hatta çoğunlukla saçma olan konuşmasına ara vermemişti; bu nedenle Hawthorne'un ne söylediğini duymakta zorlanmıştı. Zaten pek konuşmamıştı, çok utangaçtı fakat bundan daha da önemlisi taşralı ve bir tarz sahibi olmayışıydı; ot biçerek ya da patikalarda gezerek mutlu olabilecek biri gibiydi. Henry'nin babasının hatırladığı onunla ilgili en önemli şey, yemek geldiğinde başka hiçbir şeyle ilgilenmeden, bakışlarını tabağa dikerek, obur bir şekilde yemeğe başladığı ve kimsenin ona bu sırada soru sormaya cesaret edemediğiydi.

Kate Teyze, yıllar önce Boston'da Hawthorne'un kız kardeşlerinden biriyle tanıştığını söylemişti; sayısı oldukça az olan güzel hanımlar arasından en güzellerinden biri olarak sıyrılıyordu. Genç hanım, ağabeyinin evlendikten sonra her şeyden elini eteğini çektiğini, ailesinin ısrarlarına rağmen yemeklerini bile kilitli odasında yediğini anlatmıştı. Kate Teyze'nin söylediğine göre Hawthorne tüm gün dışarı çıkmaz, odasının küçük penceresinden yansıyan ışık dışında güneşi görmezmiş. Yaşadığı Salem'de akşamlar dışında yürüyüş yapmayı nadiren seçermiş. Kız kardeşinin Kate Teyze'ye anlattığına göre sıkıntı veren saatlerde yazar, sahilde millerce yürür ya da merakla Salem'in uykuda olan sokaklarında gezermiş.

Söylediğine göre bu onun eski günleriymiş ve hayatını ilk kez bu kadar kapalı yaşadığı dönemlermiş. Ayrıca Kate Teyze kız kardeşinin, Nathaniel'in yazar olarak yaptığı çalışmalardan bir peni bile kazanmadığını söylediğini eklemişti.

Baba Henry, Wilky ve Bob'a yazarın oğlu olan Julian ile Sanborn'da yaptıkları çalışma hakkındaki fikirlerini sordu. Wilky, Julian'ın iyi bir arkadaş olduğunu söylemek dışında, söyleyecek bir şey bulamadı. Bob ise masadaki diğer aile üyelerine, o ana dek Hawthorne'un papaz olduğuna inandığını söyledi. Sadece kadınların hikâye yazdığını sanıyormuş.

Henry'nin annesi o ana kadar konuşmamıştı. Gülen aile üyelerinin sesini kesip araya girerek, tüm Hawthorne kız kardeşleri tanıdığını ve Nathaniel'in top oynarken yaralandığını, yıllarca çok acı çektiğini ve bu durumun onu yatağa bağladığını söylemişti. İnsanlardan uzaklaşıp yazar olması bu döneme rastlıyordu.

Henry, Perry'i bularak kitabı konuşmak ve yazarı hakkında öğrendiklerini anlatmak isterken, aslında Perry'nin Nathaniel Hawthorne hakkında daha çok şey bildiğini öğrendi. Nathaniel sıklıkla Avrupa'ya özellikle de İngiltere ve İtalya'ya seyahat ediyordu, yani babasının söylediği gibi taşralı bir budala değil; çok okuyan, çok seyahat eden, büyük ihtimalle Amerika'daki en sofistike zekâlardan biri, ciddi bir sanatçıydı. Yazın kalan kısmında Henry ve Perry Harvard'a girmek için hazırlanırlarken, Hawthorne'un tüm kitaplarını birkaç defa okuyarak, izlenimlerini paylaşmak için birçok kez bir araya geldiler.

Savaş, ilk defa o yaz, tuhaf bir şekilde uzak gibi gözüküyordu. Portsmouth Koruluğu'ndaki açık hastaneye bile pek ilgi olmamıştı. İyileşmek üzere olan askerleri, çadırlarda ya da kabaca yapılmış kulübelerde yatan hastaları ziyaret edebilecekleri söylenmiş ve en fazla rağbet turistler ve olaylara seyirci kalanlar tarafından gösterilmişti. Henry, Perry ile birlikte gemide giderlerken yaralıların kaybettikleri kol ve bacaklarına bakmamayı nasıl başarabileceklerini ve ne diyeceklerini bilmiyorlardı. Kampa vardıklarında Henry önce ortamın ne kadar sessiz olduğunu düşündü; her ikisi de kime danışacaklarını ya da kimden izin alacaklarını bilmiyorlardı. Kimse yanlarına gelmeyince, çadırın önündeki bir kütükte iç çamaşırlarıyla oturan, tıraş olmamış askerle durumu özetleyen bir dille konuştular. Askerin sesi yumuşaktı, fakat ses tonu biraz farklı, gözlerindeki tüm enerji kaybolmuş gibiydi. Bu iki ziyaretçinin istediği yere gidebileceği ve herkesle konuşmakta özgür olduklarının dışında hiçbir şey söylemedi. Sonunda ne yapacaklarını bilmedikleri anda Perry, askere para verdi ve asker parayı aldığını kimsenin görüp görmediğini kontrol ederek aceleyle cebine koydu.

İçeride hasta, yarı ölü halde askerler yatıyordu; Newport'tan gelen iki genç adam onları dikkatle incelemeye başladı. Henry ilk olarak çoğunun ne kadar genç, narin ve acemi olduğunu fark etti. Perry ile ayrılıp askerlerin arasına karıştıklarında Henry, onlara karşı derin bir şefkat duydu ve onları teselli etmek istedi. Açık yaralar, kan ve bandajlar vardı etrafta fakat ateşli ve enfeksiyon kapmış durumdaki askerler çoğunluktaydı. Nereye gidebileceğini düşündü, bakışlar onun üzerindeydi ve bu bakışlar düşmanca ya da erişilemez değildi. Başta çok konuşmamaya dikkat etti; ses tonu genel duruşuna ve kıyafetlerine eklendiğinde kötü bir şekilde zenginleşebilir, bu durum ziyaret ettiği askerlerden daha çok utanmasına neden olabilirdi.

Askerlerden birinin kendinden daha genç olduğunu fark etti; sarışın ve mavi gözlü bir gençti, gözleri korku ya da dehşetten tamamen yoksundu. Oğlana nazikçe, nasıl yaralandığını sorup, cevabını duymak için eğildi. Oğlan ilk başta hiçbir şey söylemedi, başını salladı fakat sonunda durup konuşmaya başladı ve sanki tek problemi oymuş gibi merminin nasıl bacağına girdiğini hissetmediğini anlattı. Böcek ısırığından başka bir şeye benzemediğini ve sadece elini değdirdiğinde başlayan berbat bir yanma hissinden söz etti. Oğlan, beklemekten nefret ettiğini söyledi; hiçbir şey yapmadan oturmaktan, emirler doğrultusunda bir yönden diğer yöne yürümekten, sürekli sonu gelmeyen söylentileri dinleyerek beklemekten ne kadar çok nefret ettiğini anlattı.

Henry oğlana iyileşeceğinden emin olduğunu söyledi, fakat çocuk ne aynı fikirde olduğunu belirtti ne de itiraz etti. Henry onun, gençliğiyle uyuşmasa da soğukkanlı olmayı öğrendiğini düşündü. Şiddetli acı bir şekilde ruhuna girmişti ve orada geçit vermez bir sertlikle bekliyordu. Henry, acaba oğlanın ailesinin, onun bacağını kaybettiğinden haberi var mı ya da onun kendi oğulları olduğunu biliyorlar mıydı, diye meraklandı. Ona ailesine mektup ya da haber göndermek isteyip istemeyeceğini sormayı düşündü, fakat sorabileceğini sanmıyordu. Eğer enfeksiyon temizlenmezse yeniden ameliyat olması gerekebilir ya da ölebilirdi ve Henry çocukla elinden geldiğince doğal ve nazik şekilde konuşmaya kendini zorlarken onun cesaretini, onu bekleyen durum karşısındaki rahatlığını anlamaya çalışıyordu. Sonunda hiçbir şey düşünemez hale geldiğinde, çocuğa para teklif etti ve yaralı genç teklifi sessizce kabul ettikten sonra, iyileştiğinde ona yardımının dokunabileceğini düşünerek Newport'taki adresini verdi. Oğlan adresi inceledi ve gülümsemeden başını

salladı. Henry ona okuyabiliyor mu diye sormaya cesaret edemedi.

O akşam Newport'a dönüşte gemi yavaşça eve doğru ilerlerken güvertede Perry ile ayrı ayrı oturdular. Titreyen ve kaybolan ışığı izlerken bir kez daha, kendini ayrı tuttuğu Amerika'ya dâhil olmuş halde buldu. Dikkatle dinlemiş fakat ne cevap vereceğini bilememişti. Genç adamın çadırın içindeki hayatını hayal etmeye çalıştı; kurtulmak için mücadele edişini, eve gitmeyi umut ederken en kötüsü için bekleyişini düşündü. Bir an, cerrahın bıçağını kılıfından çıkarıp bacağı kesmesini ve her türlü morfinin, viskinin verilişini, ağzının nasıl tıkaçla kapatılışını ve kollarının arkadan bağlanışını düşündü. Genç arkadaşına sarılıp ona yardım etmek, en kötüsünün geçtiğini söylemek, onu ailesinin evine götürerek orada bakılmasını sağlamak istiyordu. Askere yardım edip onu teselli etmek istediği kadar çok odasında yalnız olmayı istediğinin de farkındaydı; gecenin başlamasıyla birlikte kitabını bırakıp kâğıt ve kalemini alarak, sabaha kadar kimsenin kapısına gelmeyeceğini bilmenin verdiği rahatlıkla yazmak istiyordu. Bu iki tutku arasındaki boşluk onu üzüntüyle sardı; acı ile korku ve zevk ile memnuniyet arasındaki fark içinde derin bir hüzne daldı.

Ve şimdi, sıcak akşamda gemi ile geri dönerken, yumuşak bir şekilde yerleşen ufku izlerken bu bencilliğin dışındaki; birinin acımasızca etinin, damarlarının, sinirlerinin kesilmesinin, kendinden gayrı birinin şiddetli acısının, evinden uzakta çadırlarda yaralı halde yatan birinin derin gerçeğini kavradı. Kendinin ne kadar farklı, ne kadar dokunulmamış olduğunu düşündü; asker, asla Baba Henry James'in savaştan uzak tutulan oğlu olmanın rahatlığını ve ayrıcalığını bilemezdi.

1862 Eylül'ünde babası Wilky ile birlikte Boston'a gitti ve orada Wilky ile arkadaşı Cabot Russell'ın Kuzeyli Ordusu'na katılmalarını sağladı. Sonunda Bob James de yaşı geldiği zaman onlara katıldı. Onların gittikleri yerlerle ilgili gözlemleri çok kıymetli kabul ediliyor ve sıklıkla anlatılıyordu; genç erkek kardeşlerin her biri ile ilgili haberler, tartışmasız şekilde yaşlıların büyük ilgisi ile kabul ediliyordu.

Henry, Cambridge'de William ile bir yer kiraladıktan sonra, buranın dar geldiği düşüncesiyle kendine küçük, kare, alçak tavanlı, pencereleri arasında raflar bulunan bir oda tuttu ve bu bölmelere, sınıflandırma sistemi kullanarak, özenle kitaplarını dizdi. Cambridge'in etrafındaki kırları geziyor, uzun çimenliklerdeki karaağaçların altında bulunan ıssız evleri inceliyordu; sadece oraların içindeki hayatı değil, genç Hawthorne için hayatın nasıl sürebildiğini, nasıl şekil alıp kalıba girdiğini düşünüyordu.

Ağabeyi ile Oxford ve Kirkland Caddelerinin köşesinde bulunan Bayan Upsham'ın yerinde akşam yemeklerinde buluşuyorlardı; Henry diğer müşterilerinin ağızlarından çıkan her sözü dinliyor, konuşkan ağabeyinin korumasından hoşlanıyor ve gerekmedikçe kendinden pek söz etmiyordu. Teoloji öğrencilerinin ihtiyatlı, kuru ve zarif konuşmalarını seviyor; yaşlı Profesör Child'ın savaş konusu açıldığında sıkıntılı ve aynı yazdığı baladlar gibi karanlık bir ilgiyle konuşmasını saygıyla dinliyordu.

Henry dersler sırasında derslere elinden geldiğince ilgi gösteriyor, fakat daha çok öğrenci arkadaşlarını, onların çalışma biçimlerini, yüz ifadelerini ve dikkatlerden kaçmayan yakışıklıklarını incelemeyi severdi. Yüz ifadelerinin, gülüşlerinin, kaş çatışlarının, yürüyüşlerinin, hareketlerinin ve onları karakterleştirmenin, mizaç haline getirmenin anlamını çöze-

bilmek için gözlerinin istediğini yapmasına izin verirdi. Öğrenci arkadaşlarının çoğu New England asıllıydı ve dersler boyunca, onların ciddi yüz ifadelerinde yumuşaklıktan ya da rahatlıktan yoksunluğu, kendilerini ifade ediş biçimlerindeki, yürüyüşlerindeki farklılığı, kürsüde hocaları doğru ile yanlış arasındaki fark hakkında ders verirken, onların bütün bunları zaten bildiklerini, evlerinden bu tür bir disipline alışık olarak geldiklerinin farkındaydı.

Hukuk derslerine başladıklarında üzerlerine bir gölge düştü; bu katılmadıkları, yeni ve acil bir haber olmadıkça aralarında hiç konuşmadıkları savaşın ağır gölgesiydi. Kolay boyun eğecek ya da emirler verecek, sırayı bozmadan yürüyecek ya da bacakları kesilecek genç adamlara benzemiyorlardı. Eşitliğe ve köleliğin kaldırılmasına Tanrı'ya inandıkları kadar çok inanıyorlardı; fakat aynı zamanda, kendi özgürlükleri ve ayrıcalıkları da önemliydi. Köleliğe soyluların neden olduğunu biliyorlardı ve buna dualarında yer veriyorlardı; aynı zamanda kendilerini önlerinde uzanan geleceğe hazırlamak için notlar alıyor ve büyük kitaplar okuyorlardı. Henry onlara bakmayı, onlarla konuşmaktan daha kolay kabul ediyordu. Onların yüz ifadelerinde, sanki büyük taştan bir duvar gibi yol gösteren, çocukça bir dürüstlük görüyordu.

Henry, bir kanun kitabını ancak derslere katılmaya başlayınca açmıştı. Sainte-Beuve okumasına rağmen Lowell'in İngiliz ve Fransız Edebiyatı derslerini dolaşıyor, Boston'a geldiği zaman köleliğe baş kaldıran Emerson'u dinliyordu. Tiyatroya gidiyordu. Cambridge ve Boston'daki hayatın tüm gereksinimlerine uyum sağlıyordu. Savaşın güçsüz sesi aralarda yükseliyor, bazen soluk bir ses olarak yitip gidiyordu. Bir gün Harvard'da kuzeni Gus Barker'ı gördü, eve gitmek üzereydi ve onun ardından giderek kendini ona göstermek istemedi;

nasılsa takip eden günlerde görüşürlerdi. Fakat düşündüğü şekilde onu görme fırsatı olmamıştı ve Gus Virginia'da vurulduğunda, kuzeninin hatırasıyla barışamamıştı; teni çok beyaz ve gözleri umutla parlıyordu, vücudu güçle doluydu, onun bir mermiye yenik düşmesi inanılmazdı, çok genç ve hazırlıksızdı; acıyla parçalanmış ve ölü bedeni onu tanımayan insanlar tarafından kimsenin bilmediği bir yere gömülmüştü.

Annesi Henry'ye Gus ile ilgili haberleri yazarken, aynı mektubu William'a da yazdığından söz etmişti. Henry bir sonraki yemekte Bayan Upsham'ın yerine gittiğinde William'a kuzenleri hakkında ne söyleyeceğini bilmiyordu ve William geldiğinde onun yüzündeki karanlık gölgeyi fark etti. Kendini William'ın elini sıkarken buldu ve her ikisinde de olan huzursuzluğu fark etti.

William, Henry'ye ciddi bir ifade ile bakıyordu. Birbirlerine hiçbir şey söyleyemediler. Ancak William, Profesör Child'a kuzenlerinin Virginia'da bir nişancının kurşunu ile öldürüldüğünü söylediğinde Gus Barker'ın ölümü hakkında konuşulabildi.

"Kötü kaderlerine yenik düşen genç adamlar" dedi Profesör Child. "Hepsi de sağlıklı ve cesurdu, arkalarında onları seven insanları bırakıp, cansız bedenleri savaş devam ederken savaş alanında yatıyordu."

Henry, Profesörün bir baladdan alıntı yaptığını ya da doğal şekilde böyle konuştuğunu düşündü. William'ın gözlerinin dolduğunu fark etti.

"En iyileri savaşa gitti" dedi profesör "ve en iyileri yitirildi."

Profesör, Bayan Upsham'daki bu yemeklerde diğer misafirleri bazen evde kalıp savaşa gitmeyen korkaklar olarak

gördüğünü ima eder, ancak sonra kendini dizginlerdi. Devam eden aylarda ne William ne de Henry, Gus Barker'ın ismini ağızlarına aldılar; bu her ikisi için konuşmak ya da değinmek istemedikleri bir tür suçluluk duygusuydu.

Henry, Readville'de Wilky'i ziyarete gittiğinde, çocukluğunun tatlı dostunun, ordunun dayattığı zorluklara ve sırlara karşı bu kadar neşeli, arkadaş canlısı ve sosyal olabilmesine inanamadı. Başta Henry'ye mutlu bir asker, sorunsuz bir subay gibi gelmiş, daha genç olan erkek kardeşi açısından ise kendi dostlarını sevmek için bir alıştırma gibi görünmüştü.

Sonra da kardeşinin dostlarını gülümseyerek anımsadı, hepsi de aynı onun hukuk okulundaki gibi içten, tenleri güneş yanığı, Boston soyunun en dik askerleriydi fakat buna rağmen en komik, en içten ve askerlikle birlikte gizledikleri tüm eğlenceli taraflarını dışarı vuran tiplerdi. Portsmouth'daki hastane kampı çok uzak görünüyordu ve o gün Harvard'a gitmek için evden ayrıldığında uzun ve kanlı savaşın, kısa süre önce tanık olduğu altın gibi resimden ve iyi duygulardan çok az bir mesafe uzaklıkta olduğunu hissetti.

Annesi Wilky'nin mektuplarının en çok bilgi verdiği, en çok gelişmelerin ifade edildiği ya da en çok tehlike sinyali verdiğine inandığı bazı bölümlerini kopyalamış, kendi mektuplarının yanı sıra Henry ve William'a göndermişti. Ocak ayında Wilky eve yazdığı mektupta, tüm orduyu tehdit eden sıtma adındaki kötü ve ateşli hastalıktan söz etmişti. "İki gün önce" diye yazmıştı, "üç günlük hasta olan iki dostumuzu gömdük ve pek çoğu hastalığı kapmış durumda." Harekete geçmek ve

eve gelmek için sabırsızlandığını ifade ediyordu fakat Henry, mektuplarda erkek kardeşinin idealizminden, mücadele ettiği amacının doğruluğundan başka şeyler görmüştü.

Çok iyi ve heyecanlıyım, fakat bugün ve daha sonrasında her zaman evin hasretiyle kederleneceğim. Eğer Mayıs'ın sonundan bu yana durum umut verici görünmeseydi, evi göremeyeceğiz diye çok korkacaktım; hükümete 300.000 askerin dokuz aydır sürdürdüğü görevlerini eğer gerekiyorsa üç ay daha sürdürmeleri konusunda başvuruda bulunacaktım. Böyle yüksek bir amaca ve nedene kim karşı koyabilir ki? Ben eğer ihtiyaç duyulursa ülkede kalmayı tercih ederim; fakat sizi ikna etmemin zor olacağını biliyorum.

Henry, annesinin bunu, yazmak için özenle seçtiğini düşündü. Annesinin bunu yazıp göndermek konusunda ne kadar ikilemde kaldığını biliyordu. Yazıya başka hiçbir şey eklememişti ve Henry, annesinin kendisi ya da William kadar Wilky ile Bob'un James Ailesi'ni savaşta temsil etmesinden memnuniyetini görüyordu.

William ile Henry o aylar süresince günde üç öğün aynı masada yemelerine rağmen, aralarında pek konuşmadılar. Eğer Henry'nin düşündüğü gibi annesinden William'a mektup gelirse onu tereddütsüz Herny'e göstereceğini biliyordu ve William bunu yapmıştı. Her iki kardeş de yalnızlıklarından memnundu, kendi duygu ve düşüncelerini incelemek, aralıklarla görüşmek, ailevi yükümlülüklerden ayrı durmak, aile yaşamının gürültülerinden uzak kalmak... Fakat hepsinden de öte kendilerini okuma ile sardıkları için mutluydular.

Diğer yandan bu Wilky'nin hayatında bir daha yaşayamayacağı, yeniden elde edemeyeceği kahramanca bir dönemdi. Komutan Shaw'ın ordusu olan 54. Alay'da gönüllü asker olmuştu. Alay'ın Boston'dan ayrılışı görkemli bir fırsattı ve

Baba Henry özellikle onları görmek için Boston'a gitmiş; burada, ailesi ve Amerika'nın özgürlüğünün tarihi için büyük bir önem taşıdığına inandığı geçit törenini rahatlıkla izleyebileceği Baba Oliver Wendell Holmes'un evinde kalmıştı.

William ise, babası için büyük değer taşıyan bu törene gelemeyeceğini uygun bir dille söyleyebilmek için hemen, önemli bir laboratuar deneyi olduğu, törene katılabilmek için elinden geleni yapacağını fakat bu çabalarının sonuçsuz kalabileceğini ifade ettiği mektubu annesine yazmıştı. Henry ise tarihin yaklaşması için beklemiş, zamanı geldiğinde sırtının ağrımaya başladığını, dinlenmesi gerektiğini ve olayın gerçekleşeceği gün olan 28 Mayıs'ta orada olmak için elinden gelenin en iyisini yapacağını, ancak sırtı ağrımaya devam eder veya daha da kötüleşirse babasıyla buluşarak, ona Dr. Holmes'un evinde eşlik edemeyebileceğini söylemişti. 28 Mayıs sabahı Henry sabah kahvaltısı için Bayan Upsham'ın yerine gitmemişti ve öğlen yemeği için de gittiğinde William'ın o gün hiçbir öğüne gelmediğini fark etmişti.

Profesör Child ve diğer ikisi köleliğin kaldırılmasının koyu taraftarlarıydı, geçit törenine katılmak için sabırsızlanıyorlar, William'ın olmayışının nedenini ise anlayamıyorlardı; hepsinin hayran olduğu Komutan Shaw'ın 54. Alay'ına giren cesur erkek kardeşini görmek için sabırsızlandıklarını sanıyorlardı. Henry sessizce evine dönüp yatağına yattığında, hareketsizliğinin normalden farklı olduğunu, sanki tüm seslerin geçit törenine yoğunlaştığını, kendini bu sessizliğin ortasında hareketsiz bıraktığını düşündü. Gerindi ve masanın etrafında dolaşıp, onun cilalı yüzeyine parmaklarıyla hafifçe vurdu; sesin donukluğu ve güçsüzlüğü hoşuna gitti. Rafından Sainte-Beuve'ün bir cildini alıp göz gezdirdi fakat şimdi olayların kalbinin attığı yerden uzak kalmak, ezici bir güç olarak kendi-

ni hissettiriyordu. Nefesini tutup bekledi. Öğleden sonra devam ederken mutlu olduğunu hissetmeye başladı, sanki bir işi yapmış olmanın ya da sessiz ve yalnız olmanın iç huzurunu yaşıyor gibiydi. Dışarının tehlikeli atmosferine rağmen, o içeride, odasında yatağı, kitapları ve çalışma masasıyla birlikteydi. Herkesin kanı alevlenmişken o sakindi. Okumayacak ve düşünmeyecek kadar çok sakindi; öğleden sonranın sunduğu lezzeti, vefasızlığının tadını kendi dünyasına çekilmiş, dertsiz bir biçimde çıkarıyordu.

Newport'a döndüğünde ev halkı merak içindeydi. Aile onun döndüğünü fark etmiş ancak onun gurbetten gelmiş olmasıyla hiç ilgilenmemişti. Yemeklerde Wilky ile Bob ve onların isimlerini bilmedikleri arkadaşları dışında hiçbir şeyden söz edilmiyordu. Gelen her mektup annesi, Kate Teyze ve Alice tarafından sevinç çığlığıyla karşılanıyor, ancak açılmadan Baba Henry'ye veriliyordu. Baba Henry mektubu karısına vermeden önce sessizce ve dikkatle içinden okuyor, Bayan James ise gurur duyduğu bazı bölümleri yüksek sesle diğer aile üyelerine okuyordu. Eğer Henry ve William etraftaysa mektup onlara veriliyor, sonra da Alice ve Kate Teyze mektubu birlikte okuyorlardı. Sonra Baba Henry mektubu tekrar dikkatle ve defalarca okuyor, içinden Newport basınında yayınlanabilecek bazı değerli bölümleri ayırarak, editöre göstermek için götürüyordu.

18 Temmuz 1863 tarihinde Wilky'nin her gün daha büyük tehlike altına girdiğini belirttiği bir mektup aldılar. Newport News Gazetesi bu mektubun tümünü gururla yayınladı.

Sevgili babacığım, ilerlemek için Ediston Nehri'nin aşağılarında seyir halindeyiz. 16'sındaki saldırıda 47 askerimiz

öldü ve yaralandı. Tüm taburumuz cesaret ve asaletle mücadele etti, ben de sahip olduğumuz güzel ismi korumak adına sağ kolumu verebilirdim. Şimdi Morris Adası'na doğru ilerliyoruz, yeni saldırı yarın Wagner Kalesi'ne olacak. Alayımızın burada da James adasında yaptığı gibi asil bir şekilde kendini savunacağını umuyor ve Tanrı'ya dua ediyorum.

Hepsi Wagner Kalesi'ni biliyordu. Baba Henry savaş tarihinin en güçlü toprak siperinin burada olduğunu aile bireylerine anlatmıştı. Başarabileceklerini ama bunun kolay olmayacağını söylemişti. Baba Henry en iyi piyadeler 54. Alay'da olduğundan, Konfederasyon güçlerine karşı büyük hiddetle karşı koyacağından emindi. İlerleyen günlerde hiçbir haber alamadıklarında James Ailesi'ne gelen her ziyaretçiye, Baba Henry düşüncelerini kabul ettirene kadar aynı görüşünü sürekli olarak tekrar etti.

Yapabildikleri tek şey beklemekti. Çarpışmanın felaketle sonuçlandığını ve Wagner Kalesi'nin Konfederasyon askerlerinin elinde olduğunu biliyorlardı. 54. Alay askerlerinin kendilerini en iyi şekilde savunduklarını duydular. Ve birçoğunun öldüğü haberini aldılar. Fakat Wilky'den hiç haber almamışlardı. Sıcak yaz günleri ve geceleri boyunca, onları mutlu edecek ve rahatlatacak bir haber için beklediler, fakat bekledikleri olmadı. Uyumuyor, yemek yemiyorlar, bir arada amaçsızca bekliyorlardı; zaman ilerledikçe Wilky'nin çatışmadan çıkamadığını anladılar. Aksi takdirde ailesine şimdiye kadar çoktan bir haber ulaştırırdı. Böylece dehşet içinde beklemeye başladılar.

Henry onun isimsizce gömülmüş bedenlerin arasında olabileceğini düşünüyordu.

"Bu, annen için en kötüsü olurdu" dedi Kate Teyze Henry'ye. "Wilky'nin kurtulduğunu, her an gelip kapıdan içe-

ri girebileceğini ve ona sürpriz yapacağını düşünüyor. Annen asla umut etmekten vazgeçmeyecek."

Kimse hiçbir şekilde durumun aksi yönünden yani tehlikesinden söz etmiyor, bunu ima bile etmiyordu; Jeff Davis 54. Alay askerlerinin esir alındıysa bildirilmesine dair bir bildiri yayınladı. Henry'nin gördüğü gazetedeki bildiriyi okuyan Kate Teyze, gazeteyi hemen mutfağa götürüp yaktı.

Elbette zaman içinde Wagner Kalesi'nde meydana gelen dehşet hakkında bilgi edinme imkânları olmuştu, askerler her adımda öldürülmüşler, ölü bedenler etrafa saçılmıştı; Wilky kişisel olarak Komutan Shaw'ın ve arkadaşı Cabot Russell'ın ölümüne tanık olmuş, ayrıca yaralanmış ve ayağına top mermisi isabet etmişti. Yaralı şekilde yatarken, tabut taşıyıcılar tarafından fark edilmiş ve yaralıların yattığı bölüme götürüldüğü sırada Wilky'nin taşıyıcılarından birinin başına bir mermi isabet etmişti. Wilky onun korkunç ve ani şekilde ölümünü izlemişti. Diğer taşıyıcı ise hemen yere çökmüştü. Wilky bir sonraki gün, yaklaşık üç mil uzaklıktaki sıhhiye birliğindeki çadırda gözlerini açtı. Kısa süre sonra Port Kraliyet Hastanesine kaldırıldı, burası tam olarak hastane değildi fakat etraf ince örtülerin içinde yaralı ve ölmekte olan askerlerle doluydu, hastalarsa tıbbi yardım için beklemeye devam ediyorlardı. Wilky yarı bilinçsiz halde orada yatıyordu, yaraları yavaş yavaş enfeksiyon kapmaya başlamıştı ve ailesi ile görüşme şansı yoktu.

Mucize eseri kurtulmuştu. Cabot Russell'ın babası oğlunu aramak için Güney Carolina'ya gitmişti; oğlunun esir alındığına inanıyordu. Oğlunun kurtulamadığını bildiği halde umutsuzca, yaralıların arasında onu arıyordu ve bu sırada, şans eseri, yaralılar arasından Wilky'yi buldu. Hemen James Ailesi'ne telgraf çekerek haber verdi; Wilky James'in eve nakledileceğinden emin olduktan sonra kendi oğlunu aramaya

devam etti. Ağustos'un başında oğlunun öldüğünden emin olduktan sonra Bay Russell arayışına nokta koydu. Wilky'nin sedyede gideceği gemiye o da bindi ve onunla birlikte New York'a doğru yol almaya başladılar; Wilky'nin ayağına isabet eden kurşun halen içerideydi ve enfeksiyon ilerlemeye devam ediyordu. Diğer yarası ise Wilky'nin belkemiği civarındaydı ve yarasının durumu çok daha kötü görünüyor fakat müdahale edilemiyordu.

Wilky, Newport'a vardığında ölüme yaklaşmıştı ve Bay Russell tüm yol boyunca onun yanında olmuştu. Sedye eve getirildiğinde doktor fazla zaman kalmadığını söylemişti. Tüm aile onun etrafındaydı; sağ olarak geri geldiği için ferahlamışlar, fakat zamanının az olduğunun farkındaydılar; hiçbiri için dünyada onun kurtuluşundan daha önemli bir şey yoktu. Sonra Bay Russell'ın ciddi yüz ifadesini fark ettiler; o savaş alanında ölen oğlunun haberiyle dönmüştü ve Wilky'nin ailesi neşesini bu şekilde onun yanında yansıtmamalıydı. William doktorla konuştuktan sonra aile üyelerinin kardeşinin elini tutup ona destek olabileceğini öğrendi, diğer yandan gelen misafirleri uzak tutuyorlardı, Kate Teyze ve Alice de mutfaktan sıcak su, havlular ve bandajlar getirmişti. Bu sırada Henry, Bay Russell'ı inceliyordu, kibarlık ve ifadesindeki ciddiyetle, hastanın haline halen çok kişisel bir ilgiyle içten bir merhamet duyuyordu. Bay Russell ayrılmak için beklerken sessiz ve nazikti; bu sessizliğin nedeni tek oğlunu kaybetmiş olması ve bu ailenin de yaralı oğullarının yaşam mücadelesi içinde olmasıydı; Henry, bunu Bay Russell'da açıkça görebiliyordu.

Bir sene kadar önce Wilky ve Cabot sanki dünya onlar için dönüyormuş gibi hallerinden memnun şekilde özgürlüklerinin ve mutluluklarının tadını çıkartıyorlardı. Boston'a, Newport'a ve New England'ın köylerine gidiyorlar, aksanları-

nın anlaşıldığı her yeri geziyorlardı. Çocuksu hallerinden, yakışıklılaşarak olgunlaşma dönemine geçtikleri ve inançlarının sağlamlaştığı zamanlardı. Kimse ne onlara ne de ailelerine onların yirmi yaşına girmeden önce vurulacaklarını söylemişti. Büyük babaları ve büyük büyük babaları tarafından kurulan New England ölümün, savaşın, yaraların, şiddetin değil; uyumun, dürüstlüğün, barışın ve doğruların yeriydi. Henry koridorda Bay Rusell'ın yanında otururken, misafirlerinin şokunun sadece değerli oğlunun dünyadan göç edişinden ötürü olmadığını; toplumsal anlaşmanın, tarihin yön verdiği yurttaş düzeninin yıkılışından da olduğunu biliyordu.

Wilky hiç eşyası olmadan eve dönmüştü. İtinayla katlanmış üniforması tamamen çürümüştü. Battaniyesi koridorun köşesinde kenara atılmıştı. Birkaç gün önce Henry, kardeşinin başında nöbet tutarken battaniyeyi fark etti ve mutfağa taşıdı. Onu orada açınca, dayanılmaz bir koku yayıldı, ama öyle şiddetli bir kokuydu ki içine sinen; Wilky'nin savaş alanındaki ıstırabını, battaniyesi gibi bir kenara atması hiç kolay olmayacaktı. Wilky'nin üniforması gibi tütün, küf ve insan terinin iç içe geçtiği tuhaf bir karışım kokuyordu. Fakat her şeyden çok, o kokan, dünyanın kendisiydi; savaşın, toprağın ve pisliğin dünyası, alayların şiddetli öfkesinin ve değersiz mezar kazıcıların dünyası, kokuşmuş dünya. Mutfağın arkasındaki sundurmanın içinde battaniyeyi saklamak için bir yer buldu ve hole geri döndü, ama koku onunla kaldı.

Kardeşinin kendi içinde bıraktığıysa ondan çok daha keskindi.

Ev, Wilky'nin ıstırabının dalgalanmaları üzerinde salınıyordu. Henry ilk gün Bay Russell'a çok yakın ilgi göstermemişti; çünkü erkek kardeşinin geleceği ve onu kurtarmak için Bay Russell her şeyi yapabilecek bir durumdaydı. Bay Russell gittiğinde tüm dehşetiyle olayın ortasında yer almaktan başka bir seçimi olmadığını biliyordu. Wilky'nin saçı donuklaşmıştı ve vücudu güçsüz ve terliydi. Wilky uyuyacak gibi görünmüyordu; inleyerek yatmaya devam ediyor ve acısı arttıkça bağırıyordu. Bazen bağırışlar feryatlara dönüşüyor ve tüm evi sarıyordu. Henry, erkek kardeşinin ölüme doğru gidiyor olduğuna inanıyordu.

Üçüncü günün sabahı kahvaltıda annesi hepsine Wilky'nin acılarını ne şekilde olursa olsun paylaşmaya çalışmalarını, acılarının en azından bir kısmını ondan almalarını istemişti. Kocasının da bu şekilde düşündüğünü ve evdeki herkesin, onun bedenindeki acıları alıp kendi bedenlerine çekmelerini istedi. Henry, William'a baktığında onun da aynı fikirde olduğunu gördü; sanki söylenen şey müthiş akıllıca ve anında sonuç verebilecek bir şeydi. Henry odasına geri döndüğünde, yatağına uzandı ve Wilky'nin omurgasındaki, doktorun kestiği fakat enfeksiyonu tamamen temizlemeyi başaramadığı yaraya konsantre oldu. Hiçbir dileğin gücünün kardeşinin acısını dindirmeye yeteceğine inanmıyordu. Aşağıya indi ve hafifçe inleyen Wilky'nin yanına oturdu. Orada bulunan teyzesi ona gülümserken, kardeşine iyice yaklaştı ve bir dakikalığına elini tuttu; sonradan elini çektiğinde bunun kardeşine acı verdiğini fark etti. Onun daha önce gülümsediği gibi gülmesini istiyordu, fakat asık yüzü bir daha hiç gülmeyecekmiş gibi duruyordu. Henry ve Kate Teyze, Wilky ile birlikte annesi gelinceye kadar sessizce orada oturdular ve annesi hiçbir şey söylemeden sedyenin yanındaki kız kardeşinin oturduğu bankta yerini aldı.

Aile Wilky'nin durumunun ciddiyetini Bob'dan saklıyordu, sadece hastaları iyileşmeye başladığında ona hasta hakkında gerçeği söylediler. Bob onlara Wagner Kalesi'ndeki hücumda bozguna uğradıkları, stratejik davranılmadığıyla ile ilgili özel bir mektup göndermişti. Askerlerin kırımı, diyordu Bob, ahmaklığın anıtıydı. Bob'un mektubu anne ve babasını memnun etmedi; idealizmden ve iyimserlikten yoksundu. Bob'un sıkıldığı diğer mektuplarından da belli oluyordu. Güneş çarpmasından, dizanteriden ve kendinden yüksek mevkidekilerin saygısızlığından bıkmıştı. Mektupları sadece o sırada çevrede olan aile üyeleri tarafından okunuyor, annesi bazılarını okunmadan kaldırıyordu; kocasından, eğer bulabilirse, ona sadece coşkulu bölümleri okumasını istiyordu.

Wilky'nin yaraları iyileşmeye başladığında kâbusları da başladı. Sanki sıcak bir çatışmanın ya da geri çekilme kargaşası içindeymiş gibi aniden bağırıyordu. Ailenin her üyesi, o odasına geçebilecek kadar iyileşinceye kadar, sırayla geceleri başında nöbet tutuyordu; kimse onu çevresinde bir savaş olmadığına, güvende olduğuna, etrafta arkadaşlarının ya da yoldaşlarının öldürülmediğine inandıramıyordu. Kabusları ancak uyanmasıyla rüyalarındaki çılgın manevralar sona erdiğinde son buldu. Duyduğu fiziksel acı onun duyularını almıştı. O gün, Wilky için belleğindeki görüntüler ve hissettikleri sık sık karabasanlara neden oldu. Babasının iyimserliği sürüyordu; hem onun iyileşeceğinden hem de savaşın ölülerinin ebedi ve ezeli bir sabahın hayatına, hayal bile edilemeyecek mutluluğa dönüşeceğinden emindi. Hatta Wilky'nin acıları, diyordu, aileyi birleştirdi ve gelecekte Wilky, büyük manevi farkındalığın yol göstericisi olabilirdi.

Wilky duraksayarak da olsa konuşmaya başladığı zaman, bir gün Henry de onun odasındayken babasından onla-

ra bir vaaz vermesini istedi. Wilky'nin sesi güçsüzdü, fakat gözleri istekliydi ve babası başladığında onu masum bir açlıkla izlemeye başladı; Baba Henry, Tanrı gözünde insanın zengin ve sağlıklısının, hasta ve fakirle eşit olduğunu, hepsinin onu bir koyun gibi izlemesi gerektiğini anlatan bir vaaz verdi. İlk duraksamasında, Wilky'nin gözünde yaşlar ve boğuk bir sesle sözünü kesmesine kadar konuşmaya devam etti.

"Ah Baba, Tanrı'ya imanla verilen vaazlarda basit" dedi "fakat bende olduğu zaman, onu deneyimlemek çok çetindi."

Baba Henry sessizdi. Wilky'nin güçlükle nefes alışını, biraz daha konuşmaya çalışmasını izlediler. Babası birden Henry'ye dönerek, ona oğlunun konuşmasını mı beklemelisi, yoksa vaazına mı devam etmesi gerektiğini sordu. Henry yanıt vermedi, fakat sonunda Wilky'nin sesi devam etmek için güçlendiğinde, Baba Henry vaaza devam etmemesi gerektiğini anlamıştı.

"Çadırımın altındaki kumun üzerinde yatar halde uyandım ve yavaşça neler olduğunu hatırladım; yaralarım, düşüşüm, iki adamın beni hastane çadırına götürmek için verdiği uğraş, içlerinden birinin bu sırada düşüşü ve yardıma ulaşmak için güçlükle ilerleyişim. Gözlerimi açtığımda kendimi yaralı ve kan kaybından bitkin bir halde unutulmuş buldum. Orada öylece yatıp bir daha evi görebilecek miyim diye düşünürken, Ohio'lu zavallı bir adam gördüm, çenesinden vurulmuştu; yakınımda olduğunu düşünüyordum, ama ona ulaşacak gücüm yoktu; sürünerek yanıma daha da yaklaştı ve beni kendi kanıyla bir sağanağa tuttu. O sırada hissettiğim..."

Wilky yüzünü elleriyle kapattı ve kontrolsüz bir biçimde ağlamaya başladı, daha fazla kelimeyi biçimlendiremiyordu. Ağlama sesi yükseldi, daha histerik bir hal aldı, yatakta tit-

remeye başlayana kadar babası ve ağabeyi onu umutsuzca seyretmişti. Sonunda annesi gelerek, elinden tutup, sakinleştirmiş ve üçüyle de usulca konuşmaya başlamıştı.

"Wilky bebekken" dedi Wilky sonunda uykuya daldığında, "çocuk karyolasında her zaman gülümser gibi görünürdü. Her zaman, gülümseyip gülümsemediğini anlamaya çalışırdım ya da acaba benim geldiğimi duyup mu gülümsüyor diye merak ederdim. Fakat bunu asla çözemedim. Şimdi beklediğim tek şey bu; beklediğim tek şey, onun yeniden gülümsemeye başlaması."

William, o Eylül ayında okula devam etmek için Harvard'a döndü, fakat Henry onunla gitmedi. Anne ve babası sadece Wilky ile ilgileniyordu fakat bir sonraki Wagner Kalesi saldırısında Bob'un yaralanmadan kurtulmayı başarması onları çok rahatlatmıştı.

Henry, Wilky iyileşmeye başladığı ve Bob'un alayında kaldığı günlerde odasındaydı. Wilky'nin orduya geri dönmek istediğini söylemeye başlaması ve doktorların bunu yapabileceğini söylemesinden önce, annesi onun sessizliğinden ve bir köşeye çekilip yaşamasından ötürü çok memnundu. Annesi yemek vakitlerinde iki oğlunun özveri ve cesaretinden söz ediyordu, fakat ses tonu gururdan çok acı dolu gibiydi.

"Onlar hiçbir yaşıtlarının yaşamaması gereken şeyleri yaşadılar. Dehşete tanık oldular ve dehşeti yaşadılar ve şimdi, hiçbirimizin hayal bile edemeyeceği bu korkunç olayları belleklerinden çıkartıp yaşamayı nasıl başaracaklar bilemiyorum. Onların asla bu savaşa katılmamış olmalarını dilerdim. Söyle-

yebileceğim tek şey bu. Ve savaşın asla başlamamış olmasını dilerdim."

Kate Teyze bu sözlere katılmış fakat Baba Henry karısının yaptığı tespitlere hiçbir tepki vermeyip, geride durmuştu. Yemekler bitip Henry odasına çekildiğinde, annesi yeniden sırtı için endişe etmeye başlamıştı; ona yastıklar getiriyor ve kitap okurken oturmak yerine yatmasını sağlıyordu.

Fransız üslubuyla yazdığı, zina yapan kadınla ilgili ilk hikâyesi New York'taki Continental Monthly Dergisi tarafından kabul edildiğinde, ailesine ne söyleyeceğini bilemedi. Anonim olarak yayınlanabileceğini ve eğer isterse bu durumu onlardan gizleyebileceğini biliyordu. Bir ya da iki gün bekledikten sonra babasını kütüphanede yalnız yakaladığında, ona sırrını açmaya karar verdi. Babası bir saat içinde hikâyeyi okudu ve içinde beğenmediği tarafları ve dramatize edilmiş temel noktaların coşkulu olmadığını söyledi. Sonra da babası William'a yazmıştı; Henry, William'dan bunu haber veren bir not aldı; notta William onunla alay ediyor ve Fransız kadınların iffetsizliğini nereden öğrendiğini soruyordu. Sonunda babası, Newport'a oğlunun Fransız stili hikâyesinin yayınlandığı haberini yaymaya başladı.

❧

Wilky alayına geri döndü, fakat devam edemeyecek kadar kötü olduğuna karar verildiğinden bir kez daha eve gönderildi ve zafer kazanmak için orada olmaya ant içti. Wilky alayına geri dönmek için beklerken; çoğunlukla yatarken Henry, onun yanında sessizce kitap okuyordu ve bunu hobi haline getirmişti. Bir gece sessizce odasına dönmek ve

Wilky'yi huzur içinde bırakmak üzereyken, koridorda teyzesi Kate ile karşılaştı. Kate Teyze kulağına onun için mutfakta kek ve süt bıraktığını fısıldadı. Henry tam ona kek ya da süt istemediğini söyleyecekken, yüzünün karardığını ve kaşlarının çatıldığını fark etti; yani teyzesi onun mutfağa gelmesini istiyordu.

Ayakuçlarında, birlikte aşağıya indiler. Kapıyı kapatana kadar Wilky'nin iyileşmesi hakkında bir şeyler fısıldadı, sonunda kapı kapandığında yüksek sesle konuşabilecek duruma gelmişti.

"Savaşa geri dönmek için çıldırıyor" dedi. "Sanki yeterince yara almamış ve acı çekmemiş gibi."

"İdealist hedeflerini sürdürüyor" dedi Henry.

Kate Teyze onay vermez bir havayla dudaklarını büzdü.

"Bu savaş sona erene kadar rahat etmeyecek. Sen hariç diğer tüm Jamesler gibi kafasının dikine gidiyor ve budalaca bir ilgi duyuyor."

Çok ileri gidip gitmediğini görmek için Henry'nin yüzünü inceledi, fakat Henry ona gülümsedi ve istiyorsa daha fazlasını söyleyebileceği sinyalini verdi.

"Senin babanın ailesi hep aynı. Bir kez içmeye başladılar mı, daha fazla içmek istiyorlar. Bir gece kumar oynamak onlara tüm penilerini kaybettirebiliyor. Bir sayfa ilahiyat ve sonra..." Durdu ve başını sallayıp iç çekti.

"Ve yarısı gençken öldü, biliyorsun, kuzenlerini yetim bıraktılar, Temple kızları ve zavallı Gus Barker. Elbette yaşlı William James, Bay Astor gibi Arnavutluk'un en zenginlerindenmiş, fakat baba öldükten sonra James Ailesi Astorlar kadar işlerde iyi ve yüksekte olamamış; kumar oyunlarında, içkide, aptalca nedenler için çıktıkları yollarda ve genç yaşta ölmek

konusunda uzmanlaşmışlar. Her zaman Wilky'nin geri dönüp savaşmaktan söz edişini dinliyorum; Jamesler her zaman saçma işler için hazırlardı. Ve William da bir gün ressam, bir gün doktor olmak ister. Ailede bizim yanımızda olan tek kişi sendin ve tek sağlam karakterli olan sensin."

"Fakat geçen sene hukuk okuyordum ve fikrimi değiştirdim" dedi Henry.

"Hukuk için büyük bir isteğin yoktu. Onu buradan ve savaşın çılgınlığından uzaklaşmak için istedin, haklıydın da. Eğer kalsaydın, seni de aralarına alacaklardı ve sen de bir bacağın kesilmiş vaziyette etrafta dolaşır hale gelecektin.

Sesi ve bakışları şimdi sertleşmiş hatta neredeyse vahşileşmişti. Yansıyan loş ışıkta hem çılgın hem de akıllı, yaşlı bir kadın portresi çiziyordu. Konuşmayı kesti ve ağzını hiç oynatmadı. Yanıt vermesi için Henry'yi beklemeye başladı. Henry konuşmayınca Kate Teyze konuşmayı yeniden devam ettirdi.

"Sen tutarlısın, kendi eğilimlerini yönlendirebilecek zekâya sahipsin. Hiç olmazsa sana sahibiz."

❧

Oğlunun ilk hikâyesinin yayınlanmasından itibaren, Baba Henry rahatsızlanmaya başlamış ve bir kez daha aileyi Boston'a taşımaya karar vermişti. Henry Newport'tan ayrılacağı için mutluydu. Artık hikâyelerini gizli tutuyordu sadece periyodik şekilde yayınlanan Atlantic Montly, North American Review ve Nation gibi dergilerde yayınlananları gösteriyordu. Hiçbiri bilmeden, her gün dikkatle, annesi ve tatlı sevgilisini arkasında bırakarak savaşa giden genç bir adamın hikâyesi üzerine çalışıyordu. Başladığında sanki katıksız ve sanatsal bir

keşif yapıyormuş gibiydi, sanki Profesör Child'ın koleksiyonuna eklenecek bir balad yazıyordu.

Öncelikle zor, gururlu ve hırslı anneyi oluşturdu, sonra onun cesur ve yumuşak kalpli oğlunu ve tatlı, masum sevgilisi Lizzie'yi oluşturdu. Her sahneyi üzerinde iyice düşünerek oluşturmuştu ve sonraki günün sabahı yeniden incelemek için okuyor, bazı bölümleri siliyor ya da düzeltiyordu. Hızlı çalışmak istiyordu, böylece anlatımı daha akıcı olacaktı; ailenin yeni kiraladığı Beacon Hill'deki arazide onu şok edecek bir durum olmuş fakat yine de çalışmasına ara vermemişti.

'Dördüncü akşam, ay ışığında, annesi üzüntülü bir halde yanındayken John Ford sedyesiyle kapıya götürüldü; böylece dostları ona sessiz ve kederli bir şekilde geçmiş olsun dileklerini ilettiler" diye yazdı.

John hareket edemeyecek kadar hastaydı ve yaraları kendini tatlı Lizzie'sinin böyle görmesini istemeyeceği kadar fazlaydı. Henry, harekete geçen hayatını ve rüyalarını, yaralı erkek kardeşini yazıyordu. Babası bunun ahlaka uygun olmadığını belirtir, William ise bilmediği bir dünyayı yazdığını söyleyerek onunla alay ederdi. Bu sırada birden aklına bir imge geldi ve onu kaybedeceğinden ötürü endişe duydu: "Lizzie, John'un kapısından döndüğünde, koridorun sonunda bulunan örtü ve battaniyelerin arasından aceleyle bir ordu battaniyesi çıkardı. Onu bir şal gibi omzuna alarak verandaya çıktı."

Henry, Wilky'den aldığı battaniyeye bakmak için kilere gitmek istedi bir an, ama sonra Newport'ta değil Boston'da olduklarını hatırladı ve battaniye büyük ihtimalle atılmış ya da atılması için orada bırakılmıştı. Battaniyenin üzerine sinmiş olan kokuyu hatırlamaya başladı: "Eski örtünün kolay kolay

geçmeyen tuhaf, topraksı kokan soluğuyla tütünün baygın parfüm kokusu... Genç kızın duygularını hemen daha önce hiç görmediği güneydeki savaş alanlarına alıp götürdü. Bataklıkların içinde yatan ve pipolarından duman tüten adamlar; battaniyelerine yakın, batmakta olan parlak akşam ışıklarını kesen tenteleriyle onun pervasız bilgisizliğinin üzerinde şekilleniyordu. Düşünceleri bu sahneler arasında savruluyordu..."

Yetenek hissi Henry için yeniydi. Bu kendi hatıralarında saklıydı, bu onun çok yakınında bir şeydi, kendi kişiliğinin derinlerindeydi ve kimsenin bilmediği hikâyelerinin çıktığı noktaydı; kendinin orijinal ve cüretkâr bir şeyler yapmasını sağlıyordu.

SEKİZ

HAZİRAN 1898

Yazar, arkadaşını oturma odasının penceresine doğru giderken izledi; fakat kadına onun için belirlemiş olduğu yerin daha rahat olabileceğini belirtmedi. Kadın sırtını ışığa dönerek kendine uygun bir pozisyon bakındı. Kendisine talip iki, hatta üç erkeğin gelerek, mutlulukla ve kasten onunla flört etme olasılıkları için beklediğini kadının hatırlayıp hatırlamadığını merak etti.

Bayan Florence Lett, oturduğunda yüzünün ifadesine dikkat etmiş gibi görünmüyordu, kaşları çatık ve yüzü asıktı. İfadesinde tutkulu değişiklikler yapmadan bir cümleyi tamamlayamadı; gülümsüyor ve kaşlarını çatıyor, mükemmel burnunun üst kısmını buruşturuyordu. Kadının yüzünün havasındaki değişimlere nasıl ayak uydurduğunu merak etti. Sonunda mutlaka bir tarafının üstün geliyor olduğunu düşündü. Aynı zamanda onun İtalya'da olduğu dönem, Rye'a giden trenin yavaşlığı, yeni kitabı, henüz altı yaşında olan kızının halen İtalya'da olduğu ve onu çok özlediği, İtalya'ya dönmek için

sabırsızlandığı, kızının eğitimi, kızını evinde çalışan hizmetçilerle bıraktığı, Henry'nin arkadaşı yazar Constance Fenimore Woolson hakkındaki konuşmalarından hoşlanmıştı.

"Venedik'te" dedi "sizden ve neden ani bir biçimde ayrılıp, bir daha geri dönmediğinizden söz ediyorlardı. Onlara sizin bir sanatçı olduğunuzu söyledim, sizin üstün yetenekli bir sanatçı olduğunuzu, bir diplomat olmadığınızı anlattım, fakat sizi yeniden görmek istiyorlardı.

Venedik çok hüzünlü, her zaman hüzünlüydü, fakat şimdi daha fazla; şimdi Constance'ı tanımayanlar bile onu özlüyorlar. Zavallı Constance, biliyorsunuz o caddelerde yürüyemiyordum. Geri dönmem gerekiyordu, sizin ne yapacağınızı bilmiyorum."

Kapı yavaşça açıldı ve Bayan Florence Lett'in kızı sessizce odaya girdi. Annesi cümlesinin ortasındaydı ve durmadı. Küçük kız odayı inceledi, ifadesi sakindi. Uzun mavi bir elbise giyiyordu. Henry ayrıca onun gözlerinin son derece açık mavisini ve pürüzsüz zarif tenini fark etti. Küçük kız orada durup, annesinin konuşmasına saygıyla sessiz kalırken, Henry onun çok güzel olduğunu fark etti. Kanepeden kollarını ona uzattı ve kız hiçbir şey düşünmeden ona doğru ilerledi; yaklaşıp sarıldıktan sonra kucağına oturdu ve kollarını Henry'nin boynuna doladı.

"Elbette, hepimiz onun mezarını ziyarete gitmiştik" diye devam etti misafiri. "Bazı mezarlarda insanlar huzur içinde yatarlar, onların orada yatması doğanın bir parçasıdır. Fakat orası çok güzel bir mezarlık olmasına rağmen zavallı Constance'ta bu duyguyu hissetmedim. Orayı sevmiş olabilir fakat orada rahat olduğunu sanmıyorum. Hissetmiyorum, hepsi bu."

Henry, Bayan Florence Lett konuşmaya devam ederken onu dinledi. Kucağındaki kızla konuşmuyordu ve birkaç dakika sonra onun annesine doğru gideceğini biliyordu. Gerçekten de öyle oldu, annesine doğru ilerledi ve onun kucağında, kolları arasında uyuyakaldı. Bu güzel çocuğun yabancılara olan yakınlığının nedenini merak etti, fakat bunu annesine sormamaya karar verdi.

Çocuk uyandığında odaya yansıyan ışık azalmıştı, hizmetçi çayı götürmüş ve Bayan Florence Lett çok sayıda konudan söz etmişti. Kız gözlerini açarak Henry'ye gülümsedi. Henry ondan ve onun çocuk saflığıyla gerçekleşen ziyaretinden çok hoşlanmıştı, bu aile ona iyi şans getirecekti. Ayağa kalktığı sırada Henry ona gülümsedi. Bayan Florence Lett küçük kızın ona olan ilgisi hakkında yorum yapmayınca, Henry de bir şey söylemedi. Küçük kızın mahcup olmaması için her şeyi yapardı. Henry'ye çok doğal gelmişti. Ayrılırlarken hizmetçiler onu geçirmek için kapıya geldiklerinde, Henry Florence'ın mutfakta ve kilerde olduğu sürede onları nasıl etkilemiş olabileceğini düşündü. Küçük kız şimdi ilk defa utangaç görünüyordu ve dikkatlice konuşan annesinin eline sıkı sıkı yapışmıştı; annesi ona gitmeleri gerektiğini söyledi ve kız gönülsüz bir şekilde gülümseyerek el sallayıp uzaklaştı.

Henry oturma odasına döndüğünde, kalktığı kanepede ve odanın atmosferinde çocuğun meleksi varlığını hissetti. Londra'dan dönüşünün birkaç gün öncesinden beri çalışmaya başlamıştı; kendini gündüz vakti çalışmaya zorluyordu, dikkatini toplamaya çalışıyor ve kimseyi evine davet etmiyordu. Bayan Florence Lett onu kurnazlıkla alt etmişti, bir telgraf gönderip geleceğini haber vermiş, cevap beklemediğini açıkça ortaya koymuştu.

Şimdi Lamb Evi'nin ışıkları yandığında, masasına geri gitti ve onun Venedik hakkında söylediklerini düşündü. Önünde ev sahipliğinden defalarca memnun kaldığı Palazzo Barbaro'nun sahibi Bayan Curtis'in mektubu duruyordu. O da şehirle ilgili aynı sözleri kullanmıştı. Şehrin ve ikinci kattın penceresinden görünen caddelerin Constance Fenimore Woolson gittiğinden beri ne kadar üzgün olduğunu yazmıştı.

Onun ölümü, aynı kardeşi Alice'in ölümü gibi, günbegün Henry ile yaşıyordu. Hayali gelip gidiyor, bazen camdan görünen ifadesi, bazen dudağının konuşurkenki hareketi, duymamasına rağmen Henry'nin ne söylediğini takip etmeye çalışması hayalinde canlanıyordu. Onu Bellosguardo'nun güneş ışığında, belki de en çok mutlu olduğu anda, beyaz şemsiyesinin altında kendisine gülümserken görüyor, konuşurken bazen akıllıca poz veriyormuş gibi bir hale bürünmesini hayal ediyordu. Henry, onun ailesinin dışından biri olarak en iyi arkadaşı, kendine en yakın olan kişi olduğunu düşünüyordu. Onun ölmüş olduğuna halen inanamıyordu.

Leydi Wolseley'in onun Lamb Evi için almasına teşvik ettiği objelerin arasında Sussex kıyısında gelgitle oluşan değişimleri gösteren bir harita vardı. Rye ve Winchelsea'daki değişken kara ve sahil şeridinin sonsuz dönüşümünü düşünmek, ona keyif veriyordu. Sahilde sınır belirleyen hatlar taşlarla çevrilmeyip, açık bırakılıyordu. Bazen bahçe odasının aydınlığında yürürken ya da üst kattaki çalışma odasında oturmuş, camdan dışarı bakarken, tek bir kalem darbesiyle nehrin yönünü değiştirebileceğini düşünüyor, denizin nehre hücu-

munu ya da sahilde küçük bir koyun oluşmasını aklında canlandırıyordu.

Rye ve Winchelsea'nın her ikisi de neredeyse akılsızca planlanmış bir yerleşim yeri gibi görünüyorlardı artık. Misafirlerine Winchelsea'nin on üçüncü yüzyılda büyük bir fırtınayla ne kadar kolaylıkla yıkıldığını ve sonradan yeniden inşa edilen şehrin geleceğinin şüpheli olduğunu anlatmayı seviyordu. Ve şehir taşındığında, eski şehrin bir hayalet gibi ya da eski bir ailenin son üyesi gibi sadece hatıralarıyla yaşayarak, yalnız kalıp solduğunu anlatmaktan hoşlanıyordu. Fakat bu eski şehir denizin ona açtığı savaşa fazla dayanamamış, denizin içinde eriyerek, kaybolmuştu. Bunun sonunda Rye ve yeni Winchelsea büyük planları ve rüyalarıyla büyük liman kentleri haline gelmişlerdi. Takip eden yüzyıllarda denize karşı savaşını kara kazandı ve yavaşça, kurnazca şimdi koyunların otladığı düzlüklerden denizin geri çekilmesini sağladı. İlk Winchelsea suda boğulup ölmüşse de ikincisi kendini sudan koruyarak yükselmişti. Sanki bunlar kabul edilmesi zor gerçeklermiş gibi konuşuyordu. Bölgede suyun çekilmesini doğanın sağlamış olması, ona sanki durumun böyle olmasına kendi yardım etmiş gibi memnuniyet veriyordu. Denizin bir zamanlar çok yakına gelerek Sussex ve sakinlerine martıları, düz ovayı kendinden bir iz olarak bırakıp gitmesi, Rye'ın gizemine ve Henry'nin bölgeye olan ilgisine eklenmişti.

Okyanusun kibarca terk ettiği bu dünyaya, kendisi kibar ve nazik bir biçimde, çalışmalarının gelişmesi, uykusunun düzene girmesi için gelmişti. Burada sahip olduğu evin ahalisi, ebeveynlerinin hiçbir zaman tahmin edemeyeceği kadar fazlaydı ve bu hayata büyük bir özen, gurur ve yüksek bir harcamayla sahip olmuştu.

Londra'dan ona sadık hizmetkârları olan Smithleri; aşçı Bayan Smith'i ve uşak olan kocasını getirmişti. Rye'da tatlı, sessiz ve dikkatli olarak tanınan salon hizmetçisi Fanny'yi ve yine Rye'da bir hazine olarak bilinen küçük Burgess Noakes'i tutmuştu; sevimsiz ve bodur olsa da dakik ve hizmette kusursuzdu. Burgess gençti ve bu onun ilk ciddi işiydi, bu da henüz kötü ve yavaşlatıcı alışkanlıklar geliştirmediğini gösteriyordu. Birinin diğerinden daha az itibarlı ya da değerli olduğu hissi uyanmaksızın hem uşaklık hem de oda hizmetçiliği yapmak üzere eğitilmişti.

Henry, çocuğun ne kadar temiz, istekli, iyi konuşan bir çocuk olduğunu ve on dört yaşında olmasına rağmen olgun olduğunu ve ondan ayrılacağı için ne kadar üzüldüğünü anlatan annesi ile konuşmuştu. Henry, çocuğun haylaz yüz ifadesine rağmen ne kadar hevesli olduğunu görünce, hemen ona kanı ısınmıştı. Yine de bunu ona belli etmeden, annesine Burgess Noakes'in uygun olup olmadığının test edileceğini ve bu süreçten sonra işin şartlarını konuşmanın uygun olacağını, onun da duyacağı şekilde söyledi.

Henry Rye'da tanınmaktan hoşlanıyordu. Caddelerde dolaşırken tanıdığı kişilerin onu kibarca selamlamasından memnundu. Sıklıkla köpeği Maximilian ya da Rye'da ev kiralayan İskoç ona eşlik ediyor; bazen bisikletle, bazen yürüyerek, bazen de Lamb Evi'nde kalan misafirleriyle gezintiye çıkıyordu. Küçük ve geleneklerine bağlı bir İngiliz topluluğunda yaşama fikri her zaman rüyalarını süslerdi; çevrede yaşayan insanları, yeryüzü şekillerini ve tarihini bildiğinden, Amerikalı misafirlerine karşı derinden bir gururlanma hissediyordu.

Misafirler genellikle olduğu gibi trenle geldikleri zaman, Henry bizzat kendisi giderek onları istasyonda karşıladı. Bur-

gess de ona eşlik etti, misafirlerin bavullarını Lamb Evi'ne giden yokuştan çıkarmak için ustaca kullandığı el arabasını da yanında götürürdü. Henry Burgess'in bu tip durumlardaki davranışlarından bazılarını hayretle karşıladı. Tren Rye istasyonunda durduğunda, el arabasından uzaklaşarak hazırda beklemişti. Henry ve misafiri selamlaşırken onları bir an olsun rahatsız etmemiş ama tren görevlisiyle sıkı bir pazarlık ederek Bay James'in misafirinin bagajlarını, sahibine sormaksızın arabaya yerleştirmişti. Yine de yolcunun, bagajının arabaya yerleştirilmiş olduğunu görebildiğinden emin olmuştu. Sonra da Henry ve ziyaretçisinin ardından, zorlanmadan eve giden yokuşu tırmanmıştı. Ev, dışardan bakanlar için kendi halinde, kusursuz ve güzeldi. Sırrı ise özen ve zevkle işlenmiş ve kadim bitkilerle zenginleşmiş mahrem bahçesiydi.

Henry sonunda evi kiraladığında, yerel bir bahçıvan olan George Gammon ile yarı zamanlı olarak anlaşmıştı. Her gün olabilecek değişiklikler hakkında Henry ile konuşur, yeni bitkileri, mevsimsel değişiklikleri anlatır fakat çoğunlukla çiçeklerin geçen seneye göre daha çok açtığından, bu yılın geçen yıla göre ne kadar farklı olduğundan ve ne kadar çok işin tamamlandığından söz ederlerdi. Sonra duvarla çevrili bölgenin bütünlüğüne ve ayrıntılarına değinirlerdi. Henry, George Gammon'un başka hiçbir şey eklemeden, sessizce, kendisinin çalışma vaktinin geldiğini ve gitmesi gerektiğini söylemesini bekleyişini severdi.

Henry için on yıl boyunca Kensington'da çalıştıktan, Henry'nin hizmetçiler için ayırdığı bölümde kalarak her gün aynı satıcılarla görüşüp, aynı yerlerden alışveriş yaptıktan sonra Smithler Rye'da yaşamaya dayanamadılar. Çevrede başka hizmetçileri tanıyorlardı. Onlar için Kesington'daki birkaç sokak vatanları anlamına geliyordu. Her sabah Bayan Smith,

yüzündeki ciddi fakat zorlayan ifade ile utangaç ve acı çeker bir halde, dikkatli ve ilgili olmaya çalışarak yazardan günlük iş düzenini öğrenirdi. Henry çalışırken iyi pişirilmiş yemekler Bay Smith tarafından servis edilirdi. Bazen evde misafir olduğunda Smithlerden yemekler konusunda daha özenli olmalarını isterdi. Evden uzakta olduğu zamanlarda Smithlerin ne yaptığını bilmiyordu, fakat birçok kötü alışkanlıklarına rağmen eve sahip çıktıklarından emindi.

Yine de Henry evdeyken sessiz, dikkatli ve temkinli oluyorlardı, fakat Henry onların kendine karşı isteksiz olduklarının farkındaydı. Onun için altı sene çalıştıktan sonra, Henry'nin kız kardeşinin ölümü üzerine yurt dışına gideceğini öğrendikleri zaman, Bayan Smith gelerek kişisel bir konu hakkında konuşması gerektiğini söylemişti. Sonradan aralarında karara varıncaya dek ne kadar çok konuştuklarını anımsadı. Bayan Smith konuşurken görünür bir şekilde titriyordu. İsteği oldukça sıra dışıydı ve ne kadar iyi işçiler de olsalar, bu teklifleri başka işverenler tarafından kabul edilmezdi, fakat Henry Bayan Smith'in korku dolu konuşmasından ve enerjisinden çok etkilenmişti. Böylece onun gerçekten büyük bir ihtiyacı olduğunu anlamıştı.

Kadın, kız kardeşinin hasta olduğunu ve ameliyat olacağını söylemişti. İyileşmesi için bir eve ihtiyacı vardı. Ameliyat sonrasındaki süreçte hasta kendine bakamazdı ve başka kimsesi de yoktu. Bay James aylarca İtalya'da kalacaktı ve evinin boş olacağını tahmin ediyordu, kız kardeşinin misafir odasına taşınması ve orada ona bakma olasılığı var mı diye sormuştu.

Elbette, Bay James gelmeden önce gidecekti.

Konu hakkında düşünecek ve başkalarından fikir almayacak kadar ikna olmuştu. O an kararını verdi ve Bayan

Smith'e, kendisi ve eşinin rahat olmasını, kız kardeşinin tüm masraflarını karşılayacağını, evinde kalabileceğini fakat İtalya'dan döndüğünde gitmiş olması gerektiğini söyledi. Henry konuşurken aşçısının teşekkür etmek, diğer yandan kocasına koşup haberleri vermek düşünceleri arasında kendini kontrol etmeye çalışmasını izledi. Heyecanla geriye doğru yürüdü, odadan çıkmadan hemen önce teşekkür etti. Bayan Smith'e yola çıkmadan önce kız kardeşinden söz etmemişti. Uygun durumu ve anı bekledi. Aynı zamanda Bayan Smith'i bir daha o istekli rol içinde görmek istemiyordu.

İtalya'da kaldığı sürece Bayan Smith'in kız kardeşinin masraflarını karşılamadı, döndüğünde hepsini ödemeyi planlıyordu.İki ay geçtikten sonra nihayet geldiğinde, hastanın halen kendi evinde olduğunu biliyordu. Girişte onu karşılayan Bay Smith bu konu hakkında hiçbir açıklama yapmadı. Henry Bay Smith'e, sabırsızlığını bastırarak nazikçe Bayan Smith'i çalışma odasında görmek istediğini söyledi; Bay Smith durumu idare edebileceklerini düşünüyor gibi görünüyordu. Bayan Smith daha önceki haline göre çok daha cesaretli görünüyordu. Önce kendinden emin bir şekilde bekledi. Evet, dedi; kız kardeşi halen buradaydı ve kanserdi, şimdiyse ne yapacakları konusunda Bay James'in önerisini bekliyorlardı.

Bu bir roman olsaydı karakteri oldukça basit bir şeyler söyleyebilirdi fakat Henry Bayan Smith'in kız kardeşinin hasta yattığını ve hasta kadın çatısı altında olduğu müddetçe, en az onun kadar kendinin de sorumluluk aldığını biliyordu.

"Doktor geliyor mu?" diye sordu Henry.

"Efendim, doktor buradaydı."

"Bir daha gelmesini sağlayabilirseniz, onunla konuşabilirim."

Doktor ümitsiz ve meraklı görünüyordu. Bayan Smith'in kız kardeşinin konumunu bilmek istedi, Henry ise onun tıbbi durumdan söz etmesi konusunda ısrar etti. Doktor kadının bir operasyona daha ihtiyacı olduğunu, fakat sonrasında büyük özenle bakılması gerektiğini ve bu kadar iyi bakılabileceğinden emin olmadığını söyledi.

"Bu bakımda para gerekli. Tek sorun para."

Henry doktoru yolcu ederken Bay Smith de koridordaydı.

"Gereken operasyonu yapıp, arkasından nasıl bir bakım gerektiğini bana söyler misiniz?" diye sordu kaba bir ifadeyle.

"Hepsi masraf demek, bilmelisiniz efendim" dedi doktor ayrılmadan önce.

Sonraki iki haftanın ardından, hasta ameliyattayken Henry, Bay Smith'in içki içtiğini fark etti. Smithlerin ve hizmetçinin gitmesi için bekledikten sonra mutfağa gitti ve boş bir viski şişesiyle boş şarap ve şeri şişeleri buldu. Sonradan ev gider makbuzlarını kontrol etti ve bu içkilerinin kendi masraflarında görünmediğini fark etti. Mutfağı karıştırmasının saçma olduğunu düşündü ve bir daha yapmamaya karar verdi. Smithler alkol kullanıyorlarsa da bu işlerini engellemediği sürece, içmekte serbestlerdi. Bay Smith donuklaşmış görünüyor, pek konuşmuyordu fakat Henry, bunun alkolden değil baldızının hastalığından kaynaklandığını düşünüyordu.

Ameliyatın başarılı geçtiği haberi hastaneden gelmişti ve hastanın bir ay boyunca, yirmi dört saat hemşire nezaretinde kalması gerekiyordu. Bayan Smith'in kız kardeşinin iyileşinceye kadar nerede kalması gerektiğinden emin olamıyordu. Kendi misafirlerini davet edemeyecek olması sıkıntı yaratacaktı; ancak Bayan Smith'in kardeşinin bir yerlerde acı çektiği-

ni bilerek misafir odasını boş tutmaya da vicdanı elvermiyordu. Ayrıca Bayan Smith'in koşullarının daha da güçleştiğini biliyordu. Henry'nin merhamet etmesi için umutsuzca ve alçakgönüllülükle yalvaracağını bildiğinden, kendini bu duruma önceden hazırlıyordu. Bunu yaşamamak için kardeşinin konuk odasında kalabileceğini ve onun hastabakıcı masraflarını karşılayacağını, bu durumun kendinin rutinine engel olmayacağını ve aralarındaki anlaşma şartlarını bozmayacağını iletme kararı aldı. Kadının bu haberi duyduğundaki yüz ifadesi, onun Henry'den, öncekine göre daha çok çekindiğini gösteriyordu.

Smithler minnettardı. Bayan Smith'in resmi ve kısa konuşmaları ancak kız kardeşi iyileşip evine geri döndüğünde normale dönebilmişti. Kız kardeşin Henry'nin evinde kalması başka bir duruma da sebep olmuştu aslında; onu Smithlerin kaderine bağlamıştı. Açıkça işçilerinden birinin tıbbi bakıma ihtiyaç duyması işverenlerinin sorumluluğuydu. Onlara oldukça iyi ödüyordu ve hiçbir masrafları yoktu; Bay Smith efendisinin eskilerini giyiyor ve Bayan Smith şıklığına önem vermiyordu; işte bu durum Henry'de onların tutumlu insanlar oldukları ve kazandıklarının çoğunu, mutlu ve kolay bir emeklilik için biriktirdikleri izlenimi yaratıyordu.

Onlara yardım etmesi ona daha iyi bir servis olarak geri dönmediği gibi Smithlerin işlerini aksatmasına da neden olmamıştı. Yine Bayan Smith her sabah gelip talimatları almış ve bu talimatlara elinden geldiği kadar uymuştu. Bay Smith halen içki içiyor gibi görünüyor fakat herhangi bir terbiyesizlikte bulunmuyordu; sadece konuşması değişiyor, yürümesi zorlaşıyor fakat yine de herhangi bir değişiklik olmuyordu. Bayan Smith kocasıyla bu konuyu konuşuyor ve işverenlerinin gözü üzerlerindeyken içmemesi gerektiğini söylüyordu.

Henry'nin onu gizlice izlediğini ve özel konularını kendi odalarında konuşmalarını istediğini biliyordu. Henry henüz onu cezalandıramadan kız kardeşine yardım teklif ettiği günlerde kadın, evde kendi kendine yarattığı görünmez savaşı, böyle sinsice bir yolla ev halkının nazarında kazanmış oldu. Kız kardeşine merhamet gösterip onun bakımını karşılaması, Bayan Smith ile aralarındaki mesafeyi kısaltmıştı.

Rye'a taşınacağı aylarda Smithlerin bu habere herhangi bir yanıt verdiklerini anımsamıyordu. Onların yaşlanmaya başladıklarını küçük bir kasabanın ve Lamb Evi'nin önemli rahatlıklarından yararlanmaktan hoşlanacaklarını düşünmüştü. Hiçbir şekilde itiraz etmemişlerdi ve bu nedenle Henry, onların o aylarda taşınmanın sıkıntısını değil de Rye'daki yeni evlerini ve kendi eşyalarının durumunu düşündüklerini sanıyordu. Henry'nin bir-iki arkadaşı, Bay Smith'in akşam yemeği servisi sırasında içkili olduğunu söylemiş, fakat Henry, Londra'nın baskısından uzaklaşınca onunla konuşulabileceğini ve durumunu düzelteceğini düşündüğünden bu arkadaşlarının uyarılarına kulak asmamıştı.

Sonunda eve taşındıklarında bir problem olduğunu fark etti. Smithler çatıdaki hizmetçi bölümünde kalıyorlardı. Ayrıca evde tek merdiven olduğundan kendi odalarına çıkmak için Henry'nin yatak ve çalışma odasının bulunduğu evin ilk katından geçmeleri gerekiyordu.

Ayrıca bulundukları odanın tahtaları çok gıcırdıyordu, özellikle yataklarının bulunduğu yerin tahtası Smithler üzerindeyken her zaman ses çıkartıyordu ve bu tam olarak Henry'nin yatağının üzerine denk geliyordu. Rye'daki ilk haftalarda geceleri Smithler odalarına normal saatte gidiyorlar, fakat yatmıyorlar, düzensiz bir şekilde aşağı yukarı yürüyor

yer döşemelerinin gürültü yapmasına neden oluyorlardı ve alt katlarındaki işverenlerinin uykusunu güçleştiriyorlardı. Bazen onların seslerini duyabiliyordu ve birkaç kez yere ağır bir nesnenin düştüğünü de duyduğu olmuştu.

Mimar Warren'a danışıldı. Zeminin iyi durumda olduğunu söyledi; yeni döşemeler bir şeyi değiştirmeyecekti. Smithlere daha sessiz hareket etmelerini söylemesi gerekiyordu ya da uyuyacakları oda aşağıya alınabilirdi. Kilerin yanında küçük bir oda vardı, geniş penceresi olan bu odaya yatakları sığardı ve uygun bir duvar kâğıdıyla kaplanırsa, oda gayet iyi olabilirdi. Böylece Smithler kilerin yanındaki o odaya geçtiler.

Rye'daki dükkân sahipleri Smithlere pek sıcak bakmıyorlardı; kasap Bayan Smith'in notlarını anlamıyor ve onun istediği gibi kesim yapamadığında yakınmalarından hoşlanmıyordu. Fırıncıysa Bayan Smith'in istediği gibi ekmek pişirmiyordu ve o da Bayan Smith'in gelip kendi fırıncısının ekmeği bu şekilde pişirmediğini, tadının aynı olmadığını söylemesinden rahatsız oluyordu. Bakkalsa onun Londralı tavırlarını sevmiyordu ve böylece karısı hoş karşılanmayınca artık bakkala Bay Smith gitmeye başlamıştı.

Smithler Lamb Evi'nin Rye'daki diğer evlerden farklı olduğunu keşfettiler. Etrafında küçük ve daha gösterişsiz evler vardı, o evlerde salon hizmetçisi ve yarım gün aşçının dışında, Smithler gibi karı kocalar kalmıyordu. Onlar gibi hizmetçilerin olduğu büyük evler merkezdeydi, fakat onlar Kensington'dakiler gibiydi ve kasaba tarafına gelmiyorlardı. Sonunda, Burgess Noakes'in gittiği her yerde sıcaklıkla karşılanmasından farklı bir şekilde, dükkânlarda soğuk ya da kibar bir düşmanlıkla karşılanmaya başladılar.

Bay ve Bayan Smith Lamb Evi'nde inzivaya çekildi; Bayan Smith kimseyle görüşmemekten, Rye'da gezmemekten dolayı gurur duyuyordu. Mutfağında, kilerde ve mutfak bahçesinde saltanatını sürdürüyordu. İşvereninin kızgınlığına aldırmadan günlük işlerini sert ve tepki dolu bir yetenekle sürdürmeye devam ediyordu.

Kensington'da Henry'nin sık sık misafirleri olurdu, konukseverliğine dikkat eder, akşamları hafif bir telaşla eğlenirdi. Şimdi Rye'da misafirlerinden çok mektup yazıyor, arkadaşlarını yeni evini görmeye davet ediyor ve onarılan evi merak ederek gelmelerini bekliyordu. Böylece misafir odalarının günlük temizliği ve dekoru önem kazanmaya başladı, elbette akşam yemeğinde de artık sabah kahvaltısı ve öğle yemeği eklendi. Bayan Smith çoğu misafiri yadırgıyordu. Başta, bu durum yeniyken Henry, ona ihtiyaçlarının neler olabileceğini anlatmıştı, fakat sonra Bayan Smith misafirlerin daimi ihtiyaçlarını karşılamanın, onlara yemek pişirip rahat etmelerini sağlamanın kendi görevi olduğunu anladı. Sabahları Henry'nin talimatlar verdiği toplantılar gerginleşmişti. Bayan Smith'in sözlerinde bir değişiklik olmamış, fakat yüz ifadesi, sessizliği ve rahatlığı ile iç çekmeleri değişmişti. Fakat bir süre sonra Henry'yi ters yorumlarıyla isteklerinden alıkoymaya, misafirler sebebiyle artan masrafları ima etmeye ya da kötü kasaptan, sıkıntı veren Burgess Noakes'tan söz etmeye başladı. Misafirler çoğaldığında ses tonuna sinirli bir ifade yerleşmeye başladı. Henry eski dostlarını ve aile üyelerini görmekte sabırsızlanırken Bayan Smith'in onlara açıkça karşı olan tavrı şaşırtıcı ve sinir bozucuydu.

Bu sırada kocası yürüyüşünü kontrol altına almış, sopa yutmuş gibi yürümeye başlamıştı ve misafirler bunu eski moda bir resmiyet olarak görüp yanlış anlıyorlardı, fakat Henry

bu durumun sıradan bir sarhoşluk hali olduğunu biliyordu. Konuyu Smithlere açmayı umuyordu; Bayan Smith ile geçmişte onun kendisine gelip ricada bulunduğu gibi konuşarak Bay Smith'in içki sorunu konusunda yardım isteyebilirdi. Fakat bu cesareti kendinde bulamadı. Her şekilde kocasının sarhoşluğunu inkar edecekti, böyle bir durumda Bayan Smith'in sertliği ön plana çıkacaktı ve Henry bununla yüzleşmek istemiyordu.

Diğer yandan Burgess Noakes zaman geçtikçe daha istekli ve lütufkâr oluyordu. Hiçbir şeyi unutmuyor ya da gözden kaçırmıyordu, sonunda tüm misafirlerin alışkanlıklarını ve isimlerini öğrendi, hatta efendisinin telgrafla çağırdığı misafirlerin kimler olduğunu, ne zaman geleceklerini ilgiyle bilmek istiyordu. Çatı odasında çok dikkatli yürüyerek efendisini rahatsız etmemeye büyük özen gösteriyordu.

Burgess, Bayan Smith'in kendisini mutfaktan sürgün etmesini bile iyi niyetle karşılıyordu. İşleri olmadığı zaman, sonunda şampiyon olduğu boks müsabakalarına katılıyordu. Lamb Evi'ndeki pozisyonuyla gurur duyarak eve geliyor ve evdeki her şeyden haberi varmış gibi görünüyordu. Henry Bayan Smith'in de kocasına içki konusunda katıldığından şüpheleniyordu ve Smithlerin kişisel alışkanlıkları hakkında Burgess Noakes ile konuşup konuşmamak konusunda kararsızdı.

Misafirlerinin, ziyaretlerinden memnun kalarak Lamb Evi'ne yeniden gelmek istemeleri memnuniyet vericiydi. Geçmiş ve gelecekteki ziyaretlerden söz edilen mektuplar hoşuna gidiyordu. Kasabada ya da yakınlarda samimi olduğu arkadaşları yoktu; akşamları sıradan gezintiler de olmuyordu. Bu nedenle misafirleri önemliydi. Gelmelerinden önce umutla yollarını gözlemek Henry'ye büyük mutluluk veriyordu. Herkesi sabahları çalışıyor olacağı konusunda uyarmıştı. Bu sırada ya saatlerce yalnız kalıyor ya da İskoç'a yazı yazdırıyor

oluyordu. Misafiri gittikten sonra evin sessizliğinde yalnız kalınca sanki savaşıp kazanmış gibi hissederek, günün tadını çıkartıyordu.

Ancak kısa bir süre içinde, hoşnut olduğu ıssızlık yalnızlığa dönüşebiliyordu. İlk uzun kışın gri ve fırtınalı günlerinde Lamb Evi'ndeki çalışma odası ve bütünüyle Lamb Evi kafes gibi görünüyordu. O ve Smithler kendi içlerine çekilmişlerdi. Henry çalışıyor, fakat Smithlerin günü sarhoş bitireceklerini biliyordu.

Bayan Smith'in ne miktarda içki kullandığından emin değildi. Mutfağın işini düzgün bir şekilde sürdürüyor, yemek pişirmeyi aksatmıyordu. Yine de sabahları görünümü oldukça baştan savmaydı ve gelecek olan misafirlerin haberini aldığında huysuzluğu artıyordu. Tehlikeli bir biçimde asılmış tencere ve tavaların arasında saçları açık halde dolaşıyordu. Bunu yanı sıra tırnaklarının görünümü de güven vermiyordu. Henry, misafirleri geldiğinde, ikram edilen çorba ve sulu sosların kalmasının nedenini bilip bilmediğini merak etti. Bay Smith'in onları sorunsuz servis edebileceğine güvenmiyordu.

Akşam yemeği servisi yaparken odaya sendelemeden girse bile, dönerken de aynı kontrolü gösterebileceği kesin değildi. Henry, masada misafirlerini kapı tarafına bakmayan tarafa oturtmayı adet edindi. Masada Smith'in sendelediğini gören misafirlerin ondan gözünü ayıramadığını fark etti. Amacı bu konunun yemek masasında açılmaması ya da daha sonra misafirlerinin bunu konuşmamalarıydı. Aynı zamanda, bu konunun Londra'daki bir grup Amerikalı arkadaşı tarafından, sarhoş hizmetçiler çalıştırıyor şeklinde konuşulmasını istemiyordu.

Burgess Noakes, Smith'e eşlik etmeye başlamıştı; onun için kapıları açıyor, onu düzgün durmaya sessizce teşvik edi-

yordu. Henry, problemin kendi kendine düzelmesini ya da en azından olduğundan ileri gitmemesini umut ediyordu. Harekete geçmiyordu, çünkü karşılığındaki hareketin ne olacağını biliyordu. Smithleri düşünmemeye çalışıyordu.

Bir öğleden sonra, bir üst kat penceresinden Bayan Smith'in kız kardeşinin eve girdiğini gördü. İçeri alındığını ve mutfakta ablasıyla birlikte olduğunu duydu. Kensington'daki dairesinde geçirdiği zaman süresince Henry onunla tanışmamıştı, sadece onu birkaç kez görmüş, gördüğü kadarıyla duyarlı ve güvenilir biri olduğu kanısına varmıştı. Onunla konuşmayı planlamıştı ve merdivenlerden inip koridorda Burgess Noakes'i bularak ona Bayan Smith'in kız kardeşine uygun bir zamanında onu görmek istediğini iletmesini söylemişti. Onu oturma odasının önünde beklemeye başladı.

Bayan Smith'in kız kardeşi, kısa bir süre sonra Bayan Smith eşliğinde geldi. Önceki saygın ve bakımlı resim, Henry'nin alışmış olduğu gibi sonradan daha baştan savma olacak ve ifadesi küstahlaşacaktı, biliyordu.

"Sizi iyi gördüğüme sevindim madam" dedi Bayan Smith'in kardeşine.

"Çok iyiyim efendim, çok düzeldim ve nezaketinizden ötürü çok teşekkür ederim."

Bayan Smith dışlanmış biri gibi kız kardeşinin başının arkasından Henry'yi izliyor ve inceliyordu.

"Buraya ziyarete mi geldiniz?" diye sordu.

"Hayır efendim, saray şairinin bahçıvanıyla evlendim. Oradaki bahçıvan kulübesinde yaşıyoruz."

"Saray şairi mi?"

"Bay Austen efendim, Ashford'da."

"Elbette, elbette, Alfred Austen." Henry, bir an için, onun Lord Tennyson için çalıştığını düşünmüştü.

Bayan Smith halen dikkat kesilmiş bir şekilde onları dinlerken kız kardeşiyle yalnız görüşmek istediğini söylemesi, o ve kız kardeşi arasında sorun yaratabilirdi. Böyle bir soru karşısında kız kardeşi numaradan bir cevap vermek zorunda kalabilirdi.

"O halde, sizi daha sık görmeyi umuyorum" dedi.

"Ah, sizi rahatsız etmek istemem efendim"

"Katiyen rahatsız olmam" dedi Henry. "Kız kardeşinizi iyi buldunuz mu?"

Ona net bir ifadeyle baktı ve bakışlarını yere indirerek hiçbir şey söylemediğinde yardım etmek için çaba sarf etmedi. Kadın, Henry'nin sorusuyla neyi kastettiğini anlamıştı; Henry, kadının yanıt veremeyeceğini her üçünün de anlaması için biraz bekledi. Henry, bunu başardığını fark edince, onu yalnız görmek istemediğine karar verdi; söylenmesi gerekenler söylenmişti. Bayan Smith'e selam vermeden kız kardeşini sıcak bir gülümsemeyle selamladı. Artık, ihtiyacı olduğunda, Bayan Smith'in kız kardeşini nerede bulacağını biliyordu.

❧

Kız kardeşi Alice onun bu durumuna gürültülü bir şekilde güler, Smithlerin detaylı bir tasvirini isterdi. Fakat Henry onun gecikmeden önlem almak konusunda, onlara karşı daha acımasız olacağını düşündü. Alice ailenin en pratik zekâlı üyesiydi. Smithlerden kurtulmak için akıllıca ve soğukkanlılıkla

davranabilirdi. Yine de bu durumu ona anlatamazdı, çünkü bu konu hakkında William'ın mektubuna katlanamazdı. Ne de Londra'da bundan söz edebileceği birileri vardı. İngiliz dostlarının hepsinin, Smithleri sarhoş görseler anında işten atacaklarını biliyordu.

Hayalinde Constance Fenimore Woolson ile sohbet etmeye başladı. Mutfak ve kilerin yanında olan odadaki konuşmadan etkilenmişti. O ne yapmak gerektiğini de bilebilirdi; Smithleri gitmeleri konusunda ikna etmenin ya da bu durumu düzeltmenin yolunu bilebilirdi. Onun sakin gülümsemesini düşündü, içtenliğini, meraklı ve sempatik kişiliğini hatırladı ve onun Venedik'teki son günlerini düşündü; kendini camdan atmadan önceki günlerini anımsadı. Derin bir iç çekti ve gözlerini kapadı.

Ailesi ve arkadaşları tarafından, Constance'a olan yakınlığı genel olarak biliniyordu. Bellosguardo'da Constance ile büyük bir ev paylaştıklarında (ve bu sırada ilişkilerinin çok konuşulduğunu sanıyordu) ne William ne de eşi o aylarda Floransa'daki küçük grubun bir parçasıydı. Dostları ona mektuplarında halen esrarengiz ve anlaşılmaz ölümünden söz ediyor, ölümü hakkındaki meraklarını düzenli olarak dillendiriyorlardı. Fakat o kadar arkadaşı içinden sadece biri ona intiharın nedenini bilip bilmediğini sormuştu. Bu kişi, en sevdiği Bostonlulardan olan Grace Norton'un yeğeni ve arkadaşı Charles Eliot Norton'un sevimli kızı Lily Norton'du. Lily, Constance'ı İtalya'dan tanıyordu ve ondan yirmi yaş genç olmasına rağmen ona hayrandı ve ona büyük bir bağlılık şekillendirmişti.

Lily'ye elinden geldiğince açıklıkla ve direkt olarak yazdı. Ona, bildiği gibi o sırada Venedik'te olduğunu ve yalnızca başkalarından bilgi aldığını açıkladı. Constance'ın ateşten ve hastalıktan dolayı şuurunun yerinde olmadığını, fakat hepsinin bu kadarla sınırlı olmadığını yazdı. Constance'ın dış dünyadan gizlediği bir şeyler olduğunu, bunun da yalnızlıkla şekillenen bir tür kronik melankoli olduğunu anlattı. Açıklamasını bu noktada bıraktı; Lily soracak kadar cesarete sahipse, şimdi yalın gerçeği okuyacak kadar da cesarete sahip olmalıydı.

Lily Norton bir daha konuyu açmamıştı, fakat halası Grace, Henry'ye yeğeninin mektubun soğukluğundan ve kesin tonundan ötürü üzgün olduğunu belirtmişti. Lily Norton Rye'a davetini kabul ettiğinde, ilk gün yalnız kalacaklarını biliyordu ve Constance ile ilgili konuyu açacak mı diye merak ediyordu. Aslında konuşacakları başka pek çok konuları olacaktı. Lily Avrupalılaşmıştı. Tehlikeden uzaklaşmak için Avrupalı tavrıyla başka pek çok konudan söz edecekti. Onun sadece ailesinden söz etmesi bile, ev sahibi ile kendisinin pek çok güzel saat geçirmesine neden olabilirdi. Henry'nin Nortonlara, Sedgwicklere, Lowelllara, Dixwelllere ve Darwinlere olan ilgisi uzun yemek süresince ve büyük ihtimalle genç arkadaşıyla çıktığı gezintide sohbetin odak noktası olabilirdi.

Onunla istasyonda buluştuğunda, onun ne kadar ürkütücü ve dikkat çekici bir hale gelmiş olduğunu hemen fark etti. Vagonundan inerken Henry'yi görmüş fakat gülümsememişti. Bakışları dikkatliydi, ifadesi ciddi ve kendinden emindi, durgun bir güzelliğe sahipti. Genç düşeşlerin havası vardı, onu gören kişi hiçbir telkine gerek duymaksızın ona itaat edebilirdi. Nihayet yanında yürümeye başladığında gülümseme-

ye başlamıştı, sanki birden ev sahibine karşı doğal olması gerektiğini düşünmüş, Amerikalı olduğunu hatırlamış gibi yüzü aydınlandı, değişti.

Kapı görevlisi ile bagajları el arabasına yerleştirdiği sırada Burgess Noakes'e kısacık bakmıştı. Eve geldiklerinde Henry'ye daha önce bir daha 'güzel' kelimesini kullanmamaya söz verdiğini fakat evin tek kelimeyle çok güzel olduğunu, bahçelerin müthiş olduğunu ve Henry'nin ona mektuplarını yazmak için kullanabileceğini söylediği küçük salonun ve kendi odasının da çok güzel olduğunu söyledi. Ona sıcacık gülümseyerek Henry'nin omzuna dokundu ve her şeyi takdir etmeye son verdi. Burada olduğu için çok memnun olduğunu söyledi.

Bahçede oturup çay içerken, Henry onu dikkatle inceliyordu. Devingen bir aklı olduğunu, ailesindeki kendi neslinden önce gelen kadınların sahip olmadığı bir çekiciliği olduğunu gördü. Nortonların at gibi yüzlerini almıştı, fakat onun yüzü daha yumuşak ve iyi görünüyordu.

Annesinin gözlerini almıştı, annesi gibi konuşmadan önce ve dinlerken gülümsüyordu. Fakat gülümsemekten vazgeçtiğinde yüzü zarif bir ciddiyete bürünüyordu, bu genç kadının tüm ifadesi ve tarzı, resmi olduğu kadar dostaneydi; bu durum Henry için yeni bir durumdu. Onunla daha çok zaman geçirmek için sabırsızlanıyordu.

Çekiciliği ile gurur duyduğu ve sohbetinden hoşlandığı zeki hanıma kasabada refakat ediyordu. Henry'nin kendisini izlediğini ve ona ne kadar yakın olduğunu, onları gören insanların bildiğinin farkındaydı. Yürüyüşleri sırasında onun ne kadar düşünceli ve konuşmaları sırasında ne kadar mutlu olduğunu; sonra sessizleştiklerindeyse sanki büyüklerinden

azar işitmiş gibi yüzünün karardığını, mutsuzlaştığını görünce, Henry ona daha derinden hayran olmaya başladı.

Şimdi otuzunun üzerindeydi artık ve kişiliğindeki bir şey halası Grace'in söylediğine göre ironik ve uzaktı, işte bu nedenle onun evlenemeyeceğini düşünüyordu. Kendine ait geliri vardı, çok yüksek değildi fakat İtalya'da, İngiltere'de özgürce gezecek kadar parası vardı ve sonra Constance Fenimore Woolson'un yaptığı gibi kendi topraklarına dönebilirdi. Henry onun büyük bir evi ve ismi olmasını umduğunu ya da belki tamamıyla bağımsızlığını elde ederse üzüntülerinin dineceğini tahmin ettiğini söyledi. Lamb Evi'ne dönerlerken tavrı, hüküm veriş tarzının rahatlığı, konuşmalarındaki tuhaf özgür ifadeler ve aksanındaki ani yükselip alçalmalar ona kız kardeşi Alice'i anımsattı. Her ikisi de fikirlerin gizli tutulduğu, iyi ahlakın ön planda olduğu, Tanrı'ya inancın ve idealizmin yüksek olduğu ailelerden geliyorlardı. James Ailesi'nde bu rahatsızlık Alice'i etkilemiyordu, Lily de aynı şekilde keskin hükümlerini Nortonlardan çekinmeden ifade ediyordu. Kız kardeşinde de Lily'nin dengesinin ve sakinliğinin olmasını isterdi.

Akşam yemeği servisinden önce Lily'yi yukarıdaki oturma odasında yalnız bıraktı, böylece aşağıda yemek odasında neler olduğuna bakabilecekti. Burgess Noakes'i yemek odasının açık kapısında ayakta dururken buldu; küçük yüzü endişeyle doluydu, hareketleri sinirliydi.

Efendisine kaygısının nedeninin yemek odasında olduğunu söyledi ve Henry odaya girdiğinde masa örtüsünün üzerinde büyük ve yeni, mor bir leke gördü.

"Bu değiştirilmeli" dedi Henry.

"Buna gerek olmadığını söyledi" dedi Burgess.

"Bayan Smith mi?" diye sordu Henry.

Burgess başını salladı. "Değiştirmek istemedi efendim."

Henry mutfağın kapısını açtığında, Bay Smith'in başını kollarına dayamış dinlendiğini gördü. Bayan Smith fırından tepsiyi alıyordu. Henry'yi gördüğünde konuşmadı, fakat güçsüzlüğünü ve kayıtsızlığını ima edercesine omuz silkti. Henry elinden geldiğince yüksek sesle konuşmaya başladı.

"Masa örtüsü derhal değiştirilmeli ve evin uşağı görevlerini yerine getirmelidir."

Bayan Smith kaşığı bıraktı ve masaya doğru yöneldi. Soğukkanlı bir biçimde kocasının arkasında durdu ve onu omuzlarından tutarak yavaşça kaldırdı, ayakta tam olarak durunca yürümesine yardımcı oldu. Bay Smith her zamanki ifadesiyle baktı ve işvereninin mutfakta olduğunu gördü, sonra güçlükle yemek takımlarının bulunduğu büfenin kenarından ilerledi.

"On beş dakika içinde yemekte olacağız" dedi Henry. "Her şeyin verilen talimatlara uygun olacağını umuyorum, masa örtüsünden başlayarak."

Lily Norton'a yemek odasına eşlik ederken masa örtüsünün hemen değiştiğini ve masanın mükemmel şekilde hazırlandığını gördü. Lily'yi kapıya arkası dönük bir biçimde oturttu. Bay Smith'in yerine yemekleri Bayan Smith'in ya da Burgess Noakess'in servis edip etmeyeceğini bilmiyordu. Smith gelip kadehlere şarap koyarken, Henry onun ayakta durması ve önünü görebilmesinden her zamankinden daha fazla etkilendi. Bu tuhaf bir sarhoşluktu. Smith sendelemiyor ya da sallanmıyor, tam tersine sanki düz bir çizgide ilerler gibi düzgün yürüyor ve dimdik duruyordu. Oldukça sessizdi. Alkol onu baston yutmuş gibi yapıyordu.

Henry, Smith'e çok uzun süre bakmamaya dikkat ediyordu; Smith şarapları koyarken o tuhaf bir sohbete başladı. Anlayabildiği kadarıyla Lily Norton hiçbir şey fark etmeden, Smithlerin gitmesi için bir ayarlama yapmak zorunda olduğunu biliyordu. Sonraki gün öğle yemeği için iki misafiri, akşam içinse fazladan bir misafiri daha vardı. Nasıl başlayacağını bilmediği bir şeyler yapması gerekiyordu.

"Biliyorsunuz" dedi Lily, "Constance'ın ölümünden beri Venedik'e gitmedim, fakat oraya giden dostlarla görüştüm ve hepsi de onun düştüğü caddede tuhaf bir şey olduğunu söylediler. Hepsi de bunu onaylıyor ve kimse onun kendini öldürdüğüne inanamıyor. Bu ona göre bir şey değilmiş gibi görünüyor."

Gözleri hafif bir durgunlukla Henry'nin üzerindeyken, sanki aklına yeni bir şey gelmiş gibi önündeki tabağa kaçamak bir bakış atıp yeniden yukarıya, ona baktı.

"Onun kız kardeşini tanıyan biriyle uzun uzun konuştum" dedi. "Aile, onun mektuplar, günlükler ve diğer kişisel evrakları gibi pek çok özel eşyasının kaybolması nedeniyle endişeliymiş. Ve son haftalarını nasıl geçirdiği herkes için tam bir sır perdesi."

"Çok üzücü bir durum" dedi Henry.

Smith kapıyı araladı ve sanki içerisi karanlıkmış gibi etrafa göz gezdirdi. Lily döndü ve onu gördü. Yarım dakikadır oradaydı, kapıdaki duruşu hayalet ile hayalet görmüş arasındaydı. Sonra yavaşça tabakları toplamak için masaya yöneldi. Sessiz ve stilize hareketlerle yine hiç zaman kaybetmeden odadan çıktı.

"O, elbette, tam anlamıyla kederli ve çok yalnız biriydi" dedi Henry.

Konuşmasını bitirdiğinde ne kadar hızlı ve kabaca konuştuğunu biliyordu.

"O çok yetenekli bir yazar ve mükemmel bir hanımefendiydi" dedi Lily Norton.

"Evet, tam tamına" dedi Henry.

Konuşmaksızın Smith'in geri gelmesini beklediler. Henry şimdi konuyu değiştiremeyeceğinin farkına vardı, Lily Norton'un ifadesinden, bunu anladığı belli oluyordu.

"Onun daha iyi bir hayatı hak ettiğini düşünüyorum" dedi Lily, "fakat bu olmadı."

Son sözünde uysallık ya da kabullenme yoktu, aksine bir suçlama ve acılık vardı. Henry onun bu konuşmayı planladığından ve yemek odasındaki sohbeti daha önceden ayarladığından şüphelendi. Smith'i izlediği her an, onun ne kadar sarhoş olursa olsun aralarındaki bu iğneleyici konuşmaya son vermek için bir şeyler yapmasını diledi.

"Hepimiz o yaz onunla beraberdik" diye devam etti Lily, "rüyaları ve planlarıyla dolu ve çok meşguldü. Hepimiz onun melankolik tarafı yerine çok mutlu yönlerini anımsıyoruz. Fakat sonunda bu paramparça oldu."

"Evet" dedi Henry.

Smith kapıyı arkasında Burgess Noakes'in görüntüsüyle açtı. Burgess üzerine kendine çok büyük gelen bir ceket giyiyordu. Bir serseri gibi görünüyordu. Smith ise ölmek üzere olan biri gibi görünüyor, elindeki et tabağını taşıyordu. Burgess arkasından elinde diğer tabaklarla onu takip etti. Lily Norton dönüp onları inceledi ve Henry onun bir an için Lamb Evi'nde olanları fark ettiğini düşündü. Tüm kontrolünü kaybetmiş gibiydi. Çok bariz bir biçimde dikkat kesmiş ve bakış-

larını iki hizmetçiden uzaklaştırdığı sırada gülüşü kesinleşmişti. O anda Smith onun kadehine biraz daha şarap koymaya başladı, fakat elinin titremesine engel olamadı. Diğer üçü, umutsuzca onun kendini toparlamaya çalışırken şarabın büyük kısmını masa örtüsüne döküşünü izliyorlardı. Masadan ayrılıp odadan çıkarken hareketleri tuhaflaştı ve sendelemeye başladı, böylece et servisini Burgess'e bırakıp çıktı.

Sessizce yemek yediler, değiştirmek istediği konu aslında hiç sözünü etmek istemediği bir konuydu. Lily'ye halası ya da onun planları hakkında aynı soruları sorarsa güleceğini ya da sinirlenmeye başlayacağını biliyordu. Kendini hiçbir şey söylememek için geri çekti; sohbetin devamını o sürdürebilirdi.

Nihayet konuşmaya başladı.

"Onun Venedik'e yalnız kalmak için geldiğini düşünmüyorum. Orası hiçbir zaman yalnız kalmak için uygun bir yer olmadı, özellikle de kış ayında."

"Evet, bunu söylemek zor ama taşınması akıllıca olurdu" dedi Henry.

"Elbette o ve Bayan Curtis, sizin Venedik'te ara sıra kullanmak üzere küçük bir daire tutmayı planladığınıza inanıyorlardı. Eminim bunun beklentisi içindeydiler" dedi Lily.

Onun nereye varmak üzere olduğunu görüyor, onu durdurmanın zorunlu olduğunu biliyordu.

"Korkarım onlar benim Venedik'in zevklerine ve güzelliğine olan tutkumu yanlış anlamışlardı" dedi. "Evet, orada olduğum sürece su kaplı büyük şehri ve manzarasını alçak gönüllükle izledim. Fakat korkarım bu sadece hafif bir arzu olarak tanımlanabilir. Gerisi renksizdi. Bu sadece işimin gereğiydi."

Bakışları karardı, hiçbir anlam işareti yoktu. Gülümsedi. "Evet, hayal edebiliyorum" dedi kuru bir ses tonuyla.

Sabah, Henry Bayan Smith'e kocasının yatakta kalmasını ve ilerleyen saatlerde bir doktor kontrolünden geçmesini istediğini söyledi. Öğle yemeği servisi, kendine uygun bir ceket bulması gereken Burgess Noakes'in yardımıyla, salon hizmetçisi tarafından yapılacaktı. Lily Norton'un odasında yazı yazdığını ve bahçeye bakıp bu manzaraya tanık olmayacağını bildiğinden, Bayan Smith'ten dışarıya gelmesini istedi. Bayan Smith'e gün ışığında bakmak istiyordu ve bunu yaptığında onun, mutfağında işe devam edemeyeceğine karar verdi. Uzun süredir yıkanmamış ya da kıyafetlerini değiştirmemiş gibi görünüyordu.

"Eminim, misafiriniz burada kalmaktan memnundur" dedi. "Eminim, her şey onun düzenine uygundur ve şikâyeti yoktur."

Ses tonu neredeyse küstahçaydı. Onun bir şeyler daha söylemek üzere olduğunu fark edince, Henry sağ elini kaldırarak onu engelledi ve nazikçe selam verip eve döndü.

Burgess Nokaes'i buldu ve ondan hemen giderek Rye esnafından Ashford bahçıvan kulübesinde kalan Bayan Smith'in kardeşinin ismini öğrenmesini istedi. Çok geçmeden Burgess kadının isminin Bayan Ticknor olduğunu öğrenip geri geldi. Çalışma odasına döneceği sırada, Burgess işaret parmağını dudaklarına götürerek onu bahçeye çıkardı.

Henry, Burgess'in etrafta kimsenin olup olmadığını incelemesini şaşkınlıkla izliyordu, ifadesi dikkatli ve heyecan-

lıydı. Burgess onu mutfağın yanındaki ek binalara götürürken, bir şey göstermek istiyor gibiydi. Burgess arkasına dönerek Henry'nin gelip gelmediğine baktı, üzeri eski bir bezle örtülü yığına doğru ilerleyip bezi kaldırdı, her yerde boş viski, şarap ve şeri şişeleri vardı ve etrafa berbat kokular yayılıyordu.

Henry öğleyin, doktorun akşamüzeri çağırılmasını istedi ve Bayan Ticknor'a bir telgraf gönderdi. Bununla birlikte Lily'nin, muhafazakâr bir aile kültürü almış, Bostonlı arkadaşı Ida Higgison'ı karşılaması gerekiyordu. Sanki ev halkı çok sağlıklı ve mükemmel bir uyum içindeymiş gibi Eastbourne'dan bir arkadaşı gelecekti. Lily Norton'un meraklı halası Grace dışında konudan kimseye söz etmeyeceğini biliyordu. Kimseye durumu açıklamak zorunda olmadığı için memnundu. Uşağın iyi durumda olmadığını ve servisi salon hizmetçisinin yapmasından dolayı kimsenin rahatsız olmayacağını umduğunu söyledi.

Bayan Smith'in mucizevî bir şekilde pişirdiği yemekleri yedikleri öğlen yemeğinin ardından Burgess, Henry'ye Bayan Ticknor'un geldiğini ve ön taraftaki oturma odasında beklediğini haber verdi. Bu durumun misafirlerini gezdirme işinden kendini alıkoyacağını biliyordu fakat seri bir roman çalışması olduğunu söyleyip, yerini Lily'ye bırakarak misafirlerini Rye'da yürüyüşe gönderdi.

Misafirler mutlulukla ve bir şey fark etmeden ayrıldıklarında Bayan Ticknor'a gitti ve ona Smithlerin durumundan söz etti. Böyle devam edemeyeceğini vurguladı. Her ikisinin de ayrılmasını istediğini söyledi ve ondan onlar için gereken ayarlamaları yapmasını isteyerek, bu konuda kendisinin hiçbir desteği olamayacağını ekledi.

Bayan Ticknor hiçbir şey söylemedi, yüzü hiçbir duyguyu ele vermiyordu. Sadece kız kardeşinin nerede olduğunu, onunla konuşup konuşamayacağını sordu. Koridora ilerlerken salon hizmetçisinin doktoru içeriye davet ettiğini gördüler. Henry Bayan Ticknor'u mutfağa gönderdi ve doktoru, Burgess Noakes'ten anladığına göre Bay Smith'in yattığı kilerin arkasındaki odaya götürmesi için salon hizmetçisini yönlendirdi.

O akşam Lily Norton ve Eastbourne'den arkadaşı ile yemek yerken sohbet politik ve edebi konular üzerine sürmüştü. Lily oldukça etkileyici ve çekici bir görünümdeydi. Henry'nin arkadaşı Constance Fenimore'u kaderine terk ettiğini ima ettiği bir önceki akşamki sohbet, bu akşam onun da böyle bir korkusu varmış gibi hiç konuya değinmeyişiyle son bulmuştu. Onun bu güzelliğini kimseyle paylaşmaması ve evlenmemesini bir hata olarak görüyordu, ayrıca zaman ilerledikçe bu durumun etkilerinin daha çok ortaya çıkacağını düşünüyordu. Masada ona doğru bakarken onun eğlenceli tarafının kişiliğindeki etkilerinin diğer eksiklikleri nasıl kapattığını ve onu erkeklerin talip olacağı özellikte bir kadın haline getirdiğini fark etti.

Constance onun hakkında çok güzel bir roman yazabilirdi, diye düşündü. Doktor sabah geri geldiğinde durumun ümitsiz olduğunu belirtti. Bay Smith'in yıllardır içtiğini ve her gün alınan aşırı alkolün, onun sürekli sarhoş kalmasına neden olduğunu söyledi.

İlerleyen süreçte daha çok alkol isteyecekti. Bayan Ticknor eşiyle geri geldiğinde, eşi Henry'ye durumun çok zor olduğunu; çünkü Smithlerin bir penilerinin bile olmadığını söyledi. Hiç para biriktirmemişlerdi. Tüm kazandıklarını içkiye vermişler ve Rye'daki pek çok yere borçlanmışlardı. Bayan Ticknor'un ses tonu canlıydı ve kocası elinde şapkasıyla kesinlikle çok mahcup olmuş gibi duruyordu.

Smithlerin eşyaları toplandığında, onların kendileri için söyleyecek bir çift lafı olmayan, cesareti kırılmış ve aklı karışmış sadece iki kurban olduklarını gördü; hatta Bayan Smith Henry'nin bakışlarından uzak kalmak için sessizce kötü talihine doğru ilerliyordu. Bir daha iş bulamayacaklarını biliyordu ve onlara para vermezse yakınları onlara uzun süre bakmayacaktı; böylece cehennemle yüzleşeceklerdi. Smithlerin kendisine yıllarca içtenlikle hizmet ettiğini biliyordu, fakat onları evden çıkarmak için elinden gelen her şeyi yapması gerektiğini de biliyordu.

Hiç kimseye söz etmediği olay hakkında yengesi Alice'e yazdı. Bunun tam bir kâbus olduğundan, çok rahatsız edici olduğundan söz etti. Çok geçmeden Rye'daki herkesin Smithlerin durumundan haberi olacağını fark etti. Her ne kadar sevilmeseler de hızla ortadan kaybolmaları, Henry'yi yolda yürürken dikkatlice incelemelerine neden olacaktı.

Bu olay ve takip eden haftalarda hizmetçisiz kalmasının verdiği sıkıntıdan ancak çalışarak kurtulabilirdi. Sabahları salonun güneye bakan ve sabahtan itibaren güneş ışığını alan penceresinde oturup, bir önceki günün çalışmalarını okuyordu. Camdan bahçenin düzgün, yeşil çimenliği görünüyordu ve burada bahçıvan George Gammon'u yaşlı dut ağacının gölgesindeyken izlemek hoşuna gidiyordu. Sonra bahçede dolaşırken, Lamb Evi'nin yüksek duvarlarının onu dünyadan korumasından hoşlanıyordu.

DOKUZ

MART 1899

Hiçbir şey ona basit gelmiyordu şimdi. Gördüğü ve duyduğu hiçbir şey İngiltere'nin dışına gerçekleştirdiği merak uyandırıcı ve ilk gezisindeki beş yıl kadar yeni ve değerli gelmiyordu. Paris'te, Minny'nin kız kardeşi Ellen Temple'ın kızları Rosina ve Bay Emmet ile görüştü. Her ikisi de Minny'nin ölümünden sonra doğmuşlardı ve onu sadece karanlık birtakım fotoğraflardan tanıyorlardı. Kızlar birbirlerine benzemiyorlardı; Rosina daha tatlı ve konuşkan, Bay ise daha kısa boylu ve bodur, kız kardeşinden daha güvenilirdi. Bir ressam olarak işi, hırsla ve hevesle galeriler ve sokaklardaki hayatı incelemekti, diğerlerinden daha kurnaz ve güzel görünüyordu.

Konuşurlarken Henry bazen Minny Temple'ın sesini duyar gibi oluyordu. Onların farkındalıklarına ve tahmin ettikleri kadar karışık olmayan Amerikan tarihine olan heveslerine hayrandı.

Henry, acı veren şeylerle ilgili net bir yargıya varmaya yetecek kadar yaşlıydı, elli altısındaydı ve Bay Emmet, *Was-*

hington Square'den Dr. Sloper'ın talihsiz ve kötü eğitimli kızıyla birlikte çıktığı Avrupa turundaki halini taklit etmekte neşeyle ısrar ediyordu. Kızlar bir müzeden diğerine ilerliyorken Henry, kızların telaffuzlarına acıyor ve sürekli düzeltiyordu. Mesela, Rosina bir Paris dükkânının vitrininden mücevherlere bakıyorken, Henry hemen onun sözlerini düzeltmişti: "Mücüvher değil, mücevher."

Ve o, günümüzde Amerikalı kızların sesli harfleri fazla yuvarladıklarını kabul ettiğinde Henry karşılık verdi: "Sesli harfler Rosina, ses harfler değil."

Sonunda her iki kız kardeş de kuzenlerinin paylamalarından hoşlanmaya başlamış ve onun müşkülpesent tavırları karşısında, onu kızdıracak yeni oyunlar bulmuşlardı. Şimdi bu görüşmeler, Henry'ye ölmüş teyzelerini daha çok anımsatıyordu, hayatta olsaydı bu tür sohbetlerden o da çok hoşlanırdı. Kızlar çoğunlukla Henry ile ince bir mizahla konuşuyorlardı. Bay bir sabah yukarı çıkıp saçını düzenlemesi gerektiğini söylediğinde Henry ona, "Neyi ya da neyle düzenleyeceksin?" diye sorduParis daha önce hiç görmediği kadar muhteşem görünüyordu, fakat bu görkemin ardında tasvip etmediği bir şeyler seziyordu. Bunu Emmet kızlarıyla konuşmamaya dikkat etti.

Konuşmaların tarzına, şekline ve yapısına dikkat edişleri hoşuna gitmeye başlamıştı; ona detayları bulup göstermelerinden hoşlanıyordu ve şehrin görkeminden memnun olmalarını seviyordu. Bay Emmet'ın şakalara katılmadığı, sessiz kaldığı zamanlar azdı ve bazen izlediği olaylara kolaylıkla sinirlenebiliyordu; işte böyle zamanlarda Henry, Constance Fenimore Woolson'un hayaletinin etraflarında olduğunu, Minny Temple'ın gösterişli ve ışıklı havasına karşılık onun duyarlı ve dikkatli olduğunu hissediyordu.

Kuzenleri, böylece eski hatıraları hayatına getirmişlerdi. Bazen kendi çevreleriyle o kadar ilgili oluyorlardı ki Henry'nin karanlık hatıralarını fark etmiyorlardı. Henry onların farklılığını büyüleyici buluyordu ve onun ne söylediğini, ne yaptığını dikkatlice gözleyen eski dostlarının Emmet kardeşlerin davranışlarını takip edip etmediğini merak ediyordu.

Kızları kendi Avrupa turlarına bırakıp güneye giderken, dostları olmadan gayet rahat yaşayabildiğini gördü. Kuralsız yazışmalardan hoşlanıyordu ve gerçekten onların hayatlarını da neler yaptıklarını da duymak çok değerli bir hazineydi. Fakat geceyi Marsilya'da geçirdiğinde, bir sonraki gün dostları Paul ve Minnie Bourget'in evinde, hem onları uzun süredir görmediği için çok büyük mutluluk duyacağını hem de onların kuşatması altında olacağını biliyordu. Ün ve zenginlikleriyle Bourgetlerin Riviera'da yirmi beş dönüm arazileri vardı, arazileri dağın eteklerindeki sette, çam ve sedir ağaçlarıyla kaplı bölgede mükemmel bir manzaraya sahipti. Anti-Semitizm ile şiddetlenmiş görüşlerinin sevimsiz bir şekilde sertleşmesi ve otoriter bir yapıya bürünmesi, aynı zamanda onda ölçüsüz bir merak uyandırıyordu.

Evde başka bir misafir daha vardı, pek tanınmamış bir Fransız yazar. Henry, bu fikirlerinin ev sahiplerine aykırı kaçacağı düşüncesinden dolayı Paul ve Minnie Bourget'e Zola ya da Dreyfus'tan söz etmek dışında, her istediğini yapabiliyordu. Zola ve Dreyfus'a olan desteği, Bourgetlerin konu hakkındaki ön yargılarını duymak istemeyeceği kadar güçlüydü.

Bourgetlerin günlük rutinleri içindeki lüks ve aşırı zevklerinin, siyasetteki dar görüşlü sertlik ve aşırılıklarıyla ilgili olabileceğini seziyordu. İngilizlerin, görüşlerinde onlarınkinden daha yumuşak, kişisel ve politik görüşlerinde de daha belirsiz olduklarını düşündü.

Bourget'e karşı hislerini onun fark ettiğini sanıyordu. Doğasını ve kültürünü, ırkını ve görünüşünü, kibrini ve züppeliğini, ilgi duyduğu fikirleri ve hırslarını biliyordu. Fakat bunlar adamın kendine karşı özeni yanında küçük konulardı. Bu herkesin tahmin edeceğinden daha komplike, daha zengin ve daha çok göze çarpıyordu.

Henry, tüm dikkatini ona odakladığında Bourget'nin hiçbir şeyin farkında olmadığını biliyordu. Henry'nin sıfatlarının listesi, onda Henry'yi basit, açık ve aslından farklı bir şekilde biçimlendirmişti. Henry'nin gizli kişiliğini, hayal gücünü ve ilgi duyduğu konuları bilmiyordu. Ve bu, Bourgetlere olan ziyareti bittiğinde onu memnun etmişti. Uzun zamandır tanıdığı birine karşı bilinmez olmak, kişiliğinin silinmesi onu memnun ediyordu. Henry her zaman dinlemeye, yapmaya hazır oluyor fakat iş hakkındaki görüşünü, hayallerini, derin duygularını gün yüzüne çıkarmıyordu. Bazı zamanlar yarattığı boşluğun bir maskeden çok daha fazla olduğunu biliyordu. Çünkü bu boşluk içten içe yayıldığı gibi giderek etrafını da sarıyordu.

Bourgetlerin arazisinden ayrıldıktan sonra, Venedik yolculuğunda da bu durum devam ettiğinden, önceden konuk olduğu kişilerle tekrar görüşme ihtimali, ona pek de ilgiye değer bir durum değilmiş gibi görünmeye başladı.

İtalya'yı ne kadar çok sevdiğini unutmamıştı fakat İtalya'nın yeniden etkisinde kalmaktan ya da oranın turizm ve zamanın baskısı altında altın büyüsünü kaybetmiş olmasından dolayı endişe ediyordu. Ventimiglia'daki üç saatlik rötarda tren vagonunda oturmuş, zengin Almanlar tarafından oluşturulmuş itişip kakışan kalabalığı izliyordu. Kalktıktan

sonra yürüyebilmek için bayağı güç harcamıştı, Burgess Noakes arkasından bavullarını getiriyordu. Fransa'yı ardında bırakmak ve İtalya'nın kanatları altına sığınmak için aşırı bir sabırsızlık hissediyordu. İtalya'da davranışlar açık ve tazeydi, tüm zarafet gizlenmiş ve doğal karşılanıyordu. Sonunda kendisini Cenova'da, otelde camın kenarında bir koltuğa oturmuş, İtalya'nın tadını çıkarıyor ve anıları canlanıyorken bulduğunda mutlu hissetti.

❧

Gece çökmüşken Venedik'e ulaştığında, turizmin de geçen zamanın da şehrin hüzünlü ve görkemli karışımına hiçbir zarar vermediğini gördü. Tren istasyonundan gondolla kanallardan Palazzo Barbaro'ya doğru ilerledi, suyolunda kıvrılarak ilerliyorlardı. Bu yolculukların büyük bir ciddiyeti vardı, sanki yolcu kendi sonuna doğru ilerliyormuş gibi tiyatral bir etki oluşurdu. Fakat gondollar yumuşak ve ağır bir şekilde yüzmeye başladığında ve hafifçe gemi bağlama yerine çarptığında Venedik'in arsızca parlayan nemli ve muhteşem diğer yüzü ortaya çıkardı.

Bitmeyen tuhaf sırların, bölünmüş geleceğin ve yaralı kalplerin sığındığı Venedik, eski sesler, eski yankılar ve imgelerle doluydu. Beş yıl önce arkadaşı Constance Fenimore Woolson'un işlerini düzene koyduktan sonra bir daha dönmemek üzere şehri terk etmişti. Constance'la beraber, Venedik'le oynadıkları kumarda çok şey riske etmişler, Henry Constance'ı kaybederken Constance da her şeyini kaybetmişti. Artık Henry'ye Venedik'in yankısı anlaşılmaz ve tarihsel gelmiyordu, aksine şiddet ve acımasızlık güzellik ve görkemle birbirine karışmıştı. Bütün bunlar arkadaşının ölümünün şiddetinin

göstergesiydi. Misafir olduğu Palazzo Barbaro'da, arka tarafta cafcaflı ve yeşil boyalı eskimiş duvarları olan odalardan birinde yeni bir hikâye üzerinde çalışıyordu. Sadece birkaç odanın Büyük Kanal manzaralı olduğunu biliyordu. Eğer pek çok defa yaptığı gibi balkona çıkarsa etraftaki kubbeleri, payanda desteklerini ve cüppe giymiş heykelleri inceleyebilirdi. Sola bakınca, Palazzo Dario'nun harika güzellikteki mermer levhalarını ve narin, küçük heykellerini görebiliyordu.

Başını Salute'den Palazzo Dario'ya çevirdiğinde gözleri Casa Semitecolo'nun kasvetli gotik pencerelerine takılıyordu ve bu sırada Venedik onun için aldatıcı dış görünümüyle korkutucu, zalim ve bir o kadar da gerçek bir hal alıyordu. Bunun nedeni beş yıl önce Constance Fenimore Woolson'un kendisini bu binanın ikinci katından kaldırıma atmış olmasıydı. Onunla 1880'lerin ilk yıllarında, Bir Kadının Portresi'ni yazarken Floransa'da tanışmıştı. Henry otuz yedi, o ise kırk yaşındaydı. Constance, Minny Temple'ın kız kardeşi Henrietta'dan bir davet mektubu almıştı. O Henry'nin yazdığı her şeyi okumuş fakat Henry onunkileri okumamıştı. Avrupa'da yolculuk yapan pek çok Amerikalı kadınla tanışmıştı ve hepsinden de davet mektupları alıyordu. Henry tüm bu mektupları bir araya getirse büyük bir cilt çıkartabileceğini düşünüyordu, fakat Daisy Miller'ı yazmış olmayı isteyen pek çok hanım yazar, onun kadar iyi işler yapmak istediklerini söylemek için sabırsızlandıklarından, hiçbir şeyden rahatsız olmayacaklardı.

Constance'ın bir kulağının sağır olması, kendisini ne kadar sinirlendiriyorsa Henry'ye de o kadar ilginç geliyordu. Henry onun bu sinirinin başka bir nedeni olduğunu da oldukça çabuk fark etmişti. Constance'ın çok farklı bir çekingenliği vardı ve Henry'yi mutlu edemediği, kendine hayran bırakamadığı için tedirgin görünüyordu. Henry, onun kendi iç dün-

yasında görülmedik bir seviyede yaşadığına inanıyordu. Onun turistlerden kurtulma çabasına şaşırmıyordu, fakat Floransa'daki Anglo-Amerikan toplumuna karşı da ilgisi yoktu ve bu nedenle Floransalı dostlarına bu şekilde takdim edilmek istemiyordu. Akşamları yalnız olmaya ihtiyacı olduğunu kesin bir dille ifade ederdi; ne kadar zengin ve önemli olurlarsa olsunlar, herkesin dostluğunu mutlulukla kabul edemezdi.

Kiliseler, freskler ve tablolar hakkındaki görüşlerinin gerçekten özgün olup olmadığını söylemek mümkün değildi. Yine de zekâsının tazeliği, beğenileri ve beğenmemeleri, yetenekleri şaşırtıcıydı, bu nedenle sabahları şehirde ona eşlik etmekten hoşlanırdı. İki yıl sonra *Bir Kadının Portresi*'ni okuduğunda, Constance Henry'ye kişisel bir yakınlık duymaya başladı; Henry, yani güzellikten anlayan nazik bir adam tarafından Amerikalı bir kadın olduğu, tamamen açık görüşlü ve merak dolu olduğu hissettiriliyordu. Böylece onun Henry'de uyandırdığı hisleri, aynı gün şehirde yeni Amerikalı dostunda aradı. Eğer Henry Constance'ın ne hissettiğini tam olarak ifade edebilirse, Isabel Archer, Constance Fenimore'un gördüğünü görebilir ve gerçekten eğer Henry Constance'a tamamen yoğunlaşırsa Isabel onun hislerini yansıtabilirdi.

Henry'nin uysallığıyla alay ederdi; onun James Ailesi'nden olması, Newport, Boston ve Avrupalı oluşuyla birlikte tam bir eğlence konusuydu. Ohio'da ve Florida'da bildik durumları kendisinin de yaşadığından söz etmişti. Henry'nin ailesinden İtalya'ya adım atan tek kişi olduğunu öğrendiğinde tehditkâr bir biçimde gülümseyerek büyük amcasının Floransa'da yaşadığını ve orası hakkında kitap yazdığını söylerdi.

Geçmişinin yanı sıra bir de tuhaf ve hareketli bir özgürlük anlayışı vardı. Henry'yi sabahları ve akşamüzerleri Flo-

ransa'nın tepelerinde saatlerce gezerken görürdü, gece olduğundaysa okuyup yazılarını yazardı. Buluştukları her gün, onun şehir hakkında farklı bir perspektifi, üzerinde konuşacağı yeni bir deneyimi olurdu ve Henry, görmesi için ayarladığı şeyler hakkında onun yeni fikirlerini alırdı.

Kız kardeşi Alice ya da William'a mektuplarında ondan söz etmiyordu. O yıllarda yaşadığı her maceraya evliliğe götüren bir adım olarak bakıyorlardı. Boston'daki akrabalarıysa haberlere açtı, bu nedenle onlara hayatını, olabildiğince yüzeysel olarak aktarmaya çalışıyordu.

Constance ve Henry, yolları Roma ve Paris'te kesiştiğinde buluşmuşlardı. Sonraki birkaç yılı sürekli mektuplaşarak ve birbirlerinin çalışmalarını okuyarak geçirdiler. Bazen kendi yazılarına ya da başkalarının yazılarına çok odaklanıyordu, fakat Constance'ın mektubunu aldığında onun dostluğundan ne kadar hoşlandığını yeniden hatırlıyor ve kendini ondan yanıt almayı beklemeden başka bir mektup daha yazarken buluyordu. Henry, uzun süre sessizlikten sonra oluşan bu ani ilgiden dolayı kafasının karışmasından tedirgin oluyordu, çünkü onun ne kadar ihtiyatlı olduğunu biliyordu. Constance, Henry'nin ona yazdığı mektuplarını imha edeceğine dair elde ettiği söz sayesinde, Henry'nin en anlayışlı okuru, en güvendiği ve en keskin zekâlı sırdaşı haline geliyordu. Ve Londra'ya geldiğinde birbirlerini üç senedir tanıyorlardı; Constance, Henry'nin kendine hakim, sadık ve en gizli, en iyi arkadaşı olmuştu.

Her ikisi de özel hayatlarından, gizli taraflarından söz etmiyorlardı. Onunla işi ve ailesi hakkında konuşuyordu ve aynı değerlere sahip bir yapıda oldukları için Constance, bu konularda kişisel tespitlerde bulunurdu. Constance onunla işi hakkında konuşmazdı, fakat Henry, onun imalarından ve ki-

tapları hakkında yaptığı tesadüfi açıklamalardan bir fikir sahibi olurdu. Kışları sevmezdi; karanlık günler ve düşük ısılar onu keyifsiz yapardı, bu nedenle bu tür zamanlarda yatağından çıkmaz, Henry'yi ya da başkalarını görmek istemez, çalışamaz, keşfedemez ve umutsuz olurdu; Henry onun çaresizliğini görür fakat çektiği acıları tam olarak bilemezdi. Henry'nin dostluğu için her an hazır olan Constance, böyle zamanlarda sessiz ve oldukça içine kapanık olurdu. Henry, daha önce bu iki zıt kişiliği bir arada yaşayan biriyle tanışmamıştı. Ona güvenebileceğini biliyordu; ihtiyacı olduğunda aradaki mesafe ne kadar çok olursa olsun kendini ona yakın hissediyordu. Beklenmedik bir anda onu düşünmekten vazgeçmesinin Constance'a acı vermesinden endişe ediyordu. Constance'ın Henry ile yaptığı hiçbir şey basit değildi; bazen bu duruma çok şaşırıyor ve onu tam olarak tanımadığını düşünüyor, tüm tavır ve hareketlerinin, kolay incinir bir yapıya sahip olmasının, yalnız kalmak istemesinin ya da her ikisinin de habercisi olup olmadığını kavrayamıyordu.

❧

1884 yılının Şubat ayında, Londra'da bir akşam Henry, Bayan Kemble ile İtalyan aktör Salvini'yi *Othello*'da izlemeye gitti. Modaya çok uygun bir akşam ve modaya çok uygun bir yapımdı; etrafta Bayan Kemble ve kavalyesinden daha zengin insanlar vardı, fakat etrafta büyük aktrisle *Bir Kadının Portresi*'nin yazarı kadar ünlü bir çift daha göze çarpmıyordu.

Bayan Kemble Henry'ye karşı hükmediciydi ve Henry her fırsatta onun zekâsı hakkında komplimanlar yapıyor, onu hayranlıkla dinliyordu. Bayan Kemble çevrelerinde olan herkesin kendisinin ne konuştuğunu duymak istediğini biliyordu

ve bu nedenle ardı ardına bir yüksek sesle bir fısıldayarak konuşuyordu. Bazılarına selam veriyor ve diğerleriyle kısa sohbetler yapıyordu, fakat kimse için durmuyordu. Kalabalıkta yerlerini buluncaya kadar, kimsenin onlara katılma özgürlüğüne sahip olmadığını ima eden bakışlarla locasına ulaştı.

Işıklar sönerken Henry Constance Fenimore'un sandalyesine oturduğunu gördü. Bu onun tipik Henry'yi görmezden gelme durumuydu, oysa onu birkaç gün önce görmüştü ve tiyatroya geleceğini biliyordu. Londra'da olduğu zamanlarda, orada birlikte olma rizikosuna girmediler. Contance'ın yoğun Londra hayatına ani bir şekilde dalması karşısında Henry çok şaşkındı. Constance yıpranmış ve aklı meşgul gibi görünüyordu, hiç öyle eski bir Amerikan ailesi üyesi ve dünyayı dolaşan, kitapları çok iyi satan roman yazarı gibi görünmüyordu. Henry kendi locasından baktığında, onun yanındaki kişinin bir hanım arkadaşı ya da mürebbiyesi olduğunu düşündü. Kendisini görüp görmediğinden emin değildi.

Kıskançlık ve zina hikâyesini izlerken buna benzer olaylarla ilgili detaylar aniden zihninde parlamaya başladı. Kolaylıkla onu görmemezlikten gelmişti. Fakat eğer Constance Henry'yi gördüyse -ve Henry onun çoğunlukla hiçbir ayrıntıyı kaçırmadığını bilirdi- kendisine aldırmadığını düşünmüş olabilirdi; böyle bir durumda onun ne kadar derinden yaralandığını ve kalbinin ne kadar çok kırılmış olabileceğini, bunun ona Londra kışında ne kadar kötü bir etki yapabileceğini düşündü.

Perde arasında Bayan Kemble'dan izin istedi ve kalabalığa doğru ilerledi; Constance'ı *Othello*'nun metnini incelerken sandalyesinde buldu. Önünde durduğu an, onun ne yapacağını şaşırdığını fark etti ve Henry onunla konuşmaya başladığında ne konuştuğunu duymadığını gördü. Henry ona gü-

lümsedi ve ondan kendisini takip etmesini istedi. Localarına doğru yol aldıklarında Bayan Kemble'ın düşmanca bir bakışla gözünü ona ve arkadaşına diktiğini biliyordu.

Constance'ı davet ettiğinde, onu yerine otururken gördüğünden çok daha üzgün olduğunu fark etti. Bayan Kemble ile konuşmaya çalışırken ve oyun başlamadan önce, Henry onun yalnızlığın, melankolinin pençesinde olduğunu, diğer tüm özelliklerinin acılarıyla kaybolduğunu fark etti. Diğer yandan Bayan Kemble hiçbir zaman yalnızlıktan dolayı acı çekmemişti, Henry onu kendi localarına davet ettiği sırada Bayan Kemble terbiyesizce başını çevirerek, gözlüklerinin yardımıyla uzaklara doğru bakmaya başlamıştı.

Sonraki iki yıl süresince, Constance Londra dışında yaşarken, Henry onunla buluşmaya ve mektuplaşmaya devam etti. Özellikle kız kardeşi Alice'in ona yük olmamak için çaba içinde olduğu, kendi yolculuk planları ve meşhur bağımsızlık tutkusuyla İngiltere'ye gelişinden sonra onunla daha çok ilgilenmeye başladı. Ona acımasına izin vermediği gibi, kendisini bazı tutkuları, gerekli doğruları dışında tam olarak tanımasına da izin vermiyordu; çok akıllı ve çok yalnızdı.

Duyma sorunu olduğu için Henry konuşurken onun yüzünü inceler, dudaklarını seyrederdi; böylece onun ne söylediğini takip edebiliyordu. Yüz ifadesi endişeliydi ve Henry planlarından, nereye gideceğinden, ne zaman yola çıkacağından söz ederken bu endişeli tavır belirginleşiyordu. O yıllarda en çok İtalya'ya gitmeyi planlardı. Kitabını ya da seri hikâyelerini bitireceği, özgür kalacağı zamanı planlardı. Bu planları unutmak, onları değiştirmekse onun varlığının bir parçasıydı.

Yavaş yavaş, ona kendi niyetlerinden söz etmeye başlayınca, onun eve gidip onlar üzerinde kara kara düşündüğünden emin olmaya başladı. Bazı zamanlar onun fikrini değiştirdiğini öğrendiğinde ne kadar şaşırdığını ve bu konuyu onunla konuşmadığı için ne kadar kızgın olduğunu fark ediyordu. Henry ona karşı olan duruşunun ne kadar güçlü olduğunu anlamaya başlamıştı ve Henry'nin söylediği, yazdığı her şey Constance için büyük önem taşıyordu. Constance'a göre Henry, onun Henry için olduğundan çok daha büyük bir sırdı; Henry, onun bu sırrı çözmek için ya da önemli ayrıntılarını ortaya çıkarmak için kendisinin yaptığından çok daha fazla enerji harcıyor ve üzerine düşünüyor olduğuna inanıyordu.

İngiltere'den ayrılmayı ve Floransa'yı dönmeyi planlamaya başladığında Henry ona ne kadar az da olsa oradaki cemiyete girmesini, kendi arkadaşlarıyla görüşmesini tembih etti.

Constance gülümseyerek başını salladı.

"Amerika'da yeterince Amerikalı gördüm" dedi "İngiltere'de de yeterince İngiliz gördüm ve İtalyanlarınsa fazla ilgimi çekeceğini sanmıyorum. Hayır, çay partilerine gitmektense çalışmayı, akşamları süslenip dışarı çıkmaktansa tepelerde yürüyüş yapmayı tercih ederim" dedi.

"Orada cana yakın ve aklı başında iki insan var, onlarla tanışmanı isterim" dedi Henry, "onlar öyle kolaylıkla cemiyete girmezler. Senin Anglo-Amerikan kolonisinin lütuflarıyla yaşamanı istemiyorum."

"O halde" dedi "senin dostlarınla tanışmaktan başka bir şeye ihtiyacım yok."

Bayan Woolson'un Floransa'ya dönüşünde, onun cemiyet içine biraz rahat girmesi için destek olmaları konusunda arkadaşlarına yazdığı mektup ile Henry, İngiltere'de onu kim-

seyle tanıştırmayarak almadığı riski bu şekilde almış oluyordu. Eski arkadaşı Francis Boott ve kızı Lizzie'nin Floransa, Bellosguardo'daki en kibar ve en korunmuş Bostonlular olduklarını biliyordu. Zevklerinde ve alışkanlıklarında sıradan insanlardı. Babasının besteci, kızının ressam olarak, daha basit zevkleri olsaydı mesleklerinde çok yüksek yerlere gelebileceklerine inanıyordu. Hırsları yoktu ve kendilerini işlerine adamıyorlardı, onun yerine zarif zevkleri ve konukseverliği seçmişlerdi. Amerikalı bir yazarı çok sıcak karşılayacaklarını, kendi ülkelerinden olduğu için Constance'a sahip çıkacaklarını biliyordu.

Birbirlerini sevmeme olasılıkları düşüktü. Lizzie kırk yaşındaydı ve bohem ressam Frank Duveneck ile yeni evlenmişti; bu nedenle kızına hayran olan baba Francis Boott'un yeni bir arkadaş için zamanı ve enerjisi olabilirdi. Constance'ı Boottlarla tanıştırmasındaki en büyük risk, onların Constance'ı kendisini sevdiklerinden daha çok sevme olasılıklarıydı; birlikte Bellosguardo'da bir akşam oturup onun hakkında konuşabilir ve sonra bir daha gerekmedikçe onun konusu açılmayabilirdi.

Kendisini ümitlendirmedi. Constance'ın başta ne kadar dikkatli ve suskun olacağını biliyordu; ayrıca Francis Boott'un yeni arkadaşıyla eski kumaşlardan, unutulmuş İtalyan bestecilerden, eski paralardan sohbet edecek kadar yaşlandığını ve bundan hoşlanacağını biliyordu. Lizzie Boott ile yirmi beş yıl önce NewPort'ta ilk tanıştıklarında Henry'yle evlenmek istemiş, bu isteğini Alice'le Henry'ye ve elbette babasının ve kendisinin iyi anlaştığı William'a söylemişti. Henry, Constance Floransa'ya gittiğinde onunla ilgilenmesini rica ettiği Boottların aslında kimsenin bilmediği bir şeyi bildiklerini fark etti. Boottlar, Constance'ın Henry için ne kadar önemli olduğunu,

onu ne kadar sıklıkla gördüğünü öğrenmişler ve kendilerinin Henry'ye ve ailesine olan yakınlıklarına rağmen Constance'tan daha önce söz edilmemesine anlam verememişlerdi. Bunu Constance ile konuşma olasılıkları kesinlikle imkânsız değildi.

Constance Floransa'ya yerleşip Francis Boott ve kızı Lizzie'yi çok sık görmeye başladığında, samimiyetine ve kişiye özel niteliğine şaşırdığı bir mektup aldı. Boottlarla Bellosguardo'daki evlerinde birlikte olmaktan keyif alırken, üç ya da dördüncü gidişinde onu etkileyen bir şey olmuştu ve bu durumdan kitaplarını paketlerinden çıkarmadan emin olamamıştı.

Bellosguardo'daki evin odaları, diye yazmıştı, *Bir Kadının Portresi*'nde tam olarak tasvir edilmişlerdi. Sürekli olarak oturduğu odanın tam romanın Gilbert Osmond'un kabul odasındaki gibi duvar halıları, sandıklar, camlı dolaplar, tablolar, pirinç ve porselenler ve güzel koltuklarlarla dolu olduğunu anlatmıştı.

Sadece bu da değil, yaşlı adamın da aynen kitapta tarif edilen gibi olduğunu anlatmıştı. Gerçekten onun düzgün, ince hatlara sahip ve son derece sakin ve bir modele uygun bir yüzü vardı, sakalının şekli bile aynıydı. Bazen baba ve kız konuşurlarken sanki Gilbert Osmond ile kızı Pansy konuşuyormuş gibi olduğunu yazıyordu. "Sen beni kendi kitabının iki karakteriyle tanıştırdın" diye yazıyordu "ve sana minnettarım fakat beni de romanlarında yazıp yazmayacağını merak etmiyor değilim."

Henry bu mektuba birkaç hafta yanıt vermedi, ona romanından ve Boottlardan söz etmekte başarısız olmuştu. Mektubunun sonunda soğuk bir ifadeyle yanılmadığını yazdı, romanını yazarken o kadın ve erkeği birer define gibi görerek onlardan etkilendiğini ve kaynak olarak kullandığını belirtti.

Derinde onun Boottlarla ve Frank Duveneck'le ilişkisini merak ediyordu. Aklına kendisine ait serveti olan ve Avrupa terbiyesiyle yetişmiş yaşlı bir Amerikalı beyefendiyle onun kızı hakkında bir fikir geldi. Hikâyesinde her ikisi de evli olabilir ve önce kızı, sonra da baba bir süre yalnız kaldıktan sonra evlenmiş olabilirdi. Eşleri önceden tanıştıklarını gizliyorlar ya da birbirlerini nereden tanıdıklarını gizliyorlardı. Constance'ın kastettiği şeyi yaptığını fark etti. *Bir Kadının Portresi*'ndeki baba ve kız karakterlerinde yaptığı alıntılar gibi onu da başka bir roman karakteri yerine koyuyordu. Hikâye fikrini bir kenara bırakıp, onu neden Boottlarla tanıştırdığı konusunda tahminler yapmaktan mahrum ederek, Floransa'ya kendisinin gitmesinin, tahmin ettiğinden çok daha ilginç olabileceğine karar verdi.

Constance, Bellosguardo'da Casa Brichieri-Colombi'de şehir manzaralı, yeterince büyük ve çok güzel bahçeleri olan bir ev tutmuştu kendisine. Henry, Aralık'ta, Constance'a ve Boottlara söz verdiği gibi Floransa'ya gittiğinde, başka kimsenin onun o tarihlerde geleceğinden haberi yoktu. Constance henüz yeni evine taşınmamıştı ve Casa Bricheri-Colombi'nin meydanında Boottlara yakın bir apartman dairesinde kalıyordu. Böylece Henry'ye boş evde kalmasını önerdi ve Henry de kabul etti.

Henry bu şekilde her gün onunla görüşmeye, evinin dekorasyonunda yardım etmeye başladı; bu sırada Floransa'da-

ki diğer dostlarının hâlâ onun geldiğinden haberleri yoktu. Boottlar geldiğini biliyorlardı, fakat Lizzie'nin doğumuyla çok meşgullerdi. Ancak bu yine de Francis Boott'un Henry'yi davet etmesine engel olmamıştı.

Francis Boott'un kibarlığı onun yumuşaklığıyla uyum sağlıyordu. Herhangi bir kusur bulamıyordu. *Bir Kadının Portresi* yayımlanıp kendisi, kızı ve evini açıkça romanda kullandığı ortaya çıktığında, yazarı suçlamadığı gibi eğleniyor görünüyordu. Henry kendisinin Newport ve Bostonlu olduğu gibi onun da tam bir

Floransalı olduğunu düşünüyordu ve Henry, onun tarafından kendisinin ev sahibi-misafir ilişkisinin ötesinde tutulduğunu biliyordu. Yumuşak tavırlarının aksine, sosyal bir yerindelik tavrıyla düşüncelerini belli etme gereği duymuyormuş gibi görünüyordu.

Yaşlı adam Casa Brichieri-Colombi'nin büyük oturma odasında basit bir sandalyede otururken bir şala sarılmıştı. Henry onun kedi gibi yavaş hareketlerini, düzgün, uzun parmaklarını ve yüzünü, iyi yemeğe olan ilgisini, yıllar geçtikçe kendini her türlü dünyevi zevklerden uzak tutuşunu gözlemledi.

"Arkadaşınız Bayan Woolson'u sevdik" dedi. "Seçkin zevklere ve zekâya sahip. Lizzie ve ben onu çok sevdik."

"Ve onun da sizi çok sevdiğine inanıyorum" dedi Henry.

"Çok nazik bir yapısı var ve bizden ayrılırken, hayatın kendisini buna mecbur bıraktığını ifade etti. Onun sık sık bizimle olmasını istiyoruz fakat işleri oluyor, yani işleri oluyor mu?"

Francis Boott'un gözleri konuşurken zevkten parlıyordu.

"Elbette, işleri var, yoksa o da size hayran, hem de fazlasıyla. Ve size çok güveniyor."

Henry arkadaşının bacak bacak üstüne atmasıyla ayakkabılarının ne kadar güzel, ayaklarının ne kadar narin olduğunu fark etti. Henry konuyu yeniden Lizzie'ye ve onun lohusalığına getirmeye çalışıyordu, fakat Francis konuyu tekrar Constance'a yönlendirmişti. Henry yine de bir kez daha denedi.

"Lizzie'ye en içten saygılarımı iletin" dedi.

"Ona hepsini söyleyeceğim" dedi Francis ve yeniden gülümsedi. "Her ikimiz de Contance için endişeleniyoruz. Onda hiçbirimizin dolduramadığı boşluklar var, fakat onun için harika düşüncelere sahibiz."

"Evet, Constance derindir."

"Ve acı çekmeyi hak etmiş birinden bile daha çok acı çekiyor" dedi Francis kaşlarını birleştirerek. "Fakat sizinle tanışmış olması ve sizin onu tanıyor olmanız harika. Her ikimiz de aynı şekilde hissediyoruz."

Henry ona boş boş bakıyordu.

"Sizin gelişinizle birlikte son birkaç haftadır onun ne kadar çok değiştiğini her ikimiz de fark ettik. Biliyorsunuz, daha mutlu, daha renkli ve artık daha çok gülümsüyor. Bu apaçık ortada."

Francis Boott durup öksürdü ve bir mendil alarak kendisi için getirilmiş olan çayından bir yudum içti. Söyleyeceği her şeyi söylemiş gibi bir ifadeye büründü. Ve sonra birden sanki birinin sözünü kesmek istermiş gibi daha yüksek sesle yeniden konuşmaya başladı.

"Sizin burada bu evde mutlu olup olmadığınızı merak ediyoruz."

"Oh evet, eve tapıyorum."

"Constance'a çok yakın ve yakında onun evi olacak ya da bir süre içinde..." Francis Boott sesini inceltti fakat duyulacağından emin olarak yeniden konuşmaya başladı. "Kimse sizin burada olduğunuzu bilmiyor, bu nedenle herhangi bir skandal çıkacağını sanmıyorum. Bellosguardo, her şeyin ötesinde bir çeşit kaledir."

Parmağıyla sandalyenin kenarına vuruyordu.

"Hayır, asıl problem Constance'ın siz gidince ne yapacağı. Ben ve Lizzie bundan dolayı endişeliyiz. Sizin burada olup onu sıklıkla görmenizden değil, eğer anlamını kavrıyorsanız burada olmayışınızdan dolayı endişeliyiz."

"Elimden gelenin en iyisini yapacağım" dedi Henry. Kesin konuşmadığı açıktı fakat Francis Boott bunu anladığını belli etmeden, sıcak bir ifadeyle gülümsedi.

"Yapacağınızdan kuşkum yok. Yapabileceğimizin hepsi bu" dedi yaşlı adam.

Çayını bitirdi ve gitmek üzere ayağa kalktı.

Ocak ayında Constance yeni evine taşındığında, Henry aşağıya, Floransa'ya geçti. Günleri boş, akşam ve öğleden sonralarınıysa Constance'ın küçümseyerek uzak durduğu toplulukların arasında geçiyordu. Henry, koloninin aşırılıklarından sıkılıyor ve sık sık sinirleri bozuluyordu; neticede benzer duyguları gizlemeyi öğrenmişse de her nasılsa bir akşam kendine hakim olamadı. Henry'nin büyük edebiyat dedikoducusu Eugene Lee-Hamilton'ın Byron hakkındaki mektuplarında söz ettiği ve kendisinde hikâyesini yazma isteği uyandıran Kontes

Gamba'yı görmesi, o duygularının alevlenmesine neden olmuştu. Lee-Hamilton'ın söylediğine göre Bryon'un metresi ve Shelley'in üvey kız kardeşi Claire Clairmont ihtiyarlığını yaşıyordu. Geriye kalan yıllarını Floransa'da inzivaya çekilerek büyük yeğeni ile geçirmeye başlamıştı.

Lee-Hamilton'a göre, Shelley'e takıntılı bir Amerikalı, bu iki şaire ait kâğıtları onun koruduğunu biliyordu. Adam, onun ölümüyle bunların büyük yeğenine kaldığının, elli yaşlarında olan bu büyük yeğenle evlenme teklif etmedikçe o kâğıtları göremeyeceğinin farkındaydı.

Lee-Hamilton, hikâyeyi çok çabuk ve çok iyi bilinen bir dedikoduymuş gibi anlatmış, neden söz ettiğine ve bunun dinleyicisini nasıl etkileyeceğine dikkat etmemişti. Henry, aradan zaman geçmiş olmasına rağmen hikâyenin olasılıkları ve anlamları üzerinde durmuştu. Evine döndüğünde iki fakir İngiliz kadının, tanımadıkları bir şehirde, farklı bir nesil ile köşedeki küf kokulu evlerinde yaşayışlarını ve bunun sonundaki ödülü düşündü. Fakat dramın özünü düşünürken solan hatıraların ve çaresizliğin, zaman ve yoğunlaşma gerektirdiğini fark etti. Bu Floransa'nın sabahlarında imkânsızdı. Ayrıca hikâyeyi herkesin bildiği ve sıklıkla söz ettiği şehirde hazırlayamıyordu. Hikâyeyi Venedik'e taşıyabileceğini düşündü ve davetler arttığında Venedik'e gidip, keyif almaya başladığı hikâyesi üzerinde çalışmaya karar verdi.

❧

Venedik'te arkadaşı Bayan Bronson'un karanlık, nemli ve bir o kadar büyük pansiyonunu buldu. Browning'in bu pansiyonda bir kez kalmış olması, orayı soğuktan ve karanlıktan kurtarmıyordu ancak Bayan Bronson'un emin olduğu

gibi mekânı farklı kılan tek özellik tarihiydi. Şehrin tekinsiz sokaklarında gezmeden önce tek başına akşam yemeği yedi. Gece çöküp Venedikliler evlerine döndüklerinde, bir daha dışarı çıkmayı göze almazlardı. Venedik sisli ve oldukça tuhaf görünüyordu ve hayatında ilk defa çok sevmiş olduğu bu şehirde ne işi olduğunu düşündü. Onun yerine kolaylıkla İngiltere'ye gidebilirdi. Şimdi aklındaki hikâye açıktı; bu gölgeli, eski sırlar ve mücevherlerle dolu, konuk sevmez, içi tamamen romantizm ve neşe dolu, belki de içinde ona hayran olan kadınların olduğunu düşündüğü sarayları yeterince incelemişti; artık o saraylar içi örümcek ağlarıyla sarılı, hüzün dolu, yaşlı ve hasta insanların oturduğu yerler haline gelmişlerdi.

Bir akşam Frari'yi geçip Büyük Kanal'a giden köprüde ilerlerken bir anlığına ışığı yanan bir pencereden dışarı bakan bir kadını gördü. Kadın birisiyle konuşuyordu ve boynu ve saçları boş caddede durup onu seyretmesine neden oldu. Konuşma biraz daha canlandığında, omuz silktiğini ve konuşurken el kol hareketleri yaptığını fark etti. Görebildiği kadarıyla Constance'dan daha gençti ve omuzları daha genişti, o halde Constance, aklına onun fiziksel görünümünden ötürü gelmemişti. İlerlediği sırada, o konuşan kadının bulunduğu odada olup her ne söylüyorsa onu dinlemeyi ne kadar çok istediğini fark etti. Yavaşça, etrafı içindeki hayatları gizleyen binalarla sarılı karanlık caddelere doğru ilerlerken, Bellosguardo'dan ayrılmasının üzerinden henüz üç hafta geçmiş olmasına rağmen oradaki dostunu, Constance ile olan hayatını ne kadar çok özlediğini fark etti. Onun yapısındaki sertlikle suskunluğun karışımını, üzerinde taşıdığı yoğun Amerikan hayat tarzını, zamanın ona kazandırdığı havayı, öfkeli hırsını, Henry'ye olan tutkunluğunu, hayranlığını ve inancını,

her gün beraber geçirdikleri birkaç saati ve ardından takip eden hoş sessizliği özlemişti. Ya İngiltere'ye gitmeye ya da Floransa'ya dönemeye karar vermeliydi. Constance'a bu ikilemini, mektubunu okuyacağından tam olarak emin olmadan yazdı.

Constance hızla mektubunu yanıtladı ve ona Casa Brichieri-Colombi'deki evinin basit bir kapısı ve üç sütunu ile Duomo ve şehri gören manzaralı dairesini Henry'ye önerdi. Orada huzur içinde çalışabilirdi. Tüm Floransa görkemli ve tutkulu bir biçimde eğleniyorken Bellosguardo'da aksi mümkün olmazdı. Bellosguardo sarayları, kilise ve müzeleriyle şehirden ayrılıyordu. Orada geceleri nehir boyundan yürüyüp tepeyi çıkmak, Tuscan kırsalında yürümeye benziyordu. Constance üstündeki geniş apartman dairesinde kalıyordu ve evin hizmetçilerini, mutfağı, banyoyu ortak kullanıyorlardı. Evde başka yaşayan yoktu. Bu kez Henry'nin şehirde olma kararı üzerine hiç konuşmadılar. Bayan Woolson ile aynı çatı altında yaşadığı pek az insan tarafından biliniyordu ve bundan kimseye söz edilmemişti. Henry, sadece William'a Bellosguardo'da oda kiraladığını yazmıştı. Gosse'ye ise sürekli yalnız olduğunu ve çalıştığını yazıyordu. Bayan Curtis'e Bellosguardo'nun güzelliklerini ve manzara karşısında ne kadar mutlu olduğunu yazıyordu. Bu mutluluğu Constance'ın nezaketiyle sağladığındansa söz etmiyordu.

Bunun yanı sıra, orada olmadığı süre içinde, doktorun ve Boottların verdiği bilgiye göre, onun melankoliye kapıldığından ve yataktan çıkmadığından kimseye söz etmemişti; onun kimsenin hayal bile edemeyeceği kadar çok acı çektiğini Francis Boott'tan duymuştu. Geldiğinde, Constance belli etmemeye çalışsa da çektiği sıkıntı Henry'nin gözünden kaçmamıştı. Henry akşam yemekleri için Floransa'ya gidiyor ve

Constance yalnız kalabildiği için memnun oluyordu. Constance kendi sağırlığından dolayı iyice sinirli olmaya başlamıştı ve bir kez bir araya geldiklerinde kolay kolay ayrılmak istemiyordu.

Hava yumuşayıp bahar geldiğinde, Constance daha mutlu olmaya başladı. Geniş evini ve çiçeklenmeye başlayan bahçesini seviyordu ve daha önce hiç istemediği kadar çok gezmek istiyordu. Her şeye rağmen kendisinin ve Henry'nin özeline saygı duyuyordu ve onunla kaldığı altı hafta süresince, hiçbir şekilde birlikte toplum içine çıkmamışlardı.

Shelley'in kâğıtları, Clairmont ve Amerikalı misafirlerinin hikâyesi üzerinde çok yoğun çalışıyordu. Bu güzel ve sevimli eve geri dönmenin ne kadar uygunsuz ve Constance'ın merhametine bağlı olduğunu biliyordu. Constance, Henry'nin bir gün buradan ayrılacağını, bunun ya Londra'daki hayatına, ya yalnızlığına ya da diğer seyahatlerine geri dönerek olacağını ve bunun onun için kaçınılmaz olduğunu biliyordu. Fakat Constance'ın kendi mevsiminde olması, ev ve Henry'nin varlığı onu çok memnun ediyor ve avutuyordu. Mutluluğunun aralarındaki mesafeyi korumalarından ve başkalarına ihtiyaç duymamalarından kaynaklandığını biliyordu. Genellikle beyaz giyiniyor ve kıyafetlerine özen gösteriyordu. Evin dekoruna, bahçenin görünümüne dikkat ediyor, mutfağın durumunu sürekli takip ediyordu.

Bir öğleden sonra çay saatinde terasta buluştuklarında, Casa Brichieri-Colombi hiç beklenmedik bir misafir tarafından ziyaret edildi; ziyaretçi Henry'nin uzun yıllardan beridir tanıdığı İngiliz asıllı hanım yazar Rhoda Broughton idi. Londra'dan gönderdiği mektupta uğrayacağını fakat tarih belirlemediğini yazmıştı. Henry ile bir arada olmak için can atıyordu ve ona sıcak bir ifadeyle sarıldı.

"İtalya'da olduğunuzu biliyordum" dedi "Venedik'teki dostlarım söylediler fakat Floransa'da olduğunuzu bilmiyordum."

Henry onun kendini bambu sandalyeye yerleştirişini, yastıkları düzeltişini izledi; bu süre içinde sürekli kendi aksanında konuşmayı sürdürüyor ve kendisini dinleyen kişiyi, onun saçma konuştuğu izlenimini uyandırmayacak kadar dikkatsizleştiriyordu.

"İkiniz de buradasınız!" dedi. "Ne harika! Yıllardır İtalya'ya gelirim ve hiç birinizi burada görmemiştim ve şimdi birdenbire, her ikiniz de buradasınız."

Henry gülümsedi ve hizmetçi Bayan Broughton'un çayını tazelerken başını salladı. Kimseyi dinlemiyor, kendi konforunun dışında hiçbir şeye önem vermiyor gibiydi, Henry onun sahte tavırlarını iyi biliyordu. Aynı zamanda hiçbir şeyi kaçırmıyordu. Bayan Woolson'un çatısı altında yaşadığını onun uzun zamandır bildiğini düşündü ve Henry'yi bu kuşku içinde bırakıp ayrılacağından dolayı endişeliydi.

Bayan Broughton'un Venedik'te gördüğü pek çok insandan söz ettiler ve sohbet Londra'dan ayrılmanın verdiği hazza geldi.

"Ben her zaman Floransa'da yaşamayı düşledim" dedi Constance.

"Ve şimdi yaptın" dedi Bayan Broughton. "Ve şimdi yaptın. Siz ikiniz böyle güzel bir evde olduğunuz için ne kadar şanslısınız."

Constance sert bir ifadeyle bakarken Bayan Broughton çayından bir yudum aldı. Henry ise o anda yazıyor olmayı diledi, odasında yalnız olup çalışabilmeyi istiyordu. Acilen dü-

şünmeye ihtiyacı vardı, bu durumu daha fazla sürdürebileceğini sanmıyordu.

"Elbette, Bayan Broughton, ben de sadece ziyaretçiyim. Şanslı olan Bayan Woolson."

Bunu söyledikten sonra Constance'a dönüp baktığından, onun bu ifadeden memnun kalmadığını gördü.

"Nerede kalıyorsunuz?" diye sordu Rhoda Broughton.

"Ah, ben sürekli seyahatteyim. Bildiğiniz gibi daha önce Venedik'teydim ve Roma'ya gidebilirim. Floransa harika fakat burası fakir bir yazar için fazla sosyetik."

"Floransa'ya geldiğinizden hiç haberim olmadı" dedi Rhoda yeniden.

Henry, ikinci seferde daha az inandırıcı olduğunu ve kendisinin nerelerde olduğunu, neler yaptığını yeterince tartıştıklarını düşündü. Ama Bayan Broughton, bu kez şans eseri ona bir fırsat bıraktı. Kadının kurnazca tavrına kanmış gibi yaparak, onun durumdan haberdar olmamasını sağlamak, kesinlikle Henry'nin planının bir parçasıydı. Kadın bu yollara başvurmayı sürdürünce, Constance konuyu değiştirdi.

Yeni hikâyesinin doğrudan Claire Clairmont ve büyük yeğeninin hikâyesiymiş gibi okunmasını istemiyor ve hikâyeyi Floransa'dan Venedik'e taşımanın gerekli olmadığını hissediyordu; ölmüş olan Amerikalı yazarı, Amerikan yazınının öncülerinden biri yaptı. Bunu kurgularken aslında James Fenimore Cooper'ı kast ettiğini ve Amerikalı serüvenciye konsantre olurken Floransa'ya geri dönüşünde kendi yaşadıklarını

kullandığını fark etti. Hikâyeyi tasarladığında olaydaki ironiyi anlamaya başlamıştı. Yurdundan uzakta olan hiç evlenmemiş bir kadın Amerikalı öncü bir yazarın yazılarını saklıyor ve bu onun kurtarıcısı oluyordu.

Eğer kadına evlenme teklifini reddettirip, hikâyenin sonunu tuhaf nüanslarla açık bir son ve serüvencisini evcil hayata biraz da olsa ihtiyaç duyan, zeki, yalnız fakat kapıları kapalı bir kadın haline getirebilirse, Constance Fenimore Woolson'un ilginç hayatı ile bağdaştırabilirdi. Constance ona hiçbir zaman evlilikten söz etmedi; istediği şey yakın, memnun edici bir ilişkiydi ve eğer gerekliyse, geleneksel olmayan bir bağ ile sadakat, dikkat ve şefkat, yalnızlık ve uzaklıktan daha iyiydi.

❧

Floransa'da bir sabah, Constance geldiğinde, Katherine Loring'den gelmiş olan kız kardeşi Alice'nin sağlığı ve genel durumu hakkındaki mektubu açılmış olarak elinde tutuyordu ve Constance ile Alice hakkında konuşmaya başladı.

"Hayat onun için oldukça zor" dedi Henry. "Hastalığının nedeni tek başına hayatmış gibi görünüyor."

"Sanırım bu hepimiz için zor. Boşluk çok geniş" dedi.

"Düşleriyle sınırları arasındaki boşluğu mu söylüyorsun?" diye sordu Henry.

"Benim demek istediğim, bizim kadın olarak zekâmızı kullanışımız ve bunun sosyal sonucu" dedi Constance. "Alice yapması gerekeni yaptı ve ben ona hayranım."

"Aslında yatakta yatmaktan başka bir şey yapmadı" dedi Henry.

"İşte benim söylemek istediğim de tam olarak bu" diye yanıtladı Constance.

"Anlamıyorum" dedi Henry.

"Sanırın, cevaplar senin ruhunun derinlerinde."

Constance, bir şakasını tamamlar gibi Henry'ye yumuşakça gülümsedi.

"Seninle aynı fikirde olacağından eminim" dedi Henry. "Bayan Loring'e sahip olduğu için çok mutlu."

"Bir yardım meleği olmuş gibi görünüyor" dedi Constance.

"Evet, hepimizin bir Bayan Loringe ihtiyacı var" dedi Henry.

Söylediği bu son sözün ardından pişmanlık duymuştu. Bayan Loring hiç evlenmemiş bir kadın olarak diğerlerinin bakımını üstleniyordu. Bunu söyleyerek espri yapmış, minnetini ifade etmiş ya da yardımın değerini kast etmiş olabilirdi, fakat bu cümlenin havada saygısızca bir etki bıraktığının, sanki Constance'dan aynı ilgiyi bekliyormuş gibi bir ima oluştuğunun farkındaydı. Ona doğru dönüp az önce söylediği şeyi açıklamak istedi, fakat Constance pek bir şey anlamış ya da konuşmayı ciddiye almış gibi görünmüyordu. Yine de onu duyduğundan emindi. Constance sohbete devam ederken dinginliğini bozmadı.

❧

Henry'nin Floransa'dan ayrılması ile Constance'ın ölümü arasında düzenli olarak mektuplaşmaya ve görüşmeye devam ettiler. Bir keresinde birlikte Cenevre'ye gittikleri sırada, gölün karşı kıyılarında kalıyorlar fakat her gün buluşuyor-

lardı; Alice James ise bu yakınlığının nedenini öğrenmek istiyordu. Alice, Henry yanında olmadığı bir ara, William'a Henry ile Constance'ın flört ettiğini yazmıştı. Henry geri döndüğüne, kız kardeşini roman yazarı Constance ile ilgilenip kendine zaman ayırmadığı düşüncesiyle oldukça saldırgan, kızgın ve zor tavırlar içinde buldu.

Constance Floransa'yı terk etti, Alice'in dediğine göre Floransa sosyetesinin aşırı müdahaleci tavrı ona fazla gelmişti. Yeniden alışılmış zevklerinin bulunduğu, yalnız kalabileceği ve ihtiyacından fazla çalışabileceği Londra'daydı. Doğuya olan seyahatiyle daha bağımsız olmuş, Henry'ye karşı uzak ve alaycı bir tavır takınmıştı. Cheltenham'da ve sonra da Oxford'da yaşamak için İngiltere'ye döndüğünde, Henry yalnızlığından aldığı çalışma gücünün, hiç olmadığı kadar güzel ve dikkate değer olduğunu Francis Boott'a yazarak haber verdi.

Birbirlerinin gittiği davetlerden ve çevrelerindeki insanlardan haberleri oluyor ve her zaman birbirlerine yakın oluyorlardı.

Constance Oxford'dayken Alice James'in ölümü yaklaştığında Henry, ona kız kardeşinin durumu ile ilgili sürekli bilgi verdi. 1892 senesinin ilk aylarında, bu iki kadın, birbirlerine kısa ve kırılgan mesajlar gönderiyorlardı. Constance Alice'in ölümünden sonra, İtalya'ya dönüp Venedik'te yaşamaya başlamadan önce İngiltere'de bir sene daha kaldı.

O zamandan itibaren bu iki yazar tuhaf, kopuk bir yakınlık sürdürdüler. İngiltere'nin taşra bölgelerindeki küçük otellerde ayrı odalarda kalıyor, birlikte yürüyüşe ve yemeğe çıkıyorlardı. Bu görüşmelerde Constance, daima Henry ile kitaplar, gördükleri şeyler üzerine zıt görüşlerde, zor bir kadın görünümü içinde oluyordu. Henry, onları tarafsız bir göz izle-

se ne düşünür diye merak ediyordu. Her ikisi de Amerikalıydı ve yıllardır Amerika'dan uzaktaydılar. Her ikisi de evliliğin getirdiği uzlaşmayı ya da anne ve babalığı tatmamışlardı. Her ikisi de gece ağlayan bir çocukla ilgilenmemişlerdi. Henry kendilerinin kardeş olmamalarının bir yanılgı olduğunu hissediyordu. Fakat sonra onun kendisinden, kendi zekâsından, yüzlerce olayın ya da farklı kategorilerin hanımefendisi olmaktan, diğerlerini kendine rakip görmemekten, bulunduğu şehirlerden, tüm binalardan ve Henry'nin gözlemlerinden kendi kendine zevk alışını izledi. Ve Henry, Constance'ın erkek kardeşine karşı kimseye gülümsemediği gibi gülümsediğini, onun dostluğundan neşe ve huzur duyduğunu biliyordu ve kardeşiyle birlikteyken kimse onun çektiği acılara inanamazdı. Birbirleri için bir sır gibiydiler; Henry, topluluğun içinde onları fark etmeyi başaran çok küçük bir kesim için hep öyle kalacaklarını hissetti. Henry Constance ile kişisel eşyalarıyla Oxford'dan Venedik'e giderken, Paris'te görüştü.

Toplanmak ve Oxford'dan ayrılmak aylarını almıştı. Yorgun ve bıkkındı, sol kulağındaki acı sebebiyle çok mutsuzdu. Geldiğinde, Henry'den fazla bir şey beklemediğini açıkça söylemişti. Henry'nin şehirde yalnız olabileceğini ve akşamları görüşebileceklerini söyledi. Fakat emin değildi, bu nedenle onu hiçbir şekilde göremeyebileceğini de ekledi.

Uyarılara karşın bu akşamların ikincisinde Constance onunla akşam yemeği yiyecek kadar iyi hissediyordu kendini. Henry onun hareketlerinin ne kadar yavaş olduğunu fark etti. Henry konuştuğu zaman sağ kulağını uzatıp onu duymaya çalışıyordu.

"Francis Boott'tan bir mektup aldım" dedi Constance, "senin Paris'e geleceğini biliyormuş fakat yalnız geleceğini ve bizim uzun süredir görüşmediğimizi sanıyor."

"Ah, evet, ona planlarımı yazdım, tabii ki o sırada kesin değildi" dedi Henry.

"Ona burada birkaç gün için görüşeceğimizi söyledim ve bu sırada sen de ona Paris'e yalnız gideceğini bildiren mektuplar yazmışsın; bu ona çok eğlenceli gelmiş gibiydi. Bana nasıl hem benimle birlikte, hem de yalnız olacağını sordu."

"Sevgili Francis" dedi Henry.

"Ona bazen görünmez olduğunu ve sadece benim çekiciliğimle ortaya çıktığını anlatabilirim."

Sesi biraz sinirli ve biraz üzgün gibiydi.

"Elbette, Venedik" dedi Henry, "mükemmel olacaktır. Oraya yerleşecek olman rüya gibi olacak."

Constance iç çekti ve başını salladı.

"En zor tarafı taşınmak ama belki de kalmak daha zor olacaktır" dedi Constance.

"En kötü tarafı Venedik'te tepelerin olmayışı" dedi Henry. "Bir tane olmalı ya da orası olmamalı. Avantajı ise insanın orada Floransa'da olduğundan daha kolaylıkla güzel bölgeler bulması."

"Şimdi oraya gitmekten çok korkuyorum. Nedenini bilmiyorum" dedi Constance.

"Her zaman, hemşehrilerimiz yoluma çıkmadan, oradaki tanıdıklarımı görmeden sadece kendimle kalarak, orada birkaç kış geçirmeyi düşünürüm" dedi Henry.

"Bu Venedik'e giden herkesin rüyası" dedi Constance.

"Kız kardeşimin ölümünden beri finansal sorunlarım büyük ölçüde azaldı. Yani bu imkânsız değil" dedi Henry.

"Bir oda ya da ikinci bir daire kiralamak mı?" diye sordu Constance.

"Muhtemelen iki adımlık büyüklükte" dedi Henry. İlk defa rahatlamış ve ilgileniyor gibi görünüyordu.

"Seni Büyük Kanal'da hayal edemiyorum" dedi.

"Hayır. Gizli bir yerlerde hayal etmelisin. Nerede olduğu önemli değil, bulunması güç bir yer olsun, dar sokaklarda olsun, yeterli."

"Venedik beni ürkütüyor bazen" dedi Constance. "Belirsizliği, her dışarı çıkışımda yolumu kaybetme olasılığım..."

"Sana rehberlik edebilmek için elimizden geleni yapacağız" dedi Henry.

Lamb Evi'ni tutmadan önce, Londra'daki kışları sakin geçiyordu; Amerika'dan ziyaretçileri olmadığı zaman rutini, alışkanlıklarına saygı duyduğundan emin olduğu Londralıların onu rahat ettirerek seyahat etmekten vazgeçirmeleriydi. Her ne kadar haberlerini ikinci elden öğrense de Londra'nın enerjisi oraya sıkı sıkı bağlanmasına neden oluyordu.

Sabahların monotonluğunu, bildik kitapları, faydalı bir şekilde kullandığı yalnız saatleri, güzelce akan öğleden sonraları seviyordu. Londra'da haftanın pek az akşamı yemek için dışarı çıkıyordu ve yalnız kaldığı akşamları dinlenerek geçiriyordu; kendi arkadaşlarının arasında belirli bir saatten sonra tahammülsüz ve garip bir şekilde huzursuz oluyordu, fakat sessiz kalmayı ve sessizliği yavaş yavaş öğrenmeye başlamıştı.

Şimdi Venedik'e yerleşmiş olan Constance'dan gelen mektuplarda, alışkanlıklarını değiştirdiğinden söz ediyordu. Venedik kıyılarından, gondolla gittiği lagünlere gezilerinden

ve turistlerden uzak saklı köşelerden söz ediyordu. Fakat aynı zamanda Henry'nin tanıdığı Bayan Curtis, Bayan Bronson ve Leydi Layars gibi insanlarla tanışmaya başladığından, onların çevresinin bir parçası olduğundan ya da birbirlerinin evlerine gidip gelmeye başladıklarından ve onların konukseverliğinden memnun kaldığından söz ediyordu.

Henry, kendi kendine yetebildiği için takdir ettiği eski dostunun Venedik'teki Anglo-Amerikan kolonisine isteyerek girmekte olduğuna ve uzak durduğu şeylerin, bu hırslı ve zengin ev sahibelerinin girdabına kapıldığına inanmaya başlamıştı. Ancak Bayan Curtis ile beraber, Henry için ev aradıklarından söz ettiğinde endişelenmeye başladı. Constance'ın Henry'nin planlarını her ikisinin de yeterince iyi tanımadığı insanlarla paylaşmasını korkunç bir şey gibi görüyordu. Mektuplarının tonu ve Bayan Curtis'ten aldığı mektuptan, Constance'ın onu ne kadar iyi tanıdığını ve onu geçmişte ne kadar sıklıkla gördüğünü açıkladığını anladı. Bundan ne kadar hızla ve kolayca yanlış anlamlar çıkartılacağını biliyordu.

Olabildiğinde uzun süre rahatsız edilmeden yaşamıştı. Kimseyi kolaylıkla suçlayamaz ve suçu kabul edemezdi. Yayıncılar sinirini bozuyorlar, Augustin Daly isimli bir tiyatro yapımcısının görüşleri onu öfkelendiriyor ve magazin editörleri büyük sabır gerektiriyorlardı; tüm bunlara rağmen ödemelerini söz verilmiş olmasına rağmen alamıyor, kitabı zamanında yayınlanmıyor, satmıyor ya da çalışması kötü niyetle gazetelerde kullanılıyor ve tüm bunlar gece olduğunda aklında oluyor, uykusunu kaçırıyordu. Fakat biraz zaman geçtiğinde, tüm bunlar küçük sorunlar haline gelmeye başladı, üzerlerinde daha az duruyor ve daha az zaman harcıyordu. Onları unutmuştu ve kin gütmüyordu.

Şimdi, Venedik'te Constance'la Büyük Kanal'daki eğlencelerde akşamlarını harcamak ve özgürce onunla görüşmek düşüncesi, Constance'ın kendisiyle gurur duyduğu, ketumluktaki inatçılığına rağmen, aklından çıkmaz olmuştu. Sonraki mektubunda, Casa Biondetti'de, Henry ile William'ın yakın arkadaşı olan Lily

Norton'un da babası ve halasıyla birlikte misafirlerinden olduğundan söz etmesi, onun için tehlike çanlarının çalmaya başladığınınhabercisi oldu. Constance'a Londra'da herkesten uzak yaşadığını ve oyunu üzerine çalışmaktan memnun olduğunu yazdı. Artık birlikte hareket ettiklerine inandığı Constance ve Bayan Curtis tarafından kendi çıkarlarını koruması için sıkıştırılıncaya dek ne Venedik'e gitmek ne de orada yer edinmek geçiyordu aklından.

İki kez, Constance'ın yardımı ile Floransa'nın tepelerinde, neredeyse kimse onun orada olduğunu bilmeden ikamet etmişti. Bellosguardo'ya çıkan yol dik ve rüzgârlıydı, ziyarete gelmek isteyenlerin bir çaba sarfetmesi ve yönergelere tam olarak uyması gerekiyordu. Öyle görünüyordu ki Constance Venedik'te Henry için başka fikirlere sahipti. Orada, elbette inzivada yaşamayı düşünmüyordu ancak kalabalık çevreye ayak uydurması gerekiyordu. Constance'ı duyan kulağı ile Daniel Curtis'in sürekli anlattığı hikâyeleri ya da Bayan Bronson'ın Browning hakkındaki görüşlerini dinlemeye çalışırken hayal etti. Kendisine dönerek karşısındaki kişi hakkındaki fikirlerini bir anlık bakışıyla anlatışını hayal etti. En önemlisi artık onların cemiyetine mensup olduğuna göre Constance da kendisinin eski dostlarıyla iş birliği yapabilirdi. Bunda kötü bir yan olmayabilirdi, ancak bundan nefret etse de aldığı kararlara karışabilirdi. Onun ve Bayan Curtis'in kendi adına bir apartman dairesi aradıkları haberini al-

dığında, çocukluğundan beri olmadığı kadar kendisini güçsüz hissetmişti.

Temmuz'da Bayan Curtis'e kendisinin Venedik'te bir daire aradığı fikrinin, Bayan Woolson'un bir yanlış anlaması olduğunu yazdı. Sadece sularla kaplı şehirde yaşamanın nasıl olacağını merak ettiği yönünde Bayan Woolson'a bir şaka yaptığını anlattı. Hiçbir planı olmamasına rağmen bazı sebeplerden dolayı Londra'da kalması gerektiğini yazdı. Her zaman Venedik'e gittiğini ve aynı şekilde yine gidebileceğini, ancak orada rüyalarındaki gibi herkesten uzak mütevazı bir evde yaşamayı tercih ederse, eve döndüğünde işlerinin canlılığını yitirmiş olacağını yazdı. Bayan Curtis'e sıkıntı verdiği için ondan af diledi ve İtalya'ya bu kış gitmeyi çok istediğini fakat hızlı ve kesin planlar yapmamayı deneyimleriyle öğrendiğini yazdı.

Mektubunun Constance'a gösterileceğini biliyordu ve onun tepkisini hayal etti. İngiltere'de birbirlerine karşı tuhaf ve güçlü bir güvenleri oluşmuştu. Yazılarını, editörleriyle, yayıncılarıyla olan ilişkilerini hiç konuşmamış olsalar da aralarında büyük bir bağ vardı. Onun sırlarını ne kadar çok sevdiğini biliyordu ve sonradan yalnız kaldığında ona her detayı anlattığını düşündü. O halde, söz vermiş olmasına rağmen Venedik'e neden gitmediğini anlamış olmalıydı. O Venedik'te kendi dostları ve oyunlarıyla, özellikle de küçümsediği işsiz zenginlerle yalnız bırakılmalıydı.

Muhtemelen baharda Cenevre'de ya da Paris'te görüşebileceklerini düşündü, fakat Venedik'e gidebileceğini sanmıyordu. Henry, Bayan Curtis'in salonuna girişinde Constance tarafından eleştiren bakışlarla süzülüşünü hayal etti, daha sonra da Henry'nin kendisine değer veren Anglo-Amerikalı

topluluğun misafiri olmaktan dolayı memnun göründüğünü ima edecekti.

Yaz sonbahara dönerken ondan hiç haber almadı. Onun gücendiğini ve kendisi gibi çalıştığını farz etmeye başladı. Mektuplaştığı herkese yazmaya ara vermişti. Fakat Kensington ile Venedik arasındaki sessizlik başka bir düzendeydi. Nihayet, Eylül ayı biterken Constance yazdı, ancak dili uzak ve soğuktu, sadece Casa Biondetti'den yakındaki Casa Semitecolo'ya taşındığını haber veriyordu; oranın daha sakin olduğundan, yalnız kalabileceğinden söz ediyordu. Son kitabını yeniden yazmış olmaktan dolayı çok yorgun olduğundan ve kitapsız bir kış geçirmeyi umduğundan bahsediyordu. Sevgilerimi iletiyorum, diyerek ismini yazmıştı. Mektubu baştan sona okudu, onun her kelimeyi özenle seçtiğini biliyordu. Onun kitapsız bir kış geçirmek isteği üzerine iyice düşündü, fakat daha sonra tüm bunların kötülük habercisi imalar olduğunu anladı.

❧

Aralık ayını, terbiyesizlik ederek oyunu *Bayan Jaspar*'a sırtını dönen tiyatro yapımcısı Augustin Daly'yle kavga ederek geçirdi. Bu konu hakkında çok yazıldı ve Noel'den önce Daly ile kopan gürültü, onun hayatının uyanışı için iyi bir fırsat oldu. Oyununu yeniden yazarken geçirdiği Noel ve Londra'daki yeni yıl, yine de sessiz ve düşünceliydi.

Ocak ayında bir akşamüstü sessizce çalıştığı sırada Smith şömine rafına bir telgraf bıraktı. Henry daha sonra fark etmişti ki bir saat ya da daha fazla bir süre telgrafa dikkat etmeksizin, kendini yazısına kaptırmıştı. Çay molası verdiğinde ilgisizce şömine rafına doğru ilerledi ve zarfı açtı. Telgraf ona

Constance'ın ölümünü haber veriyordu. İlk tepkisi, Smith'e giderek ondan sakin bir şekilde çay istemek oldu, sonra çalışma odasına geri döndü, kapıyı kapattı, masasına oturdu ve Constance'ın Amerika'daki kız kardeşi Clara Benedict'ten gelen telgrafı inceledi. Venedik'e gitmesi gerektiğini biliyordu ve şimdi ölümünün ayrıntılarını kime soracağını merak etmeye başlamıştı. Çayı geldiğinde onu içti ve sonra cama doğru yönelip sanki orada bir detay, hareket, ses varmış ve onu neler olduğu hakkında aydınlatacak ya da yavaşça ışıyan kavrayışını silecek bir şeyler umarmış gibi çılgınca dışarıdaki caddeyi inceledi.

Nasıl ölmüştü? Herhangi bir hastalıktan dolayı olmadığını düşündü ve adeta kanı dondu. O çok güçlüydü, diye düşündü ve sağlığı çok iyiydi, herhangi bir hastalığı olduğunu hatırlamıyordu. Kitabını bitirmişti ve bu, her zaman olduğu gibi onun mutsuz olmasına neden olmuş olabilirdi. Kıştan nefret ettiğini biliyordu ve özellikle Venedik'te kış daha da karanlık ve sert olurdu. Kanı donmuş bir şekilde Venedik'e gitme davetini geri çevirdiğini düşündü ve bunu doğrudan ona bile yazmamıştı. Onu görmek için hiçbir ayarlama yapmamış olmasının Constance'ı depresyona sürüklediğinden emindi. Ve camın önünde dururken, onun kendini öldürmüş olabileceği geldi aklına. Bunu düşündüğü anda titremeye başlamıştı ve çalışma odasındaki koltuğa doğru yöneldi, buz kesmiş bir şekilde oturup onun geçen yılki hali üzere defalarca düşündü.

Bir süre sonra Smith'in ikinci telgrafı getirmesi ile düşünceleri bölündü. Telgraf Constance'ın Münih'teki yeğeninden geliyordu, haberleri duyunca hemen Venedik'e gitmişti. Haberleri onaylıyordu. Telgrafı kenara koyduğunda, Venedik'e şimdi gidemeyeceğine karar verdi.

Orada çaresiz kalırdı ve Constance'ın cansız bedeninin, cesedin ve tabutun içinde olsun ya da olmasın onun ölü yüzünün nasıl olduğu düşüncesi, geçmişi hatırlamasına ve dehşete düşmesine neden olurdu. Onun ölü bedenini görmek ya da telgrafta haber verildiği gibi bir hafta sonra Roma'daki Protestan kilisesinde yapılacak olan törene katılıp tabutuna yakın olmak istemiyordu.

Tüm gün dairesinden çıkmadı ve kimseye ne olduğunu anlatmadı. Aynı zamanda İtalya'dan arkadaşı olan, Constance'ın doktoruna olaydan ötürü duyduğu şoku ve halen nasıl öldüğünü bilmediğini yazdı. Tüm bunların korkunç bir şok ve büyük bir acı olduğunu anlattı. Onun hiç hasta olduğunu duymadığını ve onun çoğunlukla yalnızlığı sevdiğinden, mutlulukla mutsuzluğu bir arada yaşayan böyle birini ilk kez tanıdığından söz etti. Mektubu bitirdiğinde, Constance'ın karışık hayatı boyunca takındığı yüz ifadesi, parlak zekâsı ve ileri düşüncelerle ışıldayan bakışları gözünün önüne geldi. Camın önüne gitmeden ve aşağıda yürüyen, onun için hiçbir şey ifade etmeyen insanlara bakmadan önce, ağlamamak için kendini zor tuttu.

Tüm gece onun varlığını, kim olduğu sorusunu düşünmüştü, sabahleyin uyandığında onu rüyasında görmemiş olsa bile, onun soğuk yokluğundan kurtulmak için gözlerini kapatıp yeniden uykuya dalmak istedi. Hiç kimse çalışmalarını okuyup onu o kadar net biçimde çözemeyecekti. Kimse onun gibi tutkuya ve sertliğe, melankoliye ve hassaslığa, tahmin edilmezliğe ve cesarete aynı anda sahip olamazdı. Kimse onun anlayışına sahip değildi ve bu yakınlığın sona erdiğini fark etmek içindeki boşluğu derinleştiriyor, tahammül gücünü tüketiyordu.

Başka haber almadı ve saatler ilerledikçe başka bir senaryo hayal etmeye, üzerinde düşünüp anlamlar çıkarmaya başlıyordu. Cenaze töreni için Roma'ya gitmemek ve bir an önce gidip orada bulunmak arasında fikir değiştiriyordu; defalarca Smith'i göndererek İtalya için yer ayırttırıp sonra iptal etti. Karar vermekten kaçmaya devam etti ve sonra *The Times*'ı açıp onun ölümüyle ilgili bir haber var mı diye baktığında, Constance'ın ölüm haberiyle karşılaştı. Venedik'te oturduğu evin camından atlayarak intihar ettiği yazıyordu. Bunun intihar olduğu açıkça belirtilmişti. İkinci kez, yanılmadığını görmek için yeniden okudu. Ona hiçbir şey borçlu olmadığını düşündü, ona hiçbir bağlayıcı söz vermemişti. Sevgili olmamışlardı, kan bağları yoktu. Ona başkalarına verdiği gibi sadece dostluğunu verdiğini söyledi kendi kendine ve herkes Henry'nin kitap yazarken ne kadar kendine dönük ve meşgul olduğunu bilirdi. Tüm dostları ondan bu sırada bir şey beklememeleri gerektiğini bilirdi ve bunu Constance da biliyordu.

Henry, halen Roma'da olan ortak dostları John Hay'e yazdı. Hay'e ölüm haberini aldığı zaman Protestan kilisesinde onun tabutu başında bulunmak için hazırlandığını fakat ölüm şeklini öğrendikten sonra bunun ne kadar acı, ne kadar dehşet verici olduğunu görüp yıkıldığından, yola çıkacak durumunun olmadığını bildirdi. Onun pozitif düşünceli bir kadın olmadığını, çoğunlukla kaygıları olduğunu ve başkalarının ancak yarısı kadar mutlu olabildiğini de ekledi.

Mektubu yazdıktan sonra yalnız kaldığında, aklına gelen düşünceyle mücadele etmeye başladı. Çok güçlüydü ve elinden geldiğince onu kendinden uzak tutmaya çalışıyordu. Kendini sürekli olarak Constance'ı düşünmemeye, onun duygularına odaklamamaya çalışıyordu. O kendi kararlarını sessizce alacak kadar kurnaz ve ürkekti, fakat bu kararların hepsi de çok kesin

ve önemli olurdu. Şimdi, ona ihtiyaç duyduğunun zor anlaşılan ve güçlü sinyallerini göndermiş olduğu düşüncesiyle yüzleşmek zorundaydı. Ve gönderdiği bu sinyaller, Henry'ye her seferinde, ne tür etkiler bırakacağı konusunda oldukça anlaşılır geliyordu; kendini güvende hissettiği ve ona umutsuzca ihtiyaç duyduğu, içindeki kilitli odasına geri çekildi.

Constance onun yalnızlığa olan ihtiyacını, yurdundan uzun süredir uzak oluşunu ve en çok da hayatı boyunca bir karısı olmasını hiç arzulamayışını büyük ölçüde yanlış anlıyordu. Zekâsı, onu elbette Henry'nin baskı altında olduğu ve korktuğu konusunda uyarıyordu, fakat Constance'ın ihtiyacı ve duyguları zekâsının önüne geçiyordu, diye düşündü Henry. Yine de dikkatli olmuştu; Henry'nin ihtiyaçlarını, ketumluğunu kabul ediyordu ve onlar için yer açıyordu, fakat yaklaştığında, aleni oluşundan ötürü Henry onu kabul etmiyordu.

Henry'nin yalnız kalmak için kendine göre nedenleri vardı ve hayal gücü korkularından öteye geçemiyordu. Kontrolünü geri kazanmak için çaba sarf ediyor, bu durumu onu ürpertiyordu. O kış Venedik'e gitti, Constance'ın kendini öldüremeyeceğini biliyordu. Onu davet etmiş olması ve Henry'nin bunu kabul etmemiş olmasından ötürü şimdi biraz suçluluk duyuyordu. Fakat Constance onu hep davet ederdi ve edecekti de. Onun kendini bırakmasına izin vermişti. Kendisinin ve onun Venedik'teki dostlarının bu durumu anlayarak ölümünden sonra konuşup konuşmadıklarını bilmiyordu.

Constance'ın intiharı uzun süredir planladığı fikriyle yüzleşemiyordu. Rhoda Broughton, Francis Boott, William ve diğerlerine Constance'ın son hareketinin ne kadar düşüncesizce ve çılgınca olduğunu yazdı. Kelimeleri fısıldamaya ya da aklındakileri tam olarak ifade etmesine gerek yoktu, onun üzerinde ne kadar çok baskı olursa olsun bu kadar çılgınca

davranmayacağını biliyordu. O rasyonel ve dikkatli bir biçimde karar verebilecek, azimli bir kadındı. Yapmacıklıktan ve aşırılıktan kesinlikle hoşlanmazdı.

Gece olup ateş alevlendiğinde ve lambalar yanarken arkadaşına olanlarla yüz yüze geldi. Onun kendi ölümünü planladığına, uzun süredir olasılıkları hesapladığına inanmaya başlamıştı. Romanı bitmişti ve Constance'ın bitirdiği her romanın ardından bir daha kitap yazamayacağına inandığını bilirdi. Venedik'te kış üzgün ve nemli geçerdi ve bu durum onun insanlardan nefret ederek karanlık bir yalnızlığa sürüklenmesi için iyi bir nedendi.

Hatırı için bazı şeyleri kendi içinde saklaması, geleneklere karşı saygısı ve topluma uygun hareket etmek zorunluluğu yüzünden onu dışlamıştı. Oysa Henry, onu kurtaracak, ona destek olabilecek tek kişiydi.

Acımasızca ve fiziksel bir cesaretle, aynen kitabını planlar gibi, emin olmadan ve cüretkârlıkla ölümünü planladığını düşündü. O haftalarda doktordan duyduğuna göre grip olmuştu, bu sadece onun güçsüzleşmesine neden olmuş olabilirdi. Onun ağrılarını dindirmek için başını ve kemiklerini sert bir yere vurduğundan, vücuduna acı çektirerek acılarından kurtulmak istemiş olduğundan emindi. Onu Londra'da kışın ziyaret ettiğindeki saf, meraklı ve içten tavırlarını anımsadı; onun öldüğü Venedik'e gitmeli ve oradan da parçalanmış vücudunun yattığı Roma'ya geçmeliydi.

Seyahate çıkmadan önceki günlerde Constance dokunulabilir, erişilebilir gibi geliyordu. Uzansa erişebileceği kadar yakınında bulunan o kadın, düşlediği bir kadın, bir hayaletle yer değiştirmişti. Henry'nin anne ve babası ölmüştü, kız kardeşi de öleli iki yıl olmuştu; William uzaktaydı ve bir zamanlar çok önem verdiği Londra toplumu artık onun için bir şey

ifade etmiyordu. İstediğini yapabilirdi, Bellosguardo'da yaşayabilir Constance ile aynı evi paylaşabilir ya da ondan İngiliz kıyı kasabalarından birinde birbirine yakın iki ev bulmasını isteyebilirdi. Şimdi onun ölü bedeni ve kitapları, hatıraları, elbiseleri, yazı kâğıtları ve ruhundaki tutkuyla doldurduğu odalar hakkında düşünüyordu. Constance bu odaları çoğu insana tercih etmişti; odalar onun kutsal uzaylarıydı. Venedik'te Casa Biondetti'deki, Casa Semitecolo'daki ve terk ettiği Oxford'daki evinin o odalarını hayal etmeye başladı. Henry şimdi tanıdığı ve özlemesinin nedenini bildiği odaları düşündüğü kadar bu uzayların hasretini de çekiyordu. Henry, bir odadan diğerine uçuşan, ilerleyişi düzgün suretini gördü ve Constance öldüğünde Venedik'e ya da cenaze töreni için Roma'ya gitmek konusunda baştaki direncindeki bazı şeyler anlaşılır gelmeye başladı. Ondan uzaklaşması, onların ayrılığına hükmetmesi gerekiyordu. Kesin olmayan ve olasılıklarla dolu bir ilişkiden sonra bütün kesinliği içinde onun yokluğuyla yüzleşmesi gerekiyordu. Constance'ın Henry'ye artık ihtiyacı yoktu.

Kaba saba bir şekilde ve öfkeyle reddettiği bu duygu, her nasılsa onu Constance'a daha yakın bir hale getirdi. Artık Venedik'teki odalarını görmenin, yazı kâğıtlarına bakmanın ve onun yaratmış olduğu atmosferde kalmanın olasılığı, Henry'nin ilgisini çekmeye başlamıştı. Onun dostluğunu özlüyordu ve İtalya'ya hareket günü yaklaştıkça, sanki uzun süredir istiyormuş gibi, artık hiçbir anlamı olmadığında bu fikre düşkünlük göstermesine şaşırıyordu.

Cenova'da, Constance'ın kız kardeşi Clara Benedict'i beklerken Kay Bronson'a yazdı ve ona Constance'ın geçen yaz tuttuğu Cara Biondetti'deki odaları, kendisinin bu yazı geçirmek için tutup tutamayacağını sordu. Arkadaşının yerken ne kadar da mutlu olduğu yemeği hatırlayarak, Bayan Wool-

son'un en sevdiği yemeği sipariş etti. Odaların boş olduğunun yazılı olduğu mektubu aldığında hiç şaşırmamıştı. Bir şekilde, Constance'ın rehberliğiyle her şeyin onların istediği gibi olacağından emindi. O sırada Constance'ın ölümünün üzerinden geçen süre ikinci ayını doldurmuştu.

Öldüğü zaman evinin incelemeye alınması için kapısına vurulan mührü çıkarmak için Amerikan Konsolosluğu yetkilileri geldi. Gondol kaptanı Tito, aşağıda onları bekliyordu. Bayan Benedict ve kızı, sessizce ölü evinin kapısı açılırken beklediler. Henry onların içeri girmek için hevesli olduklarını fark etmişti. Onların arkasında dikilmiş, ruhunun bu terkedilmiş odalarda, sadece yazı kâğıtları, kişisel eşyaları, yemek artıkları ve o bir koleksiyoncu olduğundan topladığı eşyalarda olmadığına inanmayı deniyordu. Şimdi tüm bunları planladığı ve önceden tahmin ettiğini daha keskin bir şekilde hissediyordu. Constance'ın detaylara olan sevgisi, onun buraya mührün açılması için gelineceğini, aşağıda bekleyen gondolu hatta evine girmek için bekleyen kız kardeşi Clara Benedict, yeğeni Clare ve arkadaşı Henry James'i bile hayal etmiş olabileceğini düşündürüyordu.

Henry bunun onun son romanı olduğunu düşündü. Herkes kendine verilmiş rolleri oynuyordu. Amerikalı kadının yatak odasında durup, onun atladığı küçük balkonun penceresine yaklaşmaktan nasıl korktuğunu izledi. Constance onların korkulu bakışlarını ve Henry'nin onları soğuk bir sempati ile izleyişini dahi düşünmüştü. Henry'nin bu halini, hiçbir şey söylememeye dikkat edişini, kendi duygularını gizlemek için harcadığı çabayı hayal edip kendi kendine gülmüş olmalıydı. Bu

odadaki sahnede herkesin aldığı nefes, yüzlerindeki ifade, söyledikleri ve söylemedikleri her söz, hepsi Constance'a aitti. Bu Constance'ın öleceğini bildiği sırada hoşnutsuz bir ilgiyle resmedilmişti. Bunlar onun karakterleriydi; onlar için senaryo yazmıştı. Ve Henry'nin bu senaryoda onun sanatını tanıyacağından emindi. Bunu anlaması onun hayaliydi. Nereye baktığını ya da ne düşündüğünü, Constance'ın planlarını görmesi istemişti, kız kardeşi ve yeğeni üzerindeki etkilerin tamamı yazar tarafından planlanmıştı, fakat arkadaşını özgür bırakmak istemişti.

Benedictler ne yapacaklarını bilmiyorlardı, Tito'dan onları şehrin bir köşesinden diğer köşesine götürmesini istediler. Constance'ın arkadaşlarıyla olup biraz rahatlamayı planlamışlardı, fakat onlardan Constance'ın düştüğünde halen yaşıyor olduğunu ve inlediğini öğrendiklerinde, avutulamaz bir haldeydiler. Constance'ın evine her girdiklerinde ağlamaya başlıyorlardı ve Henry, Constance buna tanık olsaydı pişman olurdu diye düşündü. O kadar katı olmayı istemezdi.

Kız kardeşi ve yeğeni ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Önce Constance'ın eşyalarını karıştırmak istemediler, her şeyi olduğu gibi bırakmaktan mutlu gibi görünüyorlardı. Onun öldüğüne inanmıyorlardı; sanki ona ait şeylere dokunmanın, bunları terk edilmişliğe bırakan kadına ihanet etmek olduğunu düşünüyorlardı.

Günler sonra, tüm acı ve üzüntüleri hafiflediğinde, Constance'ın dostlarıyla onun kız kardeşini ve yeğenini avutmak ve oyalamak için Henry ona anahtarı verilen evde öğle ve akşam yemekleri ile davetler düzenlemeye başlamıştı. Constance yarım kalmış işlerini, mektuplarını ve yayınlanmamış yazılarını saklamıştı. Henry ilk günlerde evdeki hiçbir şeye dokunmuyordu, fakat alanın zihinsel bir haritasını çıkarmıştı. Benedictler ve kendisi arasında, neyin saklanıp neyin yok edi-

leceği üzerine bir savaş olacağını ve bu savaşı kaybedeceğini biliyordu. Onları beklerken küçük çatışmalardan bile uzak durmaya karar vermişti.

Anahtarlarının delikte döndüğünü duyunca ürperdi. Sesleri kesik kesik geliyordu. Onların arasında ilk kez merkezinde Constance'ın intiharı, uğradıkları şok ve üzüntüleri olmayan alelade bir konuşmayı işitiyordu. Henry'yi pencerenin önünde dikilirken buldukları yatak odasına girdiklerinde, sessizleşip ciddileştiler.

"Size semtinizden memnun olup olmadığınızı sormak istemiştim" dedi Bayan Benedict.

"Dairem gayet hoş" dedi Henry. "Ve atmosferi tamamen Bayan Woolson'un varlığıyla dolu."

"Orada uyumaya katlanabileceğimi sanmıyorum" dedi Clare. "Ne de burada..."

"Daire çok soğuk" dedi Bayan Benedict. "Çok soğuk bir yer."

İç çekti ve Henry onun her an ağlamak üzere olduğunu fark etti. Yine de o ve Clare, her ikisi de güçlenmiş gibiydiler. Ölmüş kardeşinde olduğu gibi onun da doğasındaki dayanıklılığı sezdi. O anda konuşacak gücü kendinde bulabilseydi, aynı Constance gibi görünebilirdi.

"Ayarlamalar yapmalıyız" dedi. "Onun gelecekle ilgili ne gibi planlar kurduğunu bilmiyoruz, belki yazılarında bulabiliriz. Ve diğer konularla da ilgilenmemiz gerekiyor."

"Constance değerli bir yazardı" dedi Henry. "Amerikan edebiyatının eşsiz bir figürüydü. Bu nedenle yazıları önemle incelenmeli. Belki yayınlanmamış, bitmemiş ya da editöre gönderilmemiş bir iki hikâye bulabiliriz. Bunların dikkatlice muhafaza edilmesi gerektiğini düşünüyorum."

"Bizim için onun yazılarına bakarsanız çok memnun oluruz. Hiçbirimizin buna dayanabileceğini ya da yoğunlaşabileceğini sanmıyorum. Ben bu odanın, şimdiye dek bulunduğum en acı verici yer olduğunu düşünüyorum."

O sabah, gün boyunca Constance'ın çalışma odası ve yatak odasının ateşlerinin yanması ve hizmetçinin bunun bakımını sağlaması talimatını verdi. O gün, Amerikalıların akınına uğrayan Tito'nun gondolu ile Benedictler gelip gittiler ve her geldiklerinde Henry onlara yayınlanmamış bir hikâye, şiir ve ilginç bir mektup gösterdi. En küçük parçaların bile değerli olduğuna ve Amerika'ya götürülüp onun anısına saklanması gerektiğine karar verdiler.

Henry kendi adına ondan sadece bir hatıra istiyordu. Üzüntü ve kararsızlıkla eşyalarına bakarken en sonunda küçük bir resim buldu. Burası Constance'ın sevdiği vahşi Amerikan manzaralarından biriydi. Resmi kız kardeşine ve yeğenine gösterdiğinde, Henry'ye resmi kesinlikle alması gerektiğini söylediler.

Sabahtan akşam karanlığı çökünceye kadar onun masasından ayrılmadı. Benedictlerin Constance'ın katından her ayrıldıklarında olduğu gibi, Henry onların gondola binişini camdan izledi ve sonra yeniden Constance'ın masasına dönerek, ayırdığı yazıları alıp bir kısmını yatak odasının şöminesine, bir kısmını da çalışma odasının şöminesine attı. Onları alevlere bırakırken karşılarına geçerek yanışlarını izledi. Ve nihayet kül olduklarında közlerin arasından seçilemeyeceklerinden emin oldu.

Kız kardeşi Alice tarafından Bayan Woolson'a gönderilmiş özel, gizli ve önemli notların diğerleri tarafından okunmasını istemiyordu. Onları kendisi de okumak istemiyordu. O yazıları gördüğünde, Benedictler yeniden gelirlerse okuyamasınlar diye soğuk ve sistemli bir şekilde diğerlerinin altına koydu. Ayrıca kendi mektuplarını da buldu ve kendi el yazısını görür görmez onları hemen bir kenara bıraktı. Onları yeniden okumak istemiyordu. Onları yok etmek istiyordu. Bir günlük ya da gelecekle ilgili herhangi bir not bulamadı.

Yazıların arasında, melankolisi ve hastalığı hakkında doktorundan gelen yeni bir mektup buldu. Kendi ismini görene kadar okudu. Daha fazla okumadan mektubu dikkatlice yakılacakların arasına koydu. Taslaklar da dâhil olmak üzere tüm edebi yazılarını Benedictlerin eve götürmeleri için ayırdı.

Benedictlerle yemek yediği pek çok akşamda, başka her konudan konuşmalarına rağmen Venedik'te kalma sebeplerine hiç kimsenin değinmediğini fark etti. Partinin kalabalık olmasını tercih etti, böylece kendisiyle yaptığı işler ve ayarlamalar hakkında tartışmalarını bir kez daha zorlaştıracaktı. Yavaş yavaş Venedik'ten sıkılmaya başladıkları netlik kazandı; boş günler, yağmurlu hava, grilik ve dostluklarının monotonluğu ayrılmak için hazırlanmaları gerektiğinden emin olmalarına neden olmuştu. Benedictler bir aydan beri Venedik'teydiler ve ilk geldiklerindeki bölgede yaşayan Amerikalılar ve Constance'ın arkadaşları tarafından onlara gösterilen ilgi zaman ilerledikçe azalmaya başlamıştı.

O akşamlardan birinde Henry masadan erken kalkmıştı ve bu durum herkeste onun zahmetli bir çalışma sürecinde ol-

duğu fikrini uyandırmış, bu nedenle görgü kurallarını hiçe saydığı düşünülmüştü. Benedictler evi uzakta olmamasına rağmen Tito'nun Henry'ye eşlik etmesini istediler. Casa Biondetti'nin alt katlarında, Lily Norton da dâhil olmak üzere birkaç Amerikalı kalıyordu. Kendi evine doğru gondolla ilerlerken, onlara görünmeden geçebilmenin bu kadar kolay olmasına hayret ediyordu. O akşamlarda eve geldiğinde kendi odasının şöminesi yanmış, başucuna ve sandalyenin yanındaki masaya kandil bırakılmış oluyordu. Odalar zengin bir dekora sahip değildi fakat bu ışıklandırmada renkleri açısından zengin duruyorlardı; çünkü daire ne saray ölçüsündeydi ne de hizmetçilerin kaldığı kısımdı; çünkü burası, Constance tarafından daha önce Henry'ye uygun şekilde hazırlanmıştı. Yüksek ve yumuşak yatak, öncelikle Henry'ye sabahları yenilenmiş şekilde uyandığı ve günün çalışmasına hazır olduğu derin ve rüyasız bir uyku veriyordu. Gecenin ilerleyişini izliyordu. Casa Biondetti'deki dairesine bir an önce gitmek istiyordu, fakat bu yorgun olduğu ya da dostluklarından sıkıldığı için değil, dairesinin ona sunduğu sıcaklığın gecenin sonuna doğru bitmesinden dolayıydı.

Tito her zaman onu bekliyor oluyordu. Constance ile çalışan herkes gibi o da Constance'ı severdi ve onun kız kardeşi ve yeğeniyle ilgilenmek istiyordu. Henry'yi eve götürürken sessiz ve saygılıydı, fakat Henry ile önceden tanışmadığı için onun aileden olmadığını belli ederek onun bir yabancı olduğunu ima ediyordu. Henry, Constance'ın son aylardaki akli durumunu en iyi Tito'nun bilebileceğini düşünüyordu. Bu konuyu Tito ile konuştuğunda, onun ne kadar ilgisiz olduğunu gördü.

Henry Tito'nun sadece bir kez Constance hakkında konuştuğuna şahit oldu. Bir akşam Bayan Benedict, kızını bek-

lerlerken Henry'ye Tito'nun özellikle köşelerdeki ve küçük kanallardaki ustalığından söz etti ve onu övgüyle tebrik etti. Henry onun sözlerini tercüme ederken Tito saygıyla selam verip, Bayan Woolson'un onu bunu tüm gondol kullanıcıları bildiği için bu bilgisinden ötürü değil, açık denizi ve kıyıları da bildiği için kendini güvende hissetmesinden dolayı tuttuğunu anlattı. Bayan Woolson'un sıklıkla diğer kıyılara gitmek için şehirden ayrıldığını söyledi. Dediğine göre, çoğu Amerikalı Büyük Kanal'ı ve tüm gün orada gidip gelmeyi severdi, fakat Bayan Woolson sevmezdi. Büyük Kanal'ı, oradan kimseyle karşılaşamayacağınız açık denize çıkıldığı için severdi; hatta kışın bile severdi, diye anlattı.

Kötü havada bile. Ne kadar uzağa gidebilirseniz o kadar uzağı tercih ederdi, en sevdiği yerler oralardı dedi. Henry, Tito'ya bu yolculuklardan birine ölmeden önce gidip gitmediğini sormak istedi, fakat Tito'nun Bayan Benedict dışında kimsenin sorduğu soruları yanıtlamayacağını gördü. Henry, Bayan Benedict'in Tito'ya gülümseyerek, kızının uzun süredir kendilerini bekletecek kadar ne yaptığına bakması isteğini tercüme etti.

❧

Bir süre sonra geceleri uyanmaya başlamıştı; endişeli düşüncelerin gelişi ve sabaha gecenin huzursuzluğunun tortusunun kalması onu rahatsız ediyordu. Fakat bir süre sonra bu uyanışları perde arası gibi gelmeye başlamıştı ona, rahatsızlık vermekten ziyade derin gece istirahatının başka bir yönüydü; korku duymuyordu, kötü şeyler gelmiyordu aklına, ebedi bir sıcaklık hissi veriyordu bu uyanışları. Bu süreçte tam olarak Constance'ın varlığını hissetmiyordu. Onun yerine

isimsiz ve ilahi bir varlık hissediyordu. Zaman geçtikçe o odalara girdiğinde ve geceleri uyandığında daha yoğun bir şevk hissetmeye başladı. Tüm gün bu huzuru arıyordu ve Londra'ya döndüğü zaman, bu huzur ve tatlı iyi niyetliliğin onu takip edip etmeyeceğini merak ediyordu.

Geceleri şimdi onun yanına annesinin koruyucu ruhu geliyordu ve o bir hayalet, huzur kaçıran bir varlık değildi, daha çok etrafında nazikçe dolaşan bir siluet; saf, dişi hassaslığıyla nazik ve yakındı; arkadaşı tarafından kullanılan bu evde kalırken, onun masasında otururak doktorundan ve Alice'in arkadaşı Bayan Loring'den gelen mektupları üzüntü ve endişeyle ayırıp ateşe atarken, o koruyucu varlık hep etrafında oluyordu.

❧

Amerikan Konsolosluğu ile miras üzerine yapılan uzun, gürültülü ve kaçamak yanıtlarla geçiştirilen görüşmeler sonrasında, Benedictlerin gözetimindeki Constance'ın özel kâğıtları, tabloları ve eşyalarının, şehirden ancak kanuni konular çözüldükten sonra konsolos kararıyla çıkartılabileceği kararı alındı. Nisan ayı yağmurlu ve soğuk geçiyordu, her iki kadın da soğuk almıştı ve evlerine kapanmışlardı. Yeniden evlerinden çıktıklarında Venedik değişmişti; günler uzamış ve rüzgâr azalmış, tanıdıkları pek çok farklı nedenle şehirden ayrılmıştı. Kötü bir akşam yemeği sonrasında, saat dokuzdan önce Henry masadan kalktı; sarılıp onları öperek, gitmesi gerektiğini, halen kendisinde anahtar olduğunu, ancak Constance'ın etkilerini üzerinden silince anahtarı onlara geri vereceğini söyledi.

Benedictlerin şehirden ayrıldıkları sabah, Henry onların Constance'ın kıyafetlerine ne yapacaklarına karar vermediklerini fark etti. Onların Constance'ın gardırobunun dolu olduğunu bildiklerinden emindi, çünkü oraya bir şey bulabilirler mi diye bakmışlardı. Bu konuyu konuşup konuşmadıklarını ya da bunu konuşmanın onlara çok üzücü gelip gelmediğini merak etti. Henry bu durumu onlara haber verdiğinde, çok mahcup olmuşlardı. Her şekilde Constance'ın dolabını ve kişisel eşyalarını ilgilenmesi için ona bıraktılar. Henry günlerce Venedikli dostlarından birinin gelip kıyafetler konusunda ona yardımcı olması için bekledi. Kimse gelmeyince, Benedictlerin onun istismar ettiklerinden ve hiçbir rahatsızlık duyuyormuş gibi görünmeden elbiselerle dolu gardırobu ve ayakkabılar, iç çamaşırları ve diğer şeylerle dolu dolapları bırakarak kaçtıklarından emin oldu.

Constance'ın evi konusunda hiçbir şey konuşmak istemiyordu ve eğer mümkünse hiçbir arkadaşı ile görüşmek istemiyordu; hemen kıyafetlerinin dairesinde bırakıldığını, sonraki zamanlarda istenildiğinde ziyaret edilebileceğini ve anahtarın ev sahibinden alınabileceğini; ölümünden sonra özel eşyalarına dokunulmaması gerektiğini düşündüğünü, mektupla ailesine duyurdu. O ve ailesinin parçası olduğu senaryoyu Constance'ın planladığını düşünürken onun öldüğünü unutmuş gibiydi. Onun ölümünden sonra kıyafetlerinin atılmasını veya birilerine verilmesini istediğini sanmıyordu. Dolabını temizlemeyi düşündüğünde mektupları yaktığı için kendinde derin bir keder hissetti.

Arkadaşının dünyevi eşyalarını ne yapacağı konusunda Tito'dan başka kimseye gidemeyeceğine karar verdi. Tito'nun onları ne yapacağını bildiğine inanıyordu. Fakat Henry Tito'ya Constance'ın kıyafetlerini, ayakkabılarını ve iç çamaşır-

larını gösterdiğinde, Tito bunu onaylamayarak başını salladı. Henry manastırların eski kıyafetlerle ilgilenebileceğini söylediğinde ise yine aynı tepkiyle karşılaştı. Tito ona kimsenin ölü birinin kıyafetlerini istemeyeceğini söyledi.

Henry bir an için anahtarı evin sahibine vererek şehri terk etmeyi düşündü, fakat kıyafetler hakkında yanıt mektubunu almamıştı, kıyafetlerin ne olacağı konusu, evin sahibi dışında aileden ve Constance'ın çevresinden kimsenin dikkatini çekmiyordu.

Tito Constance'ın yatak odasında dikiliyor, bu sırada Henry'yi acımasızca seyrediyordu.

"Bunları ne yapabiliriz?" diye Tito'ya sordu Henry.

Omuz silkiş zamanı neredeyse küçümseyiciydi. Henry, elbiselerin gitmesi gerektiği konusunda ısrarını, onun sert ve dik bakışına rağmen korudu.

"Onları burada bırakamayız" dedi.

Tito yanıt vermedi. Henry onun gondolunun beklediğini ve beraberce onları gondola taşıyabileceklerini biliyordu.

"Onları yakabilir misin?" diye sordu Henry.

Tito başını salladı. İçinde ne olduğuna bakar gibi gardırobu inceliyordu. Tito'nun orayı boşaltmak yerine hanımefendisinin kıyafetlerine saygıyla bakmayı tercih ettiğini hissediyordu. Henry iç çekip onun bir şeyler söylemesi için bekledi, fakat aralarındaki sessizlik uzayınca Henry balkon kapısını açarak Constance'ın düştüğü sokağa doğru baktı. Geri dönüp Tito'nun bakışlarını yakaladığında, onun bir şeyler söylemek istediğini gördü. Cesaret vermek istercesine ona doğru baktı. Tito'nun tüm söylediği o eşyaların Amerika'ya götürülmesi gerektiği olmuştu. Henry aynı fikirde olduğunu belirterek ba-

şını salladı ve bunun için artık çok geç olduğunu söyledi. Tito aldırış etmezcesine yeniden omuz silkti.

Henry gardırobun çekmecelerinden birini, sonra da diğerini açtı. Arkasına döndüğünde Tito'yu dikkat kesilmiş bir şekilde kendisini izlerken buldu. Henry karşısına dikildi ve yüzüne baktı. Henry, ona Constance'ı düzenli olarak götürdüğü lagündeki yeri biliyor muydu diye sordu. Henry'ye sözünü ettiği, hiçbir şeyin olmadığı yeri...

Tito başını salladı. Henry'nin yeniden konuşması için bekledi fakat Henry, sadece ne söyleyeceğine dikkat kesilmiş olarak, gözlerini ona dikti. Pek çok defa konuşacakmış gibi yaptı fakat sadece iç çekti. Sonunda yan odada başka biri varmış gibi gizlice kıyafetleri, kapıyı ve gondolu işaret etti. Kıyafetleri oraya götürüp suya atabileceklerini söyledi sessizce. Henry bu fikri onayladı, fakat Tito sağ elini kaldırıp parmaklarını germeden önce bir şey yapmadı.

Saat beş, diye fısıldadı. Burada.

Saat beşte Tito kapıda bekliyordu. Apartmana girdiklerinde ikisi de konuşmadı. Henry, Tito'nun bir arkadaşını getirip getirmediğini merak etti ve bir soru ya da tereddütleri kalmadan, Constance'ın kıyafetlerini suya atmak konusunda kararlı olup olmadıklarını sordu. Tito yalnız gelmişti. Eşyaların apartmandan çıkarılarak gondola yüklenmesinin, şimdi çabuk bir şekilde ikisi tarafından yapılması gerektiğini söyledi.

Tito ilk elbise bohçasını; etekleri, bluzları, ceketleri aldı ve Henry'den ikincisini alıp arkasından gelmesini istedi. Kıyafetleri kollarına aldığında Henry'nin yüzünde güçlü bir gülümseme oluştu; çünkü bu an ona annesi ve teyzesi Kate'in hatıralarını anımsatmıştı. Bu koku onların uzun zamanlarını geçirdikleri soyunma odalarının ve gardıroplarının kokusuy-

du, nerede olurlarsa olsunlar, yola çıkmak için hazırlanırlarken kıyafetlerinin toplanmasına büyük önem verirlerdi. Ayakkabılarını, çoraplarını ve bakmadan iç çamaşırlarını toparlayıp gondola yüklediler ve görülmemesi için diğer kıyafetlerin altına sakladılar. Son kez giderek her şeyi alıp almadıklarını kontrol etmek için baktıklarında, yorgunluktan nefesleri kesilmişti. Boş odanın kokusu Constance'ın hatıralarını öyle canlandırmıştı ki o an onu karşısında görse neredeyse şaşırmayacaktı. Tito gondola geri döndüğünde, Henry Constance ile konuşmak konusunda kendini neredeyse rahatlamış hissediyordu ve bir kez daha odaya baktığında onun orada olduğunu hissetti; bu çok netti, onun yaşlı varlığı, her şeyin biterek geriye ondan hiçbir şeyin kalmamış olmasını izledi; Henry adeta bu odada kalıp onunla yüzleşmek istiyor gibiydi.

Şehrin ışığı azalmaya başlayıp Büyük Kanal'a gökyüzünden vuran zengin ve pastel pembe gölgeler belirginleştiğinde, açık denize doğru ilerlemeye başladılar. Şimdi birbirleriyle konuşmasalar da, birbirlerinin varlığından habersiz gibi davransalar da daha sakinlerdi. Henry binalara, ışıklara, arkalarında bıraktıkları Salute'ye bakarken tuhaf bir rahatlık hissediyordu. Yorgundu, fakat Tito'nun onu nereye götürdüğünü merak ediyordu.

Bu, diye düşündü, onunla yeniden arkadaşlarından, ailesinden, sosyal baskılardan uzakta sakin bir yerde buluşmak gibi bir şey. Bu onların birbirlerini nasıl da iyi tanıdıklarını gösteriyordu. Kimse onun buraya geldiğini bilmeyecekti, Tito da böyle bir maceradan arkadaşlarına söz edecek biri değildi. Henry'nin daha önce gelmediği Lido etrafındaki denizde ilerlerken, onları sadece Constance görüyordu. Etrafta sadece martılar ve batmak üzere olan güneş kalıncaya kadar yol aldılar.

Henry, önce Tito'nun uygun bir yer aradığını sanmıştı, fakat sonradan ileri geri gittiklerini fark etti. Birbirlerinin bakışlarını yakaladıklarında ve Tito Henry'nin durumu anladığını fark ettiğinde, Henry başını salladı. Sanki onun ölü bedenini taşıyor ve atacak uygun bir yer arıyor gibiydiler. Tito küçük bir bölgede dönmeye devam etti ve Henry'nin azarlayan, sinirli bir tavırla gülümsediğini fark edince, sakin suda sabitlendi. İlk elbiselere uzandığında, Tito dua ederek kıyafeti sanki sahibi birazdan dışarı çıkmak için hazırlanacakmış da yatağın üzerine düzgünce koyuyormuş gibi suya serdi. Her iki adam, elbiseler ıslanıp renkleri koyulaşarak batıncaya kadar izledi. Tito ikincisini ve üçüncüsünü özenle suya serdi ve her seferinde başını sallayarak suda yüzmelerini izleyip dudaklarını oynatarak dua etmeye devam etti. Henry izliyor fakat kıpırdamıyordu.

Gondol çok hafif sallanıyordu, Henry herhangi bir yöne doğru ilerlediklerini fark etmiyordu, sanki öylece duruyorlardı. İç çamaşırları batmaya başladığında Henry, onların hemen altlarındaki deniz yatağına yavaşça inişlerini hayal ediyordu.

Tito yeniden hareket etmek üzereyken, on metreden az bir uzaklıkta kara bir gölge gördüler ve Tito bağırdı. Karanlıkta sanki derinlerden suyun yüzeyine çıkan bir fok balığı ya da kara, yuvarlak bir obje gibi görünüyordu. Tito sırığını her iki eliyle kendini korumak ister gibi tuttu. Ve Henry sonra denizin yüzeyindeki şeyin ne olduğunu gördü. Bazı elbiseler kara balonlar gibi yeniden suyun üzerine çıkmışlardı, suyla dolduklarından kolları ve gövdeleri şişmişti. Geri dönüp gondolu çevirdiklerinde, Henry Venedik'in üzerindeki griliği fark etti. Biraz sonra lagünün üzerine bir sis yerleşti. Tito suyun yüzeyinde balon gibi şişmiş kıyafete doğru yöneldi, elindeki sırıkla kıyafete vurup suya gömmeye çalıştı ve sonra diğer taraftan ortaya çıkan diğer kıyafetlerle uğraşmaya başladı.

Henry onun yırtıcı bir güç ve kararlılıkla çabalayışını izliyordu. Birini suyun dibine göndermeden diğer kıyafete geçmiyordu. Nihayet suyun yüzeyinde hiç kıyafet kalmadığından ve hepsinin karanlık suyun dibinde olduğundan emin olmuşken, birden az ötelerinden bir tane daha ortaya çıktı.

"Bırak onu!" diye bağırdı Henry.

Fakat Tito o tarafa doğru ilerleyip bir kez daha elindeki sırıkla vurmaya başladı ve onu da aşağıya gönderdiğinde Henry'ye dönerek işlerini tamamladıklarını belirten bir ifadeyle başını salladı; zordu fakat yapılmıştı. Ve sonra sırığı kaldırarak gondolun pruvasında pozisyonunu aldı. Geri dönme zamanıydı. Tito, yavaşça ve hünerle kendilerini lagünden neredeyse karanlığa karışmış şehre doğru götürmeye başladı.

ON

MAYIS 1899

Roma daha da modernleşmeye başlayınca Paul Bourget'e, kendisinin antikalaşmaya başladığını yazdı. Venedik'ten, hatıralarından ve onun atmosferine yerleşen yankılardan kaçmıştı ve öncelikle, başta Romalılardan gelen tüm ağırlama davet ve tekliflerini reddetmişti. Piazza di Spagna yakınındaki bir otele yerleşmeyi tercih etti ve kendini sabahın erken saatinde, daha Mayıs'ta olmalarına rağmen yazın kavurucu sıcağının altında düşünceli bir halde ağır ağır yürürken buldu. İlk olarak ne İspanyol basamaklarını çıkmış ne de otelin birkaç cadde ötesindeki yere hac ziyaretini yapmıştı. Ne hatıralarını tazelemek ne de şehrin otuz yıl önceki haliyle şimdiki halini kıyaslamak istiyordu. Hiçbir anının, bu güzel günlerin üzerine gölge düşürmesine izin vermeyecekti. Kendini genç, duyarlı ve aldatıcı bir görünüşe kaptırmak istemiyordu; keşfedecek ve hissedecek yeni hiçbir şeyin olmadığını, sadece eskileriyle yetinmesi gerektiğini bilmek üzüntü vericiydi. Kendine, o caddelerin renklerini ve taşlarını, sanki hepsi hafızasında kalmış çok eski şiirlermiş gibi sevmek için, yıllar önce

ilk gördüğü andaki haliyle hayal etme izni verdi; yüzleri incelediğinde ise şimdi sahip olduğu yeteneği bu zenginliklerden aldığını fark etti. Yorgun ve isteksiz gözleri ne büyük bir heyecan duyuyor ne de büyük bir haz alıyordu; zaten bu heyecan ve haz sadece bir kez olurdu.

Onun için, dışarıda bir kafede, büyük bir tentenin altında oturup duvar resminin gölgedeki yansımalarını, toprak boyasının aniden canlanıp güneş ışığında parlamasını izlemek ve bu basit ayrıntının Venedik'in gölgesinde kalan aklını rahatlatması yeterliydi. Burada yaşlı olmak kolay, diye düşündü; hiçbir renk basit, hiçbir şey taze değildi; hatta güneş ışığı bile batarken ve doğarken zamana saygı duyuyordu.

Venedik'te Büyük Kanal'ın diğer tarafında kalan Frari ve Salute Caddeleri'nin arasındaki, Constance'ın kazayla düşerek öldüğü caddeye gitmekten kaçınıyordu. Oradan ayrılmadan önceki gecelerden birinde, Rialto Köprüsü'ne yaklaştığını fark ettiğinde, yönünü, içinde bulunduğu tehlikeye dikkat etmeksizin, kendinden emin bir şekilde Palazzo Barbaro'nun arkasındaki yola çevirdi. Aslında basitçe arkasını dönse ve adımlarını geri alsaydı köprüye kolaylıkla ulaşabilecekti. Oysa şimdi, her dönüş ya çıkmaz sokağa ya da su kenarına, daha da kötüsü, sağa dönen bir dönemeçle bir daha ayak basmak istemediği o korkunç caddeye çıkabilirdi. Orada gecenin sessizliğinde terk edilmiş olduğunu hissetti; sanki ona birisi kılavuzluk ediyordu ve şimdi onu takip etmemekten dolayı duyduğu suçluluk duygusu, direncini gittikçe azaltıyordu. Venedik'in erkenden kapanıp boşalmasını ve tek başına uzun yürüyüşlere çıkmayı seviyordu; kolaylıkla yanlış bir yola sapabilirdi; içgüdüsü ve şansı el verdikçe, tecrübeleri ve bilgisi ona yol gösteriyordu ama şimdi, sadece kaybolmamış, Constance'ın öldüğü yere de çok yaklaşmıştı. Orada öylece ayakta durdu. Önünde çıkmaz so-

kak vardı, sonu sadece suya ulaşıyordu, yorulmaya da başlamıştı. Sağ tarafında uzun dar bir cadde vardı. Sadece geri dönebilirdi ve o sırada onunla yüksek sesle konuşmak istedi; Constance'ın ruhunun, geçmiş zaman kadar uzun olan bu caddelerde son derece rahat, bağımsız ve büyük bir cesaretle yaşayabileceğini hissediyordu. Henry, onun kolay bir hayat sürmek istemediğini düşündü ve şimdi ondan geriye kalan ne varsa hepsi huzursuz ve köksüzdü.

"Constance" diye mırıldandı, "Elimden geldiğince, cesaret edebildiğim kadar yakınına geldim."

Açıldıkları çalkantılı denizi, oradaki hiçliği, açık denizi ve geceyi düşündü. Boşlukta inleyen rüzgarı, sudaki kaosu, ışıksız, sevgisiz ortamı ve onun üzerinde bekleyen, onunla bir olmuş Constance'ı hayal etti. Geldiği gibi geri dönmeyi; temkinli adımlarla, konsantre olarak hiç hata yapmadan tanıdığı bir yere ulaşabileceğini, böylece misafir olduğu saraya, kitaplarına, kâğıtlarına, sıcak yatağına ulaşabileceğini biliyordu. O gece elinden geldiğince çabuk, Venedik'ten ayrılacak, güneye gidecek ve geri dönmeyecekti.

Roma'da hava mükemmeldi; günlük yürüyüşlerine başladığında, hava oldukça sıcak ve sevimli bir renkteydi, Corso'dan, Aziz John Lateran ve diz boyu çimenliğin olduğu Villa Borghese'e kadar dolaştı. Her şey ışık ve sıcaklık saçıyordu. Şehir ona gülümsüyordu ve turistlerin kullandığı yollardan yürümemeyi öğrenmişti; otelinde de çok sayıda turist kalmaya başlamıştı. Roma'yı ilk ziyaret ettiğinde yirmili yaşlarında olduğunu ve istediğini yapmakta özgür olduğunu, yeni arkadaşlar edindiğini, Campagna'dan Porta del Popolo'ya kış ortasında bisikletle gidip, yokuşlardan mor ve mavimsi göğün altında kahverengi çiçeklerin arasından bisikletle indiği günleri düşündü. Şehrin kendisi gibi o da sonsuzlaş-

mıştı; tarihin altında eziliyordu, hatıralarına karşı sorumluydu, o günlerde yaptıklarını büyük bir istekle izliyor ve inceliyordu. Ve şimdi kendini insanlara göstermesi gerekiyordu. Yaşlı şehrin sokaklarının temizlenip aydınlatıldığı gibi, o da cesur bir yüz ifadesi takınıp, eski yaraları sarmalı, tüm izlerini yok etmeli, kendisiyle görüşen insanları hayal kırıklığına uğratmadan ve kendi gizli tarihinin sırlarını vermeden doğru zamanda ortaya çıkmalıydı. Waldo Storyler ve Maus Howe Elliottlar, onun Roma'daki ilk günlerini başkalarıyla geçirdiğini düşünmüşlerdi ve onu şimdi nazikçe ve ısrarla kendi yanlarına davet ediyorlardı.

Waldo Storyler, William Wetmore Story'nin Barberini'deki büyük apartman dairesinde kalıyorlardı ve Henry'den, yaşlı ve yetenekli heykeltıraşın biyografisini yazmasını istiyorlardı; Maud Howe Elliott ve sanatçı kocası,onun Roma'ya geldiğini başkalarına bildirmeden çatı katındaki çok sevdikleri odada kalmasından çok memnun olacaklarını söylüyorlardı.

Roma'da zevk için yaşanan hiçbir şey sakin bir yalnızlığı sunmuyordu, denenen hiçbir şeyden hayal edilen keyif alınmadığı için de kimse ihtiyacını düzenli olarak gideremiyordu, Henry'nin ihtiyacı olan yalnızlık skandallık bir özür olarak kabul edilip onaylanmıyordu. Dört ya da beş gün sonra teslim oldu ve birbirini takip eden gecelerde, kendini onların misafirperverliklerine riayet ederken buldu.

Şimdi yeni nesli izliyordu; onlar şehri kendi ihtiyaçlarına uydurdukça, genç Waldo Story, saatlerini tıpkı babası gibi çekiç darbeleriyle hafif hafif beyaz mermeri oyup heykel yaparak geçiriyor, toplumun arasına çok az giriyordu. Julia Ward Howe'un kızı Maud Howe Elliott ise, teyzesi Bayan Luther Terry'nin yolundan giderek, iki asır önce pek çok New

Englandlının yaptığı gibi, Odescalci Sarayı'nda sanatçıları ağırlıyordu.

Onlar ne Romalı ne de Amerikalıydılar, fakat davranışları mükemmeldi ve alışkanlıkları çok iyi şekillendirilmişti. Seçkin antikalarla doldurdukları saraylarında eski dostlarını, hoş ve seçkin misafirlerini ağırlarlardı. Maud'un kocası John Elliott diğer meslektaşları gibi bir ressamdı ama tutku ve ışıktan uzak bir yeteneğe sahipti. Hem Waldo Story ile o hem de dostları kendi stüdyolarında bohemlerdi fakat misafirlerinin yanında hizmetçilerine nasıl emir vermeleri gerektiğini bilirlerdi. Boston'un aksine Roma'da özel geliri olan bir kimse, sanatla daha saygın bir biçimde ilgilenebilirdi. Henry onlar için sadece New Englandlı bir dost değil, aynı zamanda İtalyanca konuşabilen, Avrupa'da yaşayan ve onların Avrupa'da var oluşlarının tuhaf ikilemini, havalarını ve dramlarını yansıtan bir sanatçıydı. Onu çok seviyor, yaptığı işlere kusur bulmak yerine, Avrupa'da yaşayan pek çok Amerikalı karakteri zehirleyen ve bozan yaşam tarzını yansıtan eserlerini önemsiyorlardı. Geçmişe derin saygıları vardı; Henry onların ailelerinin 1870'lerde Roma'ya gelişini biliyordu ve o zamandan beri kendi küçük topluluklarının bir parçasıydı.

Kendisini, on dokuzuncu yüzyılın son akşamında neşeli bir grupla birlikte, çiçeklerle süslü Büyük Accoramboni Binası'nın çatısından Aziz Peter Meydanı'na bakarken buldu. Güneşin solan ışıklarını izlediler ve Roma'nın teraslarına, kubbelerine, Campagna'nın ilerisindeki Abline ve Sabine'yi çevreleyen kemerli suyollarına hayran kaldılar. Dostları, Castel Sant'Angelo'daki Pincio ve Villa Borghese'deki ağaçların karanlık gölgelerini gösterirken o, sadece başını sallamakla yetindi. Merak ve ilgiyle konuşuyorlardı. Oldukça gençlerdi ve ince yazlık elbiselerinin içinde, teraslarındaki yeni açmış

gülleri, menekşeleri ve lavantalarıyla gurur duyuyorlardı. Amerikalıları sakallarının kalitesi, masum ve dost yüzlü ifadeleriyle ayırt etmek kolaydı ve sadece New Englandlı kadınlar kısa ve öz konuşup, zekice yarıda keser ya da erkeklerin uzun uzun konuşmasına izin verirler, itirazları varsa bunu ancak erkeğin konuşması bitince söylerlerdi. Bu, diye düşündü kendi kendine, Alice'in kendini rahatsız ve huzursuz hissedeceği bir gruptu, fakat arkadaşlarının hepsi buna bayılırdı.

Bir arada bulunduğu grup, eğer çok keyifli olurlarsa birden sessizleşiyor ve birbirlerine çok samimi davranıyorlardı. Aralarında çok can sıkıcı ve itibarlı Amerikalı isimlerin olduğunu ve ne kadar doğal davrandıklarını da biliyordu. Güven sağlamak için ünlü yazara soru sormaya gerek duymuyor, Roma'nın en güzel apartmanının çatısında beraber geçirdikleri anın keyifle tadını çıkarmak istiyorlardı. İçlerinden hiçbiri ona çalıştığı roman hakkında, araştırdığı şeyin ne olduğu hakkında ya da George Eliot hakkında ne düşündüğünü sormadı ve bundan dolayı gayet memnundu. Onun çevredeki yapıtlar hakkındaki açıklamalarını, sanki kendilerinden biriymiş gibi aynı samimi ruh hali içinde dinlediler.

Henry bu sırada, gruptan ayrı duran genç adamın kendilerini uzaktan izlediğini fark etti. Çok geçmeden, bu genç adamın grubun diğer üyelerinden farklı olduğunu ve zaman zaman kendisini de izlediğini fark etti. Onlar gibi rahat hareket etmiyor, onlara güven duymuyor ve o kadar iyi anlaşamıyor gibi görünüyordu. Bakışları oldukça keskin, duruşu oldukça rahatsızdı. Henry onun dikkat çekici bir şekilde yakışıklı olduğunu fark etti; sarışın ve iri kemikliydi, yakışıklılığının kendisi de farkında gibiydi. Etrafına saçtığı gergin hava yüzünden güneşin batışını seyreden hiç kimse ona yaklaşmıyor ve konuşmuyordu. Henry, grubun tamamına uyarak gü-

neşin batışını izlemeye başlamıştı. Sonunda arkasını döndüğünde, genç adamın dikkatle kendisine baktığını gördü ve bu akşamın devamında da aynı şekilde devam etti.

Sanki işindeki gelişmeler ve gelecekle ilgili planlarını soracakmış gibi, hatta George Eliot hakkında çok güçlü izlenimleri varmış gibi bakıyordu fakat aynı zamanda, genç adamın yoğun, patavatsız bakışlarında ve yüz ifadesinde tuhaf bir uysallık da vardı; bu durum Henry'de ondan uzak durma isteği yaratmıştı. Onun bir sanatçı olduğu gerçekti. Henry çatıdan, aşağıdaki daireye inerken onun hakkında hiçbir şey bilmek istemiyor ve bakışlarını genç adamdan kaçırabilmeyi umut ediyordu. Akşamın sonunda caddede yürürken onunla konuşmadan geceyi bitirdiği için kendini hafiflemiş hissediyordu.

Birkaç gün sonra, Elliottlarda daha özel bir toplantı düzenlendi, genç adam davete heykeltıraş Hendrick Andersen olarak davet edilmişti. Andersen bir önceki davetteki bakışları yerine sanki başka bir planı uygulamaya başlamış gibi ironik bir nezakete bürünmüştü ve yemeğe oturduklarında sessizleşmiş, konuşan herkesi dinleyip nazik bir biçimde onaylamaya başlamış fakat konuşmaların hiçbirine katılmamıştı. Sadece, gitmek için ayağa kalktığında geçen seferki tavrı yeniden ortaya çıktı. Ayağa kalktığında neredeyse düşmanca bir ifadeyle herkesi inceledi ve çevik bir şekilde dönüp ilerledi. Kapıya geldiğinde durdu ve Henry'nin bakışını fark ettiğini belli ederek ona kısa bir selam verdi.

Romalı dostlarının, birbirlerinin arkadaşlığından bıkmadığının farkındaydı; yaz tatili için bir yerlere dağılmadan önce, kısa bir süre için de olsa birbirlerini görmek istiyorlardı. Süresiz ikamet belgesi olduğundan, bu gibi davetler Roma'da onun için de rutinleşmişti. Onlarla bir araya geldiğinde şehrin eskiden oturduğu zamanlardaki halinden bahsetmemeye; şe-

hirde yaşayan genç neslin, değişiklerle ilgilendiğini bilmesine rağmen, 1870'lerden bu yana caddelerin, apartmanların ve her şeyin ne kadar çok ya da ne kadar az değiştiğine değinmemeye dikkat ediyordu. Kendisine fosil gözüyle bakılmasını istemiyordu, fakat diğer yandan geçmişi özel bir değerle kendine saklamak istiyordu.

Maud Elliott, onu özel bir akşam yemeğine davet ettiğinde, ses tonundan, geçmişe büyük değer veren kendisi, kocası ve Waldo Story'nin, ailelerinin zamanından bugüne dek şehirdeki değişimleri konuşmayı planladıklarını anladı. Yemeği, Teyzesi Annie, yani heykeltıraş Thomas Crawford'un kızı ve şimdi dul kalan Barones von Rabe, yani eski Bayan Annie Crawford onuruna veriyordu. Henry onu uzun süredir görmüyordu fakat zalim, ürkütücü görünümünü, kötü mizacını, çakıl taşı kadar sert kafa yapısını ve geçen zamana rağmen zekâsının halen eskisi gibi olduğunu duymuştu. Elliottların her yeri gül ve sarmaşıklarla süslü teraslarında yemek vermek için büyük enerji harcadıklarını fark etmişti; şerefe kadeh kaldırma ve konuşma hazırlamışlardı; bunun yanında yaşlı teyzelerini eski arkadaşlarıyla tanıştırmanın Roma sezonun en önemli olaylarından biri olmasını planlıyorlardı.

❧

Barones yemekte tüm ihtişamı ile yerini almıştı, seyrek saçları özenle taranmıştı ve teni konserve meyve gibiydi. Genç adamlardan biri, Barones'e Roma'da tanık olduğu değişimleri sorduğunda, sanki yanına bir bilet koleksiyoncusu yaklaşmış gibi dudaklarını büzdü ve bağırarak konuşmaya başladı: "Ben, değişimlere önem vermem. Bu benim konum değil. Her

zaman değişikleri izlemenin bir hata olduğu düşüncesindeyim. Ben, sadece önümdekini fark ederim."

"Ne fark ettiniz?" diye sordu genç adamlardan biri, sempatik bir tavırla.

Barones; "Heykeltıraş Andersen'i fark ettim" dedi uzun sandalyenin kenarında sinirli bir şekilde oturan Henrik Andersen'e doğru baktı "ve ilerlemiş yaşıma, nazik yetişme tarzıma rağmen ona baktığımda, bu bana memnuniyetten başka bir şey vermiyor" dedi.

Andersen, ona bakarak oturmaya devam etti, sanki nadir bulunan ve farklı bir yaratıkmış gibi bütün gözler ona döndü.

"Ben de sizi aynı zevkle fark ediyorum Barones" dedi.

"Dalga geçme" dedi ve heykeltıraş kızarana kadar bakışlarını ona dikti.

Yemek bittiğinde, Maud Alliott kendisinden konuşmasını istediğinde Henry, yaşlı hanımın kırılganlığından, şaraba olan düşkünlüğünden, her konuda fikir yürütmesinden, bu kadar özgür davranmasından ve herkesin onu yüceltmesinden sıkılmıştı. Sözünü kesemeyeceği düşüncesiyle konuşmaya başladı.

Çeyrek asır önce geldiği Roma hakkında konuşmayı tasarlamadığını, çünkü nostalji yapmayı ve değişikliklere değinmeyi istemediğini, aksine eski dostları ve bazı yeni yüzlerle birlikte, yaz henüz başlarken, Romalıların çevre ve koşullarını kısaca özetlemeyi teklif etti; artık eve girip bir mum yakmanın zamanı gelmişti. Roma gençken sevildiği için, şimdiye kadar Roma'yı seven hiç kimse, dedi onu sevmekten vazgeçmek istemeyecektir. Şehre yirmili yaşlarındaki gibi baktığında sadece renklerini ve tarzını değil, hemşehrisi Nathaniel Hawthor-

ne gibi diğer Amerikalı sanatçıların, bir asır önce şehirden aldıkları ilhamı hissettiğini ifade etti. Bu şehrin rakip aileleri Terryler ve Storyler, Fanny Kemble ile ilk kez tanıştığı yerdi; ona cesaret veren Matthew Arnold, kendi kitaplarındaki karakterleri onlardan esinlenerek yaratmış, yurdundan uzakta olan bu insanların yapabildiği ve yapamadığı şeyleri, bir sürgün yeri ama aynı zamanda da bir sığınak olan, küçük Anglo-Amerikan hayatlarında, sonsuz bir entrikalar diyarında yapmıştı. Hatta yerlerin isimleri bile daha asil, dedi sanata adanmış ve konukseverdi. Newportlu genç bir adam için, Storylerin Barberini'deki ya da Terrylerin Odescalchi'deki geniş apartmanı oldukça görkemli ve akılda uzun süre kalacak kadar değerliydi, Amerikan güzelliğinin havası Roma'yı sardığı yıllarda, sadece Barones'le tanıştığı zamandan değil, asla sevmekten ve ziyaret etmekten vazgeçmeyeceği yaşlı şehirden söz etmek istediğini belirtti.

Yerine oturduğunda onu izleyen heykeltıraş Andersen'in gözlerinin dolduğunu fark etti ve sonrasında Barones von Rube'nin yazarı olan erkek kardeşi Marion Crawford'un, Bayan Humphery Ward'ın meziyetlerinden söz etmesini sabırla dinlemesini izledi.

"Elbette onlar çok yetenekli ve Atlantik'in her iki tarafındaki okurlar arasında çok ünlüler.

Bunun yanında İtalya'nın konularını çok güzel ele alıyorlar, belki de bunun nedeni İtalya'yı çok iyi bilmeleri ve karakterleri çok iyi tanıyor olmalarıdır. Ben ve diğer pek çok kişi, onların çalışmalarını okumaktan çok büyük zevk alıyoruz. Daha uzun bir süre bu etkiyi koruyacaklarını düşünüyorum" dedi Barones ve konuşmasını bitirirken onunla çeliştiğini ifade edercesine Henry'ye doğru baktı. Henry ondan açıkça hoş-

lanmıyordu ve kadının, kendisini rahatsız edici bulduğundan şüphe etmeye başlamıştı. Onu, bunun böyle olmadığına inandırıncaya kadar yanında kaldı.

"Ağabeyiniz William'ın pek çok yazısını ve kitaplarından birini okudum" dedi. "Kitap bana, hepinizi Boston'dan tanıyan eski bir arkadaşım tarafından verilmişti ve bana, ağabeyinizin üslubunun çok berrak olduğunu; tek bir kelimeyi bile ziyan etmeyen, anlamsız hiçbir söz kullanmayan, her cümleyi doğru yerde başlatıp, doğru yerde bitiren bir tarzı olduğunu ifade etmişti."

Barones yalayıp yuttuğu enfes yemeği anlatmayı bitirinceye kadar, onu dinleyip başını sallamaya devam etti. Henry'ye gülümseyerek bakan Andersen dışında hiç kimse, Barones'le arasında geçen sohbete kulak asmıyordu. Andersen'in yüz ifadesi sanki olup biten her şeyi anlıyormuş gibiydi. Andersen'in Henry'ye bakan gözleri ona duyduğu ilgiyi ifade ediyordu. Barones henüz konuşmasını bitirmemişti.

"Sizin gençliğinizi ve tüm hanımların sizin peşinden koştuğu zamanları anımsıyorum, sizin için birbirleriyle kavga ederlerdi. Bayan Sumner, genç Bayan Boott ve genç Bayan Lowe. Tüm genç hanımlar ve o kadar genç olmayan diğerleri. Hepimiz sizi beğenirdik ve sanırım siz de bizi beğenirdiniz fakat biriyle özel olarak ilgilenecek kadar zamanınız olmazdı. Çekiciydiniz, fakat birikim yapan genç bir banker gibiydiniz. Ya da günahlarımızı dinleyen bir rahip gibi... Teyzemin, size hiçbir şey söylemememiz konusunda bizi uyardığını anımsıyorum."

Henry'ye doğru muzipçe eğildi.

"Ve şimdi de bunu yaptığınızı düşünüyorum. Köşenize çekildiğinize inanmıyorum. Yine de daha açık yazacağınızı

umarım ve eminim sizi izleyen genç heykeltıraş da aynı şeyi istiyor."

Henry ona gülümsedi ve selam verdi.

"Bildiğiniz gibi, sizi memnun etmek için elimden geleni yapıyorum."

Diğerleri Barones'le ilgilenmeye başlayıp onun dikkatini kendi üzerinden başka bir yöne çekince Henry, Andersen'e doğru yöneldi.

"Konuşmanızın olağanüstü olduğunu düşünüyorum" dedi heykeltıraş. Henry onun Amerikan aksanı karşısında şaşkındı.

"Ve yaşlı hanımın size ne söylediğinizi bilmiyorum ama sizin çok sabırlı bir dinleyici olduğunuzu düşünüyorum."

Henry sessizce, "O, konuşmamaya söz verdiği eski günlerden söz ediyordu" dedi.

"Roma hakkındaki sözlerinizi sevdim. Hepimize, şu an Roma'da olduğumuz için mutlu olmamız gerektiğini hissettirdiniz."

Andersen, önce duvara yaslanıyordu fakat sonradan dik durmaya başladı. Yüz ifadesi oldukça ciddiydi ve bakışları tüm odaya hakimdi; dikkatiniyse sadece Henry'ye yöneltmişti. Birkaç dakika sonra, konuşmak ister gibi ağzını oynattı fakat sonra bundan daha iyisini yapmaya karar verdi. Dairenin loş ışığında, yakışıklılığın savunmasızlığıyla garip duygu ve düşüncelerin arasında kaldı. Henry'ye fısıldamadan önce sinirli bir biçimde yutkundu.

"Belli ki Roma'yı seviyorsunuz ve burada mutlusunuz."

Bu soruya yakın bir cümleydi ve Henry'nin yanıt vermesini bekledi; Henry ise sadece başını salladı, böyle bir bedene

sahip heykeltıraşın gözlerindeki acizlik ve üzüntünün farkındaydı.

"Roma'da sıklıkla gittiğiniz bir müze ya da resim atölyesi var mı?" diye sordu heykeltıraş.

"Başlı başına önemli bir sanat çalışması ve görkemli bir bina olduğunu düşündüğüm Protestan Mezarlığı'na neredeyse her gün gidiyorum, fakat belki de bunu kastetmiyordunuz..."

"Hayır" diye sözünü kesti Andersen, "tam olarak demek istediğim buydu. Size bu soruyu sordum, çünkü size eşlik etmek isterim. Ama eğer yalnız gitme alışkanlığınız varsa sizden bir defalık olsun bu kuralı bozmanızı isteyeceğim."

Henry, utangaçlığının bu kararlılık karşısında çözüldüğünü görebiliyordu. Daha alaycı ve heyecanlı bir ses tonu bekliyordu ya da daha dünyevi ve basit bir tarz bekliyordu. Gizli bir tarzı olmayışı ve içtenliği onu rahatlattı.

"Bunu yakın bir zamanda yapmak isterim" dedi Andersen.

"O halde, yarın on birde" dedi Henry basitçe. "Otelimde buluşabilir ve birlikte gidebiliriz.

Daha önce o mezarlığa gitmediniz mi?"

"Gittim efendim, fakat yeniden gitmek isterim ve yarın gitmek için sabırsızlanıyorum."

Andersen ona bir an için baktı, otelin ismini aldı ve gülümsemeden selam verip, temkinli bir tavırla odanın diğer tarafına ilerledi.

Sabahleyin Henry, Andersen'in sinirli ve rahatsız olduğunu fark etti. Henry, geldiğinde sadece nazik bir şekilde selam verdi ve konuşmadı. Heykeltıraşın yakışıklılığının ve gülümsediğinde şaşırtan güzelliğinin bu kadar farkında olmasını ifade edecek söz bulamıyordu. Piramidin yanındaki eski duvarlı mezarlığa gitmek için arabaya bindiklerinde, Andersen'in hem inceleyen hem de dokunaklı, kararsız bir ifadesi vardı. Amerikalı gibi konuşsa da onlar gibi sakin ve rahat tavırlara sahip değildi. Henry, onun bu kendine has tavırlarının, şımarık olmayışının ve ateşli oluşunun İskandinavyalı oluşuyla ilgili olabileceğini düşündü. Andersen, arabadan çıkarak mezarlığın kapısına gidip onu beklemeye başladı; hareketlerinde, gülümsemesinde ve yüz ifadesinde belirgin bir gerginlik vardı.

Henry için şehrin diğer sanat merkezlerine, binalarına ve yapıtlarına kıyasla mezarlık, mükemmel tasarlanmış patikaları, çiçekleri, selvileri, gölgeleri ve sunduğu huzurla hepsinden çok daha güzeldi. Direkt olarak piramide ve şair Keats'ın mezarına doğru ilerlediklerinde, bu kutsal mekâna girmesiyle Andersen'in çekingenliği ve suskunluğu iyice artmıştı.

Henry, Andersen'in, Keats'ın şehirdeki son günlerinin hikâyesini bildiğinden ya da mezar taşında, şairin son dinlenme yerinde kendi isminin yazmadığını bildiğinden emin değildi. Henry, heykeltıraşın görünümdeki şiddetli değişimi fark etti; onun yanında olmayı seviyordu, sessizlikleri bir kuş şakımasıyla bölündü, etraflarında sadece kediler ve genç şairin trajik ölümünün ardından bu zengin dünyadan göçerek huzurlu ve korunaklı bir biçimde yattığı mezar vardı. Ve etraflarındaki aydınlık gökyüzünün altındaki mezarlığın tenha köşeleri, huzurun başladığını ve kederlerin sona erdiğini haber ve-

riyordu; Mayıs ayının sabahında, Roma'daki her şey Henry'ye sevgi dolu geliyordu.

Mezarlık boyunca sessizlik içinde yürüdüler. Andersen, ellerini arkasında tutuyor ve yazıtları okuyor, dua ediyormuş gibi görünüyordu. Henry onun rehberi gibiydi; o yürüyünce yürüyor ve durunca onunla birlikte duruyordu.

"İsimler ilgimi hiç çekmedi" dedi Henry. "Roma'da ölen üzgün İngilizlerin isimleri..."

Henry iç geçirdi.

Andersen, başını salladı ve arkasında bekleyen, kuyruğu havada, sarımsı kahverengi kediye baktı. Henry, gözlerini kendisine dikmiş, tembel tembel mırlayarak ayaklarının dibinde duran kediye baktı. Kedi, ilgisini bir spot gibi yere vuran güneş ışıklarına çevirip bir hamlede üzerine atladı.

"Kedi ne istediğini biliyor" dedi Andersen. Gülüşü yüksek ve ani hatta daha çok tizdi ve Henry, bu gülüş karşısında yürüyüp gitmek istemişti. Buna rağmen dönüp gülümsedi ve Shelley'in, mezarlığın arka tarafındaki duvarın dibinde bulunan, kuşların çok daha neşeli şakıdığı mezarına gidinceye kadar kenardan ilerlediler.

Şimdi aralarındaki sessizlik yeniden belirmişti, başlayan sessizlikle beraber ortamın sunduğu hüzün kaybolmuş gibiydi. Burada, bir kez daha mezarlığın içinde tur atarken, ölüme ait bilinemeyen veya hissedilemeyen şeyleri çözümlemek daha kolay gibi görünüyordu, hem de hiç hayal etmediği kadar.

Henry, Andersen'in, bu mezarlarda oyalanmanın, şairlerin ve diğerlerinin mezarlarını ziyaret etmenin plan dışı bir iş olduğuna inanması gerektiğini düşündü. Constance Fenimore Woolson ismi Andersen'e bir şey ifade etmiyorken bu mezarı ziyaret etmek istemiyordu; bu sırada Andersen duru-

mu anlamaya çalışıyordu. Diğerlerinin ardından bu mezar, onun en son ziyaret ettiği mezar olurdu; oraya bir kez daha gideceği için pişman olmuştu, o mezar hakkında bir şeyler söylemesi ve doğru anlaşıldığından emin olması gerekiyordu. Henry bu endişeler içindeyken, Andersen'in William Wetmore Story'nin mezarının üzerinde bulunan taştan yapılmış melek heykelini incelemek için o tarafa yönelmesi üzerine biraz rahatladı. Heykeli, Story kendisi yapmıştı. Andersen, beyaz kanatlara ve yüze dokundu, bir süre durup heykeli inceledi, yüzünün ifadesi sertleşmiş ve gerilmişti. Arkadaşı ikinci kez heykele yönelirken Henry, sağda John Addington Symonds'ın heykelini gördü ve burada yatan Wetmore Storys, Symonds ve Constance'ın İtalya'yı ne kadar çok sevdiğini, bu nedenle kendi ülkelerine gitmeyip Roma'da yatmak istediklerini hatırladı. O kadar güzel yerlerde ve ortamlarda yaşamış olmalarına rağmen buranın doğal güzelliklerini tercih etmişlerdi.

Constance'ın diğerleriyle ara sıra görüştüğünü ve Symonds'ın seksüel saplantılarıyla sıkıcı yazılarından dolayı bunaldığını düşündü. Constance'ın isminin yazılı olduğu tablet, diğerleriyle karşılaştırıldığında en uygun model olarak görünüyordu. Akşamları, onun yalnız kalmak istediğini düşünerek kendi kendine gülümserdi. Constance'ın Amerika'sı diğerlerininki gibi değildi, onun İtalya'sı daha sade ve onun sanatı çok daha tutkuluydu. Constance, onların hakkında nasıl yazması gerektiğini çok iyi biliyordu. Yukarı doğru baktığında Andersen'in onu izlediğini gördü.

"Constance, çok iyi bir dosttu" dedi. "Storys'i de tanıyordum elbette ve zavallı Symonds'ı da; fakat Constance çok iyi dostumdu."

Andersen, aşağıya tablete doğru baktı ve Henry, Constance'ın yeni ölmüş olduğunu görmüş olması gerektiğini dü-

şündü. Konuşmak üzereydi, fakat en doğru sözleri söylemek istiyor gibiydi. Henry iç geçirdi ve başını çevirdi, henüz yeni tanıştığı birini en özel mekânlarından birine getirmemesi gerektiğini düşündü. Fakat daha da önemlisi, Constance'ın ismini söylediği anda gözleri dolmuş ve konuşamamıştı. Döndü ve kontrolünü kazanmaya çalıştı, fakat heykeltıraşın onu tuttuğunu, omuzlarının göğsüne dayalı olduğunu fark etti ve Andersen'in elleri onun ellerini tutmak için uzanmıştı, onları elinden geldiğince sıkıca tuttu. Andersen'in gücü ve ellerinin büyüklüğü karşısında şaşırmıştı. Ona sarılmaya, başka bir erkeğin sıcaklığını hissetmeye devam ediyor ve onun vücudunu hissediyorken, umutsuzca bu sarılmanın kendisine ihtiyacı olan büyük huzuru vereceğini hissetti; çok daha fazlasını istiyordu. Elinden geldiğince uzun bir süre nefesini ve gözlerini kapalı tuttu, sonra Andersen onu serbest bıraktı ve mezarlığın kapısına doğru yürümeye başladılar.

❧

Andersen'in Via Margutta'daki stüdyosuna arabayla giderlerken, ona hayatını anlatmak istedi. Kendisini bir sanatçı olarak ifade edişini, yazdığı kitapları, tarif ettiği yerleri ya da yarattığı karakterleri ve hızla geçen yılları Andersen biliyor olabilirdi ya da en azından anlamış olma olasılığı vardı. Constance ile ilişkisini anlatması zor olabilirdi; Andersen hatıralarda ne kadar çok üzüntünün saklanabileceğini, saf ve aydınlatıcı bir ışığın altında geçmişin anlamının ve şeklinin nasıl kaybolduğunu, nasıl unutulabildiğini ve bir kenara bırakılıp sadece geceleri geri döndüğünü anlamak için henüz gençti.

Andersen, çalıştığı yere gitmeden önce, öğle yemeğine çıkmayı önerdi, böylece stüdyosunun yakınındaki küçük bir

lokantaya gittiler. Küçük olsa da tanıdık bir yer gibiydi; iş yerinin sahibi ve karısı tarafından dostça bir gülümsemeyle karşılanmışlardı, her ikisi de oldukça konuşkan ve ilgili insanlardı. Heykeltıraşın, kendisi hakkında bu kadar bilgi sahibi olmasına değil de bunu bu kadar özgürce ifade etmesine şaşırmıştı, Henry. Ayrıca karşısındakinin yetenekleri hakkında hayranlığını nasıl bu kadar akıcı bir şekilde anlatabildiğine şaşırmıştı.

Yemek servisi sırasında Andersen'i dinledi; heykeltıraşın yüzü, tıpkı ruh hali gibi değişmiş görünüyordu. Gözleri yumuşaklığını ve şefkatini yitirmişti, ifadesi ise söylediği şeylere ve yaptığı açıklamalara yoğunlaşmış gibiydi. Henry onun önceki çekingenliğinin artık kalmadığını gördü. Restoranın hafif ışığında onun karşısında otururken, bu görünümün tadını çıkarmaya başladı; genç yüzünde can kulağıyla dinleyen bir ifade vardı; oldukça hareketli, meraklı, hayata karşı hazırlıklı ve çok istekli görünüyordu.

Henry, Andersen'in sanatının mükemmelleşeceğini, bunun ağır ağır olacağını fakat en sonunda zirveye çıkacağını biliyordu fakat o anda restoranda kızarmış yanaklarıyla karşısında otururken, çalışmalarının disiplinden yoksun olduğunu düşündü. Elbette onu yargılayacak konumda değildi. Üstelik Andersen'i davet eden Elliottlar ve Storyler henüz onunla konuşmamışken bu konuda yorumlar yapmak kesinlikle kendisine düşmezdi. Andersen'in stüdyosuna çıktığında Henry, bu şehre ilk geldiği zaman ziyaret ettiği sanatçıların, yıllar sonraki çöküşlerini ve başarısızlıklarını düşündü. Şimdi, onca yıl sonra yine bir stüdyodaydı; bu stüdyo da genç bir sanatçınındı, bu sanatçı da çok deneyselci, diğerlerine karşı buyurucuydu; karışıklarla dolu ve oldukça gizemliydi. Önünden merdivenleri çıkmaya başlayan Andersen'i izledi, tırabzanı tutan güçlü beyaz elini ve hareketlerinin çevikliğini inceledi; Ro-

ma'da biraz daha uzun kalmayı ve yeni, genç arkadaşının stüdyosuna her gün gelmeyi hayal etti.

Geniş stüdyoda çılgın bir çalışma havası vardı; klasik sanata âşık bir sanatçının yarım kalmış çalışmalarıyla klasik bir beden, folklorik bir parça ve muazzam bir sergi vardı. Bunun sadece işin başlangıcındaki geçici bir istek olup olmadığını, çalışma boyunca her detay ve her noktada devam edip etmeyeceğini merak etti. Tek tek incelerken, arkadaşının üstün bir doğal yeteneği olduğunu düşündü; çok sayıda figüre ve vücuda bakarken korku ve merakla karışık bir duyguyla kendi kendine Andersen'in yüzler üzerinde çalışıp çalışmayacağını ya da onları boş ve ifadesiz mi bırakacağını sordu. El ele tutuşan çıplak kadın ve erkek heykeli üzerinde çalışıyordu. Taşı gürültüyle yontarkenki duruşu, sanki fotoğraf çektirmek için gururla poz veriyormuş gibiydi.

Gün ilerledikçe Henry, Hendrik Andersen hakkında daha çok şey öğrendi. Bunlardan bazıları onu şaşırtmıştı; özellikle de Andersen Ailesi'nin Amerika'ya geldiğinde Jameslerin evinin birkaç cadde ilerisine yerleşmiş olması ve heykeltıraşın halen Newport'u Amerika'daki evi olarak görmesi onu şaşırtmıştı. Andersen iki erkek kardeş olduklarını ve ikinci oğlan çocuk olduğunu söylediğinde, Henry ona kendisinin de öyle olduğunu ve gençliğini, ağabeyi William'ın gölgesinde geçirdiğini söyledi. Andersen, bunu biliyormuş gibi bunun kendisine ve Henry'ye neler getirdiğinden söz ederken, Henry ve William hakkında pek çok soru sordu. Daha Henry cevabını bitirmeden anlatılanları, kendi ağabeyi Andreas ile olan deneyimleriyle bağdaştırıyordu. Sohbet sürerken Henry, Andersen'in James Ailesi hakkında çok şey bildiğini fark etti. Kendi babasının da alkole aynı şekilde düşkün olduğundan söz etti ki bu, babasının gençliğinde bırakamadığı bir alışkanlıktı ve

James Ailesi'nde kesinlikle konuşulmazdı ama tüm Newport'un, Hendrik Andersen'in kulağına gidecek kadar yüksek sesle konuştuğu bir konuydu.

"Biz kardeşiz" dedi Hendrik gülerek, "çünkü ağabeylerimiz ve alkolik babalarımız var."

Henry onun yanaklarındaki mor renkleri, heyecanlı konuşmasını ve bir konudan diğerine atlamasını, yanıtın ya da karşısındakinin farkında olmamasını ilgiyle izledi. Henry gitmeyi önermiş fakat heykeltıraş, gitmemesi konusunda ısrar etmiş ve Henry'yi şehirde biraz gezip, belki bir şeyler içecekleri bir yer bulmaları konusunda ikna etmişti. Ayrılmadan önce Andersen, ona yeniden stüdyoyu gezdirdi. Figürleri yeniden görünce Henry, Andersen'in neden tek bir figür değil de hep birliktelik içinde figürler çalıştığını merak etti. Vücutlar mermer ve taştandı, hepsi toplu görünüyordu; kıç, bel ve kalçalarına oldukça ihtimam ve çaba gösterilmişti. Hayranlığını bir kez daha ifade etti ve stüdyoya yeniden gelerek çalışmaları bitmiş halde görebilmeyi umduğunu söyledi.

❧

Hendrik Andersen'i neredeyse her gün görüyor, onunla ya yalnız ya da arkadaş topluluğunda buluşuyor ve onun hakkında daha çok şey öğrendikçe heykeltıraşın yakınlığı ve derin bilgisi onu çok etkiliyor; ateşliliğiniyse yirmi yıl önce yazdığı romanının kahramanı, Roderick Hudson'a benzetiyordu. Roma'daki Amerikalılar kendisini Daisy Miller'ın yazarı olarak bilirlerken, Maud Elliott ve kocası, daha ciddi bulduğu *"Bir Kadının Portresi"*ne yönelmişlerdi. Güncel bir yazıyla daha ince bir dile sahip, hazırlanışı bakımından daha karmaşık olan bir yazının arasındaki farkı biliyorlardı. Yine de hiçbiri, içinde Ro-

ma'da yaşayan Amerikalı bir heykeltıraştan söz edilen tutkulu ve sabırsız Roderick Hudson'ı okumamışlardı. Hudson ve Andersen'in tutkularının ve hayallerinin aynı olduğunu herkes görebilirdi. Her ikisini de evlerinde endişeli bir anne bekliyordu ve her ikisi de Roma'da, orayı ziyarete gelmiş, güzelliklere ve insan davranışlarına ilgi duyan, tutkularını kontrol altında tutan yaşlı bir adam tarafından izleniyordu. Henry, Andersen'i gördüğünde ve onu anlamaya çalıştığında bu, karakterlerinden birinin canlanması, ilgisini çekmesi, şaşırtması, kontrolden çıkmasına neden olmuştu. Andersen, Roderick Hudson'ın sahip olduğu her şeye sahipti, sanatını para kazanmak için değil, insanlara sunmak için yapıyordu.

Çalışması çok geniş, enerjisi çok yüksek ve hayalleriyle orantılıydı. Roman karakterinin oluşmasında, harekete geçip tanımlanmasında kullanılan yavaş ve kurnaz sistemler onun ilgisini çekmiyor, aksine dikkatli tespitler ve sakin yaklaşımlarla karakter analizi yapmayı tercih ediyordu. Onunla konuşan heykeltıraş için, eğer şair olsaydı, Homerik epikler yazabilecek kadar güçlü duygular hissediyordu. Henry şehirde kalacağı süreyi uzatmış, onu dinlemekten, onu düşünmekten, onun geliş-gidişlerini beklemekten hoşlanmaya başlamıştı; o olmadığında ise yalnızlığını onunla renklendirmeye başlamıştı. Andersen ile ne olacağını merak ediyordu. Romanındaki heykeltıraş Roderick Hudson gibi ona yardım etmek, öğüt vermek istiyordu; onun kim olduğunu, sınırlarını bilmek istiyor, güçlü isteklerini ve özlemlerini bastıramıyordu.

Kimsenin okumadığı bazı kitaplar yayınlamış olması ve kimsenin onlar hakkında konuşmaması, tarihte yer almamaları, Andersen ve diğerleri gibi onun da geleceğe güvenmesini sağlıyordu. Bu duygu, sonunda güçlü duygularla eve dönmesine neden olacaktı, fakat eninde sonunda planlarına Ander-

sen'i dâhil edeceğini ve İngiltere'de onun özlemini duyacağını biliyordu. Bu hassaslık, ona Andersen'de gördüğü ve bazen birkaç hafta boyunca onu günde iki kez gördüğü zamanlarda, genç heykeltıraşın sessizliği ve ateşli sohbetleri, aralarında resmiyete ve yalnızlığa olan şiddetli isteğe neden olmuştu; bu duruma engel olmak için heykeltıraşın yapabileceği hiçbir şey yoktu. Henry, ayrıca Andersen'in kendisini dinleyişinden, sözlerini ve hareketlerini takip etmesinden çok etkileniyordu fakat Andersen, Henry'yi yakından gözlemlemiyordu. Örneğin hiçbir zaman Protestan Mezarlığı'ndaki olayı ima etmemişti ve yazarın sanatını icra etmesi için yalnızlığa ihtiyaç duyduğunu düşünmüştü. Henry'de hoşlandığı şey, Henry'nin ona olan ilgisiydi; kendisini inceletmek için, adeta kilisenin kapılarını duaya açması gibi, kendisini Henry'ye açıyordu. Andersen de kendisine şaşıyor ve kendisinden etkileniyordu. Olağanüstü yeteneği ve gösterişli hırsları, aslında korkularının, günlük sıkıntılarının konuşmalarına yansımasıydı; onun ne kadar savunmasız, masum, disiplinsiz ve kendini seven biri olduğunu ortaya çıkarıyordu. Konuşuyor fakat dinlemiyordu; sessiz kalıyordu, Henry bu sessizlikleri onun diğer sessizliklerinden ayırt edebiliyordu. Kendisindeki bu değişimlere karşın, derinden ve içgüdüsel bir şekilde dikkatliydi; Henry, onun diğer insanlarla konuşurken ne kadar güçlü ve heybetli olduğunu fark ediyordu. Andersen, insanlarla yakınlaştığında onları kaybetmemek için ne yapması gerektiğini bilmiyordu. Onların tüm dikkatini, saygısını ve belki sevgisini istiyordu, bunlara sahip olduğundan emin olunca onlara karşı yavaş yavaş ilgisizleşmeye başlıyordu.

Heykeltıraş olarak ün elde ettiğinde yemek arayan vahşi bir hayvan gibi oldu; zalimleşmeye başladı, kendi karışık stüdyosunun dışında bir yerde bulunmak istemiyor, büyük fi-

gürler üzerine çalışıyor, onların bel, bacak ve kalçalarıyla uğraşıyor fakat yüzleriyle ilgilenmiyordu; onları kendi yüz ifadesini olduğu gibi, açığa vurmuyordu. Henry, onun yüzünde de bu belirsizliği yakalıyordu, onun ifadesizliğinde gizlenen güzelliğini ve saflığını. O olmadığı yüzünü zaman uzun süre hayalinde canlandırıyordu.

Şehirden ayrılmaya hazırlandığında, Lamb Evi'ndeki hayata uyum sağlayıp sağlayamayacağını merak ediyordu. Taşra hayatına ve oraya dönmeye olan ihtiyacını anlattığı zaman, Andersen durumu onaylamıştı fakat onun Newport'tan ayrılıp Roma'ya, taşra hayatına olan ihtiyacı için gelmediğini biliyordu. Newport ya da Rye'daki günlük yaşamın burada olmamasına hayrandı. Henry, heykeltıraşın da ilerleyen yıllarda yıldızının sönmesiyle böyle bir hayata ve yalnızlığına ilgi duyacağını düşünerek ona bir anlamda içten içe meydan okuyordu. Bu meydan okuma, Henry'nin hayal gücünü çalıştırmaya başladı. Yavaşça, Andersen'in yüzünü işine yoğunlaşmış biçimde düşündü, bakışları çok daha yoğunlaşmış, konuşması kararsız ve kurnaz, üzerinde çalıştığı iş için çok endişeli ve düşünceli bir biçimde hayal etti. Ve yıllar içinde görünümü değiştiğinde, Andersen için artık kimin ona hayran olduğunun ya da nerede yaşadığının bir öneminin kalmayacağını düşündü.

Henry'nin gitmesinden önceki gecelerden birinde Elliottlarda, Henry'nin tanıdığı yirmi-yirmi beş kişinin katıldığı bir toplantı düzenlendi. Bir gözü Andersen'deyken misafirlere ilgi gösterip, hepsiyle görüşmeye özen gösterdi. Sonunda onunla yalnız kalma fırsatı buldu fakat Maud Elliott'un gelmesi ve aralarındaki dostluk hakkında imalı konuşmalarda bulunması üzerine bu fırsatı değerlendiremediler. Onun seçkin fakat meraklı bir aileden geldiğini düşündü Henry; annesi, teyzesi ve eniştesi de yazardı, hepsi de pek çok konu hak-

kında sessizliği bölmek ve söylenmeyen düşünceleri ifşa etmekte ustaydılar. Ailelerinde kaşı kalkıklık ve laf imalarında bulunmanın ne kadar yaygın olduğunu düşündü. Andersen, kadının Bay James'ten daha nazik bir dostu olup olmadığını sormasıyla Henry'den uzaklaştı. Böylece Henry'yi, sözünü bitirinceye kadar kendisine aitmiş gibi köşeye sıkıştırdı.

"Annesinin onu Newport'a geri istediğinden eminim ve biliyorum, fakat onu burada tutmayı planlıyoruz. Herkes onu istiyor. Bunun nedeni onda harika şeylerin olması. Sizin, onun stüdyosunun günlük ziyaretçisi olduğunuzu biliyorum."

"Evet" dedi Henry, "onun çalışmalarına hayranım."

"Onun üstün yeteneği de diyebiliriz belki. Onun ününü Roma'ya gelmeden önce duymuş olmalısınız. Şöhretinin yayıldığına inanıyorum."

"Hayır, onunla ilk olarak sizin evinizde tanıştım."

"Fakat onu duymuştunuz, değil mi? O, kesinlikle sizi duymuştur."

"Hayır, onu daha önce duymamıştım."

"Ah, Roma'yı ziyaret ettiğinde, ona çok hayran olan Lord Gower'dan onun hakkında bilgi edinmiş olduğunuzu düşünüyordum."

"Lord Gower'ın ismini ilk defa duyuyorum" dedi Henry.

"O pek çok konuda yazan bir yazardır ve coşkulu bir koleksiyoncudur. Genç heykeltıraşımıza hayran olacak kadar coşkuludur ve onu her gün görüp korumak isterdi."

Sesi esrarlı ve komplocu bir havaya bürünmüştü.

"Bana, onu evlat edinmek istediğini ve mirasçısı yapmak istediği söylenmişti. O çok, hatta aşırı derecede zengindir.

Fakat Andersen onunla olmak ya da evlat edinilmek ya da her ikisini de istemedi ve Lord Gower'ın parasından vazgeçti. Belki daha iyi bir teklif bekliyordur ya da daha ilginç olanını. O, aynı sizin roman kahramanlarınız gibi çok ilginç biri, çünkü bir lordun önerisini reddetti. Fakat sonunda, eğer akıllıca hareket etmezse, onu Daisy Miller'a benzetmek zorunda kalacağız. O da macera arıyor. Hiçbir koşulda onun New England'a gitmesine katlanamam."

"Belki oranın büyüsü hepimizi geliştirecektir" dedi Henry ve gülümsedi.

"Bay Andersen, sizin kendisini Rye'a davet ettiğinizi söyledi" diye devam etti.

"Belki siz de kibar olsaydınız, aynı teklifi size de yapabilirdim" diye yanıtladı.

❧

Sonraki gün, Andersen'in stüdyosuna başka bir çalışmasını, baharı temsil eden taç giymiş kadın ve erkek figürleri görmek üzere gitti. Andersen sabahın erken bir saati olmasına rağmen çok mutlu görünüyor, çalışmasının kısa süre içinde sponsor bulacağına inanıyordu. Henry stüdyoda dolaşırken bakışları, daha önce dikkat etmediği küçük bir büste yoğunlaştı, çevredeki çalışmalara göre daha sakin ve ılımlı bir çalışmaya benziyordu. Andersen onun genç Kont Bevilacqua'nın büstü olduğunu ve çok beğenildiğini söyledi. Henry bu çalışmada çiğ ve beceriksiz bir taraf görüyordu, bunun nedeni belki de taşın kalitesi ve ölçüsü olabilirdi. Böyle bir çalışmayı kolaylıkla, yürüdükleri caddelerde arkeolojik eserler satan dükkânlardan bulabilirdi. Birden ona oldukça yüklü bir miktar

ödeyip yeni arkadaşından hatıra olarak yanına almak istedi. Andersen, Henry'nin bu çalışmaya hayran kaldığını ve almak istediğini görünce gururlandı ve heyecanlandı. Çalışmasını satmak dünyaya iz bırakması anlamına geliyordu. Henry, ona diğer dostlarından farklı göründüğünü biliyordu. Andersen, elinden geldiğince çabuk bir biçimde İngiltere'ye gelme sözü verdi. Büstün nasıl paketlenip gönderileceğini ve ne zaman İngiltere'ye varacağını konuştular. Henry, saf mutluluğunu gizlemeyi başaramadı.

Henry'nin yeni büstünü kutlamak için, o akşam Andersen'in küçük lokantasında yemek yediler. Henry, Andersen'in oldukça resmi giyindiğini ve yemeğe oturduklarında masalarındaki mum ışığıyla onun tarzından ne kadar çok etkilendiğini fark etti. Henry'ye soru sorduğunda Andersen'in ifadesi derinden ilgili bir hal alıyordu ve Henry'nin, hayatıyla ilgili yorumlarını büyük bir ciddiyetle takip ediyor, onun neden İngiltere'de yaşadığını ve neden son yıllarda daha az seyahat ettiğini dikkatle dinliyordu. Henry, onun bu ciddi tavrı, çocuksu enerjisi, sessizce dinlemesi ve monologları karşısında neredeyse şaşkına dönmüştü. Henry, Andersen'in konuyu annesine ve babasına getirmesiyle eğlenmeyi kesmiş ve konuyu daha az kişisel meselelerde sürdürmek istemişti. Heykeltıraş, Henry'nin özel konulara girmemesiyle birlikte kendi babasından söz etmeye başladığındaki ses tonunun çok daha kişisel ve rahattı. Henry'yle derin ve özel konuları konuşmaya hazır olduğu açıktı. Restorandan çıktıklarında, Andersen'in kendisiyle birlikte olması, o sıcak akşamda Roma'nın eski ve baştan çıkarıcı sokaklarında oteline kadar eşlik etmesinden dolayı memnun olmuştu. Bu, Andersen ile yalnız geçirdiği son akşam olacaktı; Henry'nin Roma'daki son gecesinde Storylerin evindeki büyük davete katılmaya karar verdiler.

Roma'da yürüdüğü o gece, yirmi beş ya da otuz yıldan bu yana, o ana dek hiç değişmediğini fark etti. Ailesiyle, dostlarıyla, kimseyle konuşmamıştı; konuşmaları her zaman kontrollü ve dengeli olmuştu, işine karşı her zaman tutarlı ve ilgili olmuştu. Andersen böyle değildi ve şimdi kendisine Andersen de değişebilirmiş gibi gelmişti. Tüm hayatı boyunca saf, şaşırtıcı, etkileyici ve açık olmuştu. Sessizleştiklerinde Henry, arkadaşına dönüp henüz gençken ve her şeyi yapabilecekken, hayattan kendisine sunduğu kadarını almasını ve elinden geldiğince yaşamasını önermek istiyordu. İspanyol basamaklarına geldiklerinde bir an için ona, şair Keats'ın öldüğü odanın penceresini göstermeyi düşünmüş sonra bu acılı zamanın böyle bir konuyu açmak için uygun olmadığına karar vermişti. Otelinin kapısına geldiklerinde Andersen, ona sarılıp gülümsediği zaman, onun gülümsemesini, İngiltere'ye döndükten sonra ne kadar çok hatırlaması gerekeceğini düşünerek, aklında tutmak için uzun süre inceledi.

❧

Rye'a vardığında, el arabasıyla bekleyen Burgess Noakes tarafından karşılandı, kasabayı Andersen'in gözlerinden görüyordu. Ne kadar küçük göründüğünü ve renklerin ne kadar güçsüz olduğunu fark etti. Lamb Evi'ndeki boşluklar, giriş ya da holler, arkadaşına övgüyle anlattığı bahçe bile Roma evleri karşısında gözden düşmüş ve daha az itibarlı gibi görünüyordu. Henry, evinin Hendrik Andersen'e nasıl görüneceğini merak edip incelerken Burgess bavulları indiriyordu. Andersen'den aldığı küçük büst gelmeden önce Henry, her ne kadar hafızasında Andersen'e ait görüntüler çok tazeyse de İngiltere'de havanın öğleden sonra ne kadar memnun edici ola-

bildiğini, bahçesinin ne kadar mükemmel olduğunu yazmayı düşünmüş olsa da yazmadı. Bunların hiç birinin Andersen için çok önemli olmadığını biliyordu, fakat hem sıcak hem de kontrollü bir konu bulmakta zorlanıyordu.

Büst gelip paket açıldığında, onu odanın köşesindeki şömine rafına yerleştirdi. Orada çok güzel ve iyi durduğunu anlatabilir, onu övebilirdi, bunu yazarsa arkadaşının memnun olacağını biliyordu; onu, kelimeleri aç bir arzuyla okurken hayal edebiliyordu. Henry'ye onun en çok sevdiği ve en çok zevk aldığı dostu olduğunu söylemek yerine bu kadar uzaktan Andersen'in çalışması hakkında konuşmak süssüz ve boş geliyordu. Tüm gün onu düşündüğünü, çalışırken hayaliyle işine ara verdiğini, bunun ya da onun sıcaklığının ona büyük mutluluk verdiğini, tüm bunların Roma'da görüşmeleri sonrasında olduğunu fark ettiğini, onun Rye'da ziyaretine gelmesinden çok memnun kalacağını söylemektense, Andersen'e heykelinin çok canlı, duyguları çok iyi vermiş ve içine hayatı katmış olduğunu anlatmak daha kolay geliyordu.

Sonunda Andersen ona, kötü bir el yazısı ve kötü bir dilbilgisiyle gelebileceğini yazdı. Mektubun basitliğine, bölümlerinin stiline ve kısalığına rağmen aceleci, ciddi, disiplinsiz, sinirli ve samimi sesi cümlelerin arasındaydı. Henry mektubu kendine yaklaştırdı, elinden bırakmadan önce hiçbir noktayı gözden kaçırmak istemiyordu. Fakat yaşlı dut ağacının altında Andersen'in sandalyede oturuşunu, onu ve kendisini, bahçesinde hafif güneş ışığının altında hayal etmekten kendini alıkoyamıyordu. Yemek odasında yalnız başına yemek yerken, hayalinde yanına Andersen'i oturttu ve beraberce oturma odasına gitmeden önce şarap içtiklerini hayal etti. Andersen'in konuşmasının dağınık ya da kendini beğenmiş olmasını önemsemiyordu. Onun yaz bitmeden gelmesini, onunla uzun

aydınlık akşamları paylaşmayı, diğer tüm dostlarını uzak tutmayı, böylece yalnızca onunla olmayı ve onun, hayatı küçük bir pencereden görmesini sağlamak istiyordu.Watchbell Caddesi'nde, kendi mülkünün bir parçası olan küçük stüdyoyu yenilemek ve aynı zamanda Andersen'in kalabileceği yer haline getirmek kolay olacak diye düşündü.

Andersen'e geleceği tarihi ayarladığını yazınca, onun gelip stüdyoyu görüp yıl boyu çalışabileceği bir yer olarak benimsediğini hayal etti. Kapısı için bir kilit ayarladı ve Mimar Warren'ın orayı, Andersen'in gün boyu çalışabileceği bir atölye haline getirmesini sağladı. Kısa bir zaman sonra heykeltıraş Andersen'in taş üzerinde çalıştığını ve bu sırada kendi yalnızlığında romanı üzerine çalışmaya devam edeceğini düşünmek bile çok büyük mutluluktu. Aklının çok hızlı çalıştığını biliyordu ve düşündüğü şeylerin olanaksız olduğunun da farkındaydı fakat bu hayaller, günlerini mutlu geçirmesini ve başka planlar yapabilmesini sağlıyordu.

Andersen'in ziyaretinin zamanı geldiğinde, onun sadece üç gün için geldiğini, Roma'dan New York'a gitmek için ayrıldığını ve Rye'a sadece uğradığını bildiği halde onu karşılamak ve Rye'daki günlerini en iyi şekilde geçirmesini sağlamak için çok özen gösteriyordu. Bu, aynen babasının annesiyle tanıştığı ya da William'ın, Alice'in karısı olmasını beklediği zamanki heyecanlarıyla aynı olmalı diye düşündü. Andersen kısa kalacak diye ve hayallerinin imkânsızlığından oluşan bu büyülü kargaşa, ona, yaşından ötürü çok daha derin bir üzüntü veriyordu. Rye'da yürürken ya da bisiklete binerken çevredeki insanları izliyor, hiç böyle hassas bir özlem çektiler mi, biri geleceği için bu kadar mutlu oldular mı diye merak ediyordu.

Hayallerine rağmen Andersen'in kısa kalma kararı, kendisini hayal kırıklığına uğratsa da ona olan güçlü arzusu ve bağlılığı nedeniyle çok daha keskin, yeni bir deneyim daha yaşatıyordu. Sanki bu yeni hayal kırıklılığının getirdiği acı, Paris'te Paul Joukowsky ile yirmi yıl önce yaşadığı acıya benziyordu. Bunu o gece defalarca aklından geçirdi. Tüm dramı ve bitişi kendi içinde yeniden yaşadı. Ta ki gecenin acımasız karanlığında onun Paris'teki dairesine gittiği zamanı hatırlayıncaya kadar geçmişe gitti ve geri döndü. Yeterince yakınlaşıncaya kadar devam etti. Gece çökerken kaldırımda bekliyordu, sis yayılmaya başlamıştı ve düşünmek ona korku verse de ne olacağını merak ediyordu. Paul'ün penceresine bakarak beklemeye devam etti, umutsuzca caddeyi geçip ona kendini göstermek istiyordu. Saatlerce orada durdu, uzun nöbeti sonunda yenilmişti. O anı yıllarca, şimdi olduğu gibi, tatsız dakikalar olarak anımsadı.

❧

Burgess Noakes ve diğer çalışanlar, Smithler gittiğinden beri, özellikle yazın gelen misafirleri, eski dost ve aile üyelerini Lamb Evi'nde ağırlamaya alışıklardı. Burgess Noakes, yaratılıştan gelen meraklılığına aykırı bir şekilde, olayları olduğu gibi kabul eden bir yapıya sahipti. Şimdiyse Hendrik Andersen'in gelişiyle Henry'nin önüne çıkıp, onu sorularıyla şaşırtıp rahatsız etmeye başlamış, Bay Andersen'in alışkanlıkları ve tercihleri hakkında sorular sorar olmuştu.

Andersen'in trenden ineceği gün Henry, Burgess'in kahvaltı odasında beklediğini ve sonra tembelce çalışma odasının önünde dikildiğini fark etti. Noakes'in normalden çok daha dikkatli giyindiğini, saçını farklı kestirdiğini ve hareketlerinin çok daha neşeli olduğunu gördü. Kendi anlaşılmaz, tedirgin

umutlarının ve rüyalarının ev halkı üzerinde ortaya çıktığı fikrine gülümsedi. Saat yedi olduğunda Noakes, onu ön kapıda askeri bir pozla bekliyordu; el arabası, fitili yanan, patlamaya hazır bir top gibi bekliyordu.

Andersen, vagonundan iner inmez konuşmaya başladı. Kompartımanını paylaştığı insanları gösterdi ve tren hareket edince onları el sallayarak uğurladı. Burgess Noakes, Andersen'in bavullarının kontrolünü aldı ve onları el arabasına yerleştirdikten sonra bakışlarını Henry'nin üzerine çevirerek, onu sakin bir biçimde incelemeye başladı ve Lamb Evi'ne gidinceye kadar sanki misafir, efendisini ısıracakmış ve buna engel olmak istermiş gibi Andersen'e yönelttiği sert bakışlarla efendisini korudu. Andersen, ev sanki ona tanıdık geliyormuş gibi rahat bir tavırla etrafı inceledi. Hatta köşede duran Kont Bevilacqua'nın büstünü bile üstünkörü bir biçimde denetledi. Yolculuk onu yormuşa benziyordu, bu nedenle odasına gidip üstünü değiştirmek dışında ne bir şeyler yemek ne de bahçede ya da başka bir yerde oturmak istedi. Sanki geçmişte elektriğe çarpılmış gibi, tüm düğmelerin kapatılmasını istedi. Henry'ye işinden, New York'a gittiğinde işiyle ilgili göreceği insanlardan, onların neler söyleyebileceğinden ve neler söylediklerinden söz ederken neredeyse fısıldıyor ve ışık saçıyordu. Koleksiyoncuların ve satıcıların isimlerinden, şehir planlamacıları, milyonerler ve sosyetik hanımlardan söz ediyordu. Paris, Roma ve Londra'ya hayran olduğunu ve bu şehirlerde çalışırken çok büyük ilham aldığını söyledi.

Henry, İtalya'dan geldiğinden beri ikisi için projeler ve planlar yapmakla meşguldü. Bu çalışma başta, sanki cam bir

fanusun içinde nefes almaya çalışır gibi belirsiz ve eşsiz bir işti; elinde bir örneği olmasını ve ondan kopya alarak nefes almak isterdi. Ve daha önceki hiçbir hazırlığı, Andersen için hazırlandığı kadar dikkat gerektirmemişti. Andersen'i dinlerken zorluğun ve başarısızlığın getirdiği utanç ile hoşnutsuz bir memnuniyet hissediyordu. Arkadaşının sakinleşmesini umarak sessizleşti; onun sözünü kesmemeye ya da onunla yarışmamaya çalışarak, sadece Andersen'in kendi tavrını fark etmesini engelleyerek sonuca ulaştığında mutlu oldu.

❧

Sabahleyin, Andersen'in uyanmadığını görünce Henry, kahvaltıdan sonra bahçe odasına gidip günün çalışmasına başladı. İskoç onun tereddütlü halini, tüm cümleleri yeniden tekrar etme ihtiyacını fark etmemiş gibiydi; Henry makine gibi akıcı ve hızlı bir şekilde yazdırıyordu, onun dikkatini sadece misafirinin halen yatakta olması ya da yıkanıyor olması ya da kahvaltıyı geç edeceği ya da kısa süre sonra geleceği fikrinden başka hiçbir düşünce dağıtmıyordu. Daha önce misafirleri olduğunda çalışma odasına gidip kendini güçlü bir konsantrasyonla işine vermesi, her cümlenin başlangıcına ve bitişine dikkat etmesi, işi bitince onları görmesi çok daha kolay olurdu. Yapabildiğini göstermek için daha güçlü ve ciddi bir biçimde çalışırdı. Tüm sabah yoruluncaya, İskoç gidinceye ve Andersen'i bahçede ya da evde bir yerde onu beklerken bulacağından emin oluncaya kadar çalıştı. Roma'da Andersen'in kıyafetlerinin ne kadar düzgün olduğunu fark etmişti, ne çok mütevazı ne de çok narsisti. Şimdi Andersen, üst kattaki oturma odasında, köşedeki koltukta otururken ayağa kalkıp karşısında durup ona selam verdiğinde, Henry onun siyah takımı-

nı, beyaz gömleğini ve gözleriyle aynı renkteki mavi kravatını fark etti. Andersen sanki bu görüşme için tüm sabah hazırlanmış gibi görünüyordu.

Birlikte öğle yemeği yediklerinde, hava pek iyi görünmüyor, bisiklete binmek ya da yürüyüş yapmak olasılığını ertelemeleri gerekiyor gibiydi. Andersen'in Roma'da yağmurlu günlerin pek olmadığını ve olduğunda da aldırmadan stüdyosuna gittiğini öğrenmeden önce, onun Roma'da yağmurlu günlerde ne yaptığını bir an için merak etti. Henry, Newport'taki yağmurlu günlerden söz etmeye başladığında, Andersen o günlerle ilgili korkunç bir anısını anlatmaya başladı; küçük bir evde yağmurun geçmesini bekleyerek kaldığını, oysa gece bile yağmurun sürdüğünü anlattı. Bunu hatırlamanın bile onu hâlâ ürperttiğini söyleyip güldü. Öğle yemeği bitmeden önce, yağmur Lamb Evi'nin camlarını büyük damlalarla ıslatmaya başlamış, yemek odası kararmış ve bahçe konuk kabul edemez hale gelmişti. Henry, Andersen'in hevesinin kırıldığını fark ediyordu. Henry, şimdi yalnız olsaydı yararlı bir öğleden sonra okuması yapar, yemek vaktini ve sonrasını aynı tempoda geçirirdi; fakat Andersen bunun çok ötesindeydi, o kadar yolu, öğleden sonrayı kendisini kitaplara gömmek için gelmemişti.

Önceki akşam Henry, Wacthbell Cadde'sindeki boş atölyeden söz etmişti ve öğlen yemeğinde, Andersen'in onu görmek için sabırsızlandığını, eğer şemsiye bulabilirlerse yağmurdan korunabilecekleri konusunda istekli olduğunu gördü. Henry, stüdyonun çok yakında olduğunu ve hazırlanmaya gerek olmadığını söyledi. Ön kapıdan sadece birkaç adım ötedeydi ve Burgess Noakes'in şemsiyelerle geldiğinde, Andersen'i, sanki kabataslak resmini yapar gibi izlediğini gözlemledi. Üçü birlikte aceleci bir biçimde, yakındaki binaya gitmek üzere evden ayrıldılar; Henry anahtarı tutuyordu.

Eski stüdyonun çatısının bir iki yerinden akıp akmadığını tahmin ediyordu ama emin değildi. Kapıyı açtığında, çimento zeminde birikmiş olan suyla karşılaştılar. Stüdyonun ışığı azdı ve kasvetliydi; köşeye kırık dökük eşyalar, eski bisikletler yığılmıştı ve tüm bunlar yağmurun sesiyle birlikte havayı güçlü bir kasvetle sarıyordu. Hiçbiri içeri daha fazla girmeye yanaşmamış ve girişte sessizce beklemişlerdi. Henry burasından, yaz aylarında Roma'nın aşırı sıcağı dayanılmaz olduğunda, heykeltıraşa uygun bir atölye olabileceği şeklinde bahsetmişti; kışın da çalışmalar burada saklanabilir, Londra galerilerine buradan gösterilebilir diye söz etmişti. Şimdi ise çatısı akan bu yer, eski bisiklet deposu gibi görünüyordu ve Henry büyük şehirlerde başarılar hayal eden arkadaşının böyle kirli ve eski yerlere lütuf duymayacağını biliyordu. Burgess Noakes bile bu çatısı akan yer karşısında işverenini ve işvereninin arkadaşını düşünerek, Hendrick Andersen'in bir daha Rye'a adım atmayacağından emin olmuştu.

Henry ve Andersen, tüm öğleden sonrayı kopuk sohbetlerle geçirdiler ve sonunda yağmur bittiğinde Rye'da ve Rye'ın kırsal bölgesinde olan yürüyüşleri de yine kopuk bir biçimde geçti. Andersen'in aklı yapacağı yolculukta, New York'taydı ve Henry, arkadaşının kendisinin planlarına uygun davranmaya önem vermeden, hemen Londra'ya gideceğini seziyordu.

Son akşam yemeği servisinden önce, oturma odasında oturduklarında Andersen, tutkularından söz etmeye başladı. Asıl aklında olan şeyin bir dünya şehri tasarımı olduğunu söylediğinde, Henry, ani bir öfkeyle minyatür mü yapmayı planladığını sordu. Bu ani öfkenin sıcağında, sorunun iğneleyiciliği hatta kötü niyetli oluşunun üzerinde durmadı. Kısaca, hayır diye açıkladı; aklında büyük binaların, eserlerin, modern

topluma en uygun şekilde, en iyi mimari eserler ve heykellerle dizayn edilmiş gerçek bir dünya şehri vardı. Tüm insanoğlunun sembolik bir biçimde bir araya geldiği, tüm medeniyetlerin temsil edildiği; prenseslerin, hükümdarların, sanatçıların, filozofların bir araya toplandığı, insanların çalışmalarını en iyi şekilde sergilediği bir yer olacaktı.

Konuşurken Andersen sesi heyecan doluydu, güneşin son ışıkları bahçe duvarının eski tuğlalarına yansıyordu; Henry onların aşınmışlığına, harap olmuş kırmızımsı rengine ve sarmaşıkların yeşilinin yağmurdan sonra ne kadar da canlandığına baktı. Düzenli olarak, Andersen'e baş sallamaya devam ediyordu. Yemek odasına gittiklerinde Fransız camlarına dönük oturdu; böylece koyu gölgeli ışığın, ağaçların altında oluşturduğu gölgeleri görebilecekti. Şimdi Andersen, bu proje için ihtiyacı olan ve sahip olduğu destekten söz etmeye başlamıştı. Kendisinin, tüm hayatını Henry ve diğerlerinin hayran olduğu heykeller yaparak geçirmesinin onun için kolay olduğunu, fakat şimdi çok yaşlanmadan önce bütünleşmiş bir şeye yoğunlaşmak; yıllarca onu tamamlamak ve bu çalışmanın tüm insanoğlu için farklı olmasını istediğini anlattı.

Henry kendisini, "İnsanoğlu" derken buldu, "çok büyük bir iş."

"Evet" dedi Andersen, "ve insanoğlu pek çok hatalı bölünmeler, hatalı çatışmalar yaptı. İnsanoğlunun başarıları daha önce canlı bir şehirde bir araya toplanmadı ve sunulmadı."

Henry'nin aklının bir kısmı sabahki çalışmasıyla meşguldü. Hoşuna giden bir karakter bulmuştu; ciddi, zeki, duyarlı ve hünerli bir gazeteciydi, Storylerin ona Roma'da sunduğu, babalarının yaşam öyküsünü yazma projesinin bir benzeri sunulmuştu. Bu sabahı, böyle bir figürün yazar öldükten sonra Lamb Evi'ne gelişini, çalışma odasında duruşunu, yazı

yazdırışını ve oradaki kâğıtlara, mektuplara sahip oluşunu betimleyerek geçirdi. Fakat bu imgelediği gazeteci, kendini çok iyi tanıyacak kadar ona yakın olmuştu ve böylece unutamadığı, öldüğünde ayrılacağı bu yeri dramatize etti. Şimdi, bir saniye için, aklında gazetecinin Venedik'in dar, ışıksız sokaklarından yürüdüğünü, bir şeylerden kaçtığını canlandırdı, fakat sonra bunu nasıl kullanacağını bilmediği için bir kenara bıraktı. Kimsenin can alıcı noktalarla bu şekilde oynayan, kendisini bir gizleyip bir ortaya çıkardığı bu tarz bir hikâyeyi okumayacağını düşündü.

Basit bir hayalet hikâyesi okunurdu, fakat ona göre kendi ölümünü imgelemek ve kendisine şimdi, biten gün gibi gerçek bir karakter yarattığı hikâye, çok daha özel bir güce sahipti. Bu ona sonraki bir çalışması için fikir verdi, fakat bir tarafı onu daha öne almak için sabırsızlanıyordu. Bunu, Andersen'in anlattığı şehre benzetti; her ikisi de hiçbir şey ve her şeydiler. Ayrıntıda ve diyaloğunda, yavaş hareket ve gizemli tarafında griliğe, geniş konseptlerde akılsızlığa karşı dimdik ayakta duruyordu. Fakat şimdi, ancak ayrı ayrı, küçük ve korunmasız duruyordu; tek başına oturup bir şeyler okumak, arkadaşının rüyası, olmayacak anıtsal kütüphanede ancak küçük bir bölümde yer alabilirdi.

"Bizim her şeyden önce bu projenin sözünü vermemiz gerekiyor" dedi Andersen.

"Gerçekten de öyle" diye yanıtladı Henry.

"Çalışmamla ilgilenmenin nedeninin, bunun hakkında bir gazeteciye yazı vermek gibi bir amacı var mı?" diye sordu Andersen.

"Korkarım ben sadece bir hikâye anlatıcısıyım" dedi Henry.

"Makaleler yazmaz mısın?"

"Evet, ama şu an önemsiz bir macera üzerinde çalışmaktayım. Korkarım tek bildiğim bu."

"Fakat seçkin editörlerle görüşüyorsun."

"Çalıştığım pek çok iyi editör öldü ya da emekliliğin keyfini sürüyor" dedi Henry.

"Fakat ilgilenen bir gazeteci çıkarsa benim çalışmalarım ve planlarım hakkında yazabilirsin değil mi?" diye sordu Hendrik.

Henry tereddüt etti.

"New York'ta" diye devam etti Andersen, "ilgilenebilecek birilerini bulabilmeyi hayal ederdim."

"Belki, sanat eleştirisini sanat eleştirmenlerine bırakabiliriz" dedi Henry.

"Eğer çalışmamı değerlendirecek bir editör bulunursa olmaz mı?"

"Senin için elimden geleni yapacağım" dedi Henry ve gülümsedi. Masadan kalktı. Dışarısı çoktan kararmıştı.

❧

Ertesi sabah kahvaltısını bitirdiğinde, birkaç dakika bahçede oturup McAlpine'in gelmesini bekledi. Gökyüzü halen bulutluydu; sandalyesini o saatte güneş almakta olan, bahçenin köşesine doğru taşıdı. Andersen bildiği kadarıyla halen uyuyordu, fakat her halükarda kahvaltısını odasında yapmak istediğini söylemişti. İskoç geldiğinde, hemen bahçe odasına geçip çalışmaya başladılar. Yatmadan önce, bir önceki günkü cümlelere bakmış ve üzerlerinde düzeltmeler yapmıştı; şimdi bir saat içinde hikâyeyi tamamlayabilirdi ve güneş bahçeyi

sarıp, gün ısınmaya başladığında, öncekinden daha kısa, etkisi daha küçük, daha kısıtlı olan yeni bir hikâyeye başladı. Her zamanki kesin ve tereddütlü haliyle yazdırıyor, gerekli bilgiyi vermek için duruyor ve tekrar devam ediyor, sonra bir kelime ya da söz arar gibi pencereye yönelip bahçedeki, yazın sonu olmasından dolayı bereketlenmiş sarmaşıklara, çalılıklara bakıyor ve aklında doğru sözcükle ve paragrafın sonuna dek sürecek doğru cümleyle yeniden serin odaya dönüyordu.

Öğle yemeği için oturduklarında, hava cehennem gibi sıcak olmuştu. Andersen beyaz bir takım giyiyordu ve sanki tekneyle açılacakmış gibi straw şapkasını hazır tutuyordu. Birlikte öğleden sonrayı nasıl geçireceklerini konuştular ve Andersen denize ne kadar yakın olduklarını ve sahile bisikletle ne kadar kolay gidildiğini öğrenince tuzlu suya girmek, çıplak ayakla kumlarda dolaşmaktan başka bir isteği olmadığı konusunda ısrar etti. Yemek boyunca, tüm planlarının en çok istediği şey olan heykeltıraşlıkta ün elde etmek olduğundan söz etti. Öğle yemeği bittiğinde hem sahilde oturmak hem de bisiklete binmek için uygun olan kıyafetlerini giydiler ve Burgess Noakes'in mutfağın arkasından getirdiği iki tane bakımı yapılmış ve iyice yağlanmış bisiklete bindiler. Arnavut kaldırımlı yokuştan aşağıya doğru yavaşça sürmeye başladılar ve yüzlerine denizden gelen serin, tuzlu meltem esintisiyle Winchelsea'ye doğru yöneldiler. Andersen mayosuyla, havlusu bisikletin sepetinde, düz yolda ve Udimore'dan aşağıya, denize inen yokuşta pedal çevirirken komik görünüyordu.

Bisikletlerinden inip, kum tepeciklerine doğru yürüdükleri sırada Henry, her şeyi belirsiz yapan ve ufku görmeyi engelleyen, sis gibi çökmüş olan sıcaklığı fark etti. Buraya gelmek için harcadıkları çaba ve denize yakın oluşları Andersen'in havasını değiştirmiş ve onu sessizleştirmiş gibiydi. Ni-

hayet deniz kıyısına ulaştıklarında durdu ve denize baktı, gözlerini kıstı ve kolunu sevgiyle Henry'e doladı.

"Bunu unutmuştum" dedi. "Nerede olduğumdan emin değilim. Bergen'e, Newport'a kadar yüzebilirdim. Eğer yanımda ağabeyim olsaydı..."

Durdu ve merakla başını salladı.

"Biliyorsun" dedi "eğer gözlerimi kapatıp açarsam kendimi böyle bir kumsalda, Norveç'te beş ya da altı yaşında hayal edebilirim, ancak Newport'ta yaz günü böyle olmalıdır. Havası, denizden gelen meltem esintisiyle çok benzer bir hal alır. Kendimi şimdi evimde hissedebilirim."

Birlikte kumsal boyunca yürüdüler. Dalgalar sakindi ve sahil boştu. Henry durup denize bakarken Andersen mayosunu giydi ve Henry'yi, kıyafetlerine göz kulak olması için sahilde bıraktı, kendi heykellerinin yürüyen bir versiyonu olmuş gibi görünüyordu; bedeni çok düzgün ve beyazdı, kolları ve bacakları kaslıydı.

"Soğuk sanırım" dedi. "Bakıp söyleyebilirim."

Henry, onun suya girişini, gelen dalgalardan kurtulmak için kaçışını, suya dalıp yüzüşünü izledi; kulaçları güçlü ve düzgündü. Dalgaların altında kaybolduğu zamanlarda kendini sahile doğru bırakıyor, üzeri tamamen giyinik bir şekilde güneşin sıcağının keyfini çıkartan Henry'ye el sallıyordu. Andersen kurulanıp giyindikten sonra sahil boyunca millerce yürüdüler ve neredeyse hiç kimseyle karşılaşmadılar. Birlikte hiçbir neden olmaksızın duruyor, denize bakıyor, ufku ya da ilerideki bir gemiyi inceliyorlardı. Henry sahilin nasıl değişime uğradığını, daha önce sahil kentleri olan içerdeki şehirlerle nasıl birleştiğini anlatırken Andersen onu dinledi.

"Eğer burası Newport olsaydı" dedi Andersen, "iskeleye gidip gemilerin mal indirmelerini ya da gece balığa çıkmak için hazırlanmalarını izlerdik."

Sonra Andersen, Norveç'ten, henüz bir çocukken anne ve babası, iki erkek ve bir kız kardeşiyle Newport'a geldiği dönemden söz etmeye başladı. James Ailesi'ni o zaman duyduğunu söyledi. Onların nerede oturduğunu ve oğullarının yazar olduğunu, herkes kendisine bunu söylediği için bildiğini anlattı. Andersenlerin para dışında her şeyi olduğunu, erkek kardeşinin çocukluğundan beri çok yetenekli bir ressam, kendisinin çok yetenekli bir heykeltıraş ve küçük kardeşinin de umut veren bir müzisyen olduğunu anlattı. Eski Newport, yaşlı hanımlar ve yarı Avrupalı ailelerin yeteneğe inandığını ve bunu para kazanmak için düşündüklerini, kendi ailelerinden bunu böyle düşünmeleri gerektiğini öğrendiklerini anlattı. Andersenlerin bir yerleri ziyarete ya da kiliseye gittiklerinde paraları varmış gibi göründüğünü fakat eve geldiklerinde parasız olduklarını, bu nedenle de düşündükleri tek şeyin para olduğunu anlattı.

"Bize yağlı boya ve ressam sehpası aldılar" dedi "ve dışarıya yamalı kıyafetlerle çıkmamamızı tembih ettiler. Öğleden sonraları insanlar, bizimle büyük sanattan konuşurlardı ve biz eve gidince soğuk ya da zevksiz yemekler yiyeceğimizi bilerek onların sıcak yemeklerinin kokusunu alırdık."

"Roma" dedi Henry, "çare olmuş olmalı."

"Eğer Roma'da sahiller ve tuzlu su olsaydı" dedi Andersen.

"Ve eğer Newport'ta önemli sanat eserleri olsaydı" diye yanıtladı, Henry; "ve eğer

Andersenlerin serveti olsaydı."

"Ve eğer James kardeşlerin pantolonları yamalı olsaydı" diyerek güldü Andersen ve Henry'nin karnına vurup sarıldı.

Karanlıkta eve doğru yokuş aşağı pedal çevirdiler, bir tek Udimore'a ve Lamb Evi'ne geldiklerinde bisikletten indiler. Akşam için giyindikten sonra bahçede bir şeyler içmek için sözleştiler.

Henry, Andersen'in aşağıya gelmesini beklerken, bahçenin güneşin sönen ışıklarındaki görüntüsü ona çok daha doğal, manzaraya çok daha uygun, Henry'nin duygularına çok daha yakın ve Roma'nın uzak manzaralarına yakın görünüyormuş gibi geldi. Henry, şimdi yağmur yağsa Andersen'in daha rahat ve birbirlerine daha yakın olacaklarını düşündü. Henry yazları çalışmak için bahçe odasını kullanıyordu ve Andersen'i oraya henüz davet etmemişti. Şimdi bunu yaptığında, çimenlerin üzerinden yavaşça ellerinde içkileriyle ilerlediler.

"Burası senin tüm çalışmalarını yaptığın yer" dedi Andersen, Henry arkalarından kapıyı kapatırken.

"Burası hikâyelerin söylendiği yer" dedi Henry.

Girişin sol tarafındaki duvar, kitaplarla kaplıydı ve Andersen etrafa baktığında, ışığı açıp kitapları incelemek için onlara doğru yöneldi; başta hepsinin üzerinde ev sahibinin isminin yazdığının farkına varmadı. Bir ikisini eline alıp inceledikten sonra bu büyük kitaplığın Henry James'in hikâyelerinin ve romanlarının Atlantik'in iki tarafındaki baskılarıyla dolu olduğunu fark etti. Ciltleri eline alıp kenarlarına ve ön kapaklarına bakarken şaşırmış ve ilgilenmiş görünüyordu.

"Sen kitaplık dolusu kitap yazmışsın" dedi. "Hepsini okumam gerekecek."

Döndü ve Henry'ye baktı.

"Baştan beri, tüm bu kitapları yazacağını biliyor muydun?"

"Bir sonraki cümleyi ve çoğunlukla sonraki hikâyeyi bilir, romanlarla ilgili notlar alırım."

"Fakat başta tüm bunları planlamadın mı? Bunu hayatım boyunca yapacağım, demedin mi?"

İkinci soruyu sorduğunda, Henry yüzünü ondan çevirip gözlerinin neden dolduğu hakkında hiçbir fikri olmaksızın bakışlarını cama yöneltti.

Yemekten sonra bir süre daha konuştuktan sonra Henry, Rye'dan ayrılmadan önce hikâyelerinin hatırı sayılır bir kısmını okuyacağına söz veren Andersen'i kendi koleksiyonundan birini okurken aşağıda bırakıp odasına uyumaya çıktı. Bir süre sonra merdivenlerin gıcırdadığını duydu ve Andersen'in uzun boyunu, elinde kitabıyla koridora gelişini, odasının kapısını açıp içeri girişini hayal etti. Sonunda onun koridora çıktığını, banyoya gidip sonra odasına geri dönüşünü ve kapısını kapatışını duydu.

Yerler Andersen'in ayaklarının altında gıcırdarken, Henry arkadaşının soyunuşunu hayal etti; ceketini ve kravatını çıkarışını düşündü. Ve sonra sessizlikte Andersen'in yatağa oturup ayakkabılarını ve çoraplarını çıkarışını duyduğunu sandı. Henry dinleyerek bekledi. Ve kısa bir aradan sonra birkaç gıcırtı daha geldi, Henry onun gömleğini çıkardığını düşündü, onu odada, üstü çıplak bir biçimde pijamasını bulmak için uzanırken hayal etti. Henry, şimdi Andersen'in ne yapacağını bilemiyordu. Onun pantolonunu ve iç çamaşırını çıkarıp kendini çıplak bir biçimde aynada inceleyip incelemeyeceğini merak etti, boynunun güneşten yandığına, ne kadar güçlü olduğuna, gözlerinin maviliğine, hiç ses çıkarmadan bakar mı, diye düşündü.

Ve sonra Andersen pozisyon değiştiriyormuş gibi başka bir gıcırtı geldi. Henry odayı, koyu yeşil perdeleri, açık yeşil duvar kâğıdını, yerdeki küçük halıları ve Leydi Wolseley'in almasını sağladığı eski büyük yatağı, yatağın her iki tarafındaki şifoniyerlerin üzerindeki, Burgess Noakes'in yaktığı lambaları ve bu odayla birlikte her odada kendi alışkanlıklarının yansımasını hayal etti. Henry sırt üstü yatıyor ve okuduğu kitabı sol tarafına bırakmış halde, ışığı yanmaya ve odayı aydınlatmaya devam ediyorken gözlerini kapatıp ışığın altındaki, arkadaşının çıplak vücudunu hayal etti, vücudu güçlü ve mükemmel görünüyordu, teni düzgün ve dokunmak için çok yumuşaktı, tekrar yerler gıcırdadığında onun büyük ihtimalle cama doğru gidip dışarı baktığını ve yeniden dönüp kitabını alarak yatağa girdiğini düşündü. Sonra sessizlik oldu. Henry sadece kendi nefesini duyabiliyordu. Hareket etmeden bekledi. Andersen yatakta olmalı, diye düşündü. Onu karanlıkta mı yatıyor yoksa okumaya mı devam ediyor diye merak etti. Bir öksürük ya da onun boğazını temizleme sesini duydu, ama hepsi o kadar. Kitabını alıp kaldığı yeri buldu ve okumaya kaldığı yerden devam etti; kelimelere elinden geldiğince güçlü bir biçimde konsantre oldu, sayfaları aynı Lamb Evi'nin üzerine çöken sessizlik gibi sessizce çevirdi.

❧

Burgess Noakes Andersen'in bavullarını toplarken ve İskoç, dergilere gönderilmek için hazır olan hikâyelerinin kopyasını yazarken, sabahleyin, açık mavi gökyüzünün altında birlikte yürüyüşe çıktılar. Öğle yemeğinden sonra bavullar holde hazır bekliyordu ve Londra treninin kalkmasına bir saat vardı Andersen ve Henry ziyafetlerini eşek arılarından ko-

rumakla meşguldü, arılar yemeğin sonundaki tatlıya fena halde musallat olmuşlardı.

Henry Andersen'in Rye'a olan ziyaretini nasıl anımsayacağını bilmiyordu; bu gelişinin çok kısa olduğunu ve bir sonrakinde daha uzun kalacağı vaadinde bulunacak mı, diye meraklanıyordu. Onda hoşuna giden fakat kıskanmadığı bir enerji vardı. New York'ta ve sonra Roma'da onun gözlerinin çekiciliğine hayran olanlar olacağını biliyordu. Henry, aniden ona karşı koruyuculuk ve sahiplenme hissetti. Andersen'in Newport'taki annesini ve onun oğlu için bir yer ayarlamaya çalışışını hayal etti ve bu dürüst, çabuk değişen, korunmasız altın çocuğu, aynen Henry'nin burada kalmasını istediği gibi, annesi de yanında almak ve korumak istiyor olmalıydı. Henry Andersen'in her ne şekilde olursa olsun yuvaya dönmek dışında her şey için hazır olduğunu düşündü. Onun Roma'da kalışıyla birlikte, ailesindeki erkekler arasındaki değeri artmış olmuştu ve elbette bununla birlikte annesinin, aynı şimdi Henry'nin içinde bulunduğu dram gibi, endişeleri büyük ölçüde artmıştı. Andersen'in dramlarla ilgilenmediğini görüyordu, o geleceğe umutla bakmayı seviyordu. Mutlulukla tren bekleyen genç bir adam gibi görünüyordu. Hevesli ve istekliydi, fakat hepsinden önemlisi aklında yolculuğundan başka bir şey yoktu. Andersen, Henry'nin elini tuttu ve bagajı kompartımana taşınırken ona sarıldı.

"Bana çok iyi geldin" dedi. "Bana inanman çok önemli."

Dönüp, trene binmeden önce yeniden Henry'ye sarıldı, hiç düşünmeden uygunsuz bir davranış şekliyle el sıkıştı. Henry ve Noakes platformun üzerinde duruyorlardı, tren Rye'dan Londra'ya gitmek üzere ayrıldığı sırada, Henry el sallamaya devam ederken Noakes onu bekliyordu.

ON BİR

EKİM 1899

Kafası birçok planla meşgul olan Andersen, Rye'daki son sabahında Henry'ye fütursuzca planlarını sordu; nereye gitmek istediğini, ne yazmayı düşündüğünü ya da Andersen'in gidişiyle Lamb Evi'nde boşalacak yeri dolduracak birinin olup olmadığını... Henry bir an duraksadıktan sonra gülümseyerek gelecek ayları, hikâyeleri üzerinde çalışarak geçirmeyi umduğunu söyledi, tabii eğer yeni yıla kadar kendisine yeni bir roman yazma ilhamı gelmeyecek kadar şanslı olursa.

Sonra Andersen gittiğinde Henry, erkek kardeşi William, yengesi Alice ve yeğeni Peggy'nin geleceğini söylemediği için pişman oldu. Ayrıca Andersen'e, *Guy Domville*'in açılış gecesinin sonunda sahneye çıkacağını söylemediği için de pişman oldu. Kendiyle gurur duyan, mağrur bir tavır takınmak işine gelirdi. Belki de bu, arkadaşının birkaç gün daha kalmasını sağlardı diye geçti aklından, sonra bunun yanlış bir düşünce olduğuna karar verdi. Geçmişteki hatalar, elde edilecek başarılar kadar ilgilendirmiyordu Andersen'i. *Guy Dumville* gibi uğur-

suz ve feci bir şeye dâhil olacağını öğrendiğinde genç adamın endişe edeceğini biliyordu. Andersen, Rye'da bulunduğu süre zarfında o kalın kabuğunu koruduğu için mutluydu.

Andersen'in kendi babasına saldırmaktan çekinmediğini, özel ve zorlu ilişkilerini büyük ağabeyiyle konuşabildiğini anımsadı. Henry, babasının ve ağabeyinin sadakatine inandığından ne Baba Henry James'in aşırı merakına ne de ağabeyinin sürekli olarak kendisini incitme isteğine sinirle çıkışırdı; bu yüzden Andersen'i bu tür meselelerde söyleyecek sözü olmadığı için suçlayamazdı.

Andersen, Roma'daki ve Rye'daki görüşmelerinde defalarca James Ailesi'nin zenginliğine değinmiş, bunun Newport'ta konuşulduğunu duyduğunu söylemişti. Henry onun Roma'daki otelinin sadeliği ve Lamb Evi'nin göreceli küçüklüğü karşısında şaşırdığını biliyordu. Henry'nin gelir elde etmekten ziyade kitaplarının düzenli baskı yapması hevesinde olduğunu sanıyordu. Gelişinden önce para meselesi vardı aklında, aile mirasının idaresiyle ilgilenen ağabeyinin, kendisine hiç istemediği halde nasihatte bulunacağını biliyordu.

Lamb Evi sahibi öldükten sonra dul eşi tarafından iki bin pounda satışa çıkarılmıştı. Henry eve sahip olma şansını kaçırmamak için çabuk hareket etmesi gerektiği için endişe duyuyor, bir yandan da kapısını kilitledikten sonra kimsenin yeni evine izinsiz giremeyeceği fikri içini rahatlatıyordu. Parayı bir an önce bulup buluşturmalıydı, fakat hazırda parası yoktu. Harcamalarını yazılarından karşıladığından, hikâyelerinden aldığı paraya çok önem verirdi.

Onlardan kalan mirası, parası ve hisseleri William'ın denetimindeydi. Bunların büyük bir bölümü Syracuse kasabasındaki binalardan edinilen kiralardan oluşuyordu, bu kasabayı ancak bir kere görmüştü ve bir daha buraya uğramamayı umut

ediyordu. Bütün bu işlerle William ilgileniyordu zaten. Fakat hiçbir zaman, William'a yazdığında bile, mirastan para alması ya da Syracuse'daki mülkleri bono olarak kullanıp borç para alması gerektiğini yazmayı düşünmemişti. Kendi bankasından para almasının çok daha kolay olacağına ve kazandığı parayla borcunu rahatlıkla kapatabileceğine inanıyordu.

William Avrupa'ya geleceği zaman, ona bir süredir kirada olan Kensington'daki apartman dairesinin boşalacağını, kendisinin ve ailesinin Lamb Evi'ne gelmeden önce bir süre orada kalabileceklerini yazmıştı. İncelik yapmaktan başka bir amacı yoktu, fakat William ayarlamaları kendisinin halledebileceğini açık bir ifadeyle bildirdi. Henry, William James ve Alice'in tedavi olmak için öncelikle Nauheim'a oradan da İngiltere'ye geçeceklerini duymuştu. Kensington'daki daire teklifini geri çevirmişe benziyordu.

Henry, William'a Neuheim'dayken Lamb Evi'ni almak istediğini yazdı. Neden sonra mektubunda fazla açıklama yaptığını fark etti, ailesine ya da kendinden yaşça daha büyük ve tecrübeli kardeşine yazan uçarı bir çocuk gibiydi.

William'dan ne nasihat istemişti ne de para. Aksine ona neden yazdığını, bankacısından başka kimseyle konuşmadan bu evi neden satın almadığını bilmiyordu. Yeni kararını büyük bir heyecanla, düşünmeden anlatmıştı, sonra bunun doğuracağı sonuçlardan dolayı pişmanlık duymuştu. William ona peş peşe iki mektup yazdı; birincisinin tonu aydınlatıcıydı: William mülk alım satımı, faiz oranı, pazarlık gibi meselelerde uzmandı. Nauheim'de bu evi önceden gören biriyle uzun uzadıya konuştuktan sonra William, istenilen fiyatın çok yüksek olduğunu, bir karara varmadan evvel mutlaka işi bilen birine başvurmasını söylemek için Henry'ye ikinci kere yazdı.

Son mektubu aldığında Henry, William'a her şeyin kendi idaresi altında olduğunu ve daha fazla öneriye ihtiyaç duymadığını yazmaya niyetlendi. Aslında William, Lamb Evi'nin fiyatı hakkında ne başka bir kimseyle ne de kendisiyle konuşmazsa memnun olurdu.

Defalarca bu mektubu yazmaya yeltendi, asıl amacı kısa ve soğuk birkaç cümle yazmak olmasına karşın sırf istediği için Lamb Evi'ni almakta kararlı olduğunu, bunun değerini ve makul öneri değerini anlatırken buldu kendisini. Henüz tamamen bunamamıştı. Yengesi daha sonra William'ın da onayıyla kendisine borç teklif ettiğinde böyle yazmıştı ona. Gururla, William'a ve Alice'e tek bir peni bile borç almaya ihtiyacı olmadığını, Alice'e minnettar olduğunun altını çizerek William'ın, kendi fikrini hiçbir surette değiştirmeyeceğini artık anlaması gerektiğini belirtti.

Henry, ağabeyinin işlerine hiçbir zaman karışmadığını, şimdiye kadar ne ona nasihat verdiğini ne de buna yeltendiğini ifade etti. Ağabeyinin uyarıları yüzünden keyfinin kaçtığını, ancak yine de evi alacağını ekledi. Çok az şeyi bu ev kadar istediğini yazdı, ağabeyi bunu anlamak zorundaydı.

Mektubunu gece geç vakitte bitirdi ve okumadan zarflayıp mühürleyerek, sabah erkenden postalanması için hole bıraktı. Yengesi Alice'in teklifinde samimi olduğundan emindi,

William'ın kötü bir niyeti olmadığını biliyordu, fakat her ikisi de farkında olmadan Henry'nin kendi nasihatlerine uymasını bekliyorlardı. Kendi tavsiyelerine uyulduğu bir çatı altında yaşamak onların işine gelecekti.

William, kendi tabiriyle, kardeşini yanlış yola sevk ettiği için özür dilemek üzere tekrar mektup yazdığında, bu defa ona, ihtiyacı olduğunda kullanması için Syracuse fonundan para da önerdi. Ancak bu öneri, William'ın Kensington'daki

dairede kalmayı reddettiği ve İngiltere'ye gelmeden Almanya'ya geçtiği zaman hissettiği kırgınlığı perçinlemekten başka işe yaramadı. William bir aile reisi, becerikli bir adam olduğu, yazmak yerine ders verdiği, sözünde ve davranışlarında tutarlı bir Amerikalı olduğu için kendiyle gurur duyuyordu. Kardeşinin güçsüzlüğüne karşın kendisi maskülen bir adamdı, Henry'nin daire önerisini reddetmesi de aradaki bu farkı keskinleştiriyordu.

Bu yazışmalar süresince Henry, ağabeyinin Nauheim'a gitme nedeni üzerinde durmamıştı. William ona kalbinin kötü durumda olduğunu yazdıysa da Henry bunun fazla önemli olmadığını düşünmüş, ağabeyinin ciddi ve tehlikeli bir hastalığı olabileceğini aklına bile getirmemişti. Ancak yedi yıldır görüşmediği ağabeyini Ekim başında tren istasyonunda karşıladığında ne kadar zayıflamış olduğunu görünce hayrete düşmüştü, ancak bunu ağabeyine sezdirmemişti.

William trenden inerken sanki çok derin bir uykudan uyanmış gibi bakıyordu. Henry'yi görmedi ve küçük kalabalığın içinde onu bulmadan önce karısının trenden inmesini bekledi. Ancak Burgess Noakes koşup bavulunu aldığında Henry'yi görebildi ve attığı adımlara dikkat eden yaşlı bir adam edasıyla ona doğru ilerlerdi. Yüzü zayıflamıştı. İki kardeş birbirine sarıldılar, Alice de geldikten sonra bagajların el arabasına yüklenmesini beklerken yürümeye başladılar. William çantalardan birini taşımakta ısrar edince Alice bunu yapamayacağını söyledi ve Henry el arabasında daha yer bulunduğunu, Burgess Noakes'unsa göründüğünden daha güçlü şampiyon bir atlet olduğunu söyledi. Burgess çantayı alıp el arabasına koydu ve önden ilerledi.

William durup Henry'ye baktı ve tekrar gülümsedi. Henry bu farklı yüze sanki ilk kez bakıyordu. Samimi ve zeki

bir ifade vardı yüzünde, önünde duran sahnenin bütün ayrıntılarını bilmek ister gibi bakıyordu. Parlak zekâsı, çekiciliğiyle bütünleşmişti. Bakışı kışkırtıcı ve hoştu; kendinden emin, zeki kişilere özgü sevecen bir ifade yerleşmişti yüz çizgilerine. Ne James Ailesi'nden biri gibiydi ne de bir Amerikalı... Tamamen kendine has bir duruşu vardı. Alice daha kolay tarif edilebilir, diye düşündü Henry. Güzel, bakımlı, inceliği zekâsını gölgelemeyen ya da azaltmayan, her zaman başkalarının duygularına önem veren bir kadındı, o. Yokuşu yarıladıklarında Henry kendini aile ortamında hissetmişti; baba biraz ilgisiz ve içine kapanıktı, anneyse daima etrafa gülücükler saçıyordu. Onlara Lamb Evi'nin alınışıyla ilgili fikirlerini açıkça yazdığı için memnundu, böylece kaldıkları sürece itirazlarını dillendirmeyeceklerdi, en azından böyle olacağını umuyordu.

Alice'in Rye'i sevmeyi baştan kafasına koyduğu ve ifadelerinin gereğinden fazla ilgili olmamasına özendiği belliydi. Şehrin ne kadar da eski bir güzelliği olduğunu söyledi ve tabii Lamb Evi'nin; tıpkı bir kasabadaki kır evi gibiydi. Evin önünde durdukları sırada William da aynı fikirde olduğunu söyledi. Henry bahçenin iyi durumda olmadığını, burayı asıl yazın görmeleri gerektiğini, havaların bir süredir kötü gittiğini anlattı. Eve girer girmez William'a çalışma odası olarak kullanmayı düşündüğü yeri gösterdi, sonra misafirlerine yatak odalarına kadar eşlik etti, kızları geldiğinde uyuyabileceği odanın önünde durdu. Sonra onlara yemek odasını, alt kattaki oturma odasını, bahçe odasını, kileri ve mutfakları gezdirdi. Onları çalışanlarla tanıştırdıktan sonra, Cambridge ve Boston'daki dairelere alışık olduklarını düşündüğü misafirlerinin diğer odaları küçük bulduklarını farz ettiğinden, evin en büyük odaları olan kendi yatak odasına ve çizim odasına götürdü onları.

Evi, sanki müstakbel müşteriler ağabeyi ve yengesiymiş gibi anlatıyordu ve onlar da olumlu ve destekleyici sözler sarf etmeye çabalıyorlardı. O akşam Lamb Evi'nde yedikleri yemekte kendilerine verilen hizmeti öven Alice ve başıyla bu sözleri onaylayan William, sarhoş ve kir pas içinde beliren Smithlere benziyordu.

Sonraki gün öğle yemeğinden sonra, tabaklardaki yemekler bittiğinde Alice James yemek odasının kapısını kapadı ve Henry'ye William'la birlikte kendisiyle önemli bir konu hakkında konuşmak istediklerini söyledi. Henry, Burgess Noakes'i holde buldu ve ona yemek odasında rahatsız edilmek istemediklerini söyledi. Odaya geri döndüğünde, Alice ellerini masanın üzerinde kavuşturmuş oturuyor, William cam kenarında ayaktaydı. İkisi de ciddi görünüyorlardı. O anda bir avukat içeri girip, uzun ve karmaşık bir vasiyetname okusa Henry şaşırmazdı.

"Harry" dedi Alice, "biz başka bir medyumla, Bayan Fredericks'le görüştük. Birçok kez bir araya geldik. İlk görüşmemizde yanımda kimse yoktu, ne kim olduğumu ne de hakkımda bir şey bildiğinden kesinlikle eminim."

"Sonra ben ona katıldım" dedi William, "ve toplam dört seans yaptık."

"İlk görüşmeden sonra" dedi Alice, "sana yazmayı düşündük, fakat sonraki görüşmeler sırasında İngiltere'ye gelene kadar beklemeye karar verdik. Harry annen bizimle bağlantıya geçti."

"Bayan Piper aracılığıyla konuşuyordu" diye araya girdi William, "bunu biliyorduk, fakat bu kez mesajında daha kişisel bir şey vardı."

"O rahat mı? Annem rahat mı?" diye sordu Henry.

"Harry o iyi, bizi izliyor" dedi William, "aramızdaki esrarengiz tülün, o beyaz sisin ardından bizi izliyor."

"Senin, onun iyi olduğunu bilmeni istedi" dedi Alice.

"Kız kardeşim hakkında bir şey söylemedi mi?" diye sordu, Henry.

"Hayır, Alice hakkında hiçbir şey söylemedi" diye yanıtladı William.

"Peki, Wilky ya da babam hakkında?" diye sordu.

"Hiçbir görüşmede ölenlerden söz etmedi" dedi William.

"Ne söyledi peki? Kimden söz etti öyleyse?" diye sordu Henry.

"Senin yalnız olmadığını bilmeni istiyor" dedi Alice.

Henry sessizce dinlerken ona ciddiyetle baktı.

"O halde bilinci kaybolmamış" dedi.

"O iyi, Harry" dedi Alice. "Senin bunu bilmeni istiyor."

William, odada bir tur attı ve tekrar masaya oturdu. Henry, şimdi onun avurtlarının iyice çökmüş olduğunu, gözlerinin ışıltısını kaybettiğini ancak konuşurken parladıklarını daha iyi görebiliyordu.

"Medyumumuz bu evi tarif etti. Bilemediği bazı şeyler var. Dün bu odaları gezerken, medyumum tarifinin ne kadar doğru olduğunu anladık."

"Harry" dedi Alice, "o şöminenin üzerinde duran heykeli tarif etti."

Üçü birden Andersen'in yaptığı heykeli incelediler.

"Bir de ön odadaki şey" diye devam etti Alice, "o çoraklaşmış manzaranın resmi."

Henry aniden kalkıp odanın içinde yürümeye başladı.

"Beni dün onu incelerken fark ettin mi bilmiyorum" dedi Alice. "Harry, bunu yaptım, çünkü o bu resmi tüm ayrıntılarıyla tarif etti. Onun senin için çok özel bir anlamı olduğunu söyledi, fakat dün sana sorduğumda bunun hakkında hiçbir şey söylemedin."

"O, Constance Fenimore Woolson'a aitti. O, bu evde ona ait tek hatıra. Venedik'ten getirdim" dedi Henry.

"Bayan Frederick bu odaları tarif etti" dedi Alice, "pencereleri, renkleri... Fakat bu ikisinin -heykelin ve tablonun- üzerinde özellikte durdu. Ona inanmalıyız, Harry, ona inanmalıyız."

Henry kapıya doğru yönelip açtı. Bir süre holde durdu ve Burgess Noakes'i görünce yeniden içeri girdi. William ve Alice masada oturmuş onu seyrediyorlardı.

"Yalnız kalmaya ihtiyacım var" diye fısıldadı.

Ayağa kalktılar.

"Biz onu demek istemedik..." diye söze başladı Alice.

"Önemli değil" diye yanıtladı Henry. "Önemli değil. Bana düşünmem için birkaç gün verin. Bunu hiç beklemiyordum, annemin bize seslendiğini duymayı... Bu fikri kabul etmeye hazır olduğumda tekrar konuşalım."

❧

Öğleden sonra kilometrelerce yürüdü, geri döndüğünde çabucak, sessizce bahçe odasına çekildi, fakat ne okuyabildi ne de yazabildi, üşüyordu. William ve Alice'in, anlatacakları şeyle beraber gitmelerini her şeyden çok istiyordu. Yine de yemekte onlara karşı garip bir yakınlık hissetti. Ağabeyi ve yengesinin,

ortak arkadaşları hakkında anlatacakları çok şeyleri vardı. Oliver Wendell Holmes, John Gray ve Sargy Perry'den söz açıldığında William'ın eğlenceli ve sağgörülü olduğunu fark etti, hepsinin zamanından önce yaşlandığını ve halen William Dean Howells'a hayran olduğunu söyledi. William, kardeşinin bir an için kendinden uzaklaşması için bazı hikâyeler anlatıyor, böylece asıl meseleye gelmek için zemin hazırlıyordu.

O akşam odasına çekilmeden önce kız kardeşi Alice de keşke onlarla olsaydı, diye düşündü; bu rahat gülümsemelerinin ardında aslında kendilerine ters gelen her şeyi engellemek için bir kale gibi duran bu çifte karşı fütursuzca konuşmasından çok hoşlanırdı. Keşke orada olup medyumlar hakkındaki fikirlerini anlatsa, bu tür seanslarla dalgasını geçseydi. Onun tuttuğu günlükte, ağabeyini ve yengesini birbirinden ayırmadığının farkındaydı. Alice'e göre onların fala olan ilgileri putperestliğin en saf biçimiydi. Alice'in onlarla dalga geçtiğini, bir seans için kendisinden saçını istediklerinde onlara ölü arkadaşının saçını vererek eğlendiğini kimse bu çifte söylememişti. Bu seansların sonucunu ciddiyetle anlattıklarında hallerine kıkır kıkır gülmüştü, fakat Henry şimdi fark ediyordu ki geçen yıllar boyunca William ve eşine onun bu oyunundan söz edilmemişti. Kendi çevrelerine ördükleri koruma halkası ne kadar da sağlamlaşmıştı. Kendinin neye inandığından hâlâ emin değildi. Dinlemenin ve olabildiğince az yorum yapmanın daha kolay olduğunu hissediyordu.

William alt kattaki odayı çalışma odası olarak düşünüyordu. Bahçede, sabahları güneş alan, üzeri kapalı ve rahatça kitap okuyabileceği bir yer keşfetmişti. William ve Alice yanlarında köpek Maximillian'ı da alarak çevrede yürüyüşlere çıkı-

yorlardı, böylece kısa sürede Rye sakinleriyle tanışmış, hatta akşamüzerleri bazı evlere kahve içmeye gitmeye başlamışlardı, bazen bu misafirliklerinden Lamb Evi'ne kek getirdikleri bile oluyordu. William yavaş yürüyordu, fakat bunun nedeninin derin düşüncelere dalması olduğunu savunuyordu. Henry başta Alice'in onu yalnız dışarı göndermeyişine pek de aldırmamıştı. William bahçedeyken, Alice pencereden bahçeyi izliyor; eğer çalışma odasındaysa, koridordan geçip açık kapıdan içeri bakıyordu. William dışarı çıkmak için davrandığında, tek başına kalmak istemesine ya da Henry'nin eşlik etmesine aldırmadan üzerine bir ceket alıp onunla birlikte gidiyordu. Kısa süre sonra böylesi bir gözetleme, kocasını bu şekilde izlemesi, onun gölgesi gibi olması Henry'ye çok tuhaf gelmeye başladı. William'ın da bundan rahatsız olduğunu seziyordu. Oysa Alice hiçbir zaman rahatsız edici ve tuhaf şeyler yapmazdı, bu ona aykırı bir davranıştı. Henry bunu fark ettiği ilk andan itibaren Alice'i engellemeye çalıştı. Misafirliklerinin onuncu ya da on birinci gününde Henry, yengesinin neden William'ın üzerine bu kadar çok düştüğünü birden anladı. Kahvaltıdan sonra çizim odasında kitap okurken, ağabeyi bahçede otururken günde birkaç kez yaptığı gibi camdan dışarı baktı. William acı içindeydi ve Alice onun yanındaydı, William ellerini göğsüne götürmüş ve gözlerini kapatmıştı. Henry, Alice'in yüzünü göremiyordu, fakat hareketlerinden William'ın oturması mı yoksa hareket etmesi mi gerektiğini anlayamadığını fark etti. Yengesi, William'ı kollarına almak için döndüğünde Henry geri çekildi. Sonra elinden geldiğince hızlı bir şekilde aşağıya bahçeye indi.

Henry takip eden günlerde William'ın Nauheim'a gidişinin nedeninin erkek kardeşinin teklifini reddetmek değil, kalp rahatsızlığı olduğunu öğrendi. William hastaydı. Alice onu ani bir kalp krizi geçirebilir diye izliyordu, böyle bir kri-

zin ölümcül olabileceği söylenmişti kendisine. William henüz altmışında bile değildi.

Sonraki gün Londra'daki bir kalp uzmanını görmek için trene bindiler, William dizlerine battaniye örtülmesine karşı çıkıyor, okumak ve not almakta ısrar ediyordu. Eğer ikisinden biri ona acıma, merhamet dolu gözlerle ya da normalden farklı biçimde bakarsa hemen oracıkta son nefesini vermeye ve bütün parasını bir kedi köpek evine bağışlamaya ant içti.

"Yakanızdan düşmem sonra, emin olun bundan. Öyle medyuma falan da gitmenize gerek kalmaz. Bizzat kendim başınıza ekşirim."

Alice gülümsemeden camdan dışarı baktı, yüzü mahkeme duvarı gibiydi. Henry, kız kardeşinin hikâyesini ve saç meselesini anlatırsa yolculuklarının biraz olsun eğlenceli hale dönüşebileceğini düşündü. bir an, sonra bunun geri tepeceğini fark etti. William bu tür konularda şaka yaparken bile ciddiydi. Erkek kardeşi ve yengesi böyle bir hikâyeyi kaldıracak havada değildiler, hele ki William'ın hastalığına yoğunlaşılmışken.

William, Harley Sokağı'ndaki doktorlardan en çok tavsiye edilenlerden olan, kalp hastalıkları uzmanı Doktor Bezly Thorne'un bu tür meseleler için çok genç buluyordu, Henry ve Alice bu doktorun hem eski hem de yeni tedavi yöntemlerine hakim olduğu konusunda William'ı ikna edebildiler.

"Genç insanları sevmiyorum, hiçbirini" dedi William, "tıpta olsun ya da olmasınlar, bilgili olsun ya da olmasınlar, bütün kalbimle sevmiyorum onları."

"Kalbin" dedi Alice imalı bir şekilde.

"Evet, sevgilim biliyorum, ama hasta olmayan tarafını kast ettim."

Dr. Thorne hastayı yalnız görmek istemişti, William'ın yattığı odadan birkaç dakika sonra çıktı, Henry ve Alice'e Profesör James'in yola getirilmesi, diyet uygulaması, nişasta yememesi gerektiğini, ciddi şekilde hasta olduğunu, fakat tavsiyelerine uyulursa daha iyi olabileceğini söyledi.

"Talimatlarım açık" dedi Dr. Thorne, "O, yaşayabilir. Bunu ona da söyledim. Ancak ona söylenenleri yapması gerekiyor, ben söyleyene kadar Londra'da kalmalı. Eğer isterse okuyabilir, fakat yazamaz."

Henry'nin Kensington'daki dairesinde kalmaya karar verdiler, takip eden günlerde William diyete başladı, Alice kızı Peggy'nin gelişini beklerken Henry'yle konuşacak çok zaman buldu.

Willliam'ın rahatsızlığına karşın, Henry kendi yaşamına müdahale edilmesini engellemekte hâlâ kararlıydı. Neyin tartışmaya uygun olduğu konusunda sezgileri çok kuvvetli olan yengesi meseleler hakkında genel şeyler söylemekle yetinirdi, hatta Henry özellikle sormadığı müddetçe kendi çocukları hakkında bile pek konuşmazdı.

Ancak bir akşam Fransa'dan gelen Peggy ve babası uyuyorken, Alice yedi yıl önce ölen görümcesinin konusunu açtı. Ciddi ve dikkatli bir havası vardı. Onu sevmediğini anlattı, evlilik törenlerinde Alice yatağından çıkmamıştı.

Henry rahatsız olmuştu. Yıllar geçtikçe kız kardeşinin hatırasına daha fazla önem verir olmuştu; onun hakkında konuştuğu nadir zamanlarda sesi buğulanırdı. Eğer iki Alice arasında bir savaş vardıysa, kazanan taraf Henry'nin karşısında duruyordu, diye düşündü ve bu yüzden yenik düşen taraf hakkında rahatça konuşabiliyordu. Yengesi, kendi kız kardeşiyle arasındaki ilişkiyi yanlış anlamıştı, Alice James İngiltere'ye geldiğinde ona bu meseleyi açmış olabileceğini düşünü-

yordu ve şimdi bu konuyu Henry'yle kendi konuşmak istiyordu. Ses tonundan belliydi bu.

"Alice James" dedi "olayları içine atmaktan daha iyisini yapabilirdi."

Henry ayağa kalkıp izin isteyecekti, fakat sessizliğinin yengesini daha da meraklandıracağını düşündü.

"Ve" diye devam etti Alice, "her zaman kendini dinleyip, onunla ilgilenecek birilerini bulacak kadar şanslı oldu. Zavallı teyzen, Kate yeterince iyi bir dinleyici değildi, bu yüzden İngiltere'ye geldi, o."

Henry, bu konuşmadan duyduğu rahatsızlığı yengesinin fark ettiğini ve sırf bu yüzden konuyu kapatmadığını anladı. Henry'nin kendisini dikkatle dinlediğin düşünmüyordu her halde, ama yine de öyleymiş gibi davranıyordu. Konuyu kapatmak, değiştirmek ya da gitmek yerine şimdi kalıp dinleyecek, tahammül edebildiği ölçüde Alice'in anlatmasına izin verecekti.

"Bence Alice ve Bayan Loring birbirleri için yaratılmışlardı" diye devam etti yengesi. "Bayan Loring kendisine, hükmedebileceği zayıf bir arkadaş arayan güçlü bir kadındı. Onları her gördüğümde yeryüzündeki en mutlu çift olduklarını düşünürdüm."

Alice konuşurken yüzü aydınlamış, gözleri parlamaya başlamıştı. O artık William James'in hassas ve anlayışlı eşi değil, aklındakileri ifade etme isteğiyle dolu bir kadındı. Dünya görüşü, skandalların üzerine gidilmesi gerektiği yönünde olsaydı, kuşkusuz çok daha yaşanılır bir dünya olurdu. Henry, daha önce yengesinin bu yönünü hiç fark etmemişti. William'la yalnızken de böyle olup olmadığını merak etti. Ayrıca kendisinin de bu konuya neden bu kadar ilgi duyduğunu, onu bu şekilde konuşurken izlemenin neden ona tuhaf bir zevk verdiğini de merak etti.

"William'a her zaman Alice ve Bayan Loring'in İngiltere'ye gelmek, ailelerinden ve dostlarından uzak kalmak için iyi nedenleri olduğunu söylerim."

Henry Alice'e şüpheyle baktı.

"Biliyorsun Harry, evdeki hizmetçi konuşabilirdi ve Kate Teyze de her zaman yatak odasının kapısını kilitlemezdi. Bayan Loring'le Alice, İngiltere'de, İncil'de bahsedilmeyen bir mutluluğu paylaşabilirlerdi."

Yengesinin yüzü mutlulukla kızardığında Henry neden onu dikkatli dinlediğini anladı. Alice, Minny Temple'ı tanımış olamazdı; ancak tersi durumda aynı şeyi söyleyemezdi. Kendi duruşunu bozmadan, dünyanın nasıl olduğu ve nasıl olması gerektiği meselesine duyduğu kendine has ilgiyi yitirmeden, beyefendiler arasında söylenemeyeni söyleyiş şekli Minny'yi kız kardeşlerinden ve arkadaşlarından ayırıyordu. Minny sorduğu bir soru ya da yaptığı bir yorum, o sırada odada olanların odayı terk etmek istemesine neden olurdu, fakat bunu önleyen bir cazibesi vardı onun. Alice, Minny'nin ölümünden otuz yıl sonra aynı coşku ve cesaretle davranıyordu.

"Kadınlar bu tür meselelerde ya da diğerlerinde şüphe etmekten geri kalmazlar bilirsin" diye tamamladı konuşmasını.Henry, onun kendisiyle ilgili özel meseleleri de aynı biçimde konuştuğunu düşünmeden edemedi. Yengesi kendisine Hendrik Andersen'ın ziyareti -bunu Boston'dayken öğrenmişti- ve Burgess Noakes'un, Lamb Evi'nde kalışıyla ilgili sorular sormuştu. Onun Burgess'i yakından izlediğini, kocasının ailesi ve hizmetçilerinin özel hayatı hakkında daha fazla bilgi edinmek için kanıt topladığını düşündü. Kate Teyze'nin Alice ve Bayan Loring'in kapısını açtığındaki yüz ifadesi geldi aklına, gülmemek için kendini zor tuttu. Sonra yengesi ayağa kalktı, çaydanlığı mutfağa götüreceğini ve William'ın uyuyup

uyumadığına bakacağını söyledi. Henry de yatmaya gidecekti. Soğuk biçimde birbirlerine iyi geceler dilediler.

Doktor Thorne hastası kötüleşince onu Malvern'e tedaviye gönderene kadar -ki Henry'ye göre bu, William'ın hastalığını daha da kötüleştirmişti- William, Alice ve Peggy Londra'da kaldılar, Henry'yse Lamb Evi'ne döndü. Londra'daki soğuk hava yüzünden ve Atlantik Okyanusu hasta birinin seyahatine el vermeyecek kadar dalgalı olduğundan William, karısı ve kızı yedekteki evleri Rye'a geri döndüler, Henry onları tren istasyonunda karşıladığında mutlu ve minnettar görünüyorlardı. Henry, bayram mevsimi için onları Lamb Evi'ne götürecekti.

William doktorunun talimatlarına rağmen sabah çalıştı, öğleden sonra dinlendi ve akşamı rahatsızlığını dindirmeye çalışarak geçirdi. Doktoru ve aile üyeleri hakkında espriler yaptı, insan ikilemiyle ilgili anlamlı ve ilginç yorumlarda bulundu. Henry, kızının ona hayran olduğunu görüyordu, onun kendisiyle ve düştüğü çıkmazlarla alay etmesinde onunla yarışıyordu.

Lady Wolseley bölgede olduğunu belirten bir not gönderdiğinde, Henry onun için Lamb Evi'nde öğle yemeği vermeyi, bu sayede William fazla yorulmadan hoş vakit geçirirken, Alice ve Peggy'nin de nadir rastlanan böyle bir örneği, modern İngiliz kadınını görmekten memnuniyet duyacaklarını düşündü. Alice ve Peggy'nin gözünü korkutmamak için Lady Wolseley hakkında fazla bilgi vermemeye özen gösterdi, ancak onun Kraliyet Ordusu

Başkumandanı'yla evli olduğunu ve bu ünvanı kazanmış olduğunu fark ettiğinde, Alice yemek sorumluluğunu üstüne almak için ısrar etti. Düşesin ziyaretine hazırlanırken kendisi ve kızı defalarca elbise ve kostüm denediler. Alice, Burgess Noakes'u kasaba terzisine gönderip ona bir takım ve bir üniforma yaptırttı, böylece Majesteleri'nin ziyaretinde bu üniformayla servis yapabilecekti, William, kızına, Majesteleri hakkında konuşurken Lady Wolseley diyebileceğini, ancak ona doğrudan böyle hitap etmemesi gerektiğini söylemişti.

Alice ve Peggy, ziyarette bir gün önce Henry'nin merdiven başındaki duvarda duran solmuş gobleni kaldırdığını gördüklerinde, Düşes'e hazırlanırken evdeki tüm eski eşyaları kaldırması ve eve en iyi görünümünü kazandırması için Henry'yi kibarca yönlendirdiler. Henry onlara o gobleni Lady Wolseley istememiş olmasına rağmen o yokken Londra'daki bir antikacıdan aldığını ve bu yüzden Lady'den saklamak istediğini söylemedi.

❧

Lady Wolseley üzerindeki uzun, siyah pelerinin içine oldukça etkileyici görünen kırmızı renkte ipek giymişti. Yanaklarında allık vardı ve saçları da parlasın diye biraz kızıllaştırılmıştı ve gerçekten Henry'nin şimdiye kadar gördüğünden çok daha parlak olmuştu. Hareketleri de hayranlık uyandırıcıydı, ne William'ın ne de Alice ve Peggy'nin sözleri, bu kadınınkiler kadar zarifti. Sanki Lamb Evi'ne arabayla gelmiş olan bir eğlence fırtınasıydı ve neşeli bir şekilde çizim odasında esiyordu.

"Hepimiz biliyoruz ki" dedi üzerinde mavi elbisesi, hırkası ve saçındaki açık mavi kurdelesiyle karşısında ateş gibi parlayan kadına göre çok renksiz görünen Peggy'e, "bildiğimiz

dünyanın en demokratik ülkesi sizinki ve burası kısa tarihine rağmen uygarlığa çok önemli katkılarda bulunmuştur. Ancak ülkenin, uygarlığa en önemli hediyesinin amcan olduğundan emin olabilirsin. O, genç ülkenizin en nadide filizlerinden, bu fikir o kadar yaygın ki kendisi de buna karşı çıkmıyor."

Henry, Lady Wolseley'e ironik, ancak bir o kadar da sıcacık gülümseyen William'a doğru bakıyordu.

Yemek süresince misafirleri Harvard ve Cambridge, psikoloji ile felsefe arasındaki fark, Birleşik Devletler'in entelektüel çevresinde genç kızların nasıl bir yaşam sürdükleri üzerine bir dolu şey sordu. Cevapları çok dikkatle dinlediğinden, sonraki sorularında ne söylendiğiyle yakından ilgilendiğini belli edebiliyordu. Henry, Peggy'nin Lady Wolseley'e ağzı açık halde bakarken, Willliam'ın onunla adeta flört ettiğini fark etti. Alice, misafirlerinin ağzından çıkan bir tek kelimeyi bile kaçırmamak için sürekli ona bakıyordu, belli ki annesine bu ziyaret hakkında yazacak ve kocasıyla günlerce bu ziyaret hakkında konuşacaktı.

Yemeğin sonunda William, Londra'daki sosyal hayatı tasvip etmediğinden, Cambridge'deki kendi yaşamlarının daha mutluluk verici olduğundan bahsetti. Bu kadar çok etkinliğin düşüncesine bile dayanamadığını söyledi.

"Ah, evet, kesinlikle haklısınız" dedi Lady Wolseley. "Cambridge daha mutluluk verici olmalı."

Henry, yeğenindeki hareketliliği fark etti, sinirli bir gülme nöbetine kapılacak gibi göründüğünden odadan ayrılmak üzere izin isteyeceğe benziyordu.

"Londra tiyatrosu çok saçma, çok kaba" diye devam etti Lady Wolseley. "Bunu hoş göremeyecekler var. Zavallı Henry, İrlanda'ya bizde kalmaya geldiği sıralarda, o güzelim

oyunu acımasızca eleştiriliyordu. Kocam, biliyorsunuz, ordu komutanı. Onun askerlerinin kalabalığa ateş açmak için iyi bir mazeretlerinin olduğu bir geceydi, gerçekten de. Belki de benim değil de kocamın komutan olması daha iyidir."

Peggy izin isteyerek masadan kalktı.

"Evet, İngiltere berbat. Fakat öte yandan biz ayrıldığımızdan bu yana İrlanda çok değişti" diye devam etti Lady Wolseley, "Orası şu an için tüm imparatorluğun en sakin bölgesiymiş diye duydum."

"Daha ne kadar böyle devam edeceğini merak ediyorum" dedi William.

"Sonsuza dek diyorlar" diye yanıtladı Lady Wolseley.

William, sanki öğrencilerinden biri konuşmuş gibi alaycı bir bakış attı.

"Lady Gregory'yle karşılaştım, Henry, Londra'daki arkadaşlarından" dedi Lady Wolseley.

"Arazileri iç bölgelerde kalıyormuş. İrlanda'da sosyal çatışma yaşanmadığını söyledi. Bizzat kendisi Keltçe öğrenmeye başlamış, söylediğine göre çok güzel kelimeler ve sözlerle dolu bir dilmiş bu. Çok eski bir dilmiş, Türkçeden ve Yunancadan bile daha eski."

"Sanırım o dile Gal dili deniyor" dedi William.

"Hayır, Keltçe" diye ifade etti, Lady Wolseley. "Lady Gregory bana Keltçe olduğunu söyledi ve ben de İrlanda'da olduğum dönemde öğrenmiş olmayı isterdim. Kendim öğrenebilir, bununla ilgili toplantılar düzenleyebilirdim."

Alice'e bakıp gülümsedi ve Alice'de ona gülümseyerek yanıt verdi. Henry, William'ın Lady Wolseley'le daha fazla flört etme niyetinde olmadığını gördü.

"İrlanda'ya çok gittim" dedi. "İngiltere'nin o ülkenin içinde bulunduğu durum hakkında yanıtlaması gereken çok soru olduğunu düşünüyorum."

"Kesinlikle" dedi Lady Wolseley. "kocam oraya gitmeden önce kraliçeyle bu konuyu kişisel olarak görüştü. Bay Parnell'in oradan çekilmesi ve yerine başkasının getirilmemesi durumunda bütün sorunların çözümleneceği fikrinde mutabakata vardılar. Oraya gitmeli ya da Bayan Gregory'yle görüşmelisiniz. İrlanda'nın değiştiğine inanıyorum."

"Önceden Birleşik Devletlerde bulundunuz mu?" diye sordu Alice.

"Hayır, tatlım, fakat gitmeyi çok isterim" dedi Lady Wolseley. "Vahşi Batıyı görmeyi çok istiyorum. Oraya gitmek isterim."

Sanki oraya gidememek hayatının pişmanlığıymış gibi üzüntülü konuşuyordu ve sonra Peggy odaya dönünce genç kıza dönüp gülümsedi.

"Henry, bu yemek masasını aldığımız iyi olmuş" dedi Lady Wolseley.

"Lamb Evi için mobilya seçimi yaparken Lady Wolseley bana çok yardımcı oldu" dedi Henry.

"Tatlım daha fazla halı almalıyız" dedi Lady Wolseley. "Yeni yıla girerken daha fazla halın olmalı. Londra'ya yeni bir parti mal geldiğinin haberini aldım, yukarı çıkıp çizim odasına bakmalıyım, böylece ihtiyacımız olan renkleri seçebiliriz."

"Evet" dedi Henry. "Çizim odasına bir çeki düzen verelim."

Hole doğru yürürlerken en son İrlanda'da Wolseley'in misafiriyken gördüğü Hammond'la yüz yüze geldi. Hammond'ın yüzü değişti, gözleri büyüdü ve daha yumuşak bir

ifadeye büründü. Utangaç bir biçimde Henry'ye gülümseyip geçmesi için yol verdi.

"Ah tabi ki" dedi Lady Wolseley, "siz tanışıyorsunuz, şimdi hatırladım."

Henry, Hammond'u holde yalnız bırakarak misafirlerini üst kata kadar geçirdi.

"Evet" dedi Lady Wolseley, "Hammond bizimle kalıyor. Aynı zamanda Lord Wolseley'in korumalarından biri."

Alice ve Peggy kanepeye otururlarken, Lady Wolseley kendisine camın kenarında bir koltuk buldu. William şömine rafının yanında duruyordu, yüzü ciddiydi.

"İrlanda'yı çok özlüyoruz Bay James" dedi Lady Wolseley, Willaim'a dönüp.

"Hammond'u ve iki bahçıvanı yanımıza aldık. Bütün misafirlerimiz onları seviyor; Casey ve Leary bahçıvanlarımız, onlar da herkesi severler. Misafirlerimize onların cazibesine kapılmayın, bunu isteyerek yapmıyorlar" diyorum, "fakat konuşma biçimleri çok güzel."

Ağabeyi cevap verme fırsatı bulmadan Henry, sessizce odadan çıkıp aşağıya indi, Hammond, onun gelişini bekliyormuş gibi hâlâ holde duruyordu.

"İngiltere'ye döndüğünü bilmiyordum" dedi Henry.

"Evet efendim, genelde Lord'la kalırım, bazen de hanımefendiyle seyahat ediyorum."

Sesi sakinliğinden hiçbir şey kaybetmemişti, sıcak tonu Henry'nin içini rahatlatıyordu.

"Evime geldiğin için çok memnunum" dedi Henry. "Umarım iyisindir."

"Emin olun ki efendim tüm ihtiyaçlarım karşılanıyor."

Henry ona bakmaya devam edince Hammond gözlerini indirdi. Kızarmaya başlamıştı. Henry onu beş yıl önce İrlanda'da gördüğünden bu yana daha da gençleşmiş gibiydi. Daha da gülümsedi, fakat hareket etmedi.

"Sana bahçeyi ve bahçe odasını göstermek isterim" dedi Henry.

"Gerçekten mi, efendim?" Hammond'un ses tonu nazikti.

"Yazın elbette daha iyi oluyor" dedi Henry yemek odasına geçip bahçe kapılarını açarken. Hava soğuk ve kuruydu. "Peki, Lonra'daki ailen, onlar nasıl?" diye sordu Henry.

"Çok iyiler efendim."

"Peki, ya kız kardeşin?"

"Hatırlamanız ne garip, efendim. O da çok iyi."

Yavaşça bahçede yürümeye başladılar, Henry konuştuğu zaman onun ne dediğini tam olarak anlayabilmek için durup öyle dinliyordu.

"Çiçekler yeşerdiğinde, yazın tekrar gelmelisin" dedi Henry.

"Bunu yapmak isterim" diye yanıtladı, Hammond.

Henry, bahçe odasının kapısının anahtarını çevirdi ve içeri girdiler. Sanki yarı yasak bir bölgeye giriyorlarmış gibi hissediyordu, fakat dönüp Hammond'ın yüzüne baktığında onun böyle düşünmediğini anladı. O çalışma masası, kâğıtlar ve kitaplarla meşguldü. Cama doğru gidip manzaraya baktı.

"Burası çok güzel bir oda efendim."

"Kışları soğuk oluyor" dedi Henry, "durulmayacak kadar."

"Burada yazları çok mutlu olmalısınız, efendim" dedi Hammond.

Duvardaki kitaplara doğru yöneldi.

"Sizin bazı kitaplarınızı okudum, efendim. Birini üç kez okudum."

"Kitaplarımdan birini mi?"

"*Prenses Casamassima*'yı efendim. Kendimi o kitabın içinde yaşıyor gibi hissettim. Tüm o Londra caddeleri bildiğim caddeler. Ve kız kardeş. Dickens'dan çok daha iyiydi, efendim."

"Dickens'ı sever misin?"

"Evet, efendim *Zor Zamanlar* ve *Kara Ev*"

Hammond dönüp kitapları yakından incelemeye başladı, aşağıdaki raflarda bulunan kitapları görebilmek için eğildi. Sonra dönüp, kibar bir tonla konuştu.

"Buradaki bazı kitapları daha önce görmedim, efendim."

Kitaplarını hediye olarak kabul etmek istemedi, ancak Henry ona aynı kitapların birkaç baskısı olduğunu gösterince kabul etti. Henry'nin ısrarları sonunda üç kitabı almaya razı oldu, Henry onun sıkıntısının paketi Lady Wolseley'in görüp ne olduğunu sormasını istememesinden kaynaklandığını anladı. Londra'daki adresini bir parça kâğıda yazdı ve Henry ona kitapları postayla göndereceğine söz verdi.

"Hanımına bir şey söylemeyeceğim" dedi Henry.

Hammond minnetle gülümsedi.

"Ben de efendim"

Bahçede Henry'nin yeni bir sera yaptırmayı düşündüğü bölüme doğru ilerlediler. Henry, Lady Wolseley'in arsız bir ilgiyle onları izlediğini fark etmekten kendini alamadı. William, Alice ve Peggy'yle birlikte çizim odasının camında duruyordu. Lady Wolseley bahçede bir şey gösteriyordu ve Henry,

onunla göz göze geldiğinde Lady el salladı. Henry ona selam verirken ağabeyinin, onu ve Hammond'u aklı karışmış biçimde incelediğini gördü. Henry yengesine ve yeğenine bakmamıştı.

Takip eden günlerde ağabeyi, yengesi ve yeğeni Lady Wolseley hakkında uzun uzadıya konuşacaklarını sanıyordu, fakat Alice ve Peggy her ne kadar onun ziyaretinden çok etkilenmiş olsalar da William'ın içi kararmıştı. Henry odadan ayrıldıktan sonra Lady Wolseley'in ne söylediğini bilmiyordu, fakat kendisi dışarı çıktıktan sonra önemli bir şey konuşmadıklarına inanıyordu. Ayrılırken Hammond arkada duruyordu, Lady Wolseley Henry'ye olan ilgisini ve hayranlığını ziyareti sürecince belirttiğinden daha fazla belli etmişti. Ayrıca Henry'yi, kendisini Londra'da ve kasabada görmesi için davet ederken ailesini çağırmadığının ayırtına varmıştı. William James ve ailesinin bu davete değer olmadığını düşünüyor gibi değildi, fakat Henry, İrlanda hakkında sohbet ederlerken William'ın açıkça tepki göstermiş olabileceğini düşündü.

Noel yaklaşırken Alice ve Peggy, kendi ülkelerindeki adetlerinin İngiltere'ninkiyle ne kadar uyuştuğunu düşünmeden, Amerikan usulü bir eğlence hazırlığına girişmişlerdi. William okuyor ve uyuyor, dikkatlerin kendi mahremine yoğunlaşmasını engelleyecek kadar konuşuyordu, ancak. Bir öğle yemeğinden sonra Alice ve Peggy mutfakta bir şeylerle meşgullerken, Henry'den yemek odasında kalmasını, onunla konuşmak istediğini söyledi. Henry usulca kapıyı kapatıp, William'ın karşısına oturdu.

"Harry, senin Amerika'da kalmayışından ötürü ne kadar üzgün olduğumu ve seni ne kadar çok özlediğimizi daha önce de ifade ettiğimi biliyorum. Amerika'nın senin gibi kıvrak zekâlı ve sevecen bir roman yazarına ihtiyacı var."

"Gerçekten de" dedi ve gülümsedi, Henry.

"Fakat bu ülkede yazacak şeyler bulduğunu sanmıyorum" dedi William sertçe. Konuşurken cama doğru bakıyordu, sanki konuşmasını ya da vaazını prova ediyor gibiydi. "*The Spoils of Poynton*, *The Awkward Age* ya da *The Other House*'un senin yeteneğini tam olarak yansıttığını düşünmüyorum. İngilizlerin yaşamı maddi; manevi değil. Buradaki tek konu sınıf ve sen bu konu hakkında hiçbir şey bilmezsin. Buradakiler yalnızca maddi sıkıntı çeker, senin bildiği sıkıntılarsa çok farklı. Sen Dickens, George Eliot, Trollope ya da Thackeray gibi İngiliz açgözlülüğünü bilmezsin. Burada kimse gerçeği öğrenmeye hevesli değil, kimse bunu haykırmıyor."

"Neyse ki" dedi Henry.

"Kısacası" diye devam etti William, Henry konuşmuyormuş gibi, "İngilizlerin hiçbir zaman senin konun olamayacaklarına inanıyorum. Sürekli tekrarlanan bu toplumsal yavanlığın, senin tarzına uymadığını düşünüyorum. Senin yazılarında bu tuhaf kendini beğenmişlik, soğukluk ve donuk kanlılık kendini göstermeye başladı."

"Görüşün için minnettarım" dedi Henry.

"Harry, ben senin hevesli bir okuyucunum ve yazılarına hayranım."

"Oradan ayrılmamış olmam gerektiğini ima ediyorsun" dedi ve William'ın sözünü kesmesini engellemek için elini kaldırdı, "Boston'daki kısır entelektüellerin hayatlarını çizmem için. Evet, bu ulvi bir konu olurdu."

"Harry, buradayken yazdıklarını anlamak için cümlelerini defalarca okumak zorunda kalıyorum. Uzun cümlelerini de kısalarını da... Aynı tarzda ve aynı konular hakkında yazmaya devam edersen, bu kalabalık ve telaşlı okurlar, senin eserlerini bir yana bırakacak."

"Öyleyse seni memnun etmek için çaba harcamalıyım artık, belki de yaptıklarımı beğenirsen daha da fazla sevinmeli, senin hoşlandığın şeyleri diğerleriyle bütünleştirmeliyim. Böylece onursuzca mezara girebilirim"

"Kimse sana bunu söylemiyor" dedi William. "sadece sana somut bir öneri de bulundum, seni eleştirenleri mahcup edecek, sana geniş bir okur kitlesi ve tatmin olmanı sağlayacak bir roman yazmanı söyledim."

"Bir roman mı?"

"Evet, içinde ulu İngilizlerin olmadığı fakat senin bildiğin Amerika'yı konu alan bir roman."

"Kendinden çok emin konuşuyorsun."

"Evet" dedi William, "Konuyu biraz düşündüm. Amerikan tarihimizi konu alan bir roman, küçük İngiliz entrikalarını yazmaktan daha yeğdir. Puriten Babalar hakkında senin kaleminden çıkacak bir roman..."

Henry ayağa kalkıp cama doğru yürüdü. William konuşurken ona dönmek zorunda kaldı. Henry, ağabeyi masada gölgede otururken, aydınlığa yaklaştığı için kendini iyi hissetti.

"Sözünü kesebilir miyim?" diye sordu, Henry. "Yoksa teneffüs zilinin çalmasını mı beklemeliyim?"

William sandalyesini çevirip konuşmaya başlayacakken sözü Henry aldı.

"Tarih romanlarını ölümcül bir ucuzlukla kirlenmiş yazılar olarak gördüğümü söyleyerek bu konuyu kapatabilir mi-

yim acaba? İlle de bu konu hakkında ne düşündüğümü bir Amerikalı gibi ifade etmemi ya da senin tabirinle o kalabalık ve telaşlı okur kitlesine kendimi peşkeş çekmemi istediğin için Puriten Babalar hakkında yazacağım muhtemel bir kitap hakkındaki fikrimi duymak istiyorsan konuşayım tabi."

Durdu ve cevabı bekledi.

"Evet, lütfen" dedi William. "Seni durduramam."

"Tek bir kelime olacak" dedi Henry. "Tek bir basit kelime... Tam bir sahtekârlık!" dedi ve ağabeyine tenezzülden iltifat eder gibi nazik bir şekilde gülümsedi.

Akşam yemeğinde Henry, William'ın, romanının başarısızlığı konusunda erkek kardeşine vaaz vermeye cesaret ettiğini Alice'e anlatmamış olduğunu anladığında hayret etti. William'ın bakışları küskündü, Alice onun yeterince uyuyup fazla kitap okumadığını teyit etmeye çabalarken Henry, ağabeyinin mızmız ve serkeş bir hasta rolü yaptığını biliyordu. William, Lamb Evi'nin çevresinde rahatsız bir biçimde gezinmeye başlamıştı, Henry artık onu hangi odada bulacağını ya da ağabeyinin günün hangi saatinde yatak odasının döşemesini gıcırdatacağını bilmiyordu.

Henry, William'ın anlaşılmaz biçimde Lamb Evi'ni kendi varlığıyla doldurmak istediğini idrak etmişti. Henry onun kendi egemenliğini kurma isteğinin farkındaydı, yemek saatleri ve yemeğin nasıl servis edileceği konusunda değişiklikler yapıyordu. William, Burgess Noakes'un ve diğer çalışanların cesaretini kırmaya başlamıştı. Alice onu engelleyinceye kadar, çizim odasındaki mobilyaların yerlerini değiştirmeyi bile denemiş, Burgess'e şömine rafında duran ve beğenmediği süsleri kaldırmasını söylemişti.

Henry ondan kaçıyordu; onu çizim odasında ya da aşağıdaki odalardan birinde gördüğü zaman sessizce ve diploma-

tik biçimde oradan uzaklaşıyordu. Alice hâlâ William'ın gölgesi gibiydi. Onunla nadiren aynı odada otursa da başka işlerle meşgul oluyormuş gibi davranıp onu yakından takip ediyordu. Diğer yandan Peggy kitaplara gömülmüştü, klasik bir romandan başka birine geçiyor, başını bir an bile kaldırmıyordu. Jane Austen'i bitirdiğinde *Bir Kadının Portresi*'ne geçti. Henry ailesinin bu son kitabı uygun bulmadıklarını açıkça ifade etmeleri karşısında çok şaşırmış, fakat Peggy'nin bir sonraki gün bu kitabı okumakta ısrarlı olduğunu görünce keyfi yerine gelmişti. Yarıda bırakmak için artık çok geçti, kitabın içine girmişti çoktan. Kendine zor gelen ya da uygun olmayan bölümleri geçeceğini söyledi. Yeterince büyüdüğünü, gururla ekledi. Henry ona, çok kötü konuşan Emmet kuzenlerine kıyasla akrabaları arasındaki en mükemmel genç kız olduğunu söylediğinde Henry'ye sıkılmadan sevecen biçimde bakmıştı.

❧

Henry, anneleri öldüğü sıralarda William'ın Londra'ya geldiğinde yine onun yanında kaldığını, evindeki eşyalara bile yansıdığını söylediği bu İngiliz tarzını o zaman da eleştirmiş olduğunu hatırladı. Henry, William'ın gittiği ve gitmediği her yerde hoşnutsuzluğunu belli etmesine izin vermiş, bu nedenle William'ın memnun olacağı şekilde işleri düzenlemesine karışmamıştı.

Henry, William'ın bu ziyaretinin babalarının ölmek üzere olduğu döneme denk geldiğini hatırladı. Babalarının beyninin zayıfladığını ve William'ın oraya dönmemesini bildiren bir telgraf almışlardı. Londra'daydılar ve aylardan Aralık'tı. William'ın eşi Alice, kendi annesiyle kalıp, iki küçük çocuğa bakmasına yardım etmişti. Alice James ise Kate Teyze'yle bir-

likte babalarına bakıyordu. İlk defa ikisi aynı fikirdeydiler: William'ın gelmesini istemiyorlardı.

Diğer yandan her iki Alice de Henry'nin yanlarında olmalarını istiyordu. Telgrafta babalarının birkaç ay daha yaşayabileceği özellikle belirtilmişti, böylece William, Cambridge'deki görevinden ayrıldığından, Harvard'da gireceği bir ders olmadığından geri dönmesinin gereksizliği konusunda ısrar edebildiler. Avrupa'daki tatiline devam edebilir, yeni işler ayarlayabilir, bolca okuyup yazabilirdi. Telgraftaki ifadenin çok akıllıca olduğunu düşünmüştü, Henry. Babalarının aklının zayıfladığı ifade ederek, her iki Alice de, William'ın, yaşamın amacı ve ruhaniyet hakkında onunla tartışamayacağını anlamasını sağlamayı amaçlamışlardı.

Henry, New York'a tek başına gitti ve gemi limana girdiğinde Henry babasının cenazesinin o gün olduğunu öğrendi. Babasının nasıl huzur içinde ve kolayca öldüğünü öğrenmenin dışında bir şey yapabilmek için çok geç kalmıştı, ölü evini çabucak ayarladı ve babasının vasiyetini okudu. Sonraki senelerde babasının tabutunun kapatıldığını görmesine ya da onun ölü yüzüne dokunmasına bile izin verilmeden cenazenin alelacele kaldırılmasını düşünmemeye çalıştı, oysaki cenazeyi yalnızca birkaç saatle kaçırmıştı.

Bu kararın kız kardeşi Alice tarafından alındığını anlamaya başlamıştı ve onun önceden aile işlerine karışmamış olmasına rağmen, böyle bir zamanda ilgilenmesi garibine gitmişti. Cenaze töreninden sonraki haftalarda, kız kardeşinin William'ı İngiltere'de tutmak konusundaki umutsuzca ihtiyacını, Wilky'nin seyahat edemeyecek kadar hasta olduğundakini ısrarını, Milwaukee'da kalmasını ve Bob'un da oraya gitmesini istediğini anladı. Şayet William orada olsaydı, ikisi arasında duracağından, varlığıyla bütün ilgiyi kendi üzerine çekece-

ğinden ve böylece Alice'in Kate'i küçük düşürme teşebbüslerinin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olacağından, Kate Teyze'ye bunca kaba davranamazdı. William oradayken ne Bayan Loring'e bu kadar açık biçimde bağlanacak kadar rahat hissedebilirdi ne de Bayan Loring, Alice'i kendi evine göndermeden James'in evinde aynı özgürlükleri elde edebilirdi.

Henry, Boston'dayken William'ı geri gitmesi için cesaretlendirmek için hiçbir şey yapmadı. William konuşmadan ve parmağını bile kıpırdatmadan, babasının yerine geçecekti. Henry evde huzurlu olamaz, sadece Kate Teyze'yle birlikteyken rahat hissedebilirdi. Bunu bir vazife gibi görse de babasının yatağında yatamaz, doldurulmayı bekleyen yokluğuyla dolu evin yeni sahibi olamazdı.

William'ın yerine kendisinin, babasının mülkünü idare etmesi için seçilmesi William'ı memnun etmezdi. Babasının son günlerini, Francis Child ve Oliver Wendell Holmes gibi eski dostların taziyelerini ve iyi dileklerini ayrıntılarıyla anlatması ve kimseye sorma ihtiyacı bile duymadan idareyi kendisinin üstlenmesi William'ın öfkesini perçinlemezdi.

❧

Babası gömüldükten bir hafta kadar sonra, eline Henry James adına postalanmış bir mektup geçti. Henry, William'dan haber beklediği için mektubun baba Henry'ye geldiğine dikkat etmeden açmıştı. İlk paragrafı okumadan önce hatasını anlamamıştı, oysaki mektup 'Sevgili Baba' diye başlıyordu. Mektubu kimseye bir şey söylemeden günlerce sakladı, sonra yılın son günü olan bir Pazar sabahı, karlı ve henüz tam aydınlanmamış havada ebeveynlerinin bir arada yattığı mezarlığın yolunu tuttu. Yalnızdı, mezarlığa geldiğinde çevrede

onu izleyen kimse olmadığından emin oldu. Varlığının, ailesine büyük bir ferahlık vermesini umuyordu, onlara çok minnettar olduğunu ve bu dünyadan göçtükleri için çok üzüldüğünü hissetmelerini istiyordu. William'ın mektubunu cebinden çıkardı, açık ve duyulur bir ses tonuyla yaşlı hayaletlere okudu. Fakat yaşlar gözünden akmaya başladıkça sesi kısıldı, defalarca mektubu okumayı yarıda kesti. Devam etmeye zorladı kendisini:

'Diğer yandan annem ve görüşemediğimiz zamanlar için söyleyecek sözüm yok. Eğer bir araya gelebilseydik her şeyi çözebileceğimize şimdi her zamankinden çok inanıyorum. Şimdi size veda ederken yaşamın bir gün kadar kısa sürdüğünü fark ediyorum. Her zamanki gibi iyi geceler demeyi istiyorum yalnızca. İyi geceler benim kadim babam. Seni tekrar göremezsem elveda!'

Soğuk toprağın derinlerinde bir yerlerde, mektubun gelişini bekleyen babasının ruhunun ayrılmadığını hissediyordu, annesini ve babasını kutsal ve bağışlayıcı olduğunu düşündüğü bir yerde bırakarak sessizce gitmek zorunda değildi. Kışın çıplaklığından, hareket ederken buzdan çıkan kendi ayak seslerinden hoşlanmıyordu.

Mezarlıktan, William'ın eve dönmesinden endişe eden yengesinin kaldığı eve doğru yürümeye başladı. Alice ona, dağınık evlerini gösterdi. Derin üzüntü içinde kayınpederine son günlerinde bakmanın, Alice ve Kate Teyze'yle onun başucunda beklemenin kendisini ne kadar yorduğunu anlattı. Çocukları da enerjisinin büyük bölümünü aldıklarından, odaları küçük olan böylesi bir evde matem tutan bir kocayla ilgilenmek çok ağır olacaktı. Henry,William'a bir kez daha yazacağını söyledi. William'ın bu işsiz güçsüz ve kederli haliyle evde kalmasının yengesi için ne kadar ağır bir yük olacağını söyleye-

cekti neredeyse, sonra yengesinin durumunun farklılığını, onunla William arasındaki ilişki kendi anne ve babasınınki gibi olmadığını bildiğinden konuşmadı.

O akşam Henry, babasının masasına oturdu, ağabeyinin babasına son sözlerinin yaşlı adamın ruhuna nasıl sunulduğunu ağabeyinin hafızasında canlandırabilmek için William'a mezarda yaptığı şeyi yazdı. Ayrıca ağabeyinin eve gelmesinin anlamsız bir hareket olacağını ve bu fikirden vazgeçmesi gerektiğini düşündüğünü ekledi. Ancak yine de Henry'nin bu özel mektubu okuduğunu öğrendiğinde William'ın kendi mahremine saygı duyulmadığını düşünerek öfkeleneceğini biliyordu.

Ağabeyinin yanıtını bekledi ve gelen mektup neredeyse kendi iradesine rağmen yaşamaya zorlandığı Londra'ya olan nefretiyle doluydu. Kirli, nemli ve dumanlı sis, külliyen beğeniden yoksun bir nüfusun evrensel aptallığı hakkında yazmıştı.

Henry oldukça meşguldü. Miras meseleleriyle kendisi ilgilendiğinden avukatlarla pek çok toplantılar yapıyordu. Babası yaşadığı dönemde Wilky'nin kendi payını aldığına inandığından onu vasiyetinin dışında tutmuştu, babasının bu kararı karşısında Henry derinden sarsılmıştı. Kardeşlerinin de buna tepkisiz kalmayacaklarını varsayarak, durumu düzeltmek için kendi haklarından feragat edip, Wilky'yi mirasa eşit haklarla dâhil etmek konusunda her birine danışmaya karar verdi. Wilky ve Bob'u görmek için Milwaukee'ye gitmeyi ve ayarlamaları yapmadan önce babasının mallarını yerinde görmek, onları satmak ve bekletip kiraya verdikten sonra karı paylaştırmak arasında seçim yapmak için Syracuse'ye gitmeyi planladı.

O, hisse değeri, gelir, yüzdeler ve bonolar hakkında görüşmeler yapıp işleri idare ederken, William'ın acıklı ve geri dönmekle tehdit eder tarzda Londra'dan yazdığı düzenli mektupları Henry'nin tahammülünü zorluyordu. Yengesi, kocasının ani dönüş ihtimalinden dolayı huzursuzdu. Yengesi ona, William'ın yazdığı her mektubu gösteriyor, tonundan ötürü iç çekiyordu.

Bu mektupları okumaktan rahatsız olsa da ve ağabeyinin evliliğinin durumunu merak etse de William'a bir kez daha ısrarını yazmak konusunda zorluk çekmedi. Mektubu gece geç saatte bitirdiğinde, vasiyet hükümlerini yerine getiren erkek evlat olarak detayları anlattıktan sonra sabahleyin William'ın onu okurken ne kadar yara alacağını ve öfkeleneceğini düşününce kendinde tuhaf bir otorite gücü hissetti. Tamamen adil olan tarafta olmanın ve en iyi şekilde hareket etmenin farklı duygusuyla hafiflediğini gördü.

William, Henry'nin talimatları karşısında, kendisine ne yaptığını bilmeyen küçük bir çocukmuş gibi davrandığı için öfkelendiğini açıkça ifade etti. Londra ve Henry'nin dairesi hakkında küçümseyici şeyler yazmış, Wilky'ye yapılan haksızlığın giderilmesi planına karşı çıkmıştı. Sonra Avrupa'daki tatili bitmeden Cambridge'e döndü. Henry ona, kendi hissesini kız kardeşi Alice'e ve aile gelirinin idaresini de onun ellerine bırakacağını belirtti. Ağabeyine William'ın o çok hor gördüğü Londra'da kendini işiyle meşgul olarak hayatını kazanabileceğini, ne babasının malıyla ne de bunların idaresiyle uğraşmak istemediğini ifade etti.

Ertesi yıl William ve Alice'in erkek bebekleri Herman'ın ölümünden sonra Wilky'nin ve sonrasında kız kardeşleri Alice'in ölümü, tartışmalara ara verilmesini sağladı. William'ın karısının seneler sonra Henry'ye yazdığı sıcak ve samimi

mektuplar Henry ve William arasındaki gerginliğin ortadan kalkmasına yardımcı oldu, sanki aralarındaki o büyük Atlantik Okyanusu iki tarafa da sıcak su akıtıyordu.

Şimdi neredeyse yirmi yıl sonra babalarının ölümünün ardından gelen olaylar Lamb Evi'nde yeniden yaşanıyordu. Henry gündelik işlerine devam edebilirdi; kendi işine bakabilirdi, hizmetçileri, kitapları, arkadaşlarından ve yayıncılardan gelen mesajlar vardı. William evden uzaktı. William, Cambridge'deki evini bırakıp Harvard'a yürüdüğünde saygı ve sevgiyle karşılanmıştı, şöhreti onu büyük bir gölge gibi korumuştu. Bu şöhret Rye'a ulaşmamıştı ve Henry'ye göre bu William'ı mutsuz etmişti, bu nedenle dışarı bile çıkmak istemez olmuştu. Kapıların ardında oturmak onu gün geçtikçe kafese kapatılmış, hırlayan vahşi bir hayvan haline getirdi.

Bir akşam odasına gitmeye hazırlanmadan evvel okuduğu kitabı ararken Henry yeğenini aşağı kattaki odalardan birinde buldu. Sıkıntılı görünüyordu; onun babasının halinden etkilenmiş olabileceğini düşündü ve bu onu kaygılandırdı. Noel mevsimindeki sıcaklığı ve neşesi Lamb Evi'nin hüznünü dağıtmıştı, Henry onu etkileyiciliğin ve zekânın genç bir örneği olarak görüyordu, onun için neşe kaynağı, gurur duyduğu yeğeniydi. Ona, yolunda gitmeyen bir şey mi var, diye sorduğunda Peggy neden mutsuz olduğunu açıklamak istemedi. Ona ağabeylerini, Cambridge'deki arkadaşlarını özleyip özlemediğini sorduğundaysa başını salladı. William'ın burada kalmasına değineceği sırada yeğeni ona aniden *Bir Kadının Portresi*'nin ikinci cildini yazıp yazmayacağını sordu. Kitabı bitireli bir saat olmamıştı. Henry ona bu kitabı yirmi yıl önce

yazdığını ve uzun süre önce unuttuğunu, devamını yazabileceğinden emin olmadığını söyledi.

"Neden geri döndü?" diye sordu, Peggy.

"Kocasına mı neden döndü demek istedin?"

"Neden bunu yaptı?"

Peggy neredeyse sinirli bir hali vardı. Henry, onun karşısına oturdu. Ona büyüdüğü zaman bu tür mecburi kararların, yaratıcı bir genç kıza doğru gelen kararlara kıyasla çok daha rahat biçimde alındığını fark edeceğini söylememesi gerektiğini biliyordu.

"İnsanların hayatlarında karanlık yola sapmaları çok zordur" diye başladı Henry. "Isabel'in Arnavutluk'tan Avrupa'ya gidişi ve tüm ailesini arkasında bırakışı, herkesin kararına karşı çıkışı, Osmond'la evlenmeye karar vermesi karanlık bir yoldu. Bu tür kararlar almak cesur ve kararlı olmayı gerektirir, fakat aynı zamanda diğer olasılıkları dondurur. Sürekli cesur olmak yerine, cesaretten vazgeçmek daha kolaydır. Onun durumunda, böyle bir şey tekrarlanamazdı. Bu tür hareketler için sabırlı ve istekli durmak gerekir.

Peggy, amcasının söylediği şey üzerinde düşünürken, William ve Alice'in yattıkları odadan bir gürültü geldi. İçlerinden biri yataktan düşmüş gibi bir ses çıkmıştı. Sonra William'ın bağırmasını ve inlemesini, Alice'in yalvaran sesini ve yerden bir şey kaldırma sesini duydular. Peggy, yerinden kalkıp kapıya doğru yöneldiğinde Henry onu beklemesi için durdurdu.

"Hayır" dedi amcasını iterek. "Şimdi yukarı çıkmalıyız."

Yeniden amcasına baktığında yüzü katı ve kararlıydı, ağzı ve çenesi annesininkine benziyordu, ancak bakışları çok

farklıydı, neredeyse kibarca Henry'ye uzanıp elini tuttu. "Şimdi yukarı çıkmalıyız" diye tekrar etti.

Peggy onu, ebeveynlerinin odasına yukarı yönlendirdi ve kapıyı çalmadan açtı. William üzerindeki gece elbisesiyle yerde yatıyordu, çıplak bacakları ışıkta bembeyaz parlıyordu.

Bağırıyor, yumruklarıyla yere vuruyordu. Alice onun üzerinde duruyordu. Kıyafetini çıkarmamıştı, yüzü bir maske kadar hissizdi.

"Onu gördün, gittiğini gördün" dedi William'a umutsuzca, sözlerine inanmasını ister gibi.

"Sana geldi ve şimdi gitti. Şimdi seni kaldıracağız, hepimiz senin yanındayız."

Son sözlerini tekrar etti, fakat hiçbir şey William'ı sakinleştirecek gibi görünmüyordu, inlemesi devam ediyordu.

Henry, Burgess Noakes merakla aşağıdan gelinceye dek hiçbir şey konuşmadı, o gelince ondan odasına geri dönmesini istedi. Kapıda durmasının, William'ı daha rahatsız edebileceğini düşündü. Sonunda Alice'in onu ayağa kaldırdığını görünce karanlığa gizlendi, Alice onu yatağa yatırıp üzerine battaniye örttü.

"Bütün gece seninle kalacağız, William" dedi Alice, "uyandığında, saat kaç olursa olsun, içimizden birini yanında bulacaksın."

William sakinleşti, battaniyenin altına gömüldü.

"Hepimiz buradayız, burada kalacağız" dedi Alice. "Peggy, odasından bir sandalye getirip sen uyuyana kadar yanımızda oturacak. Fakat ben seni bırakmayacağım. Harry'de seni izleyecek."

Alice William'ın yanındaki ışığı kapatmak için yeltendi.

"Uyu şimdi, uyu."

Üzüntüyle karışık bir sevecenlikle elini William'ın başında tutuyordu. Henry onun ilgisinin dağıldığını yakaladığında, mutfaktan bir şey isteyip istemediğini sordu, fakat Alice yanıt vermedi. William uykuya daldığında odanın köşesindeki koltuğa yöneldi, oturduğunda bakışlarını kocasından alamaz bir haldeydi. Peggy de bir sandalye getirmiş, ebeveynlerinin yatağının ucunda oturuyordu. Henry yanlarından ayrıldı, fakat kapıyı kapatmadı, ses çıkarmadan aşağıya indi, ateşi yeniden yaktı.

William ona bir tür hastalık nöbetinden çok transta gibi görünmüştü. William'ın eğer bunları kaleme alıyorsa bu yaşadığına ne ad verdiğini merak etti ve karısına, kızına bu durumu nasıl açıklıyordu acaba. William kendine geldiğinde ne olduğunu anlatacak mıydı?

Bir süre sonra merdivende ayak sesleri duyup ayağa kalktı, yarı uykuya dalmış gibiydi. Yengesi odaya girdi.

"Peggy uyudu, onu orada yatırdım. Eğer bana ihtiyacı olursa hemen yanına giderim. Fakat bana ihtiyacı olmayacaktır, şimdi saatlerce uyur, onu hiçbir şey uyandıramaz."

Henry'ye bakıp gülümsedi.

"Sen çok sabırlı birisin" dedi.

"Ya sen?" diye sordu Henry. "Ben seni nasıl tanımlayacağım?"

"Ben çok şey öğrenmiş, çok az şey bilen biriyim" dedi.

"Senin bilgeliğine ve sakinliğine biraz olsun sahip olmak isterdim" dedi.

"Sen daha fazlasına sahipsin. Yeğenin sana hayran, senin mükemmel bir centilmen olduğunu düşünüyor. Elbette ben de."

"Bir tür komplimanlar mevsimindeyiz" dedi Henry.

"William bazen acı çeker. Kâbuslar onu etkisi altına alır, bunu ilk öğrendiğimde benden uzak durmasını istedim. Onun kötüleştiğini fark edince uzakta bir yerlerde olmak isterdim. Onun için yapabileceğim bir şey yoktu, fakat öğrendim, oğlanların ve Peggy'nin öğrendiği gibi, yine de bu onu rahatlatmaya yetmedi."

Henry sessizliğiyle, yengesi konuştuğu sürece dikkatle dinleyeceğini anlamasını sağlamaya çalışıyordu.

"Peggy, zor bir çocuktu" diye devam etti Alice, "geceleri ışığı söndüğü zaman yatağında çığlık atmaya başlardı. Onun karanlıkta uyumayı öğrenmesini istediğimiz için onu çığlıklarıyla bıraktık. Bunun hiçbir maddi nedeninin olmadığını düşünüyorduk, fakat vardı. Dadısı ona Katolik olmadığı için sonsuza dek lanetlendiğini söylemişti. Bu nedenle çığlık atıyordu. Başta ona neden bağırdığını sorsaydık bize anlatırdı."

Henry ateşe daha fazla odun atmak için kalktı, birlikte denizden gelen rüzgârın ve yanan odunun çıtırtısının sesiyle oturdular. Alice iç çekti. Henry ona bir bardak porto şarabı teklif edince kabul etti. Ona ve kendine bir bardak koydu, gülümseyerek ona içkisini uzattı.

"İlk medyuma gittiğimde" dedi Alice "Bayan Piper'la ilk tanıştığımda hiç birimizin gelen mesajlardan haberi yoktu. Sonra bir gün, sanırım üçüncü seansta onunla yalnız kalmıştık.

Bana babamın intihar edip etmediğini sorduğunda ona ettiğini söyledim. Bana benim, annemin ve kız kardeşlerimin ondan uzak olup olmadığımızı sordu, uzak olduğumuzu söyledim. Birinin bana çaresizce korkmamamı söylediğini anlattı, bunun bir daha olmayacağını ve korkuma aldırmamam gerektiğini söylüyordu, bu William kilometrelerce uzaklıktayken, onun yokluğunda korkmamamı sağlayan şeydi. Gece oldu-

ğunda onu yanıma gelmesini istemiyordum. Babası öldüğünde onun Londra'da olmasını, geri dönmemesini istedim. Bayan Piper onun kim olduğunu hiçbir zaman söyleyemedi, fakat bana onu yanıma getireceğimi, onunlayken sakin olacağımı ve hiçbir şeyin aramıza girmeyeceğini, böylece başımıza kötü şeyler gelmeyeceğini söylüyorlardı."

Odanın diğer tarafındaki Henry'ye bakıp gülümsedi.

"Şimdi William iyi olacak, o iyi olacak" dedi. "Bir açıdan onun zor durumda olması, ikimiz açısından da iyi, rahatımız yerindeyken çok daha zor oluyor. Biz çok tartışıyoruz."

Beraber ateşe baktılar. Henry, saatin gece yarısını geçtiğini sanıyordu.

"Harry" dedi Alice sessizce, "sana Bayan Fredericks'le ilgili söylemediğimiz bir şey var."

"Annemin rahat olduğunu söylediniz."

"Evet, öyle Harry, fakat onun bir kaygısı var."

"Benim hakkımda mı?"

"Evet. Bana ihtiyacın olduğunda sana gelmemi istedi. Hastalanırsan yalnız kalmanı istemiyor."

"Hepimizi izliyor o halde."

Alice sanki ağlamamak istercesine yutkundu.

"Sen sonuncu olacaksın, Harry."

"William'ın benden önce öleceğini mi söylüyorsun?"

"Mesajı açıktı."

"Ya Bob?"

"Sen sonuncu olacaksın Harry ve beni çağırdığında yanında olacağım. Ölürken yalnız olmayacaksın. Bunun karşılığında senden güveninden başka bir şey istemiyorum."

"Buna sahipsin" dedi.

"Yalnız olmadığını bilmeni istiyor, sana mesajı bu."

Alice yatak odasına William'a bakmaya gittiğinde, Henry sönmekte olan ateşin ışığında oturup annesini son gördüğü haliyle resmetti, ölümünden sonraki gündü, mum ışığının titreyen ışığında yüzü dingindi, geceleyin otururken onun sevgisinin hâlâ yaşadığını hissetti, o hâlâ Henry'nin yüce ve duyarlı koruyucusuydu. Kendisi rahat etmeden annesinin rahat etmeyişini tuhaf karşılamamıştı, yeni bir yıl başlarken annesinin sonu düşünmesine şaşırmamıştı. O güçsüzdü ve korkuyordu, fakat aynı zamanda şimdi gelecek her şeye hazırdı.

Yeni yıl gününde Edmund Gosse'yi öğle yemeğine davet ettiler. William son günleri çalışarak geçirmiş; mizah gücü geri gelmiş ve Henry masada onun nükteli ifadelerini fark etmişti. Son günlerde Rye'da Maximillian ile yürüyüp, adeta yenilenmiş bir şekilde eve dönmeyi adet edinmişti, çevre halkıyla konuşuyor, bölgenin topografyasının değerini, tuğlaların ve kaldırım taşlarının rengini ve tanıştığı insanların davranış biçimlerini anladığını söylüyordu. Henry'nin yatak odasında şahit olduğu olayın konusu hiç açılmamıştı.

Henry kimseyi Lamb Evi'ne davet etmiyor ve kendisine gelen tüm davetleri de geri çeviriyordu, fakat Edmund Gosse'tan Hastings'e gideceğini ve Rye'a gelebileceğini bildirdiği notu aldığında onun gelmesinde ısrarcı olmuş, defalarca onu göreceği için ne kadar memnun olacağını dile getirmişti, uzun süredir görüşmemişlerdi ve babasının işlerine hayrandı.

Alice ve Peggy, Henry'den Gosse'un damak zevkini ve onu nasıl memnun edeceklerini öğrendikten sonra hazırlığa başladılar. Alice, Burgess Noakes'a ucuz bulduğu ayakkabısı ve sade saç kesimi yüzünden takılıyordu. Burgess ona Gosse'un Lamb Evi'nde pek çok kez kaldığını onun şatafattan hoşlandığını söylemişti ki bu sırada Alice ve Peggy her şeyi sıradan bir şekilde yapmayı planlarken, ayrıntılara önem vermeye başlamış ve defalarca Burgess Noakes ile çizim odasının ve yemek odasının düzenini değiştirmişlerdi.

Henry, Peggy'ye ailesinin yaptığı tantananın yersiz olduğunu Gosse'un o kadar önemli biri olmadığını, sadece başbakanı ve arkasındaki adamları tanıdığını, onun adamı olduğunu söyledi. Peggy burnunu kırıştırıp, onun yaşlı olup olmadığını sordu

"Benim kadar yaşlı değil tatlım" dedi Henry, "ben çok yaşlıyım. Aslında antika demek daha doğru olur. Fakat Gosse'un en önemli özelliği Londra'yı hayattan daha çok sevmesi. Yani baban Boston'daki sakin entelektüel yaşamdan söz ettiğinde o bunu anlamayacaktır. Ona göre Londra'dan bıkan insan, hayattan bıkmış demektir. Yani benim tatlı kızım senin, babanın ve misafirimizin uyuşacağı bir konu bulman gerekecek."

William'ın iyileşmesinden sonraki günlerde Lamb Evi, Peggy ve Henry'nin koydukları kuralların geçerli olduğu bir kulübe dönüştü, bunlardan bazılarını Peggy'nin ailesi de tasvip ediyor bazense karşı çıkıyorlardı. İlk kural Peggy'nin yatma saatiyle ilgiliydi, yetişkinlerle aynı vakitte yatması konusunda Henry ve Peggy aynı fikirdeydiler, ancak bunun asıl nedeni artık Peggy'nin yarı yetişkin olması değil, Charles Dickens'ı keşfetmesi ve *Zor Zamanlar*'ı birkaç günde yutmuş ve *Kara Ev*'e başlamış olmasıydı. İkinci olarak, Peggy ana yemeği bitirdiğinde tatlısını yanına alıp okumak için dilediği odaya

geçebilecekti. Üçüncü kuralsa William'ın evin istediği yerinde özgürce horlayabilmesiydi. Diğer kurallar, Burgess Noakes'un ayağına istediği ayakkabıyı giymesine, Alice'in sabah bisküvisini, Peggy'nin deyişiyle düşesin kupaları hariç diğerlerine batırmasına izin veriyordu. William, Henry'ye konulacak bir kural konusunda ısrarlıydı, onun Napolyon'un biyografisini anlatan iki ciltlik kitabını zaman kaybettiğini düşünmeden okumasını istiyordu.

Tüm bu kurallar, Alice'in annesine yazılmış, Peggy'nin üç erkek kardeşi de bunları okumuşlardı. Hepsi mektuba imzalarını atacakken William daha fazla işaret kullanılmasında ısrar etmiş, Henry'yse bunların asgari düzeyde tutulmasını savunmuştu.

Gosse Londra'dan küçük hediyelerle gelmişti ve gelir gelmez kendisinin şehirden ayrıldığı için İngiltere'deki en mutlu adam olduğunu, çünkü festival mevsimi geldiğinde kendi kuşağının en zekilerinden bazılarının bile kapıldığı saçma bir toplumsal hareketin başladığını anlattı.

William bu açıklamaya gülerken Peggy, Henry'ye doğru baktı.

"Yeğenime senin Londra'yı hayatından çok sevdiğini anlatmıştım" dedi Henry.

"Evet öyle" diye ifade etti, Gosse "Fakat hayat için söylenecek fazla bir şey yok."

Gosse sonra şöminenin yanında duran ve içkisini yudumlayan William'a döndü. William'a baktığında, ifadesi birden değişti eğlenceli ve hoş bir tavır takındı.

"Sizinle yeniden görüşmenin bana ne büyük zevk verdiğini söyleyebilir miyim? Sizi uzun yıllardır okuyorum. Leslie Stephen'la ben, sizi okumaktan zevk duyuyoruz, tıpkı erkek karde-

şinizi zevkle okuduğum gibi. Aynı zamanda bugünlerde böyle canlı, böyle şiirsel ve keskin üslupları bulmak kolay değil."

William gülümsedi ve başını sallayarak iltifata karşılık verdi. Alice de gelen bir misafirin kocasını sinirlendirmemesinden dolayı memnun olmuş gibi görünüyordu. Henry'ye kurnazca gülümsedi.

Yemek servis edildiği sırada, Gosse Hollanda asıllı Güney Afrikalıların yenilgisinden sonra yas ilan edildiğini söyledi. Henry onun bu sırada kendi düşüncesini açıkça söylemediğini fark etti, onun yerine Galler prensinin, Lord Randolph Churchill'in, Bay Asquith'in ve Bay Alfred Austen'ın konuyla ilgili konuşmalarına değinmişti. İsmini verdiği kişilerin çeşitli pozisyonlarını anlatarak devam ederken, sanki yüksek mevkide birilerinden söz ediliyormuş gibi masadaki herkes onun anlattıklarına kilitlenmişti, Henry, Alice'in öfkelendiğini ve daha önce hiç görmediği şekilde neredeyse tehditkâr biçimde William'a baktığını fark etti.

"Evet" dedi William, Gosse ara verdiğinde, "The Times'a konu hakkında bir mektup yazdım, fakat yayımlamadılar."

"William!" diye araya girdi Alice.

"The Times'a mektup mu?" diye sordu, Gosse. "Onlara ne yazdınız?"

William tereddüt etti ve boşluğa doğru baktı.

"Amerikalı olduğumu, bu ülkede seyahat ettiğimi, bu günle ilgili tartışmalar ve kurallar eski Montana sakinleri tarafından koyulsaydı çok daha faydalı ve uygun olacağı hakkında yazdım."

"Onlar neydi?" diye sordu, Gosse.

"Sakinimiz dizlerinin üzerine çöküp şu şekilde yakarmıştı: 'Ah, Tanrım senden hiçbir zaman yardım istemedim ve

şimdi de yardım istemiyorum. Fakat yalvarırım kötülere yardım etme.' *The Times* bu mektubu yayınlamayı kabul etmedi."

"Umarım adres olarak burayı vermedin" dedi Henry.

"Adresimi Lamb Evi, Rye olarak verdim" diye yanıtladı William.

"Bunun temel farklılıklardan biri olduğunu düşünüyorum" dedi Gosse, "bizim ülkemiz ve Birleşik Devletler arasındaki. Burada birçok şeyden emin olunabilir, Times'in bu mektubu yayımlamaması da bunlardan biri yalnızca."

"The Times açısından en iyisi" dedi Henry.

"Benim zavallı mektubum açısından çok kötü" diye ifade etti Henry.

"İrlanda'daki dergilerden çoğunun onu yayımlayacağından eminim" dedi Gosse. "Onu boşa harcamamalısın."

"Boşa harcandı" dedi Alice. "Ayrıca bize içeriğini az önce açıkladığı bu mektuptan kimseye söz etmeyeceğine dair söz verecek."

"Vermeyeceğim" dedi William.

"Belki mektuptan Galler Prensine söz edebilirsin" dedi Henry, Gosse'ye.

Gosse ona sert biçimde baktı.

"Yeni yıla girerken siz yazarların bana yeni projelerinizden söz edeceğinizi umuyorum" dedi Gosse.

"Erkek kardeşim" dedi Henry, "Edinburgh'da Gifford konferansları verecek."

"Yeni psikoloji bilimi üzerine mi?" diye sordu, Gosse.

"Eski din bilimi üzerine" diye yanıtladı, William.

"Konferansları yazıyor musunuz?" diye sordu, Gosse.

"Notlarım, fikirlerim ve belki birkaç sayfa yazı, kalbimin durumu pek iyi değil" dedi William. "Bu nedenle zaman alıyor."

"Hangi tezi savunacaksınız?"

"Dinin, en genel anlamıyla sarsılamaz olduğuna inanıyorum" dedi William. "Kişinin mistik deneyimi, hangi biçimde tezahür edilirse edilsin, bilinçdışı karakterle ilgilidir."

Henry, Peggy'e isterse kitabını okumak için yanlarından kalkabileceğini işaret etti, böylece kız kalktı. Annesi de müsaade isteyip, odadan çıktı.

"Fakat dinin yanılgı olduğu kanıtlanırsa ne olacak?" diye sordu, Gosse.

"İlahi hissiyatın sırf kişiye içkin olmasından ötürü çürütülemeyeceğini ifade etmek isterim. Eğer temel olarak öze aitse, iyi ve doğru olmalıdır" dedi William.

"Fakat Darwin'in ve destekçilerinin gösterebildiklerine bakacak olursak, belirli inançların doğru olmadığını kanıtladıklarını görebiliriz herhalde."

"Ben dini tartışmalardan ziyade, dini hissiyat ya da deneyimle ilgileniyorum." dedi William. "kullandığım sözcükler bile açık ve bazen gereksiz olabiliyorlar, çünkü doğru duygular olmadığı gibi doğru sözler de yoktur. Bizim karmaşık duygularımız ve karmaşık hassasiyetimiz var; bunu kanunumuzda, yaşamlarımızda ve politikamızda bunları rahat bırakmalıyız, fakat daha da önemlisi en derinimizde, özümüzde."

"İnsanüstünün rol oynadığı alanda?" diye sordu, Gosse.

"Evet, fakat belki bundan daha temeldir" dedi William, "Bizimkinden daha büyük ve güçlü bir yaşam alanının bulunduğu, duyularımızın ötesinde duran bir dünya bilincimizle süreklileşebilir ve biz bunu bilebiliriz ve bu, muğlâk da olsa, dini tartışmalardan çok daha tatmin edici biçimde inanmamıza ya da dini duygularımızın oluşmasına yol açabilir."

William doğal ve rahat konuşuyordu, iyi huyu tartışma tonuna yansımıştı, bu Henry'nin daha önce hiç duymadığı bir tondu.

"Dersleri yazan sizmişsiniz gibi konuşuyorsunuz" dedi Gosse.

"Ben onları formüle ederim" dedi William. "Yazmak bana doğal gelmiyor. Konuşmayı tercih ederim, fakat sadece bunlar yayımlanacaklarsa kelime kelime yazarım."

"Belki *The Times*'a yazarsanız onlar yayınlarlar" dedi Gosse.

"*The Times*'la bir daha asla bağlantı kurmam. Onlar fırsatlarını kaçırdılar" diye güldü, William ve bardağını kaldırıp içti.

"Henry, sıra sende... Bize ne yazacağını söylemelisin, böylece onun hakkında konuşabiliriz" dedi Gosse.

"Ben kötü bir anlatıcıyım" dedi Henry, "yalnızca dramatik ayrıntılarla ilgilenen bir roman yazarıyım. Kardeşim dünyayı hissederken, ben sadece bunun kalıcılaşmasını ya da ilginç olmasını sağlayabilirim. Gençlik ve Amerika hakkında önceleri yazmıştım, fakat şimdi yurdumdan uzakta orta yaşlı bir adamım ve hayal kırıklığı hikâyelerimin bana okyanusun öte tarafından okur kazandırması çok zor."

"Harry, sana hayran pek çok okur var" dedi Alice.

"Aklımda, hayatı boyunca başına kötü şeyler geleceğine inanan bir adam var" dedi Henry. "bu bilinmeyen felaketi anlatıyor adam, bir kadına ve kadın onun en yakın arkadaşı oluyor. Ancak göremediği şey kadına güvenememiş olmasıdır. Aslında bu felaket, adamın soğukluğudur, hayatı boyunca içinde yaşamıştır bu güvensizlik."

"Bu son mu?" diye sordu, William

"Evet, fakat başka bir hikâyede İngiltere'den Paris'e giden bir adamdan daha bahsediyorum. Bu seferki orta yaşlarında bir Amerikalı, çok zeki ve duyarlı bu yönü hayatı boyunca gizli kalmış. Paris'i görüyor ve önceki hikâyedeki adam gibi tek yapabileceğimizin yaşamak olduğunu anlıyor, fakat onun için artık çok geçtir, belki de değil."

"Diyelim ki bir din adamı, sana bu hikâyelerin ahlaki değerinin ne olduğunu soracak olsaydı ne yanıt verirdin?" diye sordu sıcacık gülümseyerek William.

"Ahlaki mi?" diye düşündü, Henry bir dakika için. "Ahlak, hayal edebileceğimiz en pragmatik kavram. Oysa hayat gizem doludur ve kelimeler güzeldir, bizim de değişime hazır olmamız gerekiyor özellikle Paris'e gittiğimizde ve" diyerek kadehini kaldırdı. "Paris'in güzelliğini görmeden kimsenin Birleşik Devletlere dönmemesine kadeh kaldırıyorum" dedi.

"Peki, bu hikâyelerden hangisini önce yazacaksın?" diye sordu, Gosse.

"Henüz bu ikisi üzerinde çalışıyorum" dedi Henry.

"Ya siz efendim, siz ne yazacaksınız?" diye sordu William, Gosse'a.

"Tarzı ve cesareti bulduğumda" dedi Gosse, "Babam hakkında bir kitap yazabilirim."

"Fakat bir tane yazdınız ve ben çok beğendim" dedi William. "İlahi tutum ve bilimsel gerçek arasındaki gerginlik her zaman ilgimi çekti."

"Belki babamla aramdaki gerginlik hakkında yazabilirim. Bunun için yeni bir stil bulmam gerek, bununla birlikte zamana ihtiyacım var, fakat bu kitabın babama yeni hayranlar kazandıracağını sanmıyorum."

"Çok yazık olur" dedi William

"Ve kuşkusuz önemli bir kitap olur" diye ekledi, Henry.

Gosse karanlık çökmeden bir saat kadar önce Lamb Evi'nden ayrıldı. William, yürüyüşten döndüğünde Lamb Evi Klubünü eski halinde buldu. Alice ve Peggy kanepenin iki tarafına oturmuş, masada duran lambanın ışığının yardımıyla sessizce okuyorlardı. Burgess Noakes, büyük bir ateş oluşturana kadar kötü ayakkabılarıyla kütük ve kömür taşıdı. Perdeler kapalıydı. Henry koltuğunda, ateşin başında elinde Napolyon'un biyografisiyle oturuyordu.

"Bir kış günüydü" dedi William "ve şimdi kış gecesi."

"Sabah çocuklara bir mektup daha yazmalıyız. Bizi çok özlüyorlardır, eve dönmemiz için bekliyorlardır" dedi Alice.

"Daha fazla mektup yazmak istemiyorum" dedi Peggy.

"Bu kulübün yeni kuralı, bu nedenle seni bağışlıyoruz" dedi Henry.

William odadan çıktı ve bir kitapla geri geldi.

"Bu annemin bizim için istediği şeydi" dedi Henry.

"İngiltere'de buluşmamız mı?" diye sordu William.

"Hayır" dedi Henry gülümseyerek. "o bizim her zaman bir arada olmamızı istedi, oturup kitaplarımızla oyalanmamızı, onun ve Kate Teyze'nin işlerini yapmalarını, saatlerce çevrilen sayfalardan başka ses olmamasını."

"Hiç böyle olmadı mı, Harry?" diye sordu Alice.

"Hiç" dedi Henry. "Babam tartışmaya başlardı ve senin kocan, daha genç olanlara bir şeyler atardı, böylece kavga başlardı."

"Ya sen Harry amca, sen ne yapardın?" diye sordu Peggy, başını kitabından kaldırıp.

"Ben ateşin yandığı, hiçbir şeyin fırlatılmadığı bir İngiliz evi hayal ederdim."

"Eğer seni rahatlatacaksa kendimi tutarım" dedi William. "Fırlatma günlerim geride kaldı."

Gece çökerken rüzgâr çıktı ve pencereler tıngırdamaya başladı. Peggy okuduğu her kelimeye fazlasıyla yoğunlaşmış halde, kitabını bırakmış ateşi seyreden annesine sokulmuştu. Yemeklerini çizim odasına tepsilerle servis ettirdiler. Burgess Noakes boşları aldığında Henry, William ve Alice'e içki, Peggy'ye ise çikolata ikram etti. William kitabına döndü, not alıyordu. Kaleminin kâğıt üzerinde çıkardığı sesleri duyabiliyorlardı, her biri kitaba ya da düşünceye kapılmış haldeydi, kimse William'ın horlama sesini duymadan önce uyuduğunu fark etmedi.

"Ateşe biraz daha kütük atmalıyız; fakat bunu onu uyandırmadan yapmalıyız" diye fısıldadı Henry.

Alice iç çekti.

"Geç oldu" dedi.

"Kurallar yatmamı söylüyor" dedi Peggy.

"William'ın horlamasına izin vermemiz gerektiğini" dedi Henry nazikçe, "istediği kadar."

Kışı Fransa'nın güneyinde daha yumuşak bir iklimde geçirmek üzere ayrılmak için hazırlandıklarında Peggy, Dickens'ın pek çok kitabını bitirmişti ve ayrıldıkları sabah Henry onun *David Copperfield*'ı okuduğunu fark etti. Sayfaları atlaması gerekmiyordu, Henry ona güveniyordu, kitabı kendi okuyabilir ve Fransa'da kaldıkları sürece Herny'nin son sayfaya kadar odaklanamadığını söylediği Napolyon'un iki ciltlik biyografisi haricinde diğer kitapları okuyabilirdi.

Kahvaltıdan sonra William, Peggy'nin kitabını görünce güldü.

"Bu Henry'nin çocukluk hatıralarından biridir" dedi.

Peggy, Henry'ye baktı.

"On dördüncü caddedeki evimize Arnavutluk'tan kuzenlerimiz gelmişti ve bunu yüksek sesle okuyacakları zaman annem kitabın küçük çocuklar için uygun olmadığını düşündüğünden Harry'yi yatağına göndermişti. Ona bunun söylenmesine rağmen o saklanıp, dinlemişti" dedi William.

"Sen ne yaptın baba?" diye sordu, Peggy.

"Ben o kadar küçük bir çocuk değildim" dedi William.

"O benden bir yaş büyüktü" dedi Henry.

"Peki, kuzenin okudu mu?"

"Evet, kitabı sesiyle dramatize ediyordu. Fakat birden odanın köşesinden, Harry'nin saklandığı ve hikâyeyi dinlediği yerden hıçkıra hıçkıra ağlama sesi duyuldu, bu nedenle dışarı çıkarıldı. O çok sulu gözdü."

"Sen ağlamaz mıydın, baba?"

"Benim taştan bir kalbim vardı" dedi William ve göğsüne dokunup gülümsedi.

Henry, David Copperfield'ın bölümünün okunduğu New York'taki evin odasını düşündü, ağır mobilyalar ve perdeler, püsküllü masa örtülerini hatırladı, annesi onun ağladığını fark edince gelip hemen onu kucağına almıştı. Sanki o geceyle bugün arasında hiçbir engel yokmuş gibi her şey çok netti. Peggy'ye ne kadar uzak ve William'a ne kadar eski göründüğünü biliyordu bu hatıranın. William bu hikâyeyi yıllarca anlatmıştı ve her seferinde şimdi çantalarını topladığı zamanki gibi bunu bir iş olarak görüp en gülünç şekliyle hikâye ederdi. Henry, yemek odasından çıkıp ayrılmak için hazırlanan William'a baktı. Henry, başını salladı ve iç çekti.

Alice, Burgess Noakes'a beş pound bırakmıştı ve Henry Burgess'in bu paranın çok fazla olduğunu belirten bakışlarını yakaladı.

"Al" dedi. "Yengem ailenin zenginlerindendir."

Burgess önden el arabasıyla yola koyuldu, arkasında Henry, William, Alice ve Peggy ilerliyordu. Yolda pek çok Rye'lı bu üç misafire veda etti. Henry, William'ın gitmek için sabırsızlandığını görüyordu, o her zaman sabırsız ve yeni maceralara sanki bir odadan diğerine geçiyormuş ya da oturduğu yerden ayağa kalkıyormuş gibi girerdi. Küçüklerken Henry henüz resmi tam olarak inceleyemeden kitabın sayfasını çeviriverirdi, sonra yeniden arka sayfaya dönmeyi reddederdi; resimli kitaptan hemen bıkar ve dışarı çıkmak isterdi, Henry'yi yalnız bırakırdı, böylece Henry rahatça kitabı inceleme fırsatı bulur ve sonra cama gidip William'ın ne yaptığına bakardı.

Önce Dover'a, oradan da Fransa'ya geçeceklerdi. Tren geldiğinde Henry onların üzgün mü yoksa tebessüm eden bir ifade mi takınacaklarını bilemediklerini anladı. Peggy'nin kitabına dönmek için sabırsızlandığından emindi. Ona trene kadar eşlik etti ve cam kenarında yer buldu ve sonra bagajları yüklenirken Alice'in William'ı çanta kaldırmaması için uyardığı sırada geride kaldı. Platforma yeniden inmeden önce Alice'e ve William'a sarıldı. Ağır kapının kapanışını Burgess ile birlikte izlediler.

Lamb Evi yeniden onundu. Sessizliğinin ve boşluğunun tadını çıkararak içinde dolaştı. Günlük çalışmalara başlamak için kendisini bekleyen İskoç'u selamladı, fakat öncelikle biraz daha yalnız kalmaya ihtiyacı vardı. Merdivenleri inip çıkıyor, sanki telafi edilemez bir geçmiş aitlermiş gibi odalara giriyor, bunları vitrinler, püsküllü masa örtüleri ve gölgeli köşelerle

özdeşleştiriyor, pencerelerinden dünyayı izlediği diğer odaları da geziyordu, böylece bunlar anımsanabilir hale geliyordu.

Büyük başarıların arkasında, başarısız bir geçmişin olduğunu biliyor musunuz?

1895 yılının Ocak ayında James, Londra'da ilk tiyatrosunda başarısız olur ve kendini dış dünyaya kapatır. Özel hayatındaki yalnızlığı ona büyük bir acı vermektedir. James hayatındaki bu gelgitlere rağmen yılmadan çalışır ve çok önemli bir romancı olur. Bu kırılgan, zaman zaman şizofren ve karmaşık ilişkiler sizi romanın içine öyle bir çekecek ki uzun süre etkisinden kurtulamayacaksınız. Aşk, sevgi, arkadaşlık ve aile kavramlarını yeniden sorgulayacaksınız.

BAŞARISIZLIK HİÇ KİMSENİN KADERİ DEĞİLDİR. BAZEN KÜLLERİNDEN DOĞANLAR DÜNYAYI DEĞİŞTİRİRLER.

Colm Toibin "SOLAN HAYALLER" kitabında bizleri sanatın gizemli yolculuğuna çıkarıyor. Kesinlikle orijinal ve dikkat çekici bir eser.

Michael Cunninghan
***"The Hours"* kitabının yazarı.**

Colm Toibin Amerika'nın ünlü yazarlarının sahip olduğu bir anlayış tarzına sahiptir. Bu özelliği sayesinde bizi adeta Londra'nın Oscar Wilde'ına taşıyor. Bu eser tam anlamıyla bir başyapıttır.

Edmund White *"A Boy's Own Story and The Flareur"* kitabının yazarı.

New York Times'in yılın en iyi 2. kitabı

Yılın en iyi kurgu ödülü

Kalipso Yayınları LÜX
www. kalipsoyayinlarilux.com